

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ
(OMBUDSMAN)**

**Azərbaycan Respublikasında
insan hüquqlarının qorunması haqqında**

**Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)**

2021-ci il üzrə məruzəsi

Bakı - 2022

“Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 2021-ci il üzrə məruzəsi “Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun 14-cü maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) cari il bitdikdən sonra 2 aydan gec olmayaraq illik məruzəni Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edir və həmin məruzə ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qarşısında çıxış edir.

İllik məruzə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə və Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroruna göndərilir.

Məruzə “Azərbaycan” qəzetində və “Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu”nda dərc olunur.

Giriş sözü

Azərbaycan dövləti xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsi, onun sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısına qalır.

İşğal altında olan torpaqlarımızın Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında rəşadətli Azərbaycan Ordusu tərəfindən azad edilməsi xalqımızın 30 illik həsrətinin bitməsi, BMT-nin məlum qətnamələrinin icrasının təmini, xüsusilə məcburi köçkün həyatı yaşamaqda olan yüz minlərlə azərbaycanlının pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsi üçün zəmin yaratmışdır.

Beynəlxalq hüquqla tanınan ərazi bütövlüyünü təmin edən Azərbaycan Respublikası həm regional, həm də beynəlxalq səviyyədə sülh və sabitliyin qorunub saxlanılmasında, insan hüquqlarının etibarlı müdafiəsində böyük rol oynamışdır.

Vətən müharibəsindən sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə minatəmizləmə işlərinin aparılması, qısa müddətdə müasir tələblərə cavab verən yol-nəqliyyat, enerji, sosial, mədəni və turizm infrastrukturunun qurulması, tarixi, dini və mədəni abidələrimizin, o cümlədən məscid və kilsələrin bərpası, habelə “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” layihələrinin tətbiqi istiqamətində tədbirlər davam etdirilmiş, Zəfər yolu və Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı istifadəyə verilmiş, Zəngilan və Laçında yeni beynəlxalq hava limanlarının inşası üzrə işlərə başlanılmış, Şuşa, Ağdam, Füzuli və Cəbrayıl şəhərlərinin baş planları hazırlanmışdır.

Qeyd edilən tədbirlər, həmçinin Zəngəzur dəhlizinin təməlinin qoyulması, respublikamızın iqtisadi rayonları siyahısına Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının da daxil edilməsi böyük qayıdışın təmin olunması ilə yanaşı, öz ata-baba yurdlarına qayıdacaq məcburi köçkün əhalinin uzun illər boyu pozulmuş hüquqlarının bərpasında, o cümlədən iqtisadi problemlərinin səmərəli həllində və sosial rifahının yüksəlməsində xüsusi əhəmiyyət daşıyacaqdır.

Yeri gəlmişkən, Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi qələbənin birinci ildönümü ilə bağlı bu qələbənin memarı olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən irəli sürülmüş təşəbbüsü dəstəkləyərək, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən 2021-ci il 5 noyabr tarixində “8 Noyabr – Zəfər Günü münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında” qərar qəbul edilməsi humanizm və ədalət prinsiplərinə əsaslanan dövlət siyasətinin, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına hörmət və ehtiramın bariz nümunəsidir. Nəticə etibarilə, bu amnistiya aktı çoxsaylı insanların cəzasının çəkilməmiş hissəsinin azalmasına, yaxud da cəzadan azad edilərək cəmiyyətə və ailələrinə qovuşmasına imkan vermişdir.

Bütün dünyanı bürüyən, ölkəmizdə də yayılan koronavirus (COVID-19) pandemiyası şəraitində ölkə Prezidentinin tapşırıqlarına müvafiq olaraq, əhalinin sağlamlığının qorunması, sosial-iqtisadi problemlərinin həlli üzrə yeni yanaşmalar müəyyən edilərək tətbiq olunmuşdur.

Pandemiyaya qarşı mübarizə çərçivəsində ictimai səhiyyə, habelə iqtisadi və sosial sahələrdə görülmüş cavab tədbirləri, müalicə və vaksinasianın hər kəsə əlçatan olması infeksiyanın yayılmasının qarşısının mümkün qədər alınmasına imkan vermişdir.

Koronavirus pandemiyası ilə əlaqədar epidemioloji vəziyyətin nəzarətdə saxlanılması, qabaqlayıcı profilaktik tədbirlərin vaxtında və davamlı olaraq həyata keçirilməsi karantin rejiminin doğurduğu məhdudiyyətlərin getdikcə yumşaldılmasına şərait yaratmışdır.

Təqdirəlayiq haldır ki, qayğıya ehtiyacı olan sosial qrupların dəstəklənməsinə ünvanlanmış layihələrin icrası dayandırılmamışdır. Belə ki, ölkədə əməkdaşlarının, pensiya və müavinətlərin, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin artırılması, aztəminatlı

ailələrin, xüsusilə sosial cəhətdən həssas qrupların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, eyni zamanda şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin sosial-məişət və mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün əhəmiyyətli addımlar atılmış, ölkəmizdə sosial islahatların yeni mərhələsinə başlanmasına təminat yaradılmışdır.

Pandemiyanın qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə müxtəlif normativ hüquqi aktların qəbul edilməsi həyatın və yaşayışın bütün sahələrində insanların qanuni maraqlarının qorunmasına, hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət etmişdir.

Ombudsmanın insan hüquqlarının daha etibarlı müdafiəsi, o cümlədən pozulan hüquqların bərpası və insan hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınmasına xidmət edən fəaliyyəti idarəetmənin təkmilləşməsinə və sadələşdirilməsinə, insanların dövlət orqanlarına müraciətlərinin vaxtında cavablandırılmasına, məlumatlılıq səviyyəsinin artırılmasına, vəzifəli şəxslər tərəfindən vətəndaşlara diqqət və qayğı ilə yanaşılmasına istiqamətlənmişdir.

Ombudsman təsisatına ümid yeri kimi baxan insanlar tərəfindən ünvanlanan müraciətlərin sayında artım müşahidə olunmuşdur.

2021-ci ildə Ombudsmanın ünvanına 31.092 müraciət daxil olmuşdur ki, bu da 2020-ci il ilə müqayisədə 13% çoxdur.

Müraciətlər Ombudsmana müxtəlif vasitələrlə, o cümlədən poçt və elektron poçtu, onlayn müraciət qaydasında göndərilmiş, Ombudsmanın regional mərkəzləri, 7/24 rejimində fəaliyyət göstərən 916 Çağrı Mərkəzi, həmçinin sosial şəbəkələr vasitəsi ilə çatdırılmış, eyni zamanda Ombudsmanın və təsisat əməkdaşlarının cəzaçəkmə müəssisələrinə, istintaq təcridxanalarına, müvəqqəti saxlama yerlərinə, hərbi hissələrə, təhsil və tibb, habelə sosial xidmət müəssisələrinə başçəkmələri zamanı təqdim edilmişdir.

Müxtəlif məsələlərlə bağlı daxil olan bu müraciətlərin hər birinə xüsusi həssaslıqla yanaşılmış, “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Qanununa (bundan sonra – “Ombudsman haqqında Konstitusiyası Qanunu” adlandırılacaq) əsasən, həmin müraciətlərə baxılmış və cavablandırılmış, zəruri hallarda insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi formaları və üsulları ilə bağlı hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

İl ərzində aztəminatlı ailələrin, əhalinin həssas qruplarının, xüsusilə əlilliyi olan şəxslərin və ahıl yaşlı insanların, habelə pensiya yaşına çatmaqda olan vətəndaşların, çoxuşaqlı ailələrin rifah halı, həyat səviyyəsi, məşğulluğunun vəziyyəti, işsizlik probleminin həlli diqqətdə saxlanılmışdır.

Cəmiyyətin bütün təbəqələri, xüsusilə həssas qruplardan olan insanlar, şəhid ailələri və müharibə veteranları, o cümlədən müharibə əlilləri ilə daim təmasda olan Ombudsman onların hüquqlarının təmin edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görmüşdür.

Karantin rejiminin tələbləri nəzərə alınaraq, mərkəzi aparatda və regional mərkəzlərdə canlı qəbul keçirilməsə də, şəhid ailələrinin üzvləri və müharibə veteranları müxtəlif vaxtlarda Ombudsman tərəfindən şəxsən qəbul edilmiş, şikayətləri dinlənmiş, problemlərinin həlli məqsədi ilə səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər edilmişdir.

Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinin raket atəşinə tutulması nəticəsində şəhid olan mülki şəxslərin ailə üzvləri, habelə evləri dağıdılmış vətəndaşlar tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış müraciətlərə də xüsusi həssaslıqla yanaşılmışdır.

Müraciətlərin təhlili onu deməyə əsas verir ki, vətəndaşlar bir çox hallarda insan hüquqlarının müdafiəsi məsələsində məhkəmədənəkar hüquq-müdafiə mexanizmi olan Ombudsmana müraciət etməyi üstün tutmuşlar.

Əhalinin hüquqi maarifləndirilməsinə böyük önəm verilmiş, müxtəlif vaxtlarda Ombudsmanın təşəbbüsü və təşkilatçılığı, dövlət orqanlarının, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, xarici ölkə səfirliklərinin, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə insan hüquqlarının prioritet istiqamətlərinə həsr olunmuş, həmçinin cəmiyyətdə hər bir fərdin öz hüquqları ilə bağlı məlumatlılığının artırılmasına, hüquq mədəniyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edən tədbirlər keçirilmişdir.

Ombudsman tərəfindən “18 İyun - Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları Günü” ilə bağlı elan edilmiş “İnsan hüquqları ayı”, 20 Noyabr - BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyasının qəbul edilməsinin ildönümünə həsr edilmiş “Uşaq hüquqları ayı” çərçivəsində Bakıda və respublikanın müxtəlif yerlərində aidiyyəti dövlət qurumlarının və ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirakı ilə silsilə tədbirlər keçirilmiş, 10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günüə həsr olunmuş tədbirlər təşkil edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, tibb, təhsil, sosial və penitensiar xidmət müəssisələrində, habelə hərbi hissələrdə hüquqların təmini vəziyyətinin yerində öyrənilməsi məqsədi ilə bir sıra görüşlər keçirilmiş, hüquqi maarifləndirici söhbətlər aparılmış, tədbirlər təşkil olunmuşdur.

Ombudsman müxtəlif yerli və beynəlxalq tədbirlərdə bir sıra aktual problemlərə dair məruzələrlə çıxışlar etmiş, insan hüquqlarının ayrı-ayrı sahələrinə dair geniş fikir və təcrübə mübadiləsi aparmışdır.

Xarici səfərləri çərçivəsində Ombudsman müxtəlif rəsmi şəxslərlə, beynəlxalq təşkilatların, ombudsman və milli insan hüquqları təsisatlarının, parlamentlərin, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, ali təhsil müəssisələrinin nümayəndələri ilə görüşləri zamanı ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində dövlət tərəfindən həyata keçirilmiş tədbirlər, 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən törədilən müharibə cinayətləri, Azərbaycanın mülki obyektlərini hədəf alan raket hücumlarının nəticələri, işğaldan azad olunmuş ərazilərə Ermənistan tərəfindən vaxtilə yüz minlərlə piyada və tank əleyhinə minaların basdırılması nəticəsində günahsız insanların həlak olması və sağlamlıqlarını itirməsi faktları, mina təhlükəsi, mina xəritələrinin verilməməsi, verilmiş xəritələrin isə həqiqətə uyğun olmaması və bütün bunların məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtmasında ciddi çətinliklər törətməsi, bu hallarla bağlı beynəlxalq qurumlara ünvanladığı çoxsaylı hesabatlar, habelə digər vacib məsələlər barədə geniş məlumat vermişdir.

Ombudsmanın dəvəti əsasında müxtəlif vaxtlarda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının, həmçinin Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun nümayəndə heyətlərinin işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə və Vətən müharibəsi dövründə Ermənistanın raket hücumlarına məruz qoyduğu mülki yaşayış məntəqələrinə faktaraşdırıcı səfərləri çərçivəsində toplanmış faktlar əsasında hesabatlar hazırlanmış və müvafiq beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir.

Yeri gəlmişkən, Ombudsman Türkiyəyə səfəri çərçivəsində Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın mülki əhalisinə qarşı törədilmiş insan hüquq pozuntularına dair hazırlanmış hesabatların təqdimatında iştirak edərək beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət etmişdir. Bununla bağlı məlumatlar xarici kütləvi informasiya vasitələri tərəfindən geniş işıqlandırılmışdır.

Ombudsman dəvəti əsasında Azərbaycanda rəsmi səfərdə olan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyası sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti tərəfindən işğaldan azad edilmiş torpaqlarda, eyni zamanda müharibə

bölgəsindən uzaqda yerləşən, Ermənistan silahlı qüvvələrinin ağır artilleriya hücumlarına məruz qalmış ərazilərdə həyata keçirilmiş faktaraşdırıcı missiyanın nəticəsi olaraq hazırlanmış xüsusi hesabat həmin Komissiyanın Ciddədə keçirilən 18-ci sessiyasında müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Bolqarıstanın Ayrı-seçkilik əleyhinə Müdafiə Komissiyası sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Ombudsmanın dəvəti ilə Azərbaycana gəlmiş, işğaldan azad olunmuş Ağdama səfər edərək, Ermənistan tərəfindən törədilmiş dağıntılarla yerində tanış olmuş, Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan ordusunun hərbi hücumlarına məruz qalmış Tərtər rayonunun yaşayış məntəqələrinə baxış keçirmiş, müşahidə etdikləri vandalizm aktları ilə bağlı təəssüratlarını mətbuat vasitəsilə geniş ictimaiyyətə çatdırmışdır.

Ombudsman tərəfindən müxtəlif vaxtlarda müvafiq beynəlxalq təşkilatlara 27 sentyabr 2020-ci il tarixindən başlayan hərbi əməliyyatlar zamanı Ermənistan tərəfindən əsir götürülmüş Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları, həmçinin 2014-cü ildən Ermənistan tərəfindən girovluqda saxlanılan azərbaycanlı mülki şəxslərlə rəftara dair, habelə Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində Ermənistan tərəfindən işğal dövründə və daha sonra basdırılan minaların səbəb olduğu insan tələfatı ilə bağlı xüsusi (Ad hoc), həmçinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən azərbaycanlı hərbi qulluqçulara qarşı törədilən işgəncə faktlarına dair, Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı nifrət siyasəti ilə bağlı ardıcıl hesabatlar ünvanlanmışdır.

Yeri gəlmişkən, Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı hərbi cinayətləri və etnik zəmində nifrət nitqi ilə bağlı Azərbaycan Ombudsmanının iki hissəli hesabatı və bununla bağlı hazırlanmış videoçarx həmin ölkənin uzunmüddətli nifrət siyasətini faktlar əsasında əks etdirən fundamental materiallardır.

Ombudsmanın 2021-ci il üzrə məruzəsində ölkəmizdə insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi vəziyyətinə baxışları, pozulmuş hüquqların bərpası və pozulmasının qarşısının alınması üzrə fəaliyyətinin əsas istiqamətləri, aşkar edilmiş problemlərin həlli yolları, habelə insan hüquqlarının daha etibarlı və səmərəli müdafiəsi ilə bağlı təklif və tövsiyələri öz əksini tapmışdır.

İllik məruzə ərizə, şikayət və təkliflərin, cəzaçəkmə müəssisələrinə, istintaq təcridxanalarına, müvəqqəti saxlama yerlərinə, qanunsuz miqrantların saxlanılma mərkəzlərinə, hərbi hissələrə, tibb, təhsil və sosial xidmət müəssisələrinə başçəkmələrin, yerlərdə aparılmış araşdırmalar zamanı aşkar edilmiş problem və çətinliklərin təhlili əsasında hazırlanmışdır.

Giriş sözümlərinin yekununda Ombudsmana inam hissi ilə müraciət edərək öz hüquqlarının müdafiəsini etibar etmiş insanlara, habelə Ombudsmanla səmərəli əməkdaşlıq edən dövlət qurumlarına, eyni zamanda bu prosesə ictimai dəstəyini əsirgəməyən vətəndaş cəmiyyəti institutlarına öz təşəkkürümü bildirirəm.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)

I fəsil.

İNSAN VƏ VƏTƏNDAŞ HÜQUQLARININ VƏ AZADLIQLARININ MÜDAFİƏSİ

1.1. Mülki və siyasi hüquqların müdafiəsi

Azadlıq hüququ. Azadlıq hüququ insanın azadlığını, öz hərəkətlərini sərbəst müəyyən etmək hüququnu özündə ehtiva edir.

Qanuni əsaslarla hər hansı dövlətin ərazisində olan hər kəsin həmin ərazidə sərbəst hərəkət etmək və özünə yaşayış yeri seçmək hüququ vardır. Hər kəs öz ölkəsi də daxil olmaqla, hər hansı ölkəni tərk etməkdə azaddır.

Bu hüququn təmin edilməsi insanın digər hüquqlardan da yetərincə istifadə etməsinə və yararlanmasına imkan verir.

Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, öz tələbatlarına uyğun olaraq, insanlara ölkədə sərbəst hərəkətin və özünə yaşayış yeri seçməyin qadağan edilməsi və ya onun məhdudlaşdırılması insanın şəxsi azadlığının pozulmasına və onun şəxsi toxunulmazlığına təsir göstərir.

Azadlıq hüququnun, onun tərkib hissəsi olan sərbəst hərəkət etmək hüququnun təmin edilməsi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlərdə bir sıra hallar, o cümlədən şəxsiyyət vəsiqəsinin və ya doğum haqqında şəhadətnamənin verilməsində, yaşayış və ya olduğu yer üzrə qeydiyyatda alınmasında, Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsinin rəsmiləşdirilməsində, ölkədən çıxışa qoyulmuş məhdudiyətin aradan qaldırılmasında, fərdi qoruyucu vasitə olan maskadan istifadə edilməməsinə görə nəzərdə tutulmuş inzibati tədbirlərin tətbiqi prosesində polis tərəfindən yol verilən pozuntuların qarşısının alınmasında köməklik edilməsi, habelə tutulma və həbslə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır.

Ölkəmizin ərazisində Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd şəxsiyyət vəsiqəsidir. Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsindən və ya dəyişdirilməsindən imtina edilməsi qadağandır.

Ərizəçi Ş. (17631-21) Ombudsmana müraciət edərək, məhkəmə qərarına əsasən yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdan çıxarıldığını, bu səbəbdən şəxsiyyət vəsiqəsinin verilmədiyini bildirmiş, sonuncu qeydiyyatda olduğu yer üzrə polis şöbəsinin inzibati binasına qeydiyyatda alınmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə müraciətindən sonra nazirliyin Baş Pasport, Qeydiyyat və Miqrasiya İdarəsinin 3 sayılı Bakı "ASAN Xidmət" mərkəzində yerləşən regional qrupu tərəfindən ərizəçi şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatda alınmalıdırlar. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında yaşayan şəxslərin uçota alınması, onların başqa şəxslər, dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələrini icra etməsi, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi, o cümlədən sosial müdafiə, pensiya təminatı, hərbi xidmətə çağırış, məhkəmə qərarlarının icrası və bu kimi digər məsələlər üçün zəruri şərait yaratmaqdır.

Ərizəçi M. (17544-21) Ombudsmana müraciət edərək, Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin müvafiq qətnaməsinə əsasən, yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdan çıxarıldıqlarını, bu səbəbdən onlara şəxsiyyət vəsiqəsinin verilmədiyini bildirmiş, qeydiyyata alınmalarında və şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin olunmalarında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi və onun ailə üzvləri müvafiq ünvanda yaşayış yeri üzrə qeydiyyata alınmışlar.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 9 aprel tarixli, 55s sayılı Sərəncamının tələblərinə əsasən, yaşayış yeri olmayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin şəxsiyyət vəsiqəsi verən müvafiq orqanının ünvanı üzrə qeydiyyatdan keçirilməli və onlara şəxsiyyət vəsiqəsi fərdiləşdirilərkən şəxsiyyət vəsiqəsinin “yaşayış yeri” bölməsində həmin ünvan şərti olaraq göstərilməlidir.

Müxtəlif səbəblərdən daimi yaşayış yeri olmadığından qeydiyyata düşə bilməyən vətəndaşların daimi qeydiyyata alınması və şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin edilməsi ilə bağlı müraciətləri təmin edilmişdir.

Ərizəçi İ. (5103-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşının yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı olmadığı üçün ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilmədiyini, bu səbəbdən əmək pensiyasının rəsmiləşdirilmədiyini bildirmiş, ərazi üzrə polis şöbəsinin inzibati binasına qeydiyyata alınmaqla ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşı Bakı şəhəri Nizami Rayon Polis İdarəsinin inzibati binasına qeydiyyata alınmaqla şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin olunmuşdur.

Qanunvericiliyə uyğun olaraq, vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının qeydiyyat kitablarında mövcud olan müvafiq qeydlərə əsasən vətəndaşlara onların ərizəsi əsasında arzusu nəzərə alınmaqla doğum haqqında təkrar şəhadətnamə və ya arayış verilir. 16 yaşına çatmış şəxslərə onların şəxsiyyətini təsdiq edən sənədlər təqdim edildikdə doğum haqqında təkrar şəhadətnamələr verilə bilər.

Ərizəçi K. (23830-21) Ombudsmana müraciət edərək, 1984-1992-ci illərdə Bakı şəhərinin Xəzər rayonunda yerləşən 2 saylı uşaq internat məktəbində təhsil aldığı və orada qaldığını, həmin məktəbdən çıxdıqdan sonra ona məxsus doğum haqqında şəhadətnamənin naməlum şəraitdə itdiyi üçün şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin edilmədiyini bildirmiş, doğum haqqında şəhadətnamənin alınmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsman tərəfindən görülmüş tədbirlər nəticəsində ərizəçiyə doğum haqqında təkrar şəhadətnamənin verilməsi təmin edilmişdir.

Yeri gəlmişkən, yeni doğulmuş uşaqların vaxtında qeydiyyata alınmaması, onlara doğum haqqında şəhadətnamələrin verilməməsi həmin uşaqların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüquqlarının təmin edilməsində əsaslı problemlərin yaranmasına səbəb olur.

Ümumiyyətlə, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada nikaha daxil olmadan ailə quran və ya birgəyaşayış münasibətlərində olan şəxslərin sayının artması, habelə

nikahdankənar və tibb müəssisəsindən kənar yeni doğulanların doğum haqqında şəhadətnamə ilə təmin edilməməsi belə uşaqların hüquqlarının və qanuni maraqlarının yetərli səviyyədə müdafiəsinə imkan vermir.

Qeyd edilənlər diqqətə alınaraq, kənd yerlərində vətəndaşların nikahın və doğumun qeydiyyatına alınması ilə bağlı vaxtında müraciət etməsi üçün yerli icra hakimiyyəti başçılarının müvafiq inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndəlikləri, bələdiyyələr, polis sahə müvəkkilləri, yerli tibb və təhsil müəssisələri, habelə icmalar səviyyəsində əhali arasında ünvanlı olaraq maarifləndirmə, məlumatlandırma və izahat işinin genişləndirilməsi məqsədmüvafiqdir.

Xarici ölkədə pasportunu itirmiş, pasportu oğurlanmış və ya yararsız hala düşmüş, pasportunun etibarlılıq müddəti bitmiş Azərbaycan Respublikası vətəndaşının və onunla birgə respublikamıza qayıdan 18 yaşına çatmayan və ya xarici dövltə 18 yaşına çatmış Azərbaycan Respublikası vətəndaşının ölkəmizə qayıtmaq hüququ xaricdəki diplomatik nümayəndəliyimiz və ya konsulluğumuz tərəfindən verilən “Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsi” əsasında həyata keçirilir.

Ərizəçi A. (400-21) Ombudsmana müraciət edərək, oğlu M.A.-nin Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasındakı Suleyman-Stalski rayonunda qohumlarına məxsus evdə sənədsiz yaşadığını bildirmiş, onun müvafiq sənədlə təmin edilərək Azərbaycan Respublikasına qayıtmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasındakı Səfirliyinə və Dağıstan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladının adına “Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsi” rəsmiləşdirilmiş və o, Rusiyadan Azərbaycana qayıtmışdır.

Azərbaycan Respublikasının 2007-ci il 10 aprel tarixli, 267-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsinin verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə”nin 9-cu bəndində göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı və ya Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxs tərəfindən bu Əsasnamənin 7-ci bəndində göstərilən sənədlər təqdim edildikdən sonra Şəhadətnamə ərizə-anket qeydiyyatına alındığı vaxtdan ən gec 3 təqvim günü müddətində verilir.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, xarici ölkədə pasportunu itirmiş, pasportu oğurlanmış və ya yararsız hala düşmüş, pasportunun etibarlılıq müddəti bitmiş vətəndaşlarımıza qayıdış şəhadətnaməsinin verilməsi ilə bağlı müraciətlərinin təmin edilməsinə diqqət daha da artırılmalı, xüsusilə pandemiya şəraitində belə məsələlərə həssaslıqla yanaşılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının ərazisindən çıxışa qoyulmuş məhdudiyyətlə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər üzrə aparılmış araşdırmalar zamanı şəxsin sərbəst hərəkət etmək hüququnun təmin edilməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi Q. (1759-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin müstəntiqi tərəfindən Binəqədi Rayon Məhkəməsinin qərarının icra edilmədiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Araşdırma zamanı məlum olmuşdur ki, ərizəçi tərəfindən əvvəllər işlədiyi məhdud məsuliyyətli cəmiyyətə məxsus külli miqdarda əmlakın ələ keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinə müraciət edilmiş və həmin müraciət əsasında cinayət işi başlanılmaqla ibtidai istintaq aparılmış, ibtidai araşdırma zamanı göstərilən xüsusatlarla əlaqədar cinayət hadisəsinin olmadığı müəyyən edildiyinə görə cinayət işi üzrə icraata Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 39.1.1-ci maddəsinə əsasən xitam verilmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətindən sonra ibtidai istintaq dövründə ərizəçinin Azərbaycan Respublikasının hüduddlarını tərk etməsinə qoyulmuş məhdudiyyət götürülmüşdür.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211.2-ci maddəsinə əsasən, epidemiya əleyhinə rejim, sanitariya-gigiyena və karantin rejimləri dövründə fərdi qoruyucu vasitələrdən istifadə ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən tələblərin pozulmasına, habelə vəzifəli şəxslər və hüquqi şəxslər tərəfindən həmin tələblərin pozulmasının qarşısının alınmamasına görə fiziki şəxslər yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər üç yüz manat məbləğində, hüquqi şəxslər altı yüz manat məbləğində cərimə edilir.

Fərdi qoruyucu vasitə kimi maskadan istifadə edilməməsinə görə inzibati məsuliyyətə cəlb edilmiş bir sıra vətəndaşlar Ombudsmana müraciət edərək, müvafiq polis əməkdaşı tərəfindən onlardan cərimənin yerində ödənilməsinin tələb edildiyini, bu mümkün olmadıqda və ya bundan imtina etdikdə iradəsinə zidd olaraq, polis idarəsinə (şöbəsinə) aparıldıqlarını, müəyyən vaxt orada saxlanıldıqlarını və cərimənin dərhal ödənilməsinin tələb edildiyini bildirmişlər.

Ərizəçi K. (3533-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, qoruyucu vasitə olan maskadan istifadə etmədiyinə görə Sabunçu Rayon Polis İdarəsinin 12-ci Polis şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən saxlanılaraq həmin şöbəyə aparıldığını, cəriməni ödəməyəcəyi halda oradan sərbəst buraxılmayacağını diqqətinə çatdırıldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Sabunçu Rayon Prokurorluğuna ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçi Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş xüsusi karantin rejiminin tələblərini pozaraq, qoruyucu vasitə olan maskadan düzgün istifadə etmədiyinə görə saxlanılaraq Sabunçu Rayon Polis İdarəsinin 12-ci Polis şöbəsinə gətirilmiş, şöbədə həmin maddə ilə barəsində "İnzibati xəta haqqında protokol" tərtib edildikdən sonra sərbəst buraxılmış, eyni zamanda bu barədə polis şöbəsinin "Şəhər, rayon xətt polis orqanlarına gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı" kitabında müvafiq qeydiyyat aparılmışdır.

Ərizəçinin həmin polis şöbəsinə aparılmasının hüquqi əsasları barədə məlumat verilməsi ilə bağlı Ombudsmanın müvafiq prokurorluğa müraciətinə verilmiş cavabda isə göstərilmişdir ki, ərizəçinin üzərində şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin olmaması səbəbindən polis şöbəsinə gətirilmiş və şöbədə olan portal məlumatları çıxarılaraq müvafiq protokol tərtib edilmişdir.

Həmin Məcəllənin 150.1-ci maddəsinə əsasən, inzibati cərimə növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarı qanuni qüvvəyə mindikdən və ya bu Məcəllənin 143-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş möhlət verilmənin,

təxirəsalmanın müddəti bitdikdən otuz gündən gec olmayaraq, inzibati xəta törətmiş şəxs inzibati cəriməni ödəməlidir.

Cərimənin ödənilməsi üçün yeganə qanuni sənəd səlahiyyətli şəxs tərəfindən tərtib edilmiş “İnzibati xəta haqqında protokol”dur ki, onun da surəti barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilmiş şəxsə təqdim edilməlidir. Bununla belə, inzibati cərimənin yerində və ya dərhal ödənilməsi ilə bağlı qanunvericilikdə heç bir tələb yoxdur.

Ərizəçi F. (1172-21) Ombudsmana müraciət edərək, Nizami Rayon Polis İdarəsinin 24-cü polis bölməsinin əməkdaşı tərəfindən xüsusi karantin rejimi qaydalarının pozulması ilə bağlı qeyri-qanuni hərəkətlərə məruz qaldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, xüsusi karantin rejimi qaydalarına riayət olunmasına nəzarət məqsədi ilə keçirilən tədbirlər zamanı Nizami Rayon Polis İdarəsinin 24-cü Polis şöbəsinin polis sahə inspektoru X.İ.Hüseynəliyev ərizəçinin “icaze.e-gov.az” portalında icazəsinin olmadığına görə yerində tədbir görmək əvəzinə onu əsassız olaraq şöbəyə gətirmiş, barəsində Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211.1-ci maddəsi ilə tərtib edilmiş “İnzibati xəta haqqında protokol”a əsasən 200 manat məbləğində inzibati qaydada cərimə edilməsinə dair qərar qəbul edilmişdir.

Ərizəçi barəsində yerində tədbir görmək əvəzinə, onu əsassız olaraq polis şöbəsinə gətirdiyinə və ünsiyyətdə nəzakətsizliyə yol verməklə haqlı şikayətinə zəmin yaratdığına görə polis kapitanı X.İ.Hüseynəliyev ciddi intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişdir.

Araşdırmalar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, iradəsinə zidd olaraq və qanunun tələbləri pozulmaqla müvafiq polis şöbəsinə gətirilən bir sıra vətəndaşlar cəriməni yerində və nağd şəkildə ödəmək məcburiyyətində qalmışlar.

Ərizəçi M. (2081-21) Ombudsmana müraciət edərək, siqaret çəkmək üçün ayrılmış yerdə siqaret çəkməsinə baxmayaraq, polis əməkdaşı tərəfindən cərimə edildiyini, Xətai Rayon Polis İdarəsinin 34-cü Polis bölməsinə aparıldığını, cərimənin ödənilməsinin tələb edildiyini və əks təqdirdə polis bölməsində saxlanılacağına diqqətinə çatdırıldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin fərdi qoruyucu vasitədən düzgün istifadə etməyərək karantin rejiminin tələblərini pozması Xətai Rayon Polis İdarəsinin 34-cü Polis şöbəsinin sahə inspektoru Kənan Bayramlı tərəfindən müəyyən edilmiş və barəsində Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211.2-ci maddəsi ilə inzibati xəta haqqında protokol tərtib olunaraq 100 manat məbləğində cərimə tətbiq olunması barədə qərar qəbul edilmiş və cərimənin ödənilməsi təmin olunmuşdur.

“Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3.4 və 3.4.1-ci maddələrinə əsasən, həmin Qanunun 3.3-cü maddəsinin müddəələrindən asılı olmayaraq, vergilərin, gömrük rüsumları və yığımlarının, qanunla müəyyən edilmiş inzibati cərimələrin, maliyyə sanksiyalarının və faizlərin, lizinq əməliyyatları üzrə

borcların ödənilməsi və kreditlərin verilməsi üzrə hesablaşmalar yalnız nağdsız qaydada həyata keçirilir.

Koronavirus infeksiyasının ölkə ərazisində yayılmasının, onun törədə biləcəyi fəsadların qarşısının alınması məqsədilə respublika ərazisində xüsusi karantin rejiminin tətbiqi ilə əlaqədar olaraq ölkəyə girişin məhdudlaşdırılması nəticəsində çətinliklərlə üzləşən şəxslərdən daxil olan müraciətlər də diqqətdə saxlanılmışdır.

Ərizəçi B. (13922-21) Ombudsmana müraciət edərək, yaxın qohumunun Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanında saxlanılaraq ölkə ərazisinə buraxılmadığını bildirmiş, yaranmış problemin həllində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Həmin qadının vəziyyətini, habelə himayəsində iki azyaşlı övladının olduğunu diqqətə alan Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargaha müraciətindən sonra onların sərhəddən keçməsinə və ölkə ərazisinə daxil olmasına icazə verilmişdir.

Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (16391-21) Azərbaycan Ombudsmanına müraciət edərək, Rusiya vətəndaşı M. və onun ailə üzvlərinə qohumları ilə görüşmək üçün quru yolu və yerüstü nəqliyyatla ölkə ərazisinə girişinə icazə verilməsi ilə bağlı aidiyyəti üzrə müraciətinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, ərizəçinin və onun ailə üzvlərinin Rusiya-Azərbaycan sərhədini keçmələrinə icazə verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargaha müraciətindən sonra ərizəçinin və onun ailə üzvlərinin sərhəddən keçməsinə və ölkə ərazisinə daxil olmasına icazə verilmişdir.

Ərizəçi F. (22484-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, həyat yoldaşı və "Leykoz" xəstəliyindən əziyyət çəkən südəmər övladı ilə birlikdə koronavirus (COVID-19) testi (PCR-test) barədə arayışı təqdim edə bilmədikləri üçün Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanında saxlanıldıqlarını və "Atletlər kəndi"ndə karantinə yerləşdirildiklərini, övladının vəziyyətinin ağır olduğunu bildirmiş, ona təxirəsalınmaz tibbi yardım göstərilməsində və təcili olaraq qan köçürülməsində köməklik olunmasını xahiş etmişdir.

Həmin müraciət üzrə Ombudsman tərəfindən görülmüş təcili tədbirlər nəticəsində ərizəçinin körpə övladı valideynlərinin müşayiəti ilə müvafiq tibb müəssisəsinə təxliyə edilmişdir.

Müxtəlif vaxtlarda bir sıra şəxslər Ombudsmana müraciətlər edərək, Suriya Ərəb Respublikasında döyüşən silahlı dəstələrin girovluğunda olan yaxın qohumlarının, xüsusilə qadın və uşaqların ölkəmizə qaytarılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının həmin ölkədən repatriasiyası ilə bağlı məsələləri xüsusi diqqətdə saxlayan, problemə həssaslıqla yanaşan Ombudsman dafələrlə həmin ərizəçiləri qəbul etmiş, müraciət və təkliflərini dinləmiş, həmçinin öz tövsiyələrini vermişdir.

Mövcud problemin araşdırılması və həlli istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi və digər səlahiyyətli dövlət qurumları ilə əməkdaşlığı davam etdirən Ombudsman Suriyada qalan vətəndaşlarımızın respublikamıza qaytarılması yönündə tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə müvafiq təkliflərlə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müraciətlər ünvanlamışdır.

Yeri gəlmişkən, ötən dövrdə Azərbaycan hökuməti tərəfindən görülmüş tədbirlər nəticəsində Suriyanın müxtəlif ərazilərindəki ayrı-ayrı düşərgələrdə saxlanılan bir sıra vətəndaşlarımızın, o cümlədən qadın və uşaqların repatriasiyası həyata keçirilmişdir.

Xarici ölkələrin ərazisində müvəqqəti və ya daimi olaraq məskunlaşmış Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının hüquqlarının müdafiəsi məsələləri də Ombudsmanın diqqətində olmuşdur.

Qazaxıstan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (5254-21) Azərbaycan Ombudsmanına müraciət edərək, 1988-ci ildən həmin ölkədə yaşayan Azərbaycan Respublikası vətəndaşı İ.-nin Azərbaycan Respublikasında nikaha daxil olmaması (nikahın qeydə alınmaması) barədə müvafiq sənədi olmadığına görə zəruri sənədləşmə işlərinin aparılmasında çətinlik çəkdiklərini, nəticədə bir sıra digər hüquqlarının məhdudlaşdığını bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə müraciətindən sonra vətəndaşın ailə vəziyyəti (Azərbaycan Respublikası ərazisində nikahın dövlət qeydiyyatına alınmaması) barədə arayış alınaraq aidiyyəti üzrə göndərilməklə müraciəti təmin edilmişdir.

İl ərzində müxtəlif ölkələrdə yaşayan soydaşlarımızın hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi, onların vəziyyəti barədə məlumatların əldə edilməsi və pozulmuş hüquqların bərpası istiqamətində Ombudsmanın xarici ölkələrdəki həmkarları ilə əməkdaşlığı səmərəli şəkildə davam etdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit edilmişdir ki, azadlıq hüququ yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tutulma, həbsəalma və ya azadlıqdan məhrumetmə yolu ilə məhdudlaşdırıla bilər. Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması, habelə şəxslərin öz iradəsi ilə tərək edə bilmədiyi müəssisələrə, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin şəhər və rayon polis idarə, şöbə və bölmələrinin müvəqqəti saxlama yerlərinə, İnzibati həbs olunanların saxlama mərkəzinə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Müvəqqəti saxlama yeri və istintaq təcridxanasına, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin istintaq təcridxanalarına və şəxslərin öz iradəsi ilə tərək edə bilmədiyi digər yerlərə müntəzəm qaydada başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

Başçəkmələr çərçivəsində, eləcə də müraciətlər üzrə aparılan araşdırmalar zamanı şəxslərin saxlanılmasının qanuniliyi, müddətlərə riayət edilməsi, qeydiyyat və sənədləşmənin aparılması vəziyyəti yerində yoxlanılmış, saxlanılan şəxslərlə fərqi söhbətlər aparılmış, onların saxlanma əsasları və şəraiti qiymətləndirilmiş, saxlanıldıqları müddət ərzində, habelə tutularkən pis rəftara məruz qalıb-qalmamaları öyrənilmişdir.

Başçəkmələr zamanı, eyni zamanda Ombudsmanın 24 saat fəaliyyət göstərən Çağrı Mərkəzinə daxil olmuş müraciətlərin təhlili nəticəsində polis tərəfindən bir sıra hallarda prosessual normaların pozulması, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddətlərdən artıq saxlama halları müşahidə edilmişdir.

Müvəqqəti saxlama yerlərinə həyata keçirilən başçəkmələr zamanı müşahidə edilmişdir ki, saxlanılan şəxslərdən COVID-19 testi üçün götürülən analiz nümunələrinin cavablarının bir həftəyədək uzandığına görə belə şəxslərin istintaq təcridxanasına və digər müəssisələrə köçürülməsi müddətləri qanunvericilikdə müəyyən edilmiş müddətə uyğun gəlmir.

Qeyd olunan çatışmazlıqlardan narahatlığını bildirən Ombudsman müəyyən olunmuş hallar və pandemiyanın davam etməsini nəzərə alaraq, saxlanılan şəxslərdən

COVID-19 testi üçün götürülən analiz cavablarının qısa müddətdə verilməsinin təmin olunması istiqamətində tədbirlərin görülməsini zəruri hesab edir.

İl ərzində Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə karantin qaydalarının pozulması ilə əlaqədar polis bölmələrində qanunsuz saxlama iddiası ilə bağlı əsasən yanvar və fevral aylarında daxil olan müraciətlərdə karantin qaydalarının pozulması ilə əlaqədar şəxslərin polis bölməsinə aparıldığı, cərimənin ödənilməyəcəyi təqdirdə sərbəst buraxılmayacaqları bildirilmişdir. Bəzi belə müraciətlər üzrə aparılmış araşdırmalardan sonra saxlanılan şəxslər sərbəst buraxılmışdır. Bununla yanaşı, son dövrlər həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində bu kimi halların sayı azalmışdır.

Ərizəçi S. (998-21) Ombudsmana müraciət edərək, atasının pandemiya qaydalarını pozduğuna görə Xəzər Rayon Polis İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən saxlanılaraq polis bölməsinə aparıldığını, yalnız cəriməni ödəyəcəyi halda sərbəst buraxılacağına dair məlumat verildiyini bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir. Ombudsmanın müdaxiləsindən sonra şəxs sərbəst buraxılmışdır.

Ərizəçi N. (3259-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, Sabunçu Rayon Polis İdarəsinin 15-ci Polis Bölməsinin əməkdaşları tərəfindən karantin rejimi qaydalarını pozduğuna (maskadan düzgün istifadə etmədiyinə) görə saxlanıldığını və həmin polis bölməsinə aparıldığını, bölmənin əməkdaşları tərəfindən döyüldüyünü, zorla cibindən pulunun çıxarılaraq barəsində tətbiq olunmuş inzibati cəriməni ödəməyə məcbur edildiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması və müvafiq tədbirlərin görülməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda şəxsin 100 manat cərimə edildiyi, lakin qeyd edilən xüsusatların təsdiqini tapmadığı bildirilmişdir.

Saxlanılan şəxslərin hüquqi yardım almaq, müdafiəçiləri ilə görüşmək hüquqlarının təmin edilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, Ombudsman bu sahə ilə bağlı polis əməkdaşlarına ünvanlanmış maarifləndirmə işinin aparılmasını və bu məsələlərə nəzarətin gücləndirilməsini təklif edir.

Qanunvericilikdə saxlanılan şəxsin hüquqları barədə məlumatlandırılması hüququ və cinayət təqibi orqanı tərəfindən bu cür məlumatı vermə vəzifəsi təsbit edilmişdir.

Odur ki, Ombudsman saxlanılan şəxslərin hüquqları barədə məlumatlandırılması məsələsinə diqqətin artırılmasını zəruri hesab edir.

İstər beynəlxalq təcrübə, istərsə də milli qanunvericilik və başçəkmələrin təhlili göstərir ki, saxlanılan şəxslə bağlı vahid və hərtərəfli qeydiyyat aparıldığı halda bütün prosesual hərəkətlər (saxlama vaxtı və səbəbləri, hüquqlarına dair məlumatlandırma, xəsarətlərin qeydiyyatı, yaxınları və müdafiəçisi ilə əlaqə saxlama, qida, dindirilmə, köçürülmə, sərbəst buraxılma) qeyd olunarsa, saxlanılan şəxslərin müdafiə təminatları daha da artır. Saxlanılan şəxsin vəkilinin də bu qeydiyyat sənədlərinə çıxışı təmin edilməlidir.

Saxlanılan şəxslərin səmərəli müdafiəsi üçün qeydiyyat məsələlərinin əhəmiyyəti beynəlxalq standartlarda da mütləq şərt kimi qeyd olunmuşdur. Ombudsman vahid, hərtərəfli və səmərəli qeydiyyat sisteminin əhəmiyyətini xatırladır.

Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi hüququ. İnsanın şərəf və ləyaqəti onun iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarının mənəvi əsasını təşkil edir və bu hüquqlar insan şəxsiyyətinə xas olan ləyaqətdən irəli gəlir.

Özünə hörmət edilməsini tələb etmək hər bir şəxsin ayrılmaz hüququdur. Bu hüquq şəxsin dövlət və ya onun səlahiyyətli orqanları tərəfindən təsir və ya təzyiqlə obyektinə çevrilməsini və şəxsiyyətin alçaldılmasını qadağan edir.

Şəxsin şərəf və ləyaqətinin müdafiəsinin təmin edilməsi demokratik, hüquqi dövlətin əsas vəzifələrindəndir. Bu hüquqla bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş şikayətlər üzrə aidiyyəti qurumlara müraciətlər edilmiş və araşdırmalar aparılmışdır.

Səlahiyyətli dövlət qurumlarına yoxlama tapşırıqlarının nəticələrinə dair təqdim edilmiş cavablarda, bir qayda olaraq, müraciətlərdə əks etdirilmiş halların öz təsdiqini tapmadığı qeyd edilmişdir. Bununla belə, bəzi müraciətlər üzrə aparılmış araşdırmalar nəticəsində aşkar edilmiş hallarla bağlı tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi Ə. (2480-21) Ombudsmana müraciət edərək, Saatlı Rayon Qeydiyyat Şöbəsinin rəisi tərəfindən təhqir olunduğunu, bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin qaynar xəttinə müraciət etdiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

“Ədliyyə orqanları işçilərinin etik davranış Qaydaları”nın 2.5 və 5.1-ci bəndlərinin tələblərinə əsasən, ədliyyə işçisi ünsiyyətdə olduğu bütün şəxslərlə davranışında nəzakətli, xeyirxah, diqqətli və təmkinli olmalı, ictimai davranış normalarına əməl etməlidir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə müraciətindən sonra etik davranış qaydalarına riayət edilməsinin zəruriliyi diqqətinə çatdırılmaqla şöbə rəisi N.Qasımovaya xəbərdarlıq elan olunmuşdur.

Ərizəçi H. (4283-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində şəhid olmuş övladının nəşini Füzuli rayonundan gətirərkən həyəcanlı olmaları səbəbindən yolda sürət həddinin aşılması nəticəsində avtomobilin radarda qeydə alındığına görə həyat yoldaşının cərimə edildiyini, buna aydınlıq gətirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin (BDYPI) inzibati binasında olarkən orada Xəzər Rayon Polis İdarəsinin 2-ci Polis Şöbəsinin polis sahə rəisi Quliyev Bəxtiyar Nadir oğlu tərəfindən təhqiramiz münasibətə məruz qaldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın həmin nazirliyə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda göstərilmişdir ki, xidməti yoxlamalar zamanı ərizəçinin BDYPI-də olarkən şöbə rəisindən icazə alaraq oğlunu sürücülük vəsiqəsi alması məqsədilə orada keçirilən imtahana gətirmiş polis sahə rəisi B.N.Quliyevin inzibati binanın buraxılış məntəqəsində qəbulla bağlı ona müraciət edən ərizəçiyə hüquq və vəzifələrini izah edərək aidiyyəti üzrə istiqamətləndirmək əvəzinə xidməti vəzifələrinin icrası ilə bağlı olmayan məsələyə müdaxilə edərək lüzumsuz ifadələr işlətməklə ərizəçi ilə mübahisə etdiyi, ünsiyyətdə nəzakətsizliyə yol verməklə barəsində haqlı şikayətə zəmin yaratdığı müəyyən edilmiş, qeyd olunan qəbahətlərə yol verdiyinə görə Xəzər RPİ-nin 2-ci Polis Şöbəsinin polis sahə rəisi B.N.Quliyevə “şiddətli töhmət” intizam tənbehi elan edilmişdir.

Ərizəçi Q. (9248-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, övladının Vətən müharibəsində şəhid olduğunu, ölümündən sonra medallarla təltif edildiyini, mənzil problemi ilə bağlı Mingəçevir Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciət edərək Mahir Əliyev adlı əməkdaş tərəfindən kobud rəftara və təhqirə məruz qaldığını bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın həmin icra hakimiyyətinə müraciətindən sonra hüquq şöbəsinin müdiri Mahir Əliyevə ciddi xəbərdarlıq edilərək daha həssas rəftar etməsi onun nəzərinə çatdırılmışdır.

Müraciətlərin və araşdırma materiallarının təhlilindən irəli gələrək qeyd edilməlidir ki, dövlət orqanlarının, idarə, müəssisə və təşkilatlarının, ələlxüsus, dövlətin məcburetmə səlahiyyətlərinə malik qurumlarının vəzifəli şəxsləri və məmurları dövlətin və bütün cəmiyyətin maraqları naminə öz işgüzar və insani keyfiyyətlərinin, səhv və xətələrinin tənqidinə daim hazır olmalı, bunu dözümlülüklə qəbul etməlidirlər.

Ombudsman vətəndaşların şərafət və ləyaqətinin müdafiəsi hüququnun pozulması hallarının qarşısını almaq məqsədilə dövlət qulluqçularına, o cümlədən dövlət qurumlarının vətəndaşlarla daim təmasda olan əməkdaşlarına ünvanlanmış maarifləndirmə tədbirlərinin davam etdirilməsini məqsədemüvafiq hesab edir.

“İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə” Konvensiyanın Fakültativ Protokolunda nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizm funksiyalarının həyata keçirilməsi. 2021-ci il ərzində Ombudsman və onun Milli Preventiv Qrupu (MPQ) tərəfindən saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərdə saxlanma şəraiti, rəftar məsələləri və daxil olmuş müraciətlərin, sənədləşmənin araşdırılması, habelə pandemiya şəraitində koronavirus infeksiyasının yayılması ilə bağlı görülən qabaqalayıcı tədbirlərin, mövcud sanitariya vəziyyətinin araşdırılması məqsədilə 184 başçəkmə həyata keçirilmişdir. Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin müəssisələrinə 59, Daxili İşlər Nazirliyinin tabeliyində olan müəssisələrə 53, Təhsil Nazirliyinin müəssisələrinə 33, Səhiyyə Nazirliyinin müəssisələrinə 14, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin müəssisələrinə 6, Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin müəssisələrinə 4, Dövlət Miqrasiya Xidmətinin müəssisələrinə 2, yerli icra hakimiyyətlərinin tabeli müəssisələrinə 11, həmçinin QHT-lərin tabeliyindəki 2 müəssisəyə başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmələr zamanı 1334 saxlanılan şəxs fərdi qəbul edilmiş, hüquqlarının təmini vəziyyəti araşdırılmış, qaldırdıqları məsələlər dinlənilmiş, müxtəlif müraciətləri təmin edilmişdir. Bununla yanaşı, Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərin həlli istiqamətində tədbirlər görülmüş, aşkar edilmiş çatışmazlıqlar müvafiq müəssisələrin rəhbərliyi qarşısında qaldırılmış, yerində həll edilməsi mümkün olan müraciətlər elə başçəkmə çərçivəsində təmin edilmişdir. Müşahidə edilmiş digər nöqsanlarla bağlı müvafiq mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarına müraciətlər ünvanlanmış, növbəti başçəkmələrə kimi problemlərin aradan qaldırılmasına yönəlmiş tədbirlər görülməsi üçün zəruri təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Başçəkmələr çərçivəsində MPQ üzvləri tərəfindən qəbul edilmiş hər bir şəxsin, habelə tutulmuş, həbs edilmiş və ya məhkum olunmuş şəxslərin, onların ailə üzvlərinin, vəkllərinin müraciətinə dərhal reaksiya verilməklə həmin müəssisələrdə saxlanma şəraiti və rəftar məsələləri, onların hüquqlarının təmin olunması vəziyyəti araşdırılmış, müvafiq qaydada Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna, Ədliyyə, Daxili İşlər, Səhiyyə və Təhsil nazirliklərinə, Dövlət Miqrasiya Xidmətinə və digər səlahiyyətli qurumlara müraciətlər edilmiş və cavablandırılmışdır.

Başçəkmələr zamanı bir sıra saxlanılan şəxslər müvəqqəti saxlama yerlərinə qəbul zamanı geyimlərinin tam və qismən çıxarılaraq yoxlanılması ilə bağlı şikayətlərini bildirmişlər. Ombudsman saxlanılan şəxslərin müəssisəyə daxil olarkən üzərilərində yoxlamaların zəruri texniki avadanlıqlardan istifadə etməklə aparılmasını təklif edir. Bu müasir texnologiyaların təcürbədə tətbiqinə şərait yaratmaqla yanaşı, həm də saxlanılan şəxslərin ləyaqət hüququnun müdafiəsi baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Polis nəzarətində saxlanılan şəxslərin vaxtında vəkillə təmin olunması pis rəftar ehtimalına qarşı vacib təminat kimi xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərin təhlili göstərir ki, polis tərəfindən saxlanılan şəxslərin öz müdafiəçiləri ilə görüşmək hüququ ilə bağlı bir sıra problemlər hələ də qalmaqdadır.

Ərizəçi R. (13027-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxsin Abşeron Rayon Polis İdarəsində saxlanıldığını, lakin onunla görüşünə icazə verilmədiyini bildirmiş, qanunamüvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Həmin müraciət dərhal araşdırılmaqla vəkilin hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxslə görüşü təmin edilmişdir.

Ərizəçi Ə. (21087-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, Quba Rayon Polis Şöbəsində saxlanılan hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxslə görüşünə icazə verilmədiyini bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müdaxiləsindən sonra vəkilin hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxslə görüşünə şərait yaradılmışdır.

Penitensiar Xidmətin bəzi müəssisələrində saxlanma şəraiti ilə bağlı çatışmazlıqlar hələ də qalmaqdadır. Belə ki, bəzi müəssisələrdə cari təmir işlərinə ehtiyac olduğu halda, 2 və 3 saylı istintaq təcridxanalarında, 4 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsində, Tərbiyə müəssisəsində, Penitensiar Xidmətin Həbsxanasında kompleks təmir-tikinti işlərinin görülməsi zəruridir. Adıçəkilən müəssisələrin tikilməkdə olan binalara köçürülməsi prosesi sürətləndirilməlidir.

Aidiyyəti qurumların tutulmuş, həbs və ya məhkum edilmiş şəxslər barədə mövcud qeydiyyat sistemlərinin əlaqələndirilməsi vasitəsilə (onlara aid məlumatlara çıxış imkanlarını təmin etməklə) vahid və sistemli elektron qeydiyyat işinin tətbiqi zəruridir.

Qeydiyyatla bağlı monitorinqlər zamanı məhkumun (həbs olunmuş şəxsin) kimliyi, azadlıqdan məhrumetmənin səbəbləri, həbsin müddəti, məhkumun müəssisəyə gətirildiyi, müəssisəni tərk etdiyi (istintaq və məhkəmə iclası üçün) və oraya qayıtdığı vaxt, onun səhhəti və fiziki vəziyyəti, məhkəmə qarşısına çıxarılması, barəsində tətbiq edilən tənbeh tədbirləri kimi məsələlər araşdırma predmeti qismində çıxış edir.

Ombudsmanın Çağrı Mərkəzi preventiv tədbirlərin görülməsi baxımından uğurlu vasitə olmuşdur. Daxil olan müraciətlər üzrə aparılmış araşdırmalar nəticəsində şəxslərin saxlanma şəraiti və onlarla rəftar, həmin şəxslərin sağlamlıq vəziyyəti, müalicə məsələləri, Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsinə köçürülmə, cəzaçəkmə müəssisəsinin dəyişdirilməsi, vəkillə və ailə üzvləri ilə görüş, telefon danışığı və s. ilə bağlı olmuş və təmin edilmişdir.

Başçəkmə zamanı məhkum A. (D/O № 4915-21) Ombudsmana müraciət edərək, depressiyadan əziyyət çəkdiyini, ciddi psixi sağlamlıq problemlərinin və bununla bağlı tibbi rəyin olduğunu bildirmiş, zəruri tibbi yardımın göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinə müraciətindən sonra 10 saylı cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən şəxs Müalicə Müəssisəsinə keçirilmiş və lazımi müalicə tədbirləri ilə təmin olunmuşdur.

Ərizəçi M. (X/O № 2/4333-21) Ombudsmana müraciət edərək, məhkum həyat yoldaşı Ə.-nin səhhətinin getdikcə ağırlaşdığını bildirmiş, onun müayinə və müalicəsinin təşkilində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Tibb Baş İdarəsinə müraciətindən sonra həmin şəxs Müalicə Müəssisəsinə köçürülmüş, burada müayinələrə cəlb olunaraq müxtəlif ixtisaslı həkimlər, o cümlədən Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Neyrocərrahiyyə Xəstəxanasının mütəxəssisləri tərəfindən konsultasiya olunmuş, MRT müayinəsi təşkil edilmişdir.

Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsində ixtisaslaşmış tibbi müayinənin həyata keçirilməsində zəruri olan bəzi tibbi avadanlıqların, həmçinin mütəxəssis həkimlərin olmaması səbəbindən bəzi hallarda həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin, habelə məhkumların sağlamlıq vəziyyətinin, o cümlədən ağırlaşmaların dəqiq müəyyən edilməsi, əhatəli müayinə və müalicənin effektiv təşkili mümkün olmamışdır. Bununla belə, Penitensiar Xidmətin müəssisələrində saxlanılan şəxslərin icbari tibbi sığortası qanunvericilikdə nəzərdə tutulmadığı üçün bəzi zəruri müayinə və müalicələrin TƏBİB-in tabeliyində olan tibb müəssisələrində həyata keçirilməsi mümkün olmamışdır.

Belə ki, həbs edilmiş şəxslər, habelə müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslər (məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələri istisna olmaqla) “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-2-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş sığortaolunanların kateqoriyasına aid edilməmişdir.

Göründüyü kimi, qanunun müvafiq müddəası həbs edilmiş, habelə müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslərin sağlamlıq vəziyyətinin dövlət hesabına əhatəli müayinə və müalicəsinə imkan vermir.

Şəki Penitensiar Müəssisəsində saxlanılan M. (22336-21) tibbi rəyə əsasən, tibbi müayinə nəticəsində ona təyin edilən cərrahi əməliyyatın Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsində aparılmadığını, maddi vəziyyətinin isə ağır olduğunu bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətinə verilmiş cavabdan məlum olmuşdur ki, “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, cərrahi əməliyyatın aparılması mümkün olmamışdır.

Qeyd edilənlər nəzərə alınaraq, həbs edilmiş, habelə müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslərin sağlamlığının qorunması hüququnun effektiv müdafiəsi məqsədilə belə şəxslərin müayinə və müalicəsinin Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsində aparılması mümkün olmadıqda, zəruri tibbi xidmətlərin digər tibb müəssisələrində dövlət hesabına həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq qanunvericiliyə zəruri əlavə və dəyişikliklərin edilməsi vacibdir.

Çağrı Mərkəzinə daxil olmuş zənglərdə saxlanılan şəxslərin qida qəbulundan imtina etməsi ilə bağlı müraciətlər də diqqəti cəlb etmişdir.

Həmin şəxslərlə bağlı müraciətlər dərhal müəssisələr üzrə araşdırılmış, müəssisənin baş həkimi ilə əlaqə saxlanılmış, Ombudsmanın Milli Preventiv Qrupunun ixtisasca həkim və psixoloq üzvləri həmin şəxslərlə görüşmüşlər.

Məhkumlar, habelə onların ailə üzvləri tərəfindən Ombudsmana ünvanlanan bir sıra müraciətlərdə onların əsassız yerə cərimə təcridxanasına keçirilməsi fikri öz əksini tapmışdır. Həmin müraciətlərin, habelə başçəkmələrin nəticələrin təhlili onu deməyə əsas

verir ki, penitensiar müəssisələrdə bu tənbeh növünün tətbiqi və eyni şəxs barəsində təkrar tətbiqi çoxluq təşkil edir. Bu halların mövcudluğu müəssisələrdə rejim pozuntularının sayının çox olduğunu və məhkumların islah edilməsi üzrə vəzifələrin lazımınca yerinə yetirilmədiyini göstərir.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Ombudsman islah işlərinin gücləndirilməsi istiqamətində müasir yanaşmaların tətbiqini, habelə xarici ölkələrin müsbət təcrübəsindən istifadə edilməsini məqsədmüvafiq hesab edir.

2020-ci il 10 noyabr tarixli üçtərəfli Bəyanata əsasən, hərbi əməliyyatların dayandırılmasından sonra Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Ermənistan tərəfindən yerləşdirilmiş, mülki şəxslərə və hərbi qulluqçularımızın həyat və sağlamlığına qarşı törətdikləri cinayətlərin qarşısının alınması zamanı saxlanılaraq istintaqa təhvil verilmiş, terror cinayəti törətməkdə təqsirləndirilən silahlı qrupun üzvləri Ombudsman tərəfindən fərdi qaydada qəbul olunmuş, müraciətləri dinlənilmiş, onlara öz dillərində hüquq və azadlıqları ilə bağlı qanunvericilik aktları təqdim edilməklə hüquqları izah olunmuşdur. Ombudsmanın Milli Preventiv Qrupunun ixtisasca həkim və psixoloq üzvünün iştirakı ilə həmin şəxslər müraciətləri əsasında müayinə olunmuşdur. Hər hansı bir ayrı-seçkiliyə yol verilmədən onlara münasibətdə lazımi tibbi-psixoloji xidmətin təmin olunduğu, qanunvericiliyə riayət edildiyi müşahidə olunmuşdur.

Həmin təqsirləndirilən şəxslər onlarla rəftardan və saxlanma şəraitindən, tibbi xidmətdən, qidalanmadan razılıq etməklə yanaşı, humanist münasibətə görə təşəkkürlərini bildirmişlər.

Ombudsman 2020-ci il üzrə məruzəsində məhkumlara ailə üzvləri və yaxınları ilə videogörüntü vasitəsi ilə əlaqə saxlamaq imkanının yaradılmasını və bu məqsədlə Cəzaların İcrası Məcəlləsinə əlavə və dəyişikliklərin olunmasını təklif etmişdir.

Yeri gəlmişkən, Ombudsmanın həmin təklifi Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən Cəzaların İcrası Məcəlləsinə dəyişikliklərlə bağlı hazırlanmış qanun layihəsində öz əksini tapmışdır.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, il ərzində Ombudsman və onun Milli Preventiv Qrupunun üzvləri tərəfindən şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi digər müəssisələrə də başçəkmələr həyata keçirilmiş, əvvəllər verilmiş tövsiyələrin icrası vəziyyəti, habelə saxlanma şəraiti, rəftar və digər məsələlər monitorinq edilmişdir.

2021-ci ildə uşaqların saxlanıldığı müəssisələrə keçirilmiş başçəkmələrin sayı artmış və ümumi başçəkmələrin 30 faizini təşkil etmişdir. Bu, Ombudsman Aparatında uşaq hüquqlarının müdafiəsi üzrə yeni struktur vahidinin yaradılması, Milli Preventiv Qrupun fəaliyyətinə uşaq hüquqları ilə birbaşa məşğul olan psixoloqun cəlb edilməsi, UNICEF-lə əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində Ombudsmanın məqsədyönlü fəaliyyətinin nəticəsidir. Başçəkmələr zamanı rəftar məsələlərin öyrənilməsi, o cümlədən uşaqların hüquqları ilə bağlı məlumatlılığının genişləndirilməsi məqsədilə uşaq iştirakçılığının artırılması ilə əlaqədar 117 uşaqla fərdi və qrup şəklinə müsahibələr keçirilmişdir.

Həmin müəssisələrə keçirilmiş başçəkmələr zamanı aşkar edilmiş nöqsan və çatışmazlıqlar, habelə onların aradan qaldırılması ilə bağlı təkliflər səlahiyyətli dövlət qurumlarına ünvanlanmışdır. Belə ki, uşaq evlərinə keçirilən başçəkmələr zamanı uşaqların fərdi planının olmadığı, bununla da Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 26 aprel tarixli, 112 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Uşaqların dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan uşaq evləri sosial xidmət müəssisələrinə qəbulu, həmin müəssisələri tərk etməsi, uşaq evlərində xidmətin təşkili, həmçinin uşaq evlərində uşaqların təminatı və yaşayış şəraitinə dair Qaydalar”ın 3.7-ci bəndinin tələblərinin yerinə yetirilmədiyi müəyyən edilmişdir. Qaydalara əsasən, müəssisədə hər bir uşaq üçün

sosial xidmətin formasını, növünü, müddətini özündə əks etdirən fərdi plan hazırlamaqla müvafiq xidmətlər göstərilməlidir.

Qeyd edilən Qaydaların 3.6-cı bəndində uşaq evlərində xidmətlərin psixoloqlar, sosial işçilər və sosial xidmətçilər tərəfindən həyata keçirildiyi qeyd edilsə də, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 13 iyul tarixli, 172 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Uşaq evlərinin rəhbər işçilərinin, pedaqoji, inzibati-təsərrüfat, tədris-köməkçi və xidmətedici heyətinin nümunəvi Ştatları”nda “sosial işçi” ştat vahidi nəzərdə tutulmamışdır.

Ombudsman uşaqların hərtərəfli inkişafı üçün fərdi planın hazırlanmasının, həmçinin uşaq evlərinin ştat cədvəlində “sosial işçi” ştat vahidinin nəzərdə tutulmasının vacibliyini diqqətə çatdırır, bu Qərara müvafiq dəyişikliyin olunmasını təklif edir.

Uşaqların saxlanıldığı müəssisələrə, o cümlədən internat məktəblərinə keçirilən başçəkmələr zamanı psixoloji xidmətin təşkilində də sistemə çatışmazlıqlar müəyyən edilmişdir. Belə ki, “Psixoloji yardım haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulmuş, eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 30 aprel tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Təhsil müəssisələrində psixoloji xidmətin təşkili Qaydaları”nda təsbit olunmuş psixoloji xidmətin fəaliyyət istiqamətlərinin icra olunmadığı, bəzi müəssisələrdə psixoloq ştatının vakant olduğu, didaktik materialların çatışmazlığı müşahidə olunmuşdur.

Ombudsman uşaqların sağlamlıq və inkişaf hüquqlarının təmini məqsədilə onların psixi sağlamlığına göstərilən diqqətin artırılmasını, qeyd olunan çatışmazlıqların aradan qaldırılmasını vacib hesab edir.

Müəssisələrdə aşkar edilən nöqsanların bir çoxu Ombudsmanın müraciətləri nəticəsində aradan qaldırılmış və daha sonra təkrar başçəkmələr zamanı təmini vəziyyəti yerində yoxlanılmışdır. Belə ki, uşaq evlərində uşaqların sağlamlıq və təhsil hüququnun təmin edilməsi ilə bağlı çatışmazlıqlar aradan qaldırılmış, 2 sayılı uşaq evində məktəbəqədər qrup üçün nəzərdə tutulmuş mebel və avadanlıqlar uşaqların yaş və inkişaflarına uyğun olaraq yeniləri ilə əvəz edilmişdir. Həmin müəssisədə saxlanılan uşaqların asudə vaxtının səmərəli təşkili məqsədilə onların musiqi məktəbinə və idman dərəcələrinə qeydiyyatı təmin olunmuş, habelə sənədləşməyə aid çatışmazlıqlar aradan qaldırılmışdır. 3 sayılı uşaq evində uşaqların təhsil hüquqlarının səmərəli təmini və onlayn təhsildən yayınma hallarının aradan qaldırılması məqsədilə Ombudsmanın təklifi nəzərə alınaraq müəssisədəki kompüterlər kameralar ilə təchiz edilmişdir. Eyni zamanda, hər iki müəssisənin fəaliyyətini tənzimləyən yeni nizamnaməsi tərtib olunmuşdur.

Bakı şəhərində yerləşən 9 nömrəli xüsusi internat məktəbi təhsil hüququnun təmininə aid nöqsan aradan qaldırılaraq, uşaqlara göstərilən loqoped xidməti qaydalara müvafiq olaraq qeyri-tədris saatlarında təşkil edilmişdir. Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün 5 nömrəli Respublika xüsusi internat məktəbində uşaqların müəssisəni müvəqqəti tərk etməsinə dair sənədləşmənin aparılması, eyni zamanda məktəbin yataqxanasında işıqlandırmanın müvafiq normalara uyğun təşkili təmin olunmuşdur.

Ombudsmanın müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Bakı şəhəri 1 sayılı körpələr evində tibbi xidmətin təşkilinə və saxlanma şəraitinə aid aşkar edilmiş nöqsanlar qismən aradan qaldırılmış, uşaqlarla psixoloji işin aparılması üçün müvəqqəti olaraq mütəxəssislər cəlb olunmuşdur. Lakin aparılan işlərin davamlı olmaması narahatlıq doğuran məqamdır.

Məlum olduğu kimi, körpələr evinə yerləşdirilən əksər uşaqlarda neqativ uşaqlıq təcrübəsinin və bunun nəticəsi olaraq onların gələcəkdə sağlamlıq və sosial risklərə məruz qalma ehtimalının daha yüksək olması onlarla aparılan reabilitasiya, sosial-psixoloji işlərin vacibliyini göstərir.

Qeyd olunan vəzifələrin səmərəli icrası üçün uşaqlarla işləyən əməkdaşların sosial-psixoloji bacarıqlarının davamlı olaraq qayğı və erkən inkişafın, uşaq psixologiyasının, erkən aşkarlanma, profilaktika və erkən müdaxilənin əsas aspektləri üzrə hazırlıq keçməsi və bilik səviyyələrinin artırılması vacibdir.

Ombudsman körpələr evləri üçün uşaq psixoloqu, uşaqların erkən inkişafı üzrə mütəxəssis kimi vəzifələrin nəzərdə tutulması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1996-cı il 29 may tarixli, 61 nömrəli “Büdcədən maliyyələşdirilən məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin nümunəvi ştatı haqqında” qərarında müvafiq dəyişikliklər olunmasını təklif edir.

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin tabeliyindəki 1 saylı Psixiatriya Xəstəxanası, Sumqayıt və Şəki şəhər psixiatriya müəssisələrində aparılmış başçəkmələr zamanı saxlanma şəraitinə və sənədləşməyə aid aşkar edilmiş ciddi çatışmazlıqlar Ombudsmanın müdaxiləsi nəticəsində aradan qaldırılmışdır. Bununla belə, Respublika Psixiatriya Xəstəxanası, Sumqayıt şəhər Psixiatriya Xəstəxanası və Şəki rayon Psixiatriya Xəstəxanasında saxlanma şəraitinin, rəftarın təkmilləşdirilməsi, kadr çatışmazlığının aradan qaldırılması, sosial reabilitasiyaya yönəlmiş tədbirlərin davam etdirilməsi məsələlərinə diqqət artırılmalıdır.

İnformasiya əldə etmək hüququ. İctimai münasibətlərin əsas elementi kimi çıxış edən informasiya əldə etmək hüququ sərbəst, maneəsiz və hamı üçün bərabər şərtlərlə, açıq cəmiyyətin və demokratik hüquqi dövlətin prinsipləri əsasında təmin edilməlidir.

Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin 19-cu maddəsinə əsasən, hər bir insan istənilən vasitələrlə və dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq, informasiya və ideyalar axtarmaq, almaq və yaymaq azadlığı hüququna malikdir.

BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri fundamental hüquq olaraq informasiya əldə etmək hüququnun beynəlxalq sənədlərə və milli qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq qaydada təmin edilməsinə həsr olunmuşdur.

Hazırda informasiya cəmiyyətin ən qiymətli resursuna çevrilmişdir.

Ölkə Prezidentinin imzaladığı müvafiq sərəncamlar, qəbul edilmiş milli strategiyalar, görülmüş tədbirlər informasiya əldə etmək hüququnun daha səmərəli təmininə, informasiya cəmiyyətinin qurulması və açıq hökumətin təşviqinə xidmət etməkdədir. Bu sahədə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, elektron hökumətin imkanlarının daha da genişləndirilməsi, informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi respublikamızda informasiya əldə etmək azadlığının müdafiəsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

“İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun icrasına nəzarəti həyata keçirən Ombudsman bu hüququn təmini, müdafiəsi və təbliği sahəsində geniş fəaliyyət həyata keçirməklə qeyd edilən islahatlara dəstək vermişdir.

Bu səlahiyyətləri həyata keçirərkən Ombudsman informasiya əldə etmək hüququnun təmin edilməsi, informasiya əldə etmək hüququnun pozulması ilə bağlı daxil olan müraciətlərə baxılması və cavablandırılması, monitorinqin həyata keçirilməsi və təhlillərin aparılması, informasiya əldə etmək hüququnun təbliği və təşviqi, bu sahədə hüquqi maarifləndirmə ilə bağlı istiqamətlərdə fəaliyyət göstərir.

Ombudsman informasiya sahibi kimi ona ünvanlanmış informasiya sorğularını qanunla müəyyən olunmuş qaydada cavablandırmışdır.

Ərizəçi H. (4484-21) Ombudsmana informasiya sorğusu ilə müraciət edərək, erkən nikahların qarşısının alınması sahəsində qurum tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlə bağlı məlumat verilməsini xahiş etmiş, informasiya sorğusu cavablandırılmışdır.

Ərizəçi G. (14426-21) Ombudsmana informasiya sorğusu ilə müraciət edərək, cinsi azlıqların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Ombudsman tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlə bağlı məlumat verilməsini xahiş etmişdir. Ərizəçinin informasiya sorğusu təmin edilmişdir.

İnformasiya əldə etmək hüququnun pozulması, o cümlədən informasiya sorğularının cavablandırılmaması, cavabların gecikdirilməsi və informasiya sorğularına cavab verilməsindən əsassız imtina edilməsi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olan şikayətlər “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununda nəzərdə tutulmuş nəzarət mexanizmləri vasitəsilə operativ şəkildə araşdırılmış, pozuntu hallarının aradan qaldırılması üçün müvafiq səlahiyyətli qurumlara sorğular göndərilmiş, bəzi hallarda aidiyyəti yuxarı orqana müraciət edilərək vətəndaşların informasiya sorğularına baxılmış və cavablandırılması təmin edilmişdir.

Ərizəçi S. (15349-21) Ombudsmana müraciət edərək, Salyan Regional Qaz İstismarı İdarəsinə ünvanladığı informasiya sorğusuna cavab verilmədiyini bildirmiş, həmin sorğunun təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinə müraciətindən sonra informasiya sorğusu təmin edilmişdir.

Ərizəçi M. (15851-21) Ombudsmana müraciət edərək, Bəhramtəpə Hidroqovşağının İstismarı İdarəsinə ünvanladığı informasiya sorğusuna cavab verilmədiyini bildirmiş, həmin sorğunun təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın “Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə müraciətindən sonra görülmüş tədbirlər nəticəsində informasiya sorğusu təmin edilmişdir.

Dövlət sirri, kommersiya sirri və ya xidməti məlumatların dəqiq siyahısının qanunvericiliklə müəyyən edilməsinə baxmayaraq, bəzən informasiya sahibi olan dövlət qurumları tərəfindən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun tərtib edilmiş informasiya sorğularına cavab verilmir.

Ərizəçi Ə. (11848-21) Ombudsmana müraciət edərək, Saatlı Rayon Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzinə ünvanlandığı informasiya sorğusuna cavab verilmədiyini bildirmiş, həmin sorğunun təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, həmin Mərkəz tərəfindən vətəndaşa cavab verilərək, sorğuda qeyd olunan məlumatların yalnız hüquq mühafizə orqanlarının müraciəti əsasında verildiyi, bununla bağlı məlumat verilməsinin mərkəzin səlahiyyətlərinə aid olmadığı bildirilmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinə müraciətindən sonra vətəndaşa Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi tərəfindən cavab verilməklə informasiya sorğusu təmin edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlər təhlil edilmiş, informasiya əldə etmək hüququnun təmin edilməsi üzrə prioritetlər müəyyən olunmuş, informasiya sahiblərinin informasiyanı açıqlamaq vəzifələrini yerinə yetirməsi təmin edilmiş, informasiya sorğularının təmin edilməsinə dair monitorinqlər aparılmışdır.

Ombudsmanın dövlət qurumları ilə birgə fəaliyyətinin səmərəli təşkili və əməkdaşlıq istiqamətlərini müəyyənləşdirmək məqsədilə hər bir qurumun informasiya əldə etmək hüququnun təmini üzrə fəaliyyət göstərən müvafiq struktur bölməsi və əlaqələndirici şəxsləri müəyyənləşdirilmiş, dövlət qurumlarına məxsus rəsmi internet səhifələrinin fəaliyyəti, məlumatlara əlçatanlığın təmin olunması üzrə monitorinqlər keçirilmiş, qiymətləndirmələr və tədqiqatlar aparılmış, nəticələrə əsaslanaraq təkliflər və tövsiyələr hazırlanmışdır.

Bir çox dövlət qurumlarının rəsmi internet səhifələrindəki onlayn müraciət bölmələrinin “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğunlaşdırılmasına və internet informasiya ehtiyatlarının yaradılmasına baxmayaraq, bu sahədə nöqsanlar hələ də qalmaqdadır. Dövlət orqanları informasiya sorğularını qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada cavablandırmaqla yanaşı, ictimai informasiyaları dərc etməli, internet informasiya ehtiyatlarında açıqlamalı və geniş auditoriyanın diqqətinə çatdırılmalıdır. İnformasiya texnologiyalarının geniş tətbiq olunduğu, inkişaf etdiyi bir dövrdə informasiya sahibləri, o cümlədən dövlət orqanları və bələdiyyələr ölkəmizdə bu sahədə həyata keçirilən islahatlardan mümkün qədər çox faydalanmalı, yaranmış əlverişli imkanları insan hüquqlarının, o cümlədən informasiya əldə etmək hüququnun daha səmərəli təmin edilməsinə yönəltməlidirlər.

Ombudsman tərəfindən mövcud problemlər nəzərdən keçirilməklə neqativ halların baş verməsinə şərait yaradan vəziyyətin aradan qaldırılması və vətəndaşlara informasiya əldə etmələri üçün bərabər imkanların yaradılması məqsədilə mütəmadi olaraq vəzifəli şəxslər, mətbuat xidmətlərinin əməkdaşları, KİV nümayəndələri, həmçinin əhali üçün paytaxt və regionlarda geniş maarifləndirmə tədbirləri təşkil edilmişdir.

Ombudsman tərəfindən elan olunmuş “İnsan Hüquqları Aylığı” çərçivəsində Gəncə, Cəlilabad, Şəki və Quba şəhərlərində informasiya əldə etmək hüququ ilə bağlı informasiya sahibləri olan dövlət qurumları və özünüidarə orqanlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə silsilə maarifləndirmə tədbirləri keçirilmişdir.

İnformasiya əldə etmək hüququnun təbliğinin və təşviqinin zəruriliyini nəzərə alaraq, Mingəçevir, Şamaxı, Sumqayıt şəhərlərində də “İnformasiya əldə etmək hüququnun təmini insan hüquqları kontekstində” mövzusunda maarifləndirmə tədbirləri davam etdirilmişdir. Tədbirlərdə iştirak edən informasiya sahibləri informasiya əldə etmək hüququnun təmini, informasiya sahiblərinin bu istiqamətdə vəzifələri, sorğuların icrası, Ombudsmanın “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun icrasına nəzarət istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlər barədə məlumatlandırılmışdır. İnformasiya əldə etmək hüququnun təmin olunması üzrə mövcud beynəlxalq və milli qanunvericilik aktları barədə məlumatlar tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırılmışdır.

İnformasiya əldə etmək hüququnun səmərəli təmini üçün informasiya sahibləri olan dövlət qurumlarının müvafiq struktur bölmələrinin əməkdaşları tərəfindən “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəaları dərinlən öyrənilməli və tətbiq edilməlidir. Odur ki, bu sahədə hüquq pozuntularının qarşısının alınması, nəzəri biliklərin və məlumatlılığın artırılması məqsədilə Ombudsman Aparatı tərəfindən insanlar üçün “İnformasiya əldə etmək hüququmuzu bilək!”, informasiya sahibi olan qurumlar üçün isə “İnformasiya əldə etmək hüququnu təmin edək!” adlı bukletlər hazırlanmışdır. Maarifləndirmə baxımından əhəmiyyətli olan bu vəsaitlər müvafiq dövlət qurumlarına və ölkəmizdəki 30-dan artıq kitabxanaya göndərilmiş, eyni zamanda vətəndaş cəmiyyəti institutları arasında yayılmışdır. Bukletlərdə informasiya, informasiya əldə etmək hüququ (azadlığı), informasiya sorğusu anlayışları, müvafiq qanunlardan irəli gələn müddəalar, informasiya sahiblərinin

vəzifələri, informasiya sorğusuna, onun təqdim edilmə üsulları, icra müddəti və imtina səbəbləri, informasiya sorğusunun icrasından imtina edilməsi və ya lazımcına icra olunmaması barədə şikayət verilməsi qaydaları, Ombudsman tərəfindən şikayətə baxılmasının xüsusiyyətləri və müvafiq protokol tərtib etmək səlahiyyətlərinə dair məlumatlar öz əksini tapmışdır.

Ombudsman və Aparatın əməkdaşları informasiya əldə etmək hüququ ilə bağlı müxtəlif beynəlxalq tədbirlərdə, o cümlədən Avropa İttifaqı - Azərbaycan Ədliyyə, azadlıq və təhlükəsizlik, insan hüquqları və demokratiya məsələləri üzrə Alt Komitəsinin 9-cu iclasında, Ombudsman Aparatının təşkil etdiyi vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsinə dair onlayn tədbirdə iştirak etmişdirlər. Bununla yanaşı, Ombudsmanın keçirdiyi qəbullarda və xarici ölkələrdə görüşləri zamanı informasiya əldə etmək hüququnun təmini məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Ombudsmanın Türkiyə Respublikasının Ali Radio və Televiziya Şurasının (RTÜK) nümayəndə heyəti ilə keçirdiyi görüşdə informasiya əldə etmək hüququnun təmini üzrə təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Ombudsmanın Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ) ilə əməkdaşlıqda həyata keçirdiyi “Cənubi Qafqazda yerli inkişaf üçün yaxşı idarəetmə” regional proqramı üzrə “Dövlət qurumlarında yaxşı idarəçiliyin təbliğində Ombudsmanın rolu və bu istiqamətdə vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi” mövzusunda Quba, Şəki, Lənkəran və Gəncə şəhərlərində təşkil edilmiş layihə çərçivəsində informasiya əldə etmək hüququnun təmini ilə bağlı təlimlər keçirilmiş, müsbət təcrübələr təqdimatlarla diqqətə çatdırılmışdır.

Ombudsmanın Bolqarıstana səfəri çərçivəsində Bolqarıstan Kitabxanaçılıq Tədqiqatları və İnformasiya Texnologiyaları Universitetinin professor-müəllim heyəti ilə görüşü zamanı informasiya əldə etmək hüququnun təmini sahəsində mövcud təcrübə ilə bağlı müzakirələr aparılmışdır.

Ümumdünya İstehlakçı Hüquqlarının Müdafiəsi Günü ilə bağlı dövlət qurumlarının, QHT-lərin və sahibkarlıq subyektlərinin iştirakı ilə keçirilmiş tədbirdə istehlakçıların informasiyaya çıxış imkanlarının genişləndirilməsi, mallar və istehsalçılar barədə məlumatları əks etdirən internet portalının yaradılması və digər mühüm məsələlər ətrafında müzakirələr aparılmışdır.

Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı. Məhkəmə sistemi hər bir hüquqi dövlətdə konstitusiyaya quruluşunun əsaslarını və hüquq qaydasını təmin edən hüquq və azadlıqların müdafiəsinin dövlət mexanizmini təşkil edir.

Ölkəmizdə məhkəmə hakimiyyətinə etimadın möhkəmləndirilməsi, işin müasir tələblərə uyğun qurulması, ədalət mühakiməsinə çatım hüququnun daha səmərəli təmin olunması, məhkəmə qərarlarının icrası mexanizmlərinin müasirləşdirilməsi, vəkillik fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi sahəsində əhəmiyyətli tədbirlər görülməkdədir.

Ədliyyə orqanlarında və məhkəmələrdə müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi və məlumatların elektronlaşdırılması ədalət mühakiməsinə əlçatanlığın daha səmərəli və effektiv təmin olunmasına şərait yaratmışdır.

Məhkəmə Hüquq Şurası tərəfindən məhkəmələrdə davamlı monitorinqlər aparılmaqla nöqsanların aradan qaldırılması, pozuntu hallarına yol vermiş hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması məhkəmə təminatı hüququnun səmərəli tətbiqinə öz müsbət töhfələrini verməkdədir.

Ombudsman insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə

Nazirliyi, Məhkəmə Hüquq Şurası və digər məhkəmə orqanları ilə əməkdaşlığı davam etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu və “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 13.2.8-ci maddələri ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində Ombudsman tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə göndərilmiş sorğular əsasında həmin qurum tərəfindən müvafiq aktlar (qərar və qərardadlar) qəbul edilmişdir.

“Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 1.6-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikası hakimlərinin fəaliyyətinin yoxlanılması Ombudsmanın səlahiyyətlərinə aid deyildir. Bununla belə, müvafiq Konstitusiyaya Qanununun 1.9-cu maddəsinə əsasən, Ombudsmanın məhkəmələrdə süründürməçilik, sənədlərin itirilməsi və vaxtında verilməməsi, habelə məhkəmə qərarlarının icrasının gecikdirilməsi ilə əlaqədar insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərə baxmaq hüququ vardır.

Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə iddia ərizələrinin əsassız olaraq qəbul edilməməsi, məhkəməyə təqdim olunmuş fakt və sübutların qismən və ya tam qiymətləndirilməməsi, vəsatətlərə baxılmaması, proses zamanı tərəflərin fikirlərini bildirməyə şəraitin yaradılmaması və bununla da çəkişmə prinsipinin təmin olunmaması, məhkəmə prosesinin yeri, vaxtı barədə müvafiq bildirişlərin tərəflərə prosesin keçirilmə vaxtına yaxın müddətdə göndərilməsi və ya ümumiyyətlə göndərilməməsi, tərəflərin məhkəmə proseslərində iştirak etmələri üçün bütün lazımi tədbirlərin görülməməsi, bu səbəbdən tərəflərin məhkəmə prosesinə hazırlaşmasının və ya prosesdə iştirak etmələrinin mümkün olmaması, bəzi hallarda məhkəmə prosesinin dəfələrlə təxirə salınması ilə işə baxılması müddətlərinin uzadılması, məhkəmə qərarının sürətinin işdə iştirak edən şəxslərə vaxtında göndərilməməsi və bununla da tərəflərin həmin qərardan yuxarı instansiya məhkəməsinə şikayət etmək hüququnun məhdudlaşdırılması, məhkəmə prosesində hakim tərəfindən etik davranış qaydalarının pozulması, məhkəmə aktlarından narazılıq, qərarların icraya yönəldilməməsi və ya icra olunmaması, müraciət hüququnun pozulması kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Şikayətlər Ombudsmanın səlahiyyətləri çərçivəsində araşdırılmış, aidiyyəti məhkəmə orqanlarına və Məhkəmə Hüquq Şurasına müraciətlər olunmuş, səlahiyyətlərə aid olmayan şikayətlər üzrə ərizəçilərə qanunvericiliyin tələbləri izah edilməklə cavablar verilmişdir.

Məhkəmədə süründürməçilik halları və onların səbəb olduğu nəticələr barədə Ombudsmana ünvanlanmış şikayətlər əsasında məhkəmələrə və digər aidiyyəti qurumlara sorğular göndərilmiş, bir sıra hallarda diqqəti cəlb edən nöqsanlar müəyyən edilmiş, bəzən göndərilmiş sorğular mahiyyəti üzrə cavablandırılmamışdır.

Ərizəçi E. (15754-21) Ombudsmana müraciət edərək, Gəncə İnzibati Məhkəməsinin 22.10.2020-ci il tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayətinə baxılmasının Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasında süründürməçiliyə yol verilməklə səkkiz ay müddətində gecikdirildiyini, hazırlıq iclasında iştirak etməsinə baxmayaraq, məhkəmə baxışı ilə bağlı iclasların vaxtı və yeri barədə ona qərəzli olaraq məlumat verilmədiyini, məhkəmə iclaslarının onun iştirakı olmadan aparılaraq şikayətinin təmin edilmədiyini bildirmiş, müraciətinin məhkəmə iclasının video-audio yazıları əsasında araşdırılmasını, qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Şikayətlə bağlı məhkəmədə süründürməçilik halların yoxlanılması məqsədi ilə “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 1.9 və 12.2.2-ci maddələrinə əsasən, Ombudsmanın iş üzrə məhkəmə iclaslarının vaxtı və yeri

barədə ərizəçiyə göndərilmiş bildirişlər haqqında məlumatların (müvafiq sənədlərin surətinin) təqdim edilməsi üçün Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə ünvanladığı müraciətinə verilmiş cavabda Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının 18.05.2021-ci il tarixli müvafiq qərarı ilə ərizəçinin apellyasiya şikayətinin təmin edilmədiyini, müvafiq qərardan ərizəçi və onun vəkili tərəfindən kassasiya şikayətinin verildiyi və inzibati işin baxılması üçün Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə göndərildiyi bildirilsə də, sorğuda qaldırılan məsələlərə aydınlıq gətirilməmiş, müvafiq sənədlərin təqdim edilməsi təmin olunmamışdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 227-ci maddəsinə əsasən, qətnamənin nəticə hissəsi elan edildikdən sonra əsaslandırılmış qətnamənin tərtib edilməsi 10 iş günü müddətində başa çatdırılmalı və işdə iştirak edən şəxslərə 3 gün ərzində rəsmi qaydada verilməlidir.

Həmin Məcəlləyə əsasən, “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim qətnaməni tərtib etdikdən sonra onu elektron imzası ilə təsdiq etməklə 3 gün ərzində işdə iştirak edən şəxslərin “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin edir.

Ərizəçi Ş. (11499-21) Ombudsmana müraciət edərək, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 12.04.2021-ci il tarixli qətnaməsinin surətinin ona verilmədiyini bildirmiş, şikayətinin araşdırılaraq qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Şikayətlə bağlı məhkəmədə süründürməçilik hallarının yoxlanılması məqsədi ilə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə ünvanlanmış sorğuya verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, nikahın pozulması, uşaqların ərizəçinin himayəsində saxlanması, ümumilikdə 300 manat miqdarında alimentin tutularaq ərizəçiyə ödənilməsi barədə Ağdam Rayon Məhkəməsinin müvafiq qətnaməsindən cavabdeh tərəfindən verilmiş şikayət Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 12.04.2021-ci il tarixli qərarı ilə qismən (alimentin məbləği üç uşağa görə 300 manatdan 240 manata endirilməklə) təmin edilmişdir.

Məlum olmuşdur ki, həmin qətnamə tərəflərə 11.06.2021-ci il tarixdə (qətnamənin qəbul edildiyi tarixdən iki ay sonra) göndərilmiş və 21.06.2021-ci il tarixdə ərizəçi tərəfindən qəbul edilmişdir.

Məhkəmələrlə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş bəzi şikayətlərdə məhkəmədə süründürməçilik hallarının ərizəçinin prosesual hüquqları ilə yanaşı digər hüquqlarının, o cümlədən mülkiyyət hüquqlarının pozulmasına səbəb olduğu hallar da müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 160.1-ci maddəsinə əsasən, müvəqqəti təminat tədbirləri haqqında qərardad dərhal icra edilir.

“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21.2-ci maddəsinə əsasən, daşınmaz əmlaka dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqlar barədə məhkəmədə mübahisə olduqda, bu barədə dövlət reyestrində iddia ərizəsinin məhkəmə icraatına qəbul edilməsi haqqında məhkəmənin arayışı əsasında müvafiq qeydlər edilir.

Ərizəçi R. (21320-21) Ombudsmana müraciət edərək, 19.05.2021-ci il tarixdə üzərinə müvafiq məhkəmə qərarı əsasında qadağa qoyulmuş fərdi yaşayış evinin yüklülyünə dair məlumatın Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin 16 sayılı Ucar

Ərazi İdarəsi tərəfindən verilməməsi, eləcə də mülkiyyətçi tərəfindən ona məhdudiyət barədə məlumatın bildirilməməsi səbəbindən 24.06.2021-ci il tarixdə həmin evin ona notarial qaydada satıldığını, bundan sonra əmlaka mülkiyyət hüququna dair çıxarışın verilməsi ilə bağlı aidiyyəti üzrə müraciətlərinin təmin olunmadığını bildirmiş, şikayətinin araşdırılaraq qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Şikayətlə bağlı Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinə ünvanlanmış sorğuya verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, qeyd olunan yaşayış evi notarial qaydada təsdiq edilmiş 24.06.2021-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsi əsasında mülkiyyətçi tərəfindən ərizəçiyə satılmış və o, həmin ev üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınması məqsədilə 24.06.2021-ci il tarixli ərizə ilə Xidmətin 16 sayılı Ucar Ərazi İdarəsinə müraciət etmişdir.

Bildirilmişdir ki, qeyd olunan yaşayış evinin üzərinə qadağanın qoyulması barədə Kürdəmir Rayon Məhkəməsinin 19.05.2021-ci il tarixli icra vərəqəsi icra üçün 06.07.2021-ci il tarixdə (40 gündən gec müddətdə) 16 saylı Ucar Ərazi İdarəsinə daxil olmuş, qanunvericiliyin tələbləri nəzərə alınaraq sözügedən yaşayış evinin üzərinə qadağa qoyulmuş və bu səbəbdən ərizəçinin (yeni mülkiyyətçinin) həmin ev üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınması barədə ərizəsinin icrası dayandırılmışdır.

Bununla yanaşı, notariat qaydasında təsdiq edilmiş 24.06.2021-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsinin real vaxt rejimində daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinə göndərilmədiyi də müəyyən olunmuşdur.

Beləliklə, müvəqqəti təminat tədbirləri haqqında müvafiq qərardadın məhkəmə tərəfindən 40 gündən çox müddətə gecikdirilməklə göndərilməsi, eləcə də notarial qaydada təsdiq edilmiş alqı-satqı müqaviləsinin real vaxt rejimində daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinə təqdim olunmaması nəticəsində qanunvericiliyin tələbləri, habelə ərizəçinin mülkiyyət hüquqları ciddi şəkildə pozulmuşdur.

Bəzi şikayətlərdə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş prosessual müddətlərə riayət olunmaması, məhkəmələrdə işlərə baxılması müddətlərinin əsassız olaraq uzadılması, məhkəmə proseslərinin dəfələrlə təxirə salınmaqla süründürməçiliyə yol verilməsi, eləcə də təyin edilmiş məhkəmə ekspertizalarının gecikdirilməsi kimi hallar da öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi N. (3792-21) Ombudsmana müraciət edərək, Gəncə şəhər Nizami Rayon Məhkəməsinin icraatında olan, tərəf olduğu mülki işə baxılmadığını, məhkəmə proseslərinin dəfələrlə təxirə salındığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Şikayətlə bağlı Gəncə şəhər Nizami Rayon Məhkəməsinə ünvanlanmış sorğuya verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin "tikilinin sökülməsi və təmir işlərinə çəkilmiş xərcin ödənilməsi" tələbinə dair iddia ərizəsi məhkəməyə 02.07.2019-cu il tarixdə daxil olmaqla icraata qəbul edilmiş, mülki işin məhkəmə baxışı 08.08.2019-cu il tarixə təyin olunmuş, cavabdehin məhkəmə iclasında iştirakının təmin olunması məqsədi ilə mülki işin baxılması 02.09.2019-cu il tarixə təxirə salınmışdır.

Məhkəmənin 02.09.2019-cu il tarixli qərardadı ilə məhkəmə tikinti-texniki ekspertizası təyin edilməklə iş üzrə icraat dayandırılmış, Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin mülki iş üzrə ekspertiza rəyi 05.05.2020-ci il tarixdə (səkkiz aydan sonra) məhkəməyə daxil olmuş, iş üzrə icraat təzələnmiş və

işin məhkəmə baxışı 11.06.2020-ci il tarixə təyin edilmişdir. Bundan sonra mülki işin baxılması müxtəlif səbəblərdən 19.06.2020, 08.07.2020, 07.09.2020, 28.09.2020, 19.10.2020 və 03.11.2020-ci il tarixlərinədək təxirə salınmışdır.

03.11.2020-ci il tarixdə məhkəmə tərəfindən iş üzrə təkrar məhkəmə tikinti-texniki ekspertizası təyin edilmiş və işin icraatı rəy alınanaqədək dayandırılmışdır. Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin mülki iş üzrə 15.03.2021-ci il tarixli müvafiq rəyi 01.04.2021-ci il tarixdə (beş aydan sonra) məhkəməyə daxil olmuş, iş üzrə icraat təzələnmiş və işin məhkəmə baxışı 29.04.2021-ci il tarixə təyin edilmişdir.

Göründüyü kimi, ərizəçinin iddiasının 02.07.2019-cu il tarixdə icraata qəbul edilməsinə baxmayaraq, məhkəmə baxışlarının dəfələrlə, sonuncu dəfə isə 29.04.2021-ci il tarixə təxirə salınması, eləcə də təyin olunmuş məhkəmə ekspertizalarının nəticələrinə dair rəylərin qanunla müəyyən olunmuş müddətlərdə təqdim olunmaması ilə süründürməçiliyə yol verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 39-cu maddəsi müstəsna aidiyyət məsələlərini nəzərdə tutmaqla daşınmaz əşyaya mülkiyyət hüququnun tanınması, daşınmaz əşyanın başqasının qeyri-qanuni sahibliyindən götürülməsi, mülkiyyət hüququndan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan mülkiyyətçinin və yaxud başqa qanuni sahibin hüquqlarının pozulmasını aradan qaldırmaq haqqında iddiaların daşınmaz əşyanın olduğu yerə görə verilməsini təsbit edir. Həmin Məcəllənin 31-ci maddəsinə əsasən aidiyyət qaydalarının pozulmasına yol verilmir.

“Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 35.1, 35.3 və 39.1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun Qərarında qeyd olunur ki, qanunla, xüsusilə daşınmaz əşya ilə bağlı tələblər üzrə müstəsna aidiyyətin müəyyən edilməsi mübahisə predmeti olan əşyanın yerində müayinəsi, həmin əşyaya dair sənədlərin vaxtında toplanması, eləcə də mülki işin ədalətli və qanunauyğun həllinə yönəlmiş digər prosessual hərəkətlərin yerinə yetirilməsini asanlaşdırır və işə obyektiv baxılmasının təmin edilməsinə xidmət edir.

Bəzi şikayətlərdə məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı prosessual qaydalara riayət edilməməsi, nəticədə vətəndaşların süründürməçilik halları ilə üzləşməsi kimi faktlar da öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi V. (2367-21) Ombudsmana müraciət edərək, Biləsuvar-Bəhramtəpə yolunun üstündə “Betonkanal” adlanan ərazidə yerləşən ona məxsus sahədə cavabdehin özbaşına, qanunsuz tikdiyi tikilinin cavabdehin öz hesabına sökülməsi və zəbt edilmiş sahənin naturada ona qaytarılması barədə iddia ərizəsinə Biləsuvar Rayon Məhkəməsi tərəfindən baxılmadığını, süründürməçiliyə məruz qaldığını bildirmişdir.

Şikayətlə bağlı aparılmış araşdırma zamanı məlum olmuşdur ki, ərizəçinin iddia ərizəsinə 18.02.2020-ci il tarixdə Biləsuvar Rayon Məhkəməsində baxılmış, mülki iş əlavə edilmiş sənədlərə istinad edilməklə, eləcə də iddiaçının (ərizəçinin) tələb etdiyi torpaq sahəsinin Cəbrayıl rayonundan olan məcburi köçkünlər üçün inşa edilmiş və Cəbrayıl Rayon Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid ərazidə yerləşdiyi əsas gətirilməklə iddia ərizəsinin geri qaytarılması barədə qərardad qəbul edilmişdir.

Ərizəçi tərəfindən həmin qərardaddan verilmiş şikayət Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin 13.05.2020-ci il tarixli qərardadı ilə təmin edilməmiş, Biləsuvar Rayon Məhkəməsinin müvafiq qərardadı qüvvədə saxlanılmışdır.

Araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, ərizəçinin eyni məzmunlu iddiası öz növbəsində Cəbrayıl Rayon Məhkəməsi tərəfindən də qəbul edilməmiş, bununla

əlaqədar ərizəçinin Məhkəmə Hüquq Şurasına şikayətindən sonra Cəbrayıl Rayon Məhkəməsindən ərizəçiyə 02.09.2020-ci il tarixdə rəsmi cavab verilmiş, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 39.1-ci maddəsinin tələbləri əsas gətirilməklə, həmin məcəllənin 149 və 150-ci maddələrinin tələblərinə riayət etməklə iddia ərizəsi ilə torpaq sahəsinin olduğu yerə görə rayon məhkəməsinə (Biləsuvar Rayon Məhkəməsinə) müraciət etməsi tövsiyə olunmuşdur.

Çoxsaylı şikayətlərindən sonra ərizəçinin iddia ərizəsi Cəbrayıl Rayon Məhkəməsi tərəfindən icraata qəbul edilmiş, məhkəmənin hazırlıq iclası 14.04.2021-ci il tarixə təyin olunmuşdur.

Göründüyü kimi, məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsi ilə bağlı prosesual hüquq normalarına riayət olunmaması səbəbindən ərizəçi V.-nin iddia ərizəsinin icraata qəbul edilməsi 18.02.2020-ci il tarixdən 14.04.2021-ci il tarixədək, bir ildən çox müddətə uzadılmaqla süründürməçiliyə yol verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq və bu hüququn qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilməsi hüququ təsbit edilmişdir.

Ombudsman əhalinin peşəkar hüquqi yardımla təmin edilməsi, bu sahədə maarifləndirilməsi və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyası ilə əməkdaşlığı davam etdirir.

Kollegiya tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış layihə sənədi əsasında xarici ölkələrin qanunvericiliyi təhlil edilməklə “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əlavə və dəyişikliklərlə bağlı çoxsaylı təkliflər hazırlanaraq aidiyyəti üzrə təqdim edilmişdir.

Sənəddə vəkillik fəaliyyəti ilə bağlı əsas anlayışların qanunda müəyyən edilməsi (vəkillik özünüidarəetməsi, vəkillik fəaliyyəti, hüquqi yardım və s.), hüquqi yardımın növləri (əvəzi ödənilməklə göstərilən hüquqi yardım, dövlət hesabına hüquqi yardım və sosial məsuliyyətin bir növü kimi, könüllülük prinsipi əsasında həyata keçirilən sosial yönümlü hüquqi yardım), hüquqi yardımın göstərilməsindən imtina edilməsi əsasları, vəkilliklə bir araya sığmayan fəaliyyət növləri, vəkilliyin vahid informasiya sistemi və vahid reyestri, Apellyasiya Komissiyası və fəaliyyətinin əsasları (İntizam Komissiyasının qəbul etdiyi qərarlardan verilən şikayətlərə və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər məsələlərə baxılması üçün), vəkillərin pensiya təminatı (xüsusi notariusların, vəkillərin, mediatorların, xüsusi məhkəmə icraçılarının pensiya təminatı üçün ayrıca mexanizmin müəyyən olunması) ilə bağlı müddəaların Qanuna əlavə edilməsi, eləcə də müvafiq maddələr üzrə digər əlavə və dəyişikliklərin olunması barədə təkliflər öz əksini tapmışdır.

Dövlət qulluqçularının hüquqi statusunu, dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsində rolunu nəzərə alaraq, vəkillik peşəsinə qəbul zamanı dövlət qulluğunda hüquqşünas ixtisası üzrə ən azı 10 il nümunəvi və fasiləsiz fəaliyyət göstərmiş şəxslərin yazılı testi vermədən və icbari təlimə cəlb olunmadan, yalnız şifahi müsahibədən keçməklə vəkil olmasına imkan yaradılması üçün qanunvericiliyə əlavə və dəyişikliklərin edilməsi bir daha təklif olunur.

Ümumiyyətlə, qeyd olunmalıdır ki, 28 dekabr 1999-cu ildə qəbul olunmuş və hazırda qüvvədə olan “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa 26 maddə üzrə 70-dən çox əlavə və dəyişiklik edilmişdir. Bu səbəbdən Qanunun strukturu və maddələrin quruluşu, eləcə də qanunun tənzimləmə sahəsi günün tələblərinə tam olaraq cavab vermir. Bununla əlaqədar qeyd olunan sahədə yeni qanun layihəsinin hazırlanması və qəbul edilməsi məqsədmüvafiqdir.

Hüquqi yardım almaq üçün kifayət qədər vəsaiti olmayan şəxslərin bu hüququnun təmin edilməsi ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bununla əlaqədar pulsuz hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı aztəminatlı şəxslər tərəfindən Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş ərizələr əsasında Vəkillər Kollegiyasına müraciətlər olunmuşdur.

Yeri gəlmişkən, Ombudsmanın BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Azərbaycandakı nümayəndəliyi ilə əməkdaşlığı çərçivəsində aztəminatlı ailələrə ünvanlanan pulsuz hüquqi yardım xidməti davam etdirilməkdədir.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 67-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllə ilə vəkilin prosesdə məcburi iştirakı tələb olunduğu hallarda işdə iştirak edən şəxslərin vəkilin xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadıqda, məhkəmə aktını qəbul etmiş məhkəmə işdə iştirak edən şəxslərin yazılı müraciəti əsasında vəkilin prosesdə iştirakını təmin edir.

Bəzi şikayətlərdə işdə iştirak edən şəxslərin vəkil xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadığından pulsuz (dövlət hesabına) peşəkar hüquqi yardım almaqla bağlı müraciətlərinə müvafiq məhkəmələr tərəfindən baxılmadığı, dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkillərin göstərdiyi hüquqi yardımın keyfiyyətinin aşağı olduğu, iş laqeyd yanaşıldığı, vəkilin əvəz edilməsi ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığı və s. digər hallar əks etdirilmişdir.

Ərizəçi K. (1123-21) Ombudsmana müraciət edərək, aztəminatlı ailə olması səbəbindən vəkilin xidmətini ödəməyə maddi imkanının olmadığını, tərəf olduğu mülki işlə bağlı dövlət hesabına vəkillə təmin edilməsi üçün 04.12.2020-ci il tarixdə aidiyyəti üzrə müraciət etməsinə baxmayaraq, ərizəsinə baxılmadığını bildirmiş, şikayətinin araşdırılmasını və müvafiq köməkliyin göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin kassasiya şikayəti verməsi ilə bağlı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına vəkil təyin edilməsi barədə ərizəsi həmin məhkəmənin 27.01.2021-ci il tarixli qərarı ilə təmin edilmiş və surəti icra edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyətinə göndərilmişdir.

“Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamənin 3.9-cu bəndinə əsasən, vəkil mənafeyi təmsil edilənin mənafeyinə zidd olan şəxslərə həmin iş üzrə hüquqi yardım göstərsə və ya əvvəllər belə yardım göstərmişsə, o, həmin işin icrasından imtina etməlidir.

Ərizəçi T. (10579-21) Ombudsmana müraciət edərək, Balakən Rayon Məhkəməsində nikahın pozulması və aliment tələbinə dair tərəf olduğu mülki iş üzrə vəkili Ceyhun Daanovun xidmətlərindən onun qərəzli və işdə maraqlı olması səbəbindən imtina etdiyini, lakin bundan sonra alimentin məbləğinin artırılması ilə bağlı Balakən Rayon Məhkəməsinə təkrar müraciət etdikdə həmin vəkilin onun və ailəsinin barəsində zəruri məlumatlara malik olduğu halda, maraqlarına zidd olaraq qarşı tərəfin vəkili kimi çıxış etdiyini və bu səbəbdən alimentin məbləğinin artırılması barədə tələbinin təmin olunmadığını bildirmiş, vəkilin qərəzli davranışlarına hüquqi qiymət verilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdən görüldüyü kimi, ərizəçinin əvvəlki vəkilinin eyni iş üzrə onun maraqlarına zidd olaraq qarşı tərəfin vəkili qismində çıxış etməsi “Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamənin tələblərini pozmaqla yanaşı, nəticə etibarilə, ərizəçinin məhkəmədə iddiasının təmin edilməməsi ilə nəticələnmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 129-cu maddəsinə əsasən, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarlar dövlətin adından çıxarılır və onların icrası məcburidir. Məhkəmə qərarının icra olunmaması qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

Məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatlar məhkəmə qərarlarının icrası mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini də nəzərdə tutur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 aprel tarixli müvafiq Fərmanında məhkəmə qərarlarının qanunla müəyyən edilmiş müddətdə icrasının təmin edilməsi, “Elektron icra” informasiya sisteminin tətbiqi və genişləndirilməsi, icra məmurlarının süründürməçilik və sui-istifadə hallarına yol vermələrinin qarşısının alınması kimi vəzifələr də müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 12 oktyabr tarixli, 306 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Elektron icra” informasiya sistemi haqqında Əsasnamənin qəbul edilməsi və bu sistemin tətbiqi məhkəmə qərarlarının icrası üzrə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsində, keyfiyyətin və çevikliyin artırılmasında, icra sənədləri və icra hərəkətləri üzrə vahid elektron məlumat bazasının yaradılmasında, eləcə də maraqlı tərəflər üçün informasiyanın əlçatanlığının təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Qeyd olunanlara baxmayaraq, məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı problemlər hələ də qalmaqdadır. Belə ki, bu sahədə Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş şikayətlər əsas etibarilə məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi, icra tədbirlərinin gecikdirilməsi, icra məmurları tərəfindən borclu və ya tələbkarla kobud rəftar edilməsi, qərəzli münasibət göstərilməsi, borcluda tələbin yönəldilə biləcəyi əmlak və gəlirlərin aşkar edilməsi ilə bağlı qanunamüvafiq tədbirlərin görülməməsi, müvafiq məhkəmə qərarı olmadan borc tələbinin hissə-hissə icra olunması və s. ilə bağlı olmuşdur.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü və “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 26-cı maddələrinə əsasən icra sənədlərinin vaxtında və düzgün icra edilməsinə nəzarət icra qurumunun rəhbəri və məhkəmə tərəfindən öz səlahiyyətləri daxilində həyata keçirilir.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 41-ci maddəsi icra məmurları ilə dövlət orqanlarının (qurumlarının) qarşılıqlı fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri nəzərdə tutmaqla, digər dövlət orqanlarının (qurumların) icra hərəkətlərinin həyata keçirilməsinə əsasnamələrinə (nizamnamələrinə) uyğun olaraq yardım etməli olduqlarını müəyyən edir.

Bir sıra şikayətlərdə məhkəmə qərarlarının borclu dövlət qurumları tərəfindən icra edilməməsi, süründürməçilik hallarına yol verilməsi, eləcə də həmin qərarların icrası ilə bağlı aidiyyəti dövlət orqanları arasında fəaliyyətin düzgün əlaqələndirilməməsi səbəbindən məhkəmə qərarlarının icra edilməmiş qalması halları öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi D. (17860-21) Ombudsmana müraciət edərək, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 26.12.2019-cu il tarixli qərarı ilə Gəncə şəhərində yerləşən tikilinin dağıdılması ilə əlaqədar dəymiş maddi və mənəvi zərərə görə 8637,00 manat vəsaitin ona və digər iddiaçıya ödənilməsi vəzifəsinin cavabdeh Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin üzərinə qoyulmasına baxmayaraq, həmin qərarın hazırkı vaxtadək icra edilmədiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətinə verilmiş cavabda icra hakimiyyətinin büdcəsində bu məqsəd üçün vəsaitin nəzərdə tutulmadığı, bu səbəbdən məhkəmə qərarının icra olunmadığı, növbəti ildə büdcəyə vəsaitin keçirilməsi məsələsinə baxılması üçün Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə müraciət ediləcəyi bildirilmişdir.

Araşdırmanın davam etdirilməsi məqsədi ilə həmin nazirliyə ünvanlanmış sorğuya verilmiş cavabda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 6 iyun tarixli, 648 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında” Əsasnamənin 7.6-cı bəndinə, 2019-cu il 3 iyun tarixli, 719 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Şəhər və rayonlar üzrə vergi orqanlarının xətti ilə dövlət büdcəsinə nəzərdə tutulan daxilolmalardan büdcə ilinin sonuna artıq daxil olan vəsaitin müəyyən hissəsinin həmin şəhər və rayonların sərəncamında saxlanması və istifadəsi Qaydası”nın 3.1.3.2-ci yarımbəndinə istinad edilməklə məhkəmə qərarının icrasının cavabdeh Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin malik olduğu digər mənbələr (büdcədən kənar vəsait) hesabına təmin edilə biləcəyi bildirilmişdir.

Şikayətlə bağlı aparılmış araşdırmalar nəticə vermədiyi üçün əldə olunmuş faktlara aydınlıq gətirilməsi məqsədilə təkrarən şəhər icra hakimiyyəti qarşısında məsələ qaldırılmış, eləcə də məhkəmə qərarının icrasına nəzarət mexanizmləri effektiv olmadığından məcburi icra tədbirlərinin həyata keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə müraciət olunmuşdur.

Məhkəmə qərarlarının icrası zamanı bu cür neqativ halların baş verməsi borclu dövlət qurumlarına münasibətdə məhkəmə qərarlarının icrası mexanizminin olmaması, icra qurumları ilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında koordinasiyanın lazımi səviyyədə təşkil edilməməsi, eyni zamanda bir sıra hallarda məhkəmə qərarlarının icrasına inzibati və məhkəmə nəzarətinin qeyri-effektivliyi ilə bağlıdır. Bununla əlaqədar xarici ölkələrin təcrübəsini öyrənməklə dövlət orqanlarına münasibətdə məhkəmə qərarlarının icrası mexanizmlərinin işlənilib hazırlanması, büdcə ayırmalarında qeyd olunan məqsədlər üçün vəsaitin nəzərdə tutulması, bununla əlaqədar qanunvericiliyə müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi zəruridir. Bundan başqa, qeyd olunan hallarla bağlı vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədemüvafiqdir.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-ci maddəsinə əsasən icra sənədinin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icrası, yaxud icra sənədinin icrası üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi haqqında müraciətə işə baxmış məhkəmə tərəfindən baxılır.

Bəzi şikayətlərdə pensiya və müavinətlər üzrə yaranmış borcun birdəfəlik ödənilməsinə dair qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının olmasına baxmayaraq, “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 37.7-ci (32.1-1-ci maddəsinə istinadən) maddəsinin tələbləri əsas gətirilməklə ödənişlərin hissə-hissə aparıldığı hallar da müəyyən edilmişdir.

Ərizəçi İ. (24720-21) Ombudsmana müraciət edərək, 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 26.12.2014-cü il tarixli müvafiq qərarı ilə 5 il müddətində hakimiyyət səlahiyyətlərinin icrasına 15% əlavə haqqının hesablanması və dövlət qulluqçusu kimi pensiya hüququ yarandığı tarixdən pensiyasının yenidən hesablanması, yaranmış 5180,31 manat fərqin birdəfəlik ödənilməsi vəzifəsinin cavabdeh Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Yasamal rayon şöbəsinin üzərinə qoyulduğunu, lakin müvafiq məhkəmə qərarının müəyyən edilmiş qaydada icra olunmadığını, ödənişlərin hər ay 55,70 manat olmaqla hissə-hissə həyata keçirildiyini bildirmişdir.

Şikayətlə bağlı görülmüş tədbirlər nəticəsində keçmiş dövr üzrə yaranmış 5180,31 manat fərq məbləğindən qalan 4977,99 manat 2021-ci ilin noyabr ayında aylıq pensiya ödənişi ilə birlikdə ərizəçinin kart hesabına köçürülmüşdür.

Şikayətlərin araşdırılması zamanı tələbin borclunun əmlak və gəlirlərinə yönəldilməsi zamanı qanunvericiliyin tələblərinin pozulması hallarına yol verilməsi müəyyən edilmiş, müvafiq sorğular əsasında hüquqların bərpa edilməsi təmin olunmuşdur.

Ərizəçi, məhkum E. (10328-21) Ombudsmana müraciət edərək, ikinci dərəcə əlilliyə görə ona təyin edilmiş 130 manat aylıq müavinətdən əsassız olaraq Yevlax Rayon İcra və Probasiya Şöbəsi tərəfindən 100 manat məbləğində alimentin tutulduğunu bildirmiş, pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsi üçün qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İcra Baş İdarəsinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 99.2-ci, "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 65.3 və 66.2-ci maddələri, habelə icranın uşağın mənafeləri ilə bağlı olması əsas tutularaq tələb ərizəçinin pensiyasının 70 faizinə yönəldilmişdir.

Məlum olduğu kimi, "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 65.3-cü maddəsinə əsasən, alimentlərin tutulması hallarında əmək haqqından və ona bərabər sayılan digər gəlirlərdən tutmaların məbləği 70 faizdən çox ola bilməz.

Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 99.3-cü maddəsinə əsasən, müstəsna hal kimi altmış yaşından yuxarı kişi, əlli beş yaşından yuxarı qadın məhkumların, birinci və ikinci dərəcə əlilliyi olan məhkumların, yetkinlik yaşına çatmayanların və ya hamilə, cəzaçəkmə müəssisələri nəzdindəki uşaq evlərində uşaqları olan məhkum qadınların şəxsi hesabına bütün tutulmalı məbləğlərdən asılı olmayaraq onlara hesablanmış aylıq əmək haqqının, pensiyanın və digər gəlirlərin ən azı 60 faizinin keçirilməsi imperativ norma kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd olunanlara baxmayaraq, ərizəçidən tutulan 100 manat məbləğində aliment ona təyin olunmuş ikinci dərəcə əlilliyə görə 130 manat aylıq müavinətin təqribən 77 faizini təşkil etmişdir.

Şikayətlə bağlı araşdırma davam etdirilmiş və Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə ünvanlanmış təkrar sorğuya verilmiş cavabda Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 99.3-cü maddəsinin imperativ xarakterli norma olması diqqətə alınaraq tələbin yönəldilməsi zamanı ərizəçinin şəxsi hesabına aylıq pensiyanın ən azı 60 faizinin keçirilməli olduğunun nəzərə alınması barədə Yevlax Rayon İcra və Probasiya Şöbəsinə müvafiq tapşırıq verilmişdir.

Borclu dövlət qurumları tərəfindən məhkəmə qərarlarının icrasının təmin olunması məqsədi ilə Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə ünvanladığı sorğular əsasında qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsi təmin olunmuş, bir sıra hallarda məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun qanuni tələblərinin yerinə yetirilməməsi səbəbindən vəzifəli şəxslər barəsində inzibati xəta haqqında protokol tərtib olunaraq məhkəməyə göndərilmişdir.

Ərizəçi S. (1086-21) Ombudsmana müraciət edərək, Yasamal Rayon Məhkəməsinin 20.06.2019-cu il tarixli müvafiq qətnaməsinin cavabdeh (borclu) Yazıçılar Birliyinin Poliklinikası tərəfindən icra edilmədiyini, bununla əlaqədar Yasamal Rayon İcra Şöbəsi tərəfindən qanunamüvafiq tədbirlərin görülmədiyini bildirmişdir.

Şikayətlə bağlı Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İcra Baş İdarəsinə ünvanlanmış sorğuya verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Yasamal Rayon Məhkəməsinin 18.08.2020-ci il tarixli icra vəərəqəsinə əsasən ərizəçiyə və digər

tələbkara 2019-cu ilin mart, aprel ayları üzrə əməkhaqqıları Yazıçılar Birliyinin Poliklinikasından tutularaq onlara ödənilməlidir.

İcra sənədi üzrə Yasamal Rayon İcra və Probasiya Şöbəsində başlanılmış icraat zamanı tələb könüllü təmin edilməmiş, icra məmurunun qanuni tələblərini yerinə yetirmədiyinə görə Yazıçılar Birliyi Poliklinikasının baş həkimi barəsində Yasamal Rayon Məhkəməsinin 04.03.2021-ci il tarixli qərarı ilə cərimə növündə inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, yerli icra qurumu tərəfindən məhkəmə qərarının icrası istiqamətində tədbirlər davam etdirilsə də, vəzifəli şəxs tərəfindən məhkəmə qərarının icrası təmin edilməmişdir.

Şikayətlərdə diqqəti çəkən məqamlardan biri də pul tələbi, aliment və digər mülki işlər üzrə məhkəmə qərarlarının icrası zamanı borclunun olduğu yerin müəyyən edilməsi ilə bağlıdır. Belə ki, bu zaman yerli icra qurumu tərəfindən borclunun axtarılması barədə qərar qəbul edilərək daxili işlər orqanlarına göndərilməsinə baxmayaraq, bəzi hallarda sonuncu tərəfindən axtarış tədbirləri həyata keçirilmir və ya bu tədbirlərin həyata keçirilməsi üzrə tədbirlər gecikdirilir ki, bu da icra işinin ləngiməsinə və tələbkərin haqlı narazılığına səbəb olur.

Həmin şikayətlərlə əlaqədar Ombudsman tərəfindən aidiyyəti üzrə ünvanlanmış sorğular əsasında borcluların yerinin müəyyən olunaraq, yerli icra qurumuna təhvil verilməsi və icraatın təzələnərək icra tədbirlərinin davam etdirilməsi təmin olunmuşdur.

Ərizəçi S. (2451-21) Ombudsmana müraciət edərək, borcludan müvafiq məbləğdə vəsaitin tutularaq ona ödənilməsinə dair Saatlı Rayon Məhkəməsinin 17.08.2012-ci il tarixli əmrinin icra olunmadığını bildirmiş, məsələ ilə bağlı müvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İcra Baş İdarəsinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Saatlı Rayon İcra və Probasiya Şöbəsində başlanılmış icraat zamanı borclu tərəfindən qeyd olunan vəsait ödənilməmiş, onda tələbin yönəldilə biləcəyi əmlak və gəlir aşkar edilməmiş, məlumat vermədən yaşayış yerini dəyişdiyinə və olduğu yeri müəyyən etmək mümkün olmadığına görə icra məmuru tərəfindən 16.01.2020-ci il tarixdə borclunun axtarılması barədə qərar qəbul edilərək Saatlı Rayon Polis Şöbəsinə göndərilmiş və orada müvafiq axtarış işi açılmışdır.

Ombudsman tərəfindən araşdırma davam etdirilmiş, Saatlı Rayon Polis Şöbəsinə ünvanlanmış sorğu əsasında görülmüş tədbirlər nəticəsində borclunun 08.04.2021-ci il tarixdə tutularaq Saatlı Rayon İcra və Probasiya Şöbəsinə təhvil verilməsi və icra tədbirlərinin davam etdirilməsi təmin olunmuşdur.

Göstərilənlərlə yanaşı, şikayətlərin araşdırılması zamanı bir sıra hallarda borcluda tələbin yönəldilə biləcəyi əmlak və gəlirlərin aşkar edilməməsi, borclunun işləməməsi və ya onun rəsmi iş yerinin, digər gəlirlərinin olmaması, müxtəlif vasitələrlə borcu ödəməkdən yayınması, icra qurumlarından və daxili işlər orqanlarından gizlənməsi, ölkə hüdudlarını tərk etməsi səbəblərindən məhkəmə qərarlarının icrasında gecikmələrin olduğu müəyyən edilmişdir.

Məhkəmə qərarlarının icrasından yayınmaq məqsədi ilə borclular tərəfindən onlara məxsus əmlaka mülkiyyət hüquqlarının digər şəxsə ötürülməsi istər aliment, istərsə də digər mülki işlər üzrə məhkəmə qərarlarının icrası zamanı ciddi çətinliklər yaradır.

Məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı müraciətlər sırasında alimentin ödənilməməsi barədə şikayətlər nisbətən üstünlük təşkil etmişdir. Həmin şikayətlər üzrə aparılmış araşdırmalar nəticəsində aliment üzrə borcların tam və ya qismən ödənilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi K. (13239-21) Ombudsmana müraciət edərək, cavabdehdən bir uşağın yetkinlik yaşına çatanaqəd saxlanması üçün hər ay 170 manat alimentin tutularaq ona ödənilməsinə dair Xəzər Rayon Məhkəməsinin müvafiq qərarının icra edilmədiyini, bununla bağlı Xəzər Rayon İcra və Probasiya Şöbəsinə müraciətinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İcra Baş İdarəsinə müraciəti əsasında görülmüş tədbirlər nəticəsində icra tədbirlərinin həyata keçirilməsi təmin edilmiş, yaranmış aliment borcu tam şəkildə ödənilmişdir.

Borclu tərəfindən alimentin ödənilməsi üzrə vəzifələrin yerinə yetirilmədiyi və icra tədbirləri nəticə vermədiyi hallarda icra məmurlarının müvafiq təqdimatlarına əsasən məhkəmələr tərəfindən borcluların məcburi gətirilməsi, inzibati qaydada həbs edilməsi, ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti olaraq məhdudlaşdırılması kimi qərarlar qəbul edilmiş, eyni zamanda ayrı-ayrı hallarda barələrində dövlətlərarası axtarış elan olunmuş, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi ilə bağlı təqdimatlar verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 528-ci maddəsində məhkəmə və ya digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun qanuni tələblərinin yerinə yetirilməməsinə görə məsuliyyət tədbirləri nəzərdə tutulub. Bu müddəanın aliment tələbinə dair məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi hallarına tətbiqi zamanı bəzən ziddiyyətli vəziyyət yaranır. Belə ki, əmlak və gəlirləri aşkar edilməyən, maddi çətinlik səbəbindən aliment ödənişlərini vaxtında həyata keçirə bilməyən (aliment borcunun ödənilməsindən qəsdən yayınma halları istisna olmaqla) borclu, eyni zamanda İnzibati Xətalər Məcəlləsinin müvafiq maddəsi ilə cərimə edilir. Bu zaman borclu ilk növbədə cəriməni ödəməyə çalışır və aliment ödənişləri yenidən gecikir.

Qeyd olunanları və aliment öhdəliklərinin spesifikliyini nəzərə alaraq, aliment tələbinə dair məhkəmə qərarlarının icrası zamanı icra məmurunun qanuni tələblərinin yerinə yetirilməməsinə görə inzibati məsuliyyətin ayrıca maddədə göstərilməsi, həmin pozuntuya görə cərimə cəzasının işin halları və pozuntunu törədən şəxsin maddi durumu nəzərə alınmaqla tətbiqi bir daha təklif edilir. Bundan başqa, aliment tələbi üzrə məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun qanuni tələblərinin qəsdən yerinə yetirilməməsinə görə ayrıca məsuliyyətin müəyyən edilməsi təklif olunur.

Alimentlə bağlı bir sıra şikayətlərin təhlili zamanı borclunun əmlak və gəlirlərinin olmadığı (bəzən öhdəliklərdən yayınmaq məqsədi ilə əmlakın başqa şəxslərin adına rəsmiləşdirilməsi) müəyyən edilsə də, borclunun faktiki yaşayış səviyyəsi, mənzil-məişət şəraiti və həyat təzi ilə aliment ödənişlərini müntəzəm ödəməməsi onların məhkəmə qərarlarının icrasından qəsdən yayınmaları qənaətinə gəlməyə əsas vermişdir. Bu baxımdan, aliment tələbi üzrə məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun qanuni tələblərinin qəsdən yerinə yetirilməməsinə görə ayrıca inzibati məsuliyyətin müəyyən edilməsi məqsədemüvafiqdir.

Göstərilənlərlə yanaşı, aliment öhdəliklərinin icrasından yayınan şəxslərin icbari qaydada əmək fəaliyyətinə cəlb olunması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinə, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və İcra haqqında qanuna əlavə və

dəyişikliklərin edilməsi, buna müvafiq olaraq icra qurumları ilə məşğulluq orqanlarının əlaqəli fəaliyyət mexanizmlərinin təşkili zəruridir.

Aliment ödənişlərinin təyinatını, qanunvericilikdə alimentlə bağlı öhdəliklərin icrasına xüsusi önəm verildiyini, o cümlədən aliment tələbi ilə bağlı məhkəmə qərarlarının icrasında mövcud olan problemləri nəzərə alaraq, qeyd olunan məhkəmə qərarlarının icrasının daha operativ təşkilinə diqqətin artırılması və bu sahədə aidiyyəti qurumların fəaliyyətinin effektiv əlaqələndirilməsi zəruridir.

Ombudsman xarici ölkələrin (İspaniya və Bəhreində - Alimentlərin tutulması üzrə Zəmanət Fondu, Polşada - Dövlət Aliment Fondu, Niderlandda - Aliment üzrə Federal Büro, Kanadada - Aliment orderlərinin icra Agentliyi və s.) təcrübəsini nəzərə alaraq, Aliment Fondunun yaradılmasını bir daha təklif edir. Burada məqsəd uşağın yetkinlik yaşına çatanaqəd saxlanılması üçün məhkəmələr tərəfindən təyin edilən alimentin borclu tərəfindən könüllü şəkildə ödənilmədiyi halda həmin vəsaitin müvafiq Fondun hesabına ödənilməsi, sonradan borc üzrə məbləğin vahid elektron sistemin imkanlarından istifadə edilməklə borclunun əmlak və ya gəlirlərinə yönəldilməsi, yaxud da məşğulluq orqanları vasitəsi ilə borclunun icbari qaydada əməyə cəlb edilməsi vasitəsi ilə dövlət büdcəsinə məcburi qaydada tutulmasını nəzərdə tutur.

Məhkəmə hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi, yeni məhkəmələrin yaradılması, müvafiq olaraq icra qurumlarının iş yükünün artması, həmçinin elektron sistemə keçid nəzərə alınaraq, məhkəmələrdə və icra qurumlarında kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi, eləcə də həmin qurumların fəaliyyətinin effektivliyinin təmin olunması üçün kadr sayının artırılması məqsədmüvafiqdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, son zamanlar bilik və bacarıqların istehsal və digər sahələr üzrə mühüm amilə çevrilməsi, internet məkanından istifadənin genişlənməsi əqli mülkiyyət hüququnun iqtisadiyyatda və informasiya cəmiyyətində rolunun nəzərə çarpacaq dərəcədə artmasına səbəb olmuşdur. Bu baxımdan, əqli mülkiyyət hüququnun qorunması və təminatı günümüzün prioritet məsələlərindən birinə çevrilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi qeyd olunan sahədə vahid tənzimləməni və nəzarəti həyata keçirməklə qanunvericiliyə uyğun olaraq, əqli mülkiyyət hüququnun qorunmasını təmin edir, pozulmuş hüquqların bərpası ilə bağlı hüquq sahiblərinin təşəbbüsü ilə və digər hallarda müvafiq məhkəmələrdə iddia qaldırır, hüquq sahiblərinin mənafelərini müdafiə edir, müvafiq ekspert rəyləri verir. Bu işə barəsində bəhs edilən sahənin spesifikliyindən və əhəmiyyətindən irəli gəlir.

Təsadüfi deyildir ki, dünyanın bir sıra ölkələrində əqli mülkiyyət sahəsində ixtisaslaşmış məhkəmələr fəaliyyət göstərir. Bu məhkəmələr əqli mülkiyyət (müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar, məlumat toplularına və inteqral sxem topologiyalarına hüquqlar, ixtiralar, faydalı modellərə, sənaye nümunələrinə, əmtəə nişanlarına hüquqlar və s.) sahəsində mübahisələrə dair işlərə baxır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, xarici ölkələrin bu sahədəki təcrübəsini öyrənməklə əqli mülkiyyət sahəsindəki mübahisələrin məhkəmələrdə daha effektiv baxılmasının təmin edilməsi məqsədi ilə bu sahədə ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması məqsədmüvafiqdir.

Cinayət mühakimə icraatında hüquq və azadlıqların müdafiəsi. Heç bir şəxs qanunsuz və ya zərurət olmadan prosessual məcburiyyət tədbirlərinə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının digər məhdudiyyətlərinə məruz qalmamalıdır.

Qanunvericilik bir tərəfdən qanunla cinayət hesab olunan əməli törətmiş şəxsin ifşa olunmasına və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə, digər tərəfdən isə cinayət törətməkdə təqsiri olmayan şəxsin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların vəzifəli

şəxslərinin və ya hakimlərin özbaşına hərəkətləri ilə qanunsuz şübhə altına alınmasına, ittiham və ya məhkum edilməsinin mümkün olmamasına yönəlmişdir.

Ombudsman insan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsində, ictimai asayişin mühafizə olunmasında, cinayətkarlığa qarşı mübarizədə ardıcıl tədbirlər həyata keçirən hüquq-mühafizə orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığını davam etdirmişdir.

Cinayət mühakimə icraatında hüquqların təmini ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu, Daxili İşlər Nazirliyi və digər səlahiyyətli dövlət qurumları, o cümlədən istintaq və təhqiqat orqanları ilə əməkdaşlıqda araşdırılmış, pozulmuş hüquqlarının bərpası istiqamətində zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 207.5-ci maddəsinə əsasən, törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumatların alındığı hər bir halda təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror cinayət işi başlamaq, cinayət işinin başlanmasını rədd etmək, məlumatı istintaq aidiyyəti üzrə göndərmək, xüsusi ittiham qaydasında təqib olunan cinayətə dair məlumatı məhkəmə aidiyyəti üzrə göndərmək kimi müvafiq qərarlardan birini qəbul etməlidir. Lakin təcrübədə bir sıra hallarda təhqiqat orqanı vətəndaşın ərizəsi üzrə müvafiq qərarlardan birini qəbul etmək əvəzinə, həmin ərizəni dəftərxanada işə almaqla vəzifəsini bitmiş hesab edir. Bu hal isə cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələblərinə ziddir.

Ərizəçi M. (5556-21) Ombudsmana müraciət edərək, tənha olduğunu, qonşuları tərəfindən zorakılığa məruz qaldığını, təhqir edilməsi və döyülməsi ilə bağlı müraciətlərinin səthi araşdırıldığını, ona qarşı təhqirlərin davam etdiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Şəmkir Rayon Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabdan məlum olmuşdur ki, ərizəçinin qonşuları tərəfindən narahat edilməsi və əmlakına ziyan vurulması barədə müraciəti əsasında Şəmkir Rayon Polis Şöbəsinin İctimai təhlükəsizlik bölməsində araşdırma aparılmış, müraciətdə göstərilən xüsusiyyətlərlə bağlı aidiyyəti üzrə məhkəməyə müraciət etmək hüququnun olması barədə müvafiq məktubla rəsmi cavab verilməklə toplanmış sənədlər həmin polis şöbəsinin dəftərxanasında işə alınmışdır.

Göründüyü kimi, Şəmkir Rayon Polis Şöbəsində toplanmış material işə alınmaqla Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 207.5-ci maddəsinin tələblərinə riayət olunmamış, ərizəçinin hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində heç bir tədbir görülməmişdir. Qeyd olunan hal prosesual qanunvericiliyin tələblərinə zidd olmaqla yanaşı, zərərçəkmiş şəxsin şikayət vermək hüququnu da məhdudlaşdırır.

Təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən daxil olmuş, habelə onun səlahiyyətlərinə aid olan, kütləvi informasiya vasitələrində əks etdirilmiş və təsdiq edən sənədlərlə birgə təqdim edilmiş məlumatı dərhal qeydə almalı və ona baxmalıdır. Digər tərəfdən, müəyyən edilmiş müddətdə cinayət işinin başlanması üçün əsasların kifayət qədər olmasına dair ilkin yoxlama aparılmalı və ya həmin məlumatlara baxılmasının, o cümlədən aparılmış yoxlamanın nəticələri üzrə cinayət işinin başlanması və ya cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərar qəbul etməlidir.

Ombudsmanın ünvanına daxil olan bir sıra müraciətlərdə şikayətlər üzrə araşdırmanın səthi aparıldığı, toplanmış materialın tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmadığı, cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında əsassız qərarın qəbul edildiyi kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Qeyd edilən şikayətlərlə bağlı ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirmiş prokurora və ya Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətlər edilmişdir.

Ərizəçi Ə. (11237-21) Ombudsmana müraciət edərək, bir qrup şəxsin ona qarşı dələduzluq əməli törətməsi faktı ilə bağlı Xəzər Rayon Polis İdarəsi tərəfindən aparılan araşdırma nəticəsində əsassız olaraq cinayət işinin başlanılmasının rədd edilməsinə dair qərar qəbul edildiyini, araşdırmanın qeyri-obyektiv və səthi aparıldığını bildirmiş, şikayəti üzrə işin yenidən araşdırılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Xəzər Rayon Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, həmin material nəzarət qaydasında rayon prokurorluğu tərəfindən tələb edilərək öyrənilmiş, material üzrə bütün hallar tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmadığı üçün Xəzər Rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsinin müstəntiqi, polis polkovnik-leytenantı Elvin Cəfərovun material üzrə cinayət işi başlanmasının rədd edilməsi barədə müvafiq qərarı ləğv edilmiş və əlavə araşdırmanın aparılması həmin polis idarəsinin istintaq şöbəsinə tapşırılmışdır.

Ərizəçi L. (5990-21) Ombudsmana müraciət edərək, Binəqədi Rayon Polis İdarəsində şikayəti üzrə araşdırmanın qeyri-obyektiv aparıldığını və cinayət işinin başlanılmasının rədd edilməsinə dair qərar qəbul edildiyini bildirmiş, qərarın ləğv edilərək şikayətinin təkrar araşdırılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Binəqədi Rayon Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, qeyd olunan material rayon prokurorluğunda öyrənilərkən məlum olmuşdur ki, müstəntiq tərəfindən Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 8.0.3, 85.2.1 və 85.2.7-ci maddələrinin tələbləri pozulmuş, cinayət təqibi ilə bağlı bütün halları tam, hərtərəfli araşdırmadan cinayət işinin başlanılmasının rədd edilməsinə dair əsassız qərar qəbul edilmiş və həmin qərar rayon prokurorluğu tərəfindən ləğv edilərək, material əlavə araşdırma aparılması üçün müvafiq polis idarəsinin istintaq şöbəsinə qaytarılmışdır.

Göründüyü kimi, təhqiqatçı və müstəntiq tərəfindən hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırma aparılmadan qəbul edilmiş əsassız qərarlar vətəndaşların yuxarı orqanlara şikayətlərinə və süründürməçilik hallarına səbəb olmuşdur.

Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdən, eyni zamanda həmin müraciətlərlə bağlı prokurorluq orqanlarına ünvanlanmış sorğulara verilmiş cavablardan məlum olmuşdur ki, cinayət işləri üzrə bəzi hallarda Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 39.1.1 və 39.1.2-ci maddələrinə əsasən, cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi, həmçinin həmin Məcəllənin 53.1-ci maddəsi ilə cinayət təqibi üzrə icraatın dayandırılması barədə qəbul edilmiş qərarlar qanunsuz və əsassız olması səbəbindən ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror, yuxarı prokuror, yaxud məhkəmə tərəfindən dəfələrlə (bəzi hallarda hətta beş dəfədən artıq) ləğv edilməklə əlavə araşdırmanın aparılması üçün qaytarılmış, lakin hər dəfə səthi araşdırma aparılmaqla müvafiq istintaq tapşırıqları yerinə yetirilmədən, bəzi hallarda isə cinayət işi hərəkətsiz saxlanılmaqla eyni məzmunlu qərarlar qəbul edilmişdir.

Qeyd olunanlar nəzərə alınaraq, cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi, o cümlədən cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması barədə qərarların əsassız və qanunsuz olması səbəbindən prokuror, yuxarı prokuror və ya məhkəmə (şikayət əsasında)

tərəfindən üç dəfədən artıq ləğv edilməsi hallarında istintaq edilən həmin cinayət işinin təhqiqatçının və ya müstəntiqin icraatından götürülərək digər təhqiqatçının və ya müstəntiqin icraatına verilməsinə dair imperativ normanın qeyd edilən Məcəllədə təsbit edilməsi, həmçinin bu hallarla bağlı təhqiqatçı və müstəntiqlərin intizam məsuliyyəti məsələsinə diqqətin artırılması məqsədmüvafiqdir.

Qeyd edilən hallara baxmayaraq, araşdırmanın hərtərəfli, tam və obyektiv aparılmasını təmin etməyən tədqiqatçı və ya müstəntiqlər yol verdikləri bu nöqsanlara görə bir çox hallarda intizam məsuliyyətindən kənarda qalırlar.

Cinayət-prosessual qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş səbəblər və əsaslar mövcud olduğu bütün hallarda, o cümlədən cinayətin əlamətlərini əks etdirən əməlin törədilməsini və cinayət təqibini istisna edən halların olmadığını güman etməyə əsaslar mövcud olduqda öz səlahiyyətləri daxilində fəaliyyət göstərən təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror dərhal cinayət işi başlamalıdır.

Ombudsmanın bəzi şikayətlər üzrə prokurorluq orqanlarına müraciətindən sonra müvafiq iş üzrə toplanmış materiallar öyrənilərək aidiyyəti üzrə istintaq orqanına göndərilmiş və cinayət işi başlanılmışdır.

Ərizəçi İ. (3525-21) Ombudsmana müraciət edərək, zorakılığa məruz qaldığını, ölümlə hədələndiyini, bununla bağlı hüquq mühafizə orqanlarına müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Xəzər Rayon Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabdan məlum olmuşdur ki, ərizəçinin şikayəti üzrə Xəzər Rayon Polis İdarəsinin 3-cü Polis bölməsində aparılmış təhqiqat araşdırmasından sonra toplanmış material araşdırmanın davam etdirilməsi üçün rayon prokurorluğuna göndərilmişdir. Prokurorluqda aparılmış araşdırma zamanı toplanmış material ərizəçinin Q. tərəfindən seksual xarakterli zorakılıq hərəkətlərinə məruz qalması və mütəmadi olaraq döyülməsi faktlarının araşdırılaraq, həmin xüsusatlara hüquqi qiymət verilməsi üçün Xəzər Rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsinə göndərilmiş, orada fakta görə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 150.1-ci maddəsi ilə cinayət işi başlanmış və icraata qəbul edilmişdir.

Ərizəçi T. (3490-21) Ombudsmana müraciət edərək, ona məlum olan şəxslər tərəfindən yaşadığı evdə özünün və həyat yoldaşının təhqir edildiklərini, döyüldüklərini və xəsarət aldıklarını, lakin həmin şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilmədiklərini, bununla belə, hədələrə məruz qaldıklarını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Sabirabad Rayon Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin şikayəti əsasında Sabirabad Rayon Polis Şöbəsinin Təhqiqat bölməsində araşdırma aparılmış və məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat açılmışdır.

Sonradan məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat üzrə toplanmış materialda sağlamlığın uzun müddət pozulmasına səbəb olmuş qəsdən sağlamlığa az ağır zərər vurma cinayətinin tərkib əlamətləri olduğundan rayon prokuroru tərəfindən Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 127.1-ci maddəsi ilə cinayət işi başlanmış və aidiyyəti üzrə həmin polis şöbəsinin istintaq bölməsinə göndərilmişdir.

Cinayət təqibi üzrə icraat dayandırılanadək cinayət prosesini həyata keçirən orqan təqsirləndirilən şəxs olmadan həyata keçirilməsi mümkün olan bütün prosesual

hərəkətləri yerinə yetirməli, müstəntiq isə bundan əlavə, cinayət törətmiş şəxsin müəyyən edilməsi və tapılması üçün bütün tədbirləri görməlidir.

Təhlillər göstərir ki, bəzən istintaqın tam, hərtərəfli və obyektiv aparılması təmin edilmədən əsassız olaraq cinayət işi üzrə icraat dayandırılmışdır ki, bu da şikayətlərə səbəb olmuşdur.

Ərizəçi Q. (3280-21) Ombudsmana müraciət edərək, oğluna məxsus yaşayış evində baş vermiş oğurluq hadisəsi ilə əlaqədar başlanmış cinayət işinin istintaqının Göygöl Rayon Polis Şöbəsində səthi aparıldığını, iş üzrə həyata keçirilmiş istintaq hərəkətlərinin nəticəsiz qaldığını, istintaqın gedişi barədə ona məlumat verilmədiyini bildirmiş, tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırmanın aparılmasında və cinayəti törətmiş şəxsin (şəxslərin) müəyyən edilərək istintaqa cəlb edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, oğurluq faktı əsasında Göygöl Rayon Polis Şöbəsinin İstintaq bölməsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3 və 177.2.4-cü maddələri ilə başlanmış cinayət işi üzrə istintaq zamanı ərizəçinin oğlu zərərçəkmiş şəxs qismində tanınaraq dindirilmiş, cinayət hadisəsini törətmiş naməlum şəxs və ya şəxslərin müəyyən edilməsi məqsədi ilə əməliyyat tapşırığı verilmiş, bir sıra şahidlər dindirilmişdir. Lakin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməli olan şəxs və ya şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmadığından Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 53.1.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət işi üzrə icraat dayandırılmışdır.

Cinayət işi nəzarət qaydasında Göygöl Rayon Prokurorluğunda öyrənilmiş, iş üzrə icraatın dayandırılması barədə qərarın qanunsuz və əsassız olması müəyyən edildiyi üçün ləğv edilərək iş üzrə icraat təzələnməmiş və cinayət işi müvafiq göstərişlər verilməklə istintaqın davam etdirilməsi məqsədi ilə rayon polis şöbəsinin istintaq bölməsinə göndərilmişdir.

Ərizəçi R. (1099-21) Ombudsmana müraciət edərək, istifadəsində olan qeyri-yaşayış sahəsindən edilən oğurluq hadisəsi ilə bağlı başlanmış cinayət işi üzrə istintaqın Bakı şəhəri Nizami Rayon Polis İdarəsinin müstəntiqi Mübariz Cəfərov tərəfindən səthi aparıldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabdan məlum olmuşdur ki, naməlum şəxs (şəxslər) tərəfindən ərizəçinin əmlakının ələ keçirilməsi faktı üzrə Nizami Rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177.3.2-ci maddəsi ilə başlanmış cinayət işi üzrə bir sıra istintaq hərəkətləri aparılmış, lakin oğurluq hadisəsini törətmiş şəxsin (şəxslərin) şəxsiyyətinin müəyyən edilməsinin mümkün olmaması səbəbindən iş üzrə icraat Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 53.1.1-ci maddəsinə əsasən dayandırılmışdır.

Həmin cinayət işi rayon prokurorluğunda öyrənilmiş, cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması haqqında qərar ləğv edilərək, icraat təzələnməmiş və istintaqın davam etdirilməsi məqsədilə həmin polis idarəsinin istintaq şöbəsinə göndərilmişdir.

Göründüyü kimi, Ombudsmanın prokurorluq orqanlarına müraciətlərindən sonra aparılmış yoxlamalar əsasında araşdırmanın hərtərəfli, tam və obyektiv aparılması üçün zəruri istintaq hərəkətlərinin yerinə yetirilmədiyi, iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən istintaq hərəkətlərinin icrasının tam təmin olunmadığı, ifadələr arasında olan ziddiyyətlərin aradan qaldırılmadığı müəyyən edildiyi üçün cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması haqqında qərar ləğv edilmiş, prokuror tərəfindən iş üzrə yazılı göstəriş verilməklə təkrar istintaqa qaytarılmışdır.

Bəzi şikayətlər üzrə Ombudsmanın prokurorluq orqanlarına müraciətindən sonra müvafiq cinayət işi tələb edilərək öyrənilmiş, işin halları nəzərə alınaraq, habelə sübutların qiymətləndirilməsindən sonra törədilmiş cinayət əməli Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələrinə tövsif edilmiş, cinayət işi ibtidai istintaqın aparılması üçün aidiyyəti prokurorluğa göndərilmişdir.

Ərizəçi Ə. (74-21) Ombudsmana müraciət edərək, şikayətinə Nizami və Nərimanov rayon prokurorluqları tərəfindən obyektiv baxılmadığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiə olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Bakı şəhərinin Nizami rayonundakı 26 saylı Mənzil Kommunal İstismar Sahəsinin keçmiş rəisi M.N. tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə ərizəçiyə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etməsi faktı üzrə Nərimanov Rayon Prokurorluğu tərəfindən Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178.2.4-cü maddəsi ilə cinayət işi başlanaraq istintaqın davam etdirilməsi üçün Nərimanov Rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsinə göndərilmiş, icraata qəbul edilərək istintaq davam etdirilmişdir. Həmin şəxs müvafiq Məcəllənin 178.2.3 və 178.2.4-cü maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb olunaraq ona ittiham elan edilmişdir.

Xətai Rayon Polis İdarəsinin istintaq şöbəsində M.N. barəsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178.2.3 və 178.2.4-cü maddələri ilə istintaqı aparılan cinayət işi digər cinayət işinə birləşdirilərək bir icraatda istintaqın davam etdirilməsi üçün Nərimanov rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsinə göndərilmiş və cinayət işi üzrə əməl həmin məcəllənin 178.2.2, 178.2.3, 178.2.4-cü maddələrinə tövsif edilmişdir.

Bəzən cinayət işləri üzrə icraatın dayandırılması barədə qərarların qəbul edildiyi hallarda ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən əməliyyat-axtarış tədbirlərinin gücləndirilməsi üçün istintaq və ya digər prosesual hərəkətlərin aparılmasına dair aidiyyəti üzrə yazılı göstərişlər verilmişdir.

Ərizəçi Ə. (971-21) Ombudsmana müraciət edərək, şikayətlərinin Xətai Rayon Polis İdarəsində qeyri-obyektiv araşdırıldığını, bununla bağlı Bakı Şəhər və Xətai Rayon prokurorluqlarına müraciətləri üzrə lazımi tədbir görülmədiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna müraciətindən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, faktla bağlı Azərbaycan Respublikası CM-in 177.2.2, 177.2.3 və 177.2.4-cü maddələri ilə Xətai Rayon Polis İdarəsinin İstintaq şöbəsində müvafiq cinayət işi başlanılmaqla istintaqı aparılmış, keçirilmiş istintaq və əməliyyat-axtarış tədbirləri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməli olan şəxs müəyyən edilmədiyindən və qanunla müəyyən edilmiş istintaq müddətinin başa çatması nəzərə alınaraq, Azərbaycan

Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 53.1.1-ci maddəsinə əsasən, iş üzrə icraat dayandırılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu tərəfindən cinayəti törətmiş şəxsin (şəxslərin) müəyyən edilməsindən ötrü əməliyyat-axtarış tədbirlərinin gücləndirilməsi üçün Xətai Rayon Prokurorluğuna müvafiq göstəriş verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 28-ci fəslə dindirmə və üzləşdirmə ilə bağlı normaları müəyyən etsə də, dindirmənin aparılması ilə bağlı müddətlər müəyyən olunmamışdır. Bu, öz növbəsində, dindirməyə çağırılmış şəxsin lüzumsuz olaraq hüquq-mühafizə orqanlarında saatlarla gözləməsinə və digər süründürməçilik hallarına səbəb olur.

Məlumat üçün qeyd olunmalıdır ki, Ukraynanın Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 224-cü maddəsinə əsasən, dindirmə fasiləsiz olaraq iki saatdan artıq, gün ərzində isə ümumilikdə səkkiz saatdan artıq aparıla bilməz.

Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 187-ci maddəsində isə göstərilmişdir ki, dindirmə fasiləsiz olaraq 4 saatdan artıq, gün ərzində isə ümumilikdə səkkiz saatdan artıq aparıla bilməz. Bununla yanaşı, həmin maddəyə əsasən tibbi göstərişlərin olduğu halda dindirmənin davamlılıq müddəti həkimin rəyi əsasında müəyyən edilir.

Qeyd olunanlar nəzərə alınaraq, dindirilən şəxsin prosesual hüquqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsində dindirmə üçün müddətlərin müəyyən edilməsi ilə bağlı müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi zəruridir.

İnsan hüquqlarının etibarlı müdafiəsi üçün bütün zəruri tədbirlərin görülməsi, o cümlədən vətəndaşların müraciətlərinə qanunla müəyyən edilmiş müddətlərdə baxılması, ibtidai istintaqın gedişi ilə bağlı zərər çəkmiş şəxsin, mülki iddiaçının, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslərin, onların qanuni nümayəndələrinin, müdafiəçisinin, mülki cavabdehin məlumatlandırılması işinə diqqət daha da artırılmalıdır.

1.2. İqtisadi, sosial və mədəni hüquqların müdafiəsi

Əmək hüququ. Hər bir insanın əmək hüququ öz yaşayışını təmin etmək məqsədi ilə qazanc əldə etmək, azad surətdə sərf edəcəyi əməyin formasını və ya növünü seçmək, habelə əsassız olaraq işdən azad edilmədən müdafiə imkanlarını özündə birləşdirir.

Əmək hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə işdən azad edilən şəxsə istifadə edilməmiş əmək məzuniyyətinə görə pul əvəzi, ödənilməli əmək haqqı və digər ödəmələr də daxil olmaqla son haqq-hesabın verilməməsi, əməkhaqqının ödənilməməsi və ya ödənilməsinin gecikdirilməsi, istehsalatda alınmış xəsarətə görə ödəncin, eyni zamanda hamiləliyə və doğuşa görə sosial məzuniyyətdə olan işçiyə, habelə əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müvafiq müavinətlərin verilməməsi, bununla yanaşı, əmək müqaviləsinin ləğv edilməsinin qarşısının alınmasında, əmək müqaviləsi müddətinin uzadılmasında, işlə təmin olunmaqda köməklik edilməsi və bu kimi digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

Əmək müqaviləsinə xitam verilməsi barədə işəgötürənin əmri onun tərəfindən imzalanmalı və müəssisənin möhürü ilə təsdiqlənməlidir. Bu əmrin surəti, işçinin əmək kitabçası və işəgötürənin son haqq-hesabı, o cümlədən istifadə edilməmiş əmək məzuniyyətinə görə pul əvəzi, işçiyə ödənilməli əmək haqqı və digər ödəmələrlə birlikdə sonuncu iş günü işçiyə verilməlidir. Bununla əlaqədar bir sıra şikayətlərlə bağlı

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətlərindən sonra pozulmuş əmək hüquqları bərpa edilmişdir.

Ərizəçi H. (5077-21) Ombudsmana müraciət edərək, Şəki rayonunun kənd tam orta məktəblərindən birində mövsümi sobayandıran vəzifəsindən azad edildiyini, işlədiyi illərdə məzuniyyətdən istifadə etmədiyini və işdən azad olunması ilə əlaqədar olaraq məzuniyyət pulunun və son haqq-hesabının düzgün hesablanıb verilmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçiyə müvafiq məbləğdə kompensasiya hesablanmış və ödənilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi N. (1563-21) Ombudsmana müraciət edərək, "Bazar Store" MMC-nin müvafiq mağazasından işdən azad edildiyini və son haqq-hesabın ödənilmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra əmək müqaviləsinə xitam verilmiş, ərizəçinin son haqq-hesabının ödənilməsi təmin olunmuşdur.

Əmək münasibətləri əmək qanunvericiliyində, kollektiv müqavilə və sazişlərdə nəzərdə tutulmuş öhdəliklərə uyğun olaraq işəgötürənlə qarşılıqlı razılıq əsasında müəyyən edilən iş yerində işçi tərəfindən onun işə qəbul (təyin) edildiyi, seçildiyi, bərpa olunduğu peşə və ya vəzifə üzrə əmək funksiyasının əməkhaqqı ödənilməklə şəxsən yerinə yetirilməsi, daxili intizam qaydalarına riayət edilməsi, işəgötürən tərəfindən işçinin əmək şəraitinin, təminatlarının və əməyinin mühafizəsinin təmin edilməsi kimi prinsiplərə əsaslanır.

Ərizəçi İ. (2580-21) Ombudsmana müraciət edərək, Kəlbəcər rayon 5 sayılı körpələr evi - uşaq bağçasında tərbiyəçi vəzifəsində işlədiyini, son aylar ərzində əmək haqqının verilmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və pozulmuş əmək hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Kəlbəcər Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra gecikmiş üç aylıq əməkhaqqı ərizəçinin hesabına köçürülmüşdür.

İşçinin öz əmək funksiyasını səmərəli və faydalı yerinə yetirmək üçün əmək müqaviləsində tərəflərin özləri tərəfindən müəyyən etdiyi əmək, sosial və iqtisadi normaların məcmusu müvafiq əmək şəraitinin yaradılmasını, o cümlədən hər ay müvafiq məbləğdə əmək haqqının ödənilməsini şərtləndirir.

Ərizəçi Q. (4047-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyinin göndərişi əsasında "DOST" MMC-nin xətti ilə "Azərişiq" ASC-yə işə qəbul edildiyini, lakin əmək haqqının ödənilmədiyini bildirmiş, məsələnin həllində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra əmək müqaviləsi əsasında "Azərişiq" ASC-nin tabeliyində olan idarəyə ictimai işlər üzrə köməkçi vəzifəsinə təhkim olunmuş ərizəçinin iş davamiyyət cədvəlinə əsasən, yanvar, fevral və mart ayları üçün müvafiq məbləğdə əməkhaqqı onun bank hesabına köçürülmüşdür.

Ərizəçi H. (4978-21) Ombudsmana müraciət edərək, işsiz şəxslər üçün nəzərdə tutulan müvafiq məşğulluq proqramına cəlb edilməsinə baxmayaraq, iki ayın əmək haqqının ona ödənilmədiyini bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra əmək müqaviləsi əsasında "Azəriqaz" İstehsalat Birliyinin müvafiq regional idarəsinə ictimai işlər üzrə köməkçi vəzifəsinə təhkim olunmuş ərizəçinin işə davamiyyət cədvəlinə əsasən, yanvar, fevral, mart və aprel ayları üçün müvafiq məbləğdə əməkhaqqı onun bank hesabına köçürülmüşdür.

İşçinin istehsalat qəzası və yaxud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulduqda və ya bu səbəbdən həlak olduqda, bədbəxt hadisənin araşdırılması barədə müvafiq akta əsasən təqsirkar müəssisə, idarə və təşkilatlar işçiyə dəyən zərərə görə qanunvericiliyə uyğun olaraq maddi məsuliyyət daşıyır.

Zərərçəkənə istehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində onun itirdiyi peşə əmək qabiliyyətinin (peşə əmək qabiliyyəti olmadıqda isə ümumi əmək qabiliyyətinin) dərəcəsindən asılı olaraq aylıq ödəncələr, habelə sağlamlığının pozulması ilə bağlı əlavə çəkdiyi xərclər ödənilir.

Zərərə görə aylıq ödəncə almaq hüququna malik olan zərər çəkmiş işçilərə ödəncələr istehsalatda əmək xəsarəti nəticəsində peşə əmək qabiliyyətini itirdiyi gündən verilir.

Ərizəçi C. (1571-21) Ombudsmana müraciət edərək, istehsalatda aldığı xəsarətə görə müəyyən edilmiş aylıq ödəncin "Gəncə Gil-Torpaq" İstehsalat Birliyi tərəfindən son yeddi ay ərzində ona ödənilmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçiyə 01.01.2019-cu il tarixdən 01.02.2021-ci il tarixədək müvafiq məbləğdə zərərə görə ödəncin verilməsi təmin olunmuşdur.

Əmək müqaviləsinə yalnız Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş əsaslarla və qaydada xitam verilə bilər. Yalnız tərəflərdən birinin təşəbbüsü, əmək müqaviləsinin müddətinin bitməsi, əmək şəraitinin şərtlərinin dəyişdirilməsi, müəssisənin mülkiyyətçisinin dəyişməsi ilə əlaqədar, tərəflərin iradəsindən asılı olmayan və tərəflərin əmək müqaviləsində müəyyən etdiyi hallar əmək müqaviləsinə xitam vermək üçün əsas ola bilər.

Bir sıra şikayətlərdə ərizəçilər razılıqları olmadan əmək qanunvericiliyinin tələblərinə zidd olaraq işəgötürən tərəfindən birtərəfli qaydada tutduqları vəzifədən (işdən) azad edildiklərini bildirmişlər. Qeyd olunan şikayətlər üzrə Ombudsmanın müdaxiləsindən sonra həmin şəxslərin əvvəlki işlərinə bərpa edilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi R. (4788-21) Ombudsmana müraciət edərək, işlədiyi Saatlı Rayon Uşaq və Gənclər İdman-Şahmat məktəbində əsassız olaraq onunla bağlanmış əmək müqaviləsinə xitam verildiyini bildirmiş, işinə bərpa olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi Saatlı Rayon Uşaq və Gənclər İdman-Şahmat məktəbinə məşqçi-müəllim vəzifəsinə bərpa edilmişdir.

Ərizəçi Q. (12831-21) Ombudsmana müraciət edərək, Quba Rayon Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzində işlədiyini, əvvəlcədən xəbərdarlıq edilmədən işdən azad edildiyini, himayəsində iki azyaşlı övladının olduğunu bildirmiş, işinə bərpa olunmasında müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi Quba Rayon Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzində dərnək rəhbəri vəzifəsinə bərpa edilmişdir.

Əmək qanunvericiliyinin tələbləri pozulmaqla əməkhaqqının ödənilməməsi və işçinin tutduğu vəzifədən birtərəfli qaydada azad edilməsi ilə bağlı qanun pozuntularına yol vermiş işəgötürənlər Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müdaxiləsindən sonra qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada inzibati məsuliyyətə cəlb olunmuş, bəzələrində Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən inzibati xəta haqqında protokollar tərtib edilmişdir.

Ərizəçi Q. (1672-21) Ombudsmana müraciət edərək, “Akkord Nəqliyyat” MMC tərəfindən ona əməkhaqqının ödənilmədiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra “Akkord Nəqliyyat” MMC-nin rəhbərliyi ərizəçinin haqq-hesabının ödənilməsində qanun pozuntusuna yol verdiyi üçün Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 192.4-cü maddəsinə əsasən inzibati məsuliyyətə cəlb edilmişdir.

Ərizəçi N. (17219-21) Ombudsmana müraciət edərək, “Ag Melco Elevator Azerbaijan Co.” MMC-də anbardar vəzifəsində işlədiyini, rəhbərlik tərəfindən təhlükəsiz iş mühitinin təmin edilmədiyini, işlədiyi əlavə saatlara görə əmək haqqının ödənilmədiyini, bu barədə dəfələrlə şikayətindən sonra anbardar vəzifəsinə ehtiyac olmadığı əsas gətirilərək şirkətin Azərbaycan üzrə rəhbərliyi tərəfindən işdən azad edildiyini bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi ilə “Ag Melco Elevator Azerbaijan Co.” MMC arasında bağlanmış əmək müqaviləsinə qanunvericiliyin tələbləri pozularaq xitam verildiyi müəyyən edilmişdir. Odur ki, həmin MMC-nin vəzifəli şəxsi barəsində Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 192.6-cı maddəsinə uyğun olaraq inzibati xəta haqqında protokol tərtib edilmişdir.

Mövcud qanunvericiliyə əsasən, hamiləlik dövründə və doğumdan sonrakı dövr üçün işləyən qadınlara 126 təqvim günü, o cümlədən doğumdan əvvəl 70, doğumdan sonra isə 56 təqvim günü müddətində ödənişli məzuniyyət verilir.

Hamiləliyə və doğuma görə müavinət bütün hallarda əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinətin hesablanmasında nəzərə alınan orta gündəlik qazancın 100 faizi miqdarında verilir və müraciət müddəti məhdudlaşdırılmadan ödənilir.

Ombudsmanın ünvanına daxil olan bəzi şikayətlərdə ərizəçilər hamiləliyə və doğuma görə müavinətin verilmədiyini, hətta bəzi hallarda ananın uşağa qulluq etməkdən ötrü qismən ödənişli sosial məzuniyyətə çıxmasına baxmayaraq, məzuniyyət pulunun hesablanıb verilmədiyini göstərmişlər.

Ərizəçi M. (238-21) Ombudsmana müraciət edərək, Kəlbəcər rayonundakı tam orta məktəblərdən birində işləyən gəlininin analıq məzuniyyətinə çıxdığını, lakin məzuniyyət pulunun hesablanıb verilmədiyini, bununla bağlı aidiyyəti qurumlara müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra hamiləliyə və doğuma görə sosial məzuniyyətdə olan həmin işçiyə müvafiq müavinət Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun proqram təminatına əsasən hesablanıb ödənilmişdir.

Ərizəçi Q. (11407-21) Ombudsmana müraciət edərək, Şəki rayonu, Turan qəsəbə sahə xəstəxanasında tibb bacısı işlədiyini, analıq məzuniyyətinə çıxmasına baxmayaraq, məzuniyyət haqqının ödənilmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyinə müraciətindən sonra “Şəki Rayon Mərkəzi Xəstəxanası” publik hüquqi şəxs tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlara əsasən, ərizəçiyə hamiləliyə və doğuma görə müavinət ödənişi tam həyata keçirilmişdir.

Ərizəçi N. (1069-21) Ombudsmana müraciət edərək, təhsil sahəsində çalışdığını, hamiləliyə və doğuma görə müavinətin təyin edilməsi məqsədilə müvafiq sənədlərini təqdim etməsinə baxmayaraq, müavinətin ödənilmədiyini, bununla bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra Bakı şəhəri üzrə Təhsil idarəsi tərəfindən ərizəçiyə müvafiq xəstəlik vərəqələri üzrə hamiləliyə və doğuma görə müavinətin ödənilməsi ilə bağlı elektron qaydada göndərilmiş haqq-hesab cədvəlləri hesablaşma hesabı üzrə ödənişə göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 15 sentyabr tarixli, 189 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Məcburi dövlət sosial sığortası üzrə ödəmələrin və əmək qabiliyyətini müvəqqəti itirmiş işçilərə sığortaedənin vəsaiti hesabına ödənilən müavinətin hesablanması və ödənilməsi haqqında Əsasnamə”nin 119-cu bəndinə əsasən müəssisənin müdiriyyəti və baş (böyük) mühasibi müavinətlərin təyin edilməsində məsuliyyət daşıyırlar.

Əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi halında itirilmiş əməkhaqlarının, gəlirlərinin və əlavə xərclərinin tam və ya qismən kompensasiya edilməsi məqsədi ilə sığortaolunanların əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinət almaq hüquqları vardır. Bu halda 14 təqvim günü üçün müavinət sığortaedənin vəsaiti, qalan günlər üçün isə məcburi dövlət sosial sığorta haqları hesabına ödənilir. Belə şikayətlər üzrə də araşdırmalar aparılmış, müavinətlərin verilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi Ş. (2837-21) Ombudsmana müraciət edərək, xəstəliyi ilə bağlı əmək qabiliyyətinin olmaması vərəqəsinin Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Şamaxı rayon şöbəsinə göndərilməsinə baxmayaraq, səbəbi olmadan həmin vərəqənin geri qaytarıldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra sığortaedən “Aztelekom” MMC

tərəfindən ərizəçiyə aid olan və müvafiq dövrləri əhatə edən xəstəlik vəərəqləri üzrə əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinətin ödənilməsi ilə bağlı elektron qaydada göndərilmiş haqq-hesab cədvəlləri qeyd edilmiş rekvizitlər üzrə ödənişə göndərilmişdir.

Əmək hüquqlarının pozulması barədə Ombudsmana ünvanlanmış şikayətlərdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması ilə bağlı müvafiq yoxlama tapşırıqlarına Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyi tərəfindən müxtəlif işlər üzrə verilmiş ayrı-ayrı cavablarda araşdırma məqsədi ilə sənədlərin təqdim olunması üçün aidiyyəti müəssisələrə məktubların göndərildiyi, lakin cavabsız qaldığı, “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən, ölkə ərazisində sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların 2022-ci il yanvarın 1-dək dayandırıldığı üçün həmin şikayətlərin araşdırılmasının mümkün olmadığı qeyd edilmişdir. Nəticə etibarilə, bu vətəndaşların pozulmuş hüquqlarının bərpası və ya işgötürənin bununla bağlı mülahizəsinin öyrənilməsi mümkün olmamışdır.

Özünüməşğulluğun təşkili “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 24.11-ci maddəsinə və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 13 may tarixli, 168 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “İşsiz şəxslərin özünüməşğulluğunun təşkili Qaydası”na əsasən həyata keçirilir.

Özünüməşğulluğa cəlb edilmək arzusunda olan və ya təlimlərdə iştirak edərək cəlb olunmuş şəxslərdən daxil olan müraciətlər üzrə araşdırmalar aparılmış, hüquqların təmin edilməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi Ə. (22756-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşının vəfat etdiyini, özünün işsizlikdən əziyyət çəkdiyini, Tərtər Rayon Məşğulluq Mərkəzində işsiz kimi qeydiyyatda olmasına baxmayaraq, hazırkı vaxtadək işlə təmin olunmadığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi özünüməşğulluğa cəlb edilmiş və əmlakların onun istifadəsinə verilməsi təmin edilmişdir.

Ombudsman hesab edir ki, aztəminatlı ailələrin potensial imkanları müqabilində şəxsi təsərrüfatlarını, kiçik biznesini yaradaraq inkişaf etdirmələrinə, gəlirlərini artırmaları üçün onlara dəstək verilməsinə, dövlətin sosial yardımından asılılığın aradan qaldırılmasına və yoxsulluqdan çıxmalarına şərait yaradılmasına yönəlmiş tədbirlər daha da genişləndirilməlidir.

Mövcud şəraitdə işsiz olan, çətin maddi vəziyyətdə yaşayan və ya məşğulluq orqanlarında işaxtaran kimi qeydiyyatda alınan, lakin müvafiq işlə təmin edilməyən vətəndaşlara münasib işlərin təklif edilməsi və işlə təmin olunmaları məsələsinə Ombudsman xüsusi diqqət göstərmiş, bir sıra vətəndaşların işlə təmin edilməsinə nail olunmuşdur. Belə ki, bu yönümlü müraciətlərlə bağlı Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçilərlə əlaqə saxlanılmış, məşğulluq imkanlarının qiymətləndirilməsinə uyğun olaraq, onlara mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sisteminin məşğulluq altsistemindəki vakansiya bankından münasib iş təklif olunaraq bu barədə məlumatlar onların şəxsi kabinetinə yerləşdirilmiş, həmin vətəndaşların müəyyən hissəsi təklif olunan işi qəbul etmiş və həmin müəssisəyə elektron göndəriş formalaşdırılmışdır.

Həm müraciətlərin təhlilindən, həm də mövcud təcrübədən görünür ki, məşğulluq orqanları tərəfindən, xüsusilə kənd rayonlarında vətəndaşlara, bir qayda olaraq, texniki

xarakterli işlər (fəhlə, kassir, bağban, xadimə, mövsümi və ictimai işlər və s.) təklif edilir. Əksər hallarda təklif olunan işlər üzrə əməkhaqqı az olmaqla yanaşı, bu iş yerləri yaşayış yerindən olduqca uzaqda olur. Bu isə vətəndaşların haqlı olaraq təklifdən imtina etməsinə və işsiz qalmasına səbəb olur.

Koronavirus pandemiyası şəraitində əmək hüquqlarının təmin edilməsi, o cümlədən vətəndaşların işlə təmin edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Özünün və ailəsinin yaşayışını təmin edə bilməyən, işi və qazancı olmayan, işləmək iqtidarında və əmək qabiliyyətli yaşda olan, “DOST İş Mərkəzi” ilə ödənişli ictimai işlərə cəlb olunmaq istəyən ayrı-ayrı şəxslərdən Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlərə də böyük diqqət və həssaslıqla yanaşılmış, nəticədə bir çox şəxslərin “DOST İş Mərkəzi” MMC-də haqqı ödənilən ictimai işlərə cəlb edilməsinə köməklik göstərilmişdir.

Vətəndaşların əmək hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi, işsizlik səviyyəsinin azaldılması, işaxtaranlara münasib və əlverişli iş yerlərinin təklif edilməsi, bununla da məşğulluğun səmərəli təmini məqsədi ilə həyata keçirilməkdə olan tədbirlərin daha da genişləndirilməsi zəruridir.

Sosial təminat hüququ. Dövlət tərəfindən pensiya və müavinətlərin verilməsi, eyni zamanda nağd pul, müxtəlif sosial xidmətlər və ya natura formasında kömək göstərilməsi insanların sosial təminat hüququnun təmin edilməsində mühüm şərtidir.

Ölkəmizdə vətəndaşların sosial problemlərinin həlli dövlətin qarşısında duran prioritet vəzifələrdəndir. Sosial sahədə həyata keçirilən tədbirlər nəticə etibarilə əhalinin rifah halının yaxşılaşmasına, yoxsulluğun səviyyəsinin azalmasına yönəlmişdir.

Sosial təminat hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə pensiyanın düzgün hesablanmaması, ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin olunmaması, sosial sığorta haqlarının fərdi şəxsi hesaba əlavə edilməməsi, pensiya məbləğinin əldə edilməsi üçün verilmiş plastik kartın etibarlılıq müddətinin bitməsi, sanatoriya-kurort yollayışları ilə təmin olunmaqla bağlı müraciətin nəticəsiz qalması, əlilliyin təyin edilməsindən imtina olunması, eyni zamanda pensiyanın yenidən hesablanmasında, əmək pensiyasının ödənişinin bərpa edilməsində, sosial müavinətin təyin olunmasında, sığınacağa və ya sosial xidmət müəssisəsinə yerləşdirilmədə, maddi yardım edilməsində, ərzaq yardımının verilməsində köməklik göstərilməsi kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Pensiyanın təyin edilməsi zamanı və ya yenidən hesablanması hallarında müəyyən edilmiş məbləğdən narazı qalmış vətəndaşların Ombudsmana müraciətləri üzrə araşdırmalar aparılmış, hüquqlarının təmini ilə bağlı tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi C. (14767-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Saatlı rayon şöbəsi tərəfindən əmək pensiyasının düzgün hesablanmadığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın həmin nazirliyə müraciətindən sonra ərizəçinin yaşa görə təyin edilmiş əmək pensiyası yenidən hesablanaraq 212,51 manatdan 285,46 manata çatdırılmış, eyni zamanda keçmiş dövr üzrə hesablanmış fərq məbləği aylıq pensiya məbləği ilə birlikdə müvafiq kart hesabına köçürülmüşdür.

Ərizəçi M. (321-21) Ombudsmana müraciət edərək, sonuncu iş yerindəki stajını nəzərə almaqla əmək pensiyasının yenidən hesablanması ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna çoxsaylı müraciətlərinin nəticəsiz

qaldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin əmək pensiyası yenidən hesablanaraq 234,35 manatdan 324,73 manata çatdırılmış, eyni zamanda keçmiş dövr üçün hesablanmış fərq məbləği pensiya məbləğinin üzərinə əlavə edilməklə müvafiq kart hesabına köçürülmüşdür.

Sığortaedənlər müəyyən edilmiş müddət daxilində sosial sığorta haqqını sığortaçıya ödəməli, eyni zamanda qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada sığortaolunanların məcburi dövlət sosial sığortasına cəlb olunan gəlirləri, eləcə də xeyrinə ödənilmiş məcburi dövlət sosial sığorta haqları sığortaolunanların fərdi şəxsi hesablarında əks olunmalıdır.

Ərizəçi Z. (1291-21) Ombudsmana müraciət edərək, 2003-cü ildən əmək fəaliyyətinə başladığını, lakin sığorta ödənişlərinin 2017-ci ildən hesablanaraq sığorta kartına köçürüldüyünü bildirmiş, pozulmuş hüquqlarının bərpasında müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra araşdırma zamanı ərizəçinin əmək fəaliyyəti göstərdiyi qurumlar (sığortaedənlər) tərəfindən müvafiq illər üzrə təqdim edilmiş məlumatlar “Məcburi dövlət sosial sığorta haqqı üzrə sığortaolunanlar haqqında məlumat”larda tam qeyd edilmədiyi üçün nazirliyin “Mərkəzləşdirilmiş Elektron İnformasiya Sistemi”nin “Sığorta” (Hesabat) altsistemində “Bölüşdürülməmiş” hesablar bölümünə düşdüyü, nəticədə məcburi dövlət sosial sığortasına cəlb olunan gəlirlərinin, eləcə də xeyrinə ödənilmiş məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının fərdi şəxsi hesabında əks olunmadığı müəyyən edilmişdir.

“Elektron Hökumət Portalı”nda nazirliyin təqdim etdiyi elektron xidmətlər bölməsində müvafiq dövrlər üzrə ərizəçinin məlumatları təsdiqlənərək məcburi dövlət sosial sığortasına cəlb olunan gəlirlərinin, eləcə də xeyrinə ödənilmiş məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının fərdi şəxsi hesabında əks etdirilməsi təmin olunmuşdur.

Müəyyən edilmiş qaydalara görə, pensiya, müavinət və təqaüdlərin ödənişi plastik kartlarla bankomatlar vasitəsilə həyata keçirilir və banklara plastik kartın hazırlanması üçün sifariş verilir. Odur ki, vətəndaşlar tərəfindən müvafiq ödənişlərin vaxtında əldə edilməsi məqsədilə plastik kartların hazırlanması üçün nəzərdə tutulmuş sifarişlərin vaxtında verilməməsi onların sosial təminat hüququnun pozulması ilə nəticələnir.

Ərizəçi H. (2956-21) Ombudsmana müraciət edərək, pensiya kartının etibarlılıq müddətinin bitdiyinə görə ödənişləri ala bilmədiyini, yeni kartla təmin olunması ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra həmin nazirliyin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Maliyyə və Mühəsibatlıq üzrə Mərkəzi Filialı tərəfindən ərizəçiyə yeni plastik kart sifariş verilmiş, həmçinin geri ödəniş tam şəkildə aparılmaqla müvafiq aylar üzrə pensiyanın həmin karta köçürülməsi təmin edilmişdir.

Ölkə ərazisində yaşayan və müraciətdən əvvəlki son on iki ay ərzində orta aylıq gəliri Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 5 fevral tarixli 37 nömrəli Qərarı ilə təsdiq olunmuş “Ünvanlı dövlət sosial yardımının alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları”nın 1.2-ci bəndində göstərilmiş səbəblərdən hər bir ailə üzvü üçün ehtiyac meyarının məcmusundan aşağı olan aztəminatlı ailələr ehtiyac meyarının məcmusu ilə orta aylıq gəlirinin arasındakı fərq məbləğində sosial yardım almaq hüququna malikdirlər.

Ərizəçi Z. (12054-21) Ombudsmana müraciət edərək, himayəsində olan üç azyaşlı övladı ilə birlikdə kirayədə yaşadığını, maddi vəziyyətinin çətin olduğunu, ünvanlı dövlət sosial yardımını təyin olunması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətlərinin cavabsız qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin ailəni təmsil edən şəxs qismində ünvanlı dövlət sosial yardımının alınması ilə bağlı müraciəti əsasında əmək qabiliyyətli olan 8 yaşına çatmamış uşağa qulluq etmə müddəti nəzərə alınaraq, ailəyə aylıq 301,08 manat məbləğində sosial yardım təyin edilmişdir.

Ərizəçi A. (21502-21) Ombudsmana müraciət edərək, himayəsində iki azyaşlı uşağının olduğunu, aztəminatlı ailə kimi ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin ailəsinə aylıq 285,25 manat məbləğində sosial yardım təyin edilmişdir.

Müraciətlərin təhlili göstərir ki, ünvanlı dövlət sosial yardımını üçün müraciət olunması, habelə onun təyin edilməsi prosesində aztəminatlı ailələrin üzləşdikləri bir sıra çətinliklər hələ də qalmaqdadır.

Ombudsman hesab edir ki, ailəyə ünvanlı dövlət sosial yardımını təyin edilərkən birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslərin vəziyyəti nəzərə alınmalı, onların sosial təminat hüququnun daha səmərəli təmininə diqqət artırılmalıdır. Bu baxımdan, birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslərə verilən əmək pensiyası və ya müavinətlər ailənin gəlirlərinə əlavə edilməməlidir.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Ombudsman Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 5 fevral tarixli, 37 nömrəli Qərarı ilə təsdiq olunmuş “Ünvanlı dövlət sosial yardımının alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları”na “birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslər” məzmununda 3.6.7-ci bəndin əlavə edilməsini təklif edir.

“Sosial xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 13.1-ci maddəsinə əsasən, özünün əsas həyatı tələbatını müstəqil təmin edə bilməyən çətin həyat şəraitində olan şəxslər onlara baxmağa borclu olan əmək qabiliyyətli qohumlarının və ya qanuni nümayəndələrinin həmin şəxslərə qulluq edə bilməyəcəkləri barədə ərizələri olduğu hallarda, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarına əsasən dövlət sosial xidmət müəssisəsinə yerləşdirilə bilər.

Yaşayış yeri olmayan, sərgərdan həyat keçirən, tənha və maddi ehtiyac içində yaşayan insanlar tərəfindən Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərə koronavirus pandemiyası ilə bağlı xüsusi karantin rejiminin tələbləri də nəzərə alınaraq xüsusi

həssaslıqla yanaşılmış, belə insanların müvafiq sığınacağa və ya sosial xidmət müəssisəsinə yerləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi C. (4936-21) Ombudsmana müraciət edərək, uzun müddətdir yaşayış yerinin və maddi imkanının olmadığını, sağlamlıq durumunda problemlər olduğunu bildirmiş, kənar dəstəyə və qayğıya ehtiyacı olan şəxs kimi sığınacağa yerləşdirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi nazirliyin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyinin Həssas əhali qruplarından olan şəxslər üçün Sığınacaq və Sosial Reabilitasiya Müəssisəsinə yerləşdirilmiş, müraciəti təmin olunmuşdur.

Ərizəçi M. (6108-21) Ombudsmana müraciət edərək, evdə tənha yaşadığını, ona qulluq edən şəxsin olmadığını bildirmiş, sosial xidmət müəssisəsinə (ahullar evinə) yerləşdirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın ərizə ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin nazirliyin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyinin nəzdində olan Ahıl şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsinə yerləşdirilməsi məsələsinə baxılması üçün tələb olunan sənədlərin yığılmasında ona müvafiq köməklik göstərilmiş və həmin müəssisəyə yerləşdirilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilmişdir.

Şəxsin əlilliyinin qiymətləndirilməsi tibbi-sosial ekspertiza müayinəsinə göndəriş vermək hüququ olan müvafiq tibb müəssisələrinin həkim-məsləhət komissiyaları və ya hərbi-həkim komissiyaları tərəfindən “Tibbi-sosial ekspert komissiyasına göndərişlərin reyestri”nə elektron sənəd formasında daxil edilmiş tibbi-sosial ekspertiza müayinəsinə göndəriş əsasında aparılır. Həmin göndəriş müvafiq həkim-məsləhət komissiyası və ya hərbi-həkim komissiyası tərəfindən “Tibbi-sosial ekspertiza müayinəsinə göndərişlərin reyestri”nə daxil edilir.

Əlilliyin qiymətləndirilməsi gedişindən narazı qalan vətəndaşlardan Ombudsmana ünvanlanmış çoxsaylı şikayətlərdə əlillik vəziyyətinin yenidən qiymətləndirilməsi üçün göndərişin müəyyən edilmiş qaydada rəsmiləşdirilməsinə baxmayaraq, uzun müddət nəticəsiz qalması, bununla bağlı müraciətlərə cavab verilməməsi və ya əsassız imtina qərarlarının qəbul edilməsi və bu kimi digər hallar göstərilmişdir.

Həmin şikayətlər əsasında araşdırmalar aparılmış və vətəndaşların müraciətləri təmin edilmişdir.

Ərizəçi N. (9364-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşının ağır xəstəlikdən əziyyət çəkdiyini, əlillik vəziyyətinin qiymətləndirilməsi üçün göndərişin müəyyən edilmiş qaydada rəsmiləşdirildiyini, tibbi-sosial ekspert komissiyası tərəfindən süründürməçiliyə məruz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşı barədə “ümumi xəstəlik” səbəbindən müddətsiz birinci dərəcə əlillik təyinatına dair qərar qəbul edilmişdir.

Ərizəçi O. (12642-21) Ombudsmana müraciət edərək, ağır xəstəlikdən əziyyət çəkdiyini, əlillik vəziyyətinin yenidən qiymətləndirilməsi üçün göndərişin rəsmiləşdirilməsinə baxmayaraq, tibbi-sosial ekspert komissiyası tərəfindən

süründürməçiliyə məruz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin əlillik vəziyyəti dövlət tibb müəssisəsinin göndərişi əsasında qiymətləndirilmiş və ümumi səbəbdən beş il müddətinə ikinci dərəcə əlilliyin təyini barədə qərar verilmişdir.

Ərizəçi B. (15358-21) Ombudsmana müraciət edərək, avtomobil qəzasında aldığı xəsarətlər nəticəsində əmək qabiliyyətini itirdiyini, əlilliyin qiymətləndirilməsi ilə bağlı müraciətinə sürücülük vəsiqəsini yeni dəyişməsi səbəbindən imtina verildiyini bildirmiş, məsələnin həllində müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin əlillik vəziyyəti dövlət tibb müəssisəsinin müvafiq göndərişi əsasında qiymətləndirilmiş və ümumi səbəbdən beş il müddətinə üçüncü dərəcə əlillik təyin edilmişdir.

Araşdırmalar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasının imtina cavablarında, əsas etibarilə, səbəblər dəqiq göstərilməmiş, ümumi qaydada verilmişdir. Belə ki, imtina barədə qərarlarda çatışmazlıqların (boşluqların), o cümlədən ayrı-ayrı xəstəliklərlə bağlı tələb olunan stasionar müalicə müddəti (çarpayılı günlərinin sayı), əsas xəstəliyi və onun ağırlaşmalarını təsdiq edən ixtisaslaşmış müalicə, habelə funksiya pozuntularına səbəb olan patoloji dəyişikliklər, diaqnozu təsdiq edən laborator və instrumental müayinələr və s. barədə tələb olunan məlumatların göstərilməməsi tibb müəssisələrində fəaliyyət göstərən həkim məsləhət komissiyalarının qərarqəbuletmə prosesində çətinliklər yaratmaqla yanaşı, həm eyni göndəriş üzrə problemin aradan qaldırılmasına imkan vermir, həm təkrar imtina cavablarının verilməsinə səbəb olur, həm də vətəndaşların çoxsaylı şikayətləri ilə nəticələnir.

Şikayətlərin təhlili prosesində əhalinin sosial təminat hüququnun daha səmərəli müdafiəsinə yönəlmiş digər məqamlara da diqqət yetirilmişdir. Bu baxımdan, qeyd edilməlidir ki, sosial müdafiəyə ehtiyacı olan əhali qruplarının vəziyyətinin araşdırılması və qanunvericilikdə bununla bağlı dəyişikliklər edilməsi zəruri olmaqla yanaşı, həm də davamlı prosesdir. Həmin tədbirlərin daha da genişləndirilməsi əhalinin, xüsusilə aztəminatlı ailələrin və həssas qrupların rifah halının yüksəldilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir edəcəkdir.

Beynəlxalq Əmək Təşkilatının tibbi xidmətin, xəstəliyə görə ödənişlərin, həmçinin işsizliyə, qocalığa, istehsalat xəsarətinə, hamiləliyə, əlilliyə və ailə başçısını itirməyə görə müavinətlərin minimum normalarını müəyyən edən «Sosial təminatın minimum normaları haqqında» 102 sayılı Konvensiyasına əsasən, sosial təminat sxemi üçtərəfli əsasda idarə olunur. Bu isə hökumət, habelə işəgötürənlərin nümayəndəli orqanları (birlikləri) və işçilərin hüquqlarını müdafiə edən həmkarlar ittifaqları birlikləri arasında sosial dialoqa təminat verir və onu möhkəmləndirir.

Qeyd edilən sosial dialoq sxemi ölkəmizdə tətbiq edilməkdədir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyası və Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası arasında bağlanmış Baş Kollektiv Saziş buna əsaslı misaldır.

Ombudsman özünün illik məruzələrində, həmçinin səlahiyyətli dövlət qurumlarına ünvanladığı müraciətlərdə ölkəmizin Beynəlxalq Əmək Təşkilatının «Sosial təminatın minimum normaları haqqında» 102 sayılı Konvensiyasına qoşulmasını təklif etmişdir.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Ombudsman ölkəmizin həmin Konvensiyaya qoşulmasının sürətləndirilməsini məqsədmüvafiq hesab edir.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası və Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatlarının Milli Konfederasiyası arasında 2020-2022-ci illər üçün bağlanmış Baş Kollektiv Sazişin 4.1.22-ci bəndində də həmin Konvensiyanın ratifikasiyasının sürətləndirilməsi məsələsi nəzərdə tutulmuşdur.

İşğaldan azad edilmiş, habelə Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən atəşə məruz qalan rayonlarda faktaraşdırıcı missiya həyata keçirən Ombudsman ərazilərdə minalardan təmizləmə işləri, habelə Azərbaycan Respublikası Minatəmizləmə Agentliyinin əməkdaşlarının fəaliyyəti ilə yerində tanış olarkən “mınaaxtaran” vəzifəsində çalışan şəxslər müraciət edərək, mina təmizləmə prosesində iştirak etdiklərini bildirmiş, onlara güzəştli şərtlərlə yaşa görə əmək pensiyası, həmçinin əmək şəraitinə və əmək funksiyasının xarakterinə görə əlavə məzuniyyət hüququnun verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişlər.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli, 1276 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyinin Nizamnaməsinə müvafiq olaraq, Agentlik digər vəzifələrlə yanaşı, respublikamızın işğaldan azad edilmiş ərazilərinin, habelə müharibə və hərbi əməliyyatların təsirinə məruz qalmış torpaqların minalardan və partlamamış hərbi sursatdan təmizlənməsini təmin etmək, minaların və partlamamış hərbi sursatın təsirinə məruz qalmış əraziləri nişanlamaq kimi çətin və məsuliyyətli bir vəzifəni həyata keçirir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə işğal dövründə basdırılan, hələ də həyat və yaşayış üçün ciddi təhlükə mənbəyi olaraq qalan minaların təmizlənməsi işi də məhz mınaaxtaranların fədakar əməyi ilə davam etdirilməkdədir.

Partlamamış silah-sursatın, o cümlədən müxtəlif növ minaların axtarışı zamanı ötən müddət ərzində bir neçə mınaaxtaran minatəmizləmə əməliyyatı həyata keçirərkən minaya düşərək müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri almış və əlil olmuşdur. Həyat üçün təhlükəli olan xüsusi riskli işdə çalışmalarına baxmayaraq, mınaaxtaranların əmək pensiyası və məzuniyyət (istirahət) hüququnun onların üzərinə qoyulmuş əmək funksiyalarının çətinliyi və gərginliyi nəzərə alınmaqla təmin edilməsi daha məqsədmüvafiqdir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Ombudsman Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2007-ci il 23 yanvar tarixli, 12 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Güzəştli şərtlərlə yaşa görə əmək pensiyası hüququ verən istehsalatların, peşələrin, vəzifələrin və göstəricilərin Siyahısı”na və 2004-cü il 5 iyul tarixli, 92 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əmək şəraitinə və əmək funksiyasının xarakterinə görə əlavə məzuniyyət hüququ verən, zərərli və ağır istehsalatların, peşə və vəzifələrin Siyahısı”na “Mınaaxtaran” vəzifəsinin də əlavə edilməsini təklif etmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, “mınaaxtaran” vəzifəsində çalışan əməkdaşların işinin həssaslığı, təhlükəliyi, çətinliyi və məsuliyyətliyi nəzərə alınaraq, Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyində “mınaaxtaran” vəzifəsində çalışan əməkdaşların əməkhaqlarının artırılması da zəruridir.

Sağlamlığın qorunması hüququ. Sosial səciyyə daşıyan bu hüquq hər bir şəxsin keyfiyyətli və ixtisaslaşmış tibbi yardımla əhatə olunmaq, habelə fiziki və psixi sağlamlığın əldə edilə bilən ən yüksək səviyyəsinə çatmaq imkanlarını da özündə ehtiva edir.

Respublikamızda vətəndaşların sağlamlıq məsələlərini daim diqqətdə saxlayan ölkə Prezidentinin tapşırıqlarına uyğun olaraq, mövcud COVID-19 pandemiyası ilə bağlı profilaktik və təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilmiş, sanitar-epidemioloji vəziyyət ciddi nəzarət altına alınmışdır.

Koronavirus infeksiyasının ölkədə yayılmasının qarşısını almaq məqsədi ilə xüsusi karantin rejiminin müddəti davamlı olaraq uzadılmışdır.

Ölkədə koronavirusa yoluxma hallarının müəyyən edilməsi və müalicəsi məqsədilə xüsusi rejimli xəstəxanalar ayrılmış, müvafiq dərman, qoruyucu vasitələr və tibbi avadanlıqlarla təmin olunmuş, həmçinin karantin zonaları yaradılmış, infeksiyaların laborator diaqnostikası üçün ölkədə xüsusi dövlət tibb müəssisələri müəyyən olunmuş, bu tibb müəssisələrində Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının müəyyən etdiyi standartlara uyğun laboratoriyalar qurulmuşdur.

Qeyd edilməlidir ki, pandemiyanın aradan qaldırılması üçün həmişə güclü qlobal həmrəyliyin əhəmiyyətini təbliğ edən, bu sahədə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı ilə səmərəli əməkdaşlıq edən ölkəmiz həmin təşkilat tərəfindən pandemiya ilə mübarizə sahəsində nümunəvi ölkə adlandırılmışdır.

Koronavirus xəstəliyinin ölkə ərazisində yarada biləcəyi təhlükənin qarşısının alınması məqsədilə çoxşaxəli tədbirlər, xüsusilə əhalinin kütləvi vaksinasıyası prosesi davam etdirilməkdədir.

Sağlamlığın qorunması hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə müalicə müəssisəsinə göndərişin verilməməsi, icbari tibbi sığortanın imkanlarından yetərincə istifadə etmək imkanlarının yaradılmaması, güzəştli dərman preparatları ilə təminatda problemlərin yaranması, əlillik vəziyyətinin qiymətləndirilməsi üçün göndərişin rəsmiləşdirilməməsi, həmçinin qeyd edilən göndərişin müəyyən edilmiş tələblərə uyğun rəsmiləşdirilməməsi səbəbindən tibbi-sosial ekspert komissiyaları tərəfindən imtina cavabının verilməsi, eyni zamanda dövlət hesabına müayinə və müalicənin təşkil edilməsində, ixtisaslaşmış tibbi xidmətin göstərilməsində köməklik göstərilməsi, habelə bu hüququn digər aspektləri ilə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır.

Dövlət hesabına müayinə və müalicə olunmasında köməklik göstərilməsinə dair, xüsusilə aztəminatlı ailələrdən daxil olan ərizələrlə bağlı Ombudsman tərəfindən aidiyyəti üzrə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə, onun tabeliyində olan Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyinə (bundan sonra – TƏBİB), habelə yerli tibb mərkəzlərinə və xəstəxanalara, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinə və onun tabeliyində olan klinikalara ünvanlanmış müraciətlərdən sonra həmin şəxslərlə bağlı müvafiq tibb müəssisələrinə, o cümlədən şəhər və rayon mərkəzi xəstəxanalarının rəhbərlərinə zəruri tapşırıqlar verilmişdir.

Ərizəçi A. (13088-21) Ombudsmana müraciət edərək, azyaşlı övladının ağır formalı serebral iflic xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini bildirmiş, ailə vəziyyətini nəzərə alaraq dövlət hesabına müalicə və əməliyyat olunmasına müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı Cəlilabad Rayon Mərkəzi Xəstəxanasında müayinə edilmiş, cərrahi əməliyyata ehtiyacı olduğu müəyyən edildiyi üçün ixtisas həkiminin tövsiyəsinə əsasən, müalicə olunması üçün Elmi-Tədqiqat Travmatologiya və Ortopediya İnstitutuna göndərilmişdir.

Ərizəçi S. (12724-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının talassemiya xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini, ailəsinin maddi vəziyyətinin ağır

olduğunu bildirmiş, dövlət hesabına əməliyyat olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın ərizə ilə bağlı TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı Bərdə Rayon Mərkəzi Xəstəxanasında ixtisaslı həkimlər tərəfindən müayinə edilmiş, müəyyən edilmiş diaqnoza əsasən müayinə və müalicə olunması üçün ona Milli Hematologiya və Transfuziologiya Mərkəzinə göndəriş verilmişdir.

Ərizəçi A. (6043-21) Ombudsmana müraciət edərək, gözlərində yaranan problemlə bağlı əziyyət çəkdiyini, Gədəbəy Rayon Mərkəzi Xəstəxanasına müraciət etdikdə, süründürməçiliyə məruz qaldığını bildirmiş, müayinə və müalicə olunmaqla dövlət hesabına əməliyyat olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra əməliyyat olunması üçün ərizəçiyə Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinə göndəriş verilmişdir.

İmtiyazlı qruplardan, habelə qayğıya ehtiyacı olan, müxtəlif xəstəliklərdən əziyyət çəkən və dispanser qeydiyyatında duran, həmçinin həssas qruplardan olan şəxslərin vaxtında dərman preparatları ilə təmin edilməsi, xüsusilə müvafiq xəstəliyin müalicəsi üzrə dərman preparatlarının növlərinin və ya əvəzedicilərinin az olması və ya olmaması problem olaraq qalmaqdadır.

Ərizəçi S. (16280-21) Ombudsmana müraciət edərək, “Ağ ciyər xərçəngi” xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini, Xaçmaz Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının poliklinika şöbəsi tərəfindən dərmanlarla təmin edilmədiyini, bununla bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, dövlət hesabına dərmanla təmin olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra Xaçmaz Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının poliklinika şöbəsində qeydiyyatda olan ərizəçi diaqnozuna uyğun olaraq dərman vasitəsi ilə təmin olunmuşdur.

Ərizəçi Ə. (9075-21) Ombudsmana müraciət edərək, şəkərli diabet xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini, Beyləqan Rayon Mərkəzi Xəstəxanası tərəfindən dərman preparatları ilə təmin olunmadığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçi müvafiq dərman preparatı ilə təmin edilmişdir.

Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərin dövlət tərəfindən qlükometr aparatı, test çubuqları, habelə insulin və digər şəkərsalıcı dərman preparatları ilə təmin edilməsinə imkan yaradılmışdır. Bununla belə, dövlət hesabına təyin edilən və bu qəbildən olan dərman preparatları növlərinin az olması dispanser qeydiyyatında olan xəstələrin müalicəsində problemlərin yaranmasına səbəb olur.

Ərizəçi N. (1178-21) Ombudsmana müraciət edərək, maddi vəziyyətinin ağır olduğunu, ikinci dərəcə əlil övladının şəkərli diabet xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini, müalicəsində lazım olan insulin preparatı ilə təmin olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin Bakı Şəhər Baş Səhiyyə İdarəsinə müraciətindən sonra ərizəçinin 6 nömrəli Birləşmiş Şəhər Xəstəxanasının poliklinika şöbəsində ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs kimi dispanser

qeydiyyatında olan övladı müalicə sxemi üzrə yazılan insulin preparatları ilə təmin olunmuşdur.

Bir sıra müraciətlər üzrə aparılmış araşdırmalar prosesində bəzi şəxslərin tibbi sənədləri "Hepatit C" xəstəliyi ilə əlaqədar dərman preparatları ilə təmin edilmələri ilə bağlı müvafiq rəyin verilməsi üçün İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin "B və C viruslu hepatitlərin profilaktikası, diaqnostikası və müalicəsinin təşkili üzrə Komissiya"sına göndərilmişdir.

Ərizəçi C. (16568-21) Ombudsmana müraciət edərək, anasının "Hepatit C" daşıyıcısı olduğunu bildirmiş, onun dövlət hesabına əməliyyat edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçinin anasının müvafiq sənədləri "Hepatit C" xəstəliyi ilə əlaqədar dərman preparatları ilə təmin edilməsi üçün müvafiq komissiyaya göndərilmişdir.

Ombudsmanın İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə müraciətlərindən sonra ayrı-ayrı vətəndaşların tibbi sənədlərinə baxılaraq qərar qəbul edilməsi üçün "Vətəndaşların tibbi xidmətlər üçün xarici ölkələrə göndərilməsi Komissiyası"na, "Vətəndaşların koxlear implant sistemi və oynaqdaxili endoprotezlərlə təmin edilməsi məsələləri üzrə Komissiya"sına göndərilməsi də təmin olunmuşdur.

Ombudsman hesab edir ki, imtiyazlı qruplardan olan, müxtəlif xəstəliklərdən, o cümlədən təhlükəli yoluxucu xəstəliklər siyahısına daxil edilmiş Hepatit C və B virusundan əziyyət çəkən, dövlət hesabına dərman preparatları ilə təmin edilən şəxslərin hüquqlarının səmərəli təmini məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 7 mart tarixli, 38 sayılı Qərarının 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş və Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş "Pulsuz dərman reseptləri əsasında verilən dərman preparatlarının siyahısı"nın spektrinin genişləndirilməsi üzrə tədbirlər görülməsinə ehtiyac vardır.

Bəzi şikayətlərdə ərizəçilər əmək qabiliyyətinin itirildiyini, bununla bağlı Həkim Məsləhət Komissiyası tərəfindən müvafiq ekspertizanın aparıldığını, tibbi sənədlərin yoxlanılaraq əlilliyə göstərişin olmasına dair qərar qəbul edildiyini və əlilliyin müəyyən edilməsi məqsədilə TSEK-ə göndərişin rəsmiləşdirildiyini, buna baxmayaraq, imtina cavabının verildiyini bildirmişdir. Həmin şikayətlər üzrə müvafiq araşdırmalar aparılmışdır.

Ərizəçi A. (3660-21) Ombudsmana müraciət edərək, sağ böyrəyinin götürüldüyünü, sol böyrəyində isə kista olduğunu, habelə şəkərli diabet və digər yanaşı xəstəliklərdən əziyyət çəkdiyini və müalicəsinin nəticə vermədiyini, tibb müəssisəsi tərəfindən dəfələrlə göndərişin rəsmiləşdirərək tibbi-sosial ekspert komissiyasının reyestrinə daxil edilməsinə baxmayaraq, əlilliyin təyin olunmasından imtina edildiyini bildirmiş, qərardan narazı qalaraq, əlilliyinin təkrar qiymətləndirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra bildirilmişdir ki, qanunvericiliyə uyğun olaraq, ərizəçinin əlillik vəziyyəti dövlət səhiyyə müəssisəsinin göndərişi əsasında qiymətləndirilmiş və əlavə müalicəyə ehtiyacın olması barədə qərar qəbul edilmişdir. Həmin göndərişdə əsas xəstəlik və onun ağırlaşmalarını təsdiq edən ixtisaslaşmış müalicə barədə məlumatlar qeyd edilmədiyi üçün əlillik vəziyyətinin qiymətləndirilməsi mümkün olmamışdır.

Ərizəçi N. (5824-21) Ombudsmana müraciət edərək, "Mədə xorası" və digər yanaşı xəstəliklərdən əziyyət çəkdiyini, uzun müddət ərzində aldığı müalicənin nəticə vermədiyini, növbəti dəfə əlilliyinin qiymətləndirilməsi üçün Samux Rayon Mərkəzi Xəstəxanası tərəfindən müvafiq göndərişin rəsmiləşdirildiyini, lakin göndərişdə stasionar müalicə barədə məlumatlarda uyğunsuzluq aşkar olunduğu üçün tibbi-sosial ekspert komissiyasının müvafiq qərarı ilə ona əlilliyin təyin olunmasından imtina edildiyini bildirmiş, əlilliyinin təkrar qiymətləndirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə ünvanladığı müraciətdən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçiyə dair Samux Rayon Mərkəzi Xəstəxanası tərəfindən rəsmiləşdirilmiş göndərişdə qeyd edilmiş fərqli xəstəxanalar üzrə stasionar müalicə müddətlərinin kəsişməsi səbəbindən göndəriş "Əlillik" altsistemi tərəfindən avtomatik olaraq tibb müəssisəsinə geri qaytarılmışdır.

Göründüyü kimi, həkim məsləhət komissiyaları tərəfindən rəsmiləşdirilmiş bir sıra göndərişlər müəyyən edilmiş tələblərə cavab vermədiyi üçün əlillik dərəcəsinin qiymətləndirilməsindən imtina edilmişdir.

Müraciət etmiş şəxsin və müalicə həkiminin əlilliyə göstərişin olmasına dair tibbi sənədlərin düzgünlüyünə nəzarət etmək tibb müəssisələrindəki həkim məsləhət komissiyalarının əsas vəzifələrindəndir.

Göndərişlərin natamam doldurulması, xəstəliklə bağlı qeyd edilmiş stasionar müalicə müddətinin yetərli olmaması, əsas xəstəliyi və onun ağırlaşmalarını təsdiq edən ixtisaslaşmış müalicə barədə məlumatların qeyd edilməməsi, ixtisaslaşmış müalicə almaması, diaqnozu təsdiqləyən laborator və instrumental müayinələrin tam aparılmaması və ya nəticələrinin göstərilməməsi, diaqnozun fəsadlarının tam və ətraflı dəqiqləşdirilməməsi, müalicə müddətinin yetərli olmaması, qeyd edilmiş fərqli xəstəxanalar üzrə stasionar müalicə müddətlərinin kəsişməsi kimi hallar imtina barədə qərarların qəbul edilməsinə səbəb olmuşdur.

Əlilliyin müəyyən edilməsi məqsədilə TSEK-ə göndərişləri rəsmiləşdirmək üçün xəstəliklə bağlı stasionar müalicə müddətinin yetərli olmasını təmin etmək məqsədi ilə ixtisaslaşmış tibb müəssisələrinə göndərilən vətəndaşlar Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərində xəstəxanalarda çarpayı yerlərinin sayının az olması səbəbindən stasionara qəbul edilmədiklərini, nəticədə əlilliyə göstərişin olmasına dair tələb olunan rəyi ala bilmədikləri üçün tibbi sənədlərin tamlığını təmin etməyin mümkün olmadığını bildirmişlər.

Digər tərəfdən, müraciətlərin təhlili göstərir ki, respublikanın müxtəlif yerlərində, kənd və qəsəbələrdə, xüsusilə paytaxtdan uzaq məsafədə yaşayan vətəndaşlar əlilliyin müəyyən edilməsi üçün tələb olunan tibbi rəyin alınması üçün Bakı şəhərində yerləşən və bu məqsədlə xüsusi olaraq səlahiyyət verilən ixtisaslaşmış tibb müəssisələrinə, elmi-tədqiqat institut və mərkəzlərinə gəlmək məcburiyyətində qalırlar. Həmin müraciətlərdə vətəndaşlar bu məqsədlə paytaxta gəlməyə maddi imkanlarının və qalacaq yerlərinin olmaması səbəbindən öz hüquqlarından istifadə etməkdə ciddi çətinliklərlə üzləşirlər.

Qeyd edilən problemlərin səmərəli həlli və vətəndaşlar üçün əlçatanlığın təmini məqsədilə müvafiq xəstəliklər üzrə tələb olunan tibbi rəyin verilməsi üzrə regional baza tibb müəssisələrinin (ixtisaslaşmış tibb müəssisələrinin) müəyyən edilməsi son dərəcə zəruridir.

Ombudsmanın müraciətinə əsasən aparılmış araşdırmalar nəticəsində barəsində əlillik dərəcəsinin qiymətləndirilməsindən imtina edilməsi haqqında qərar qəbul edilmiş vətəndaşların tibbi sənədlərinin yol verilmiş çatışmazlıqlar aradan qaldırılmaqla təkrarən

“Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına göndərişlərin reyestri”nə daxil edilməsi təmin olunmuşdur.

Ümumiyyətlə, əlilliyin müəyyən edilməsi üçün “Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına göndərişlərin reyestri”nə daxil edilməli olan məlumatların dəqiq strukturu, o cümlədən ayrı-ayrı xəstəliklərlə bağlı tələb olunan stasionar müalicə müddəti (çarpayı günlərinin sayı), əsas xəstəliyi və onun ağırlaşmalarını təsdiq edən ixtisaslaşmış müalicə barədə hansı məlumatların qeyd edilməsi, funksiya pozuntularına səbəb olan patoloji dəyişikliklərlə bağlı qeydlərin əhatəsi, diaqnozu təsdiq edən laborator və instrumental müayinələrin siyahısı, diaqnozun fəsadlarının dəqiqləşdirilməsi qaydası, habelə digər tələb olunan məlumatlarla bağlı vahid mexanizm olmadığı üçün tibb müəssisəsi ilə Tibbi Sosial Ekspert Komissiyası arasında yaranan fikir ayrılıqları əlillik dərəcəsinin qiymətləndirilməsindən imtina edilməsinə, nəticədə vətəndaşın sosial təminat hüququnun təmin edilməsində problemlərin yaranmasına səbəb olur.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Ombudsman problemin əsaslı həlli məqsədi ilə “Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına göndərişlərin reyestri”nə daxil edilməli olan məlumatların dəqiq strukturu ilə bağlı vahid mexanizmin hazırlanıb tətbiq edilməsini məqsədmüvafiq hesab edir.

Təhsil hüququ. Təhsil hər bir insanın inkişafına, hüquq və azadlıqlarına hörmətin möhkəmlənməsinə, hər kəsin cəmiyyətin faydalı iştirakçısı olmasına imkan yaradır.

Təhsilin inkişafı istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində ölkənin bütün regionlarında ümumi təhsilin infrastrukturunu əhəmiyyətli şəkildə yenilənmiş, təhsil müəssisələrinin müasir informasiya və elmi-metodiki təminatı, həmçinin məktəbəqədər, ümumi və peşə təhsilinin, habelə ali təhsilin müasir tələblər səviyyəsində qurulması, pedaqoji kadr təminatının yaxşılaşdırılması üzrə fəaliyyət davam etdirilməkdədir.

Təhsil hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlər araşdırılmış, təhsil hüququnun pozulması halları müəyyən edildikdə bərpası üzrə tədbirlər görülmüşdür.

Təhsilin ilk pilləsi olan məktəbəqədər təhsil uşaqların erkən yaş dövründən fiziki, psixi və intellektual inkişafını, sadə əmək vərdişlərinə yiyələnməsini, istedad və qabiliyyətinin üzə çıxarılmasını, estetik tərbiyəsini, təbiətə və insanlara həssas münasibətinin formalaşmasını təmin edir.

Məktəbəqədər təhsil sisteminin müasir səviyyədə qurulması, burada təlim-tərbiyə prosesinin məzmunca yenilənməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlər görülür. Bununla belə, məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi hələ də tələblərə cavab vermir. Belə ki, məktəbəqədər yaşlı uşaqların məktəbəqədər təhsilinin olması həmin uşağın inkişafına təkan verə biləcək ciddi amildir. Lakin məktəbə hazırlıq üçün dövlət büdcəsindən maliyyələşən uşaq bağçalarının və oradakı uşaq yerlərinin sayı məktəbəqədər hazırlıq yaşında olan uşaqların sayından olduqca azdır. Bu da əksər hallarda azyaşlı övladlarını uşaq bağçalarına yerləşdirmək istəyən valideynlərin çətinliklərlə üzləşməsinə səbəb olur.

Ərizəçi H. (21825-21) Ombudsmana müraciət edərək, əkiz övladlarının yaşadığı ərazi üzrə körpələr evi – uşaq bağçasına qəbul edilmələri ilə bağlı müraciətinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, onların uşaq bağçasına qəbul edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçinin əkiz övladları Səbail rayonu ərazisində fəaliyyət göstərən 85 saylı körpələr evi-uşaq bağçasına qəbul edilmişdir.

Ərizəçi Ş. (17451-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, 3 yaşlı nəvəsinin Xətai rayonu ərazisində yerləşən körpələr evi – uşaq bağçasına qəbul edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Xətai Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra uşağın həmin bağçaya qəbulu təmin olunmuşdur.

Müraciətlərdən görünür ki, bir çox işləyən valideynlərin iş saatlarında övladlarını müvəqqəti olaraq saxlamaq, yaxud da kiminsə nəzarətinə vermək imkanı yoxdur. Bu halın özü də uşaqların təlim-tərbiyəsində, onların normal inkişafında ciddi problemlərin yaranmasına səbəb olur. Odur ki, müvafiq ərazilərdə və yaşayış məntəqələrində uşaq sayı və tələbat nəzərə alınmaqla, məktəbəqədər təhsil müəssisələri şəbəkəsinin genişləndirilməsi zəruridir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların hüquqlarının qorunması, onların normal şəraitdə fiziki, əqli və mənəvi cəhətdən inkişaf etməsi üçün sağlam və təhlükəsiz mühitin yaradılması istiqamətində fəaliyyət daha da gücləndirilməlidir.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan körpələr evləri, körpələr evi-uşaq bağçaları, uşaq bağçaları, xüsusi uşaq bağçaları və uşaq evləri 2011-ci il 27 dekabr tarixindən etibarən yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, o cümlədən Bakı şəhəri üzrə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin, Gəncə şəhəri üzrə Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin tabeliyinə verilmişdir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlərin təhlili, habelə yerlərdə həyata keçirilən araşdırma və monitorinqlərin nəticəsi olaraq uşaq bağçalarının təhsilin ilk pilləsi olmaqla Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyinə qaytarılmasının zəruriliyi nəzərə alınaraq, Ombudsman məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin təhsilin ilk pilləsini həyata keçirən əhəmiyyətli şəbəkə olduğunu nəzərə alaraq, həmin müəssisələrin qeyd edilən nazirliyin tabeliyinə qaytarılmasını təklif etmişdir.

Yeri gəlmişkən, dövlət məktəbəqədər təhsil sistemində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi, uşaqların məktəbəqədər təhsillə əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və məktəbəqədər təhsilin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə “Dövlət məktəbəqədər təhsil sistemində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 20 dekabr tarixli Sərəncamına əsasən, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, o cümlədən Bakı şəhəri üzrə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin, Gəncə şəhəri üzrə Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin tabeliyində olan dövlət məktəbəqədər təhsil müəssisələri (uşaq evləri istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyinə verilmişdir.

Ümumi təhsil uşaqların zəruri biliklərə yiyələnməsini və həyata hazırlanmasını, həmçinin onlara bacarıq və vərdişlərin aşılmasını təmin edir. Lakin bəzi hallarda baş verən məktəbdaxili münaqişələr təlim və tərbiyənin düzgün təşkilində, uşaqların sağlam həyat tərzinin və təfəkkürünün formalaşmasında çətinliklər yaradır.

Ombudsmanın ünvanına orta ümumtəhsil məktəblərində təhsil hüququnun təmin edilməsindəki problemlərlə bağlı daxil olan müraciətlər araşdırılmış və müvafiq qaydada nəticələndirilmişdir.

Ərizəçi Ə. (695-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının Siyəzən Rayon Təhsil Şöbəsinin nümayəndəsinin iştirakı ilə imtahan verərək Siyəzən şəhərindəki müvafiq məktəbə qəbul olunduğunu, lakin dərslərdə iştirak edə bilmədiyini, buna səbəb kimi qeydiyyatdan keçmədiyinin əsas gətirildiyini,

övladının təhsildən kənar qaldığını, bununla bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladının adının həmin məktəb-liseyin rus bölməsi üzrə 1-ci sinfinin siyahısına daxil edilməsi təmin olunmuşdur. Bununla yanaşı, həmin məktəb-liseyin direktoru vəzifəsinin səlahiyyətlərini müvəqqəti icra edən G.Ağayeva fəaliyyətində yol verdiyi nöqsanlara görə vəzifə səlahiyyətlərinin icrasından azad edilmişdir.

Ərizəçi H. (3761-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladlarının digər məktəbə keçirilməsi üçün sənədlərinin bundan əvvəl təhsil aldıkları "ERA" tam orta ümumtəhsil məktəbi tərəfindən verilmədiyini, bununla bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra mövcud koronavirus pandemiyası nəzərə alınaraq ərizəçinin övladlarının təhsillərini müvafiq tam orta məktəbdə davam etdirmələri məqsəduyğun hesab edilmiş və həmin məktəbin müvafiq siniflərinə qəbul edilmişlər.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, dərslər vəsaitləri ilə bağlı da müxtəlif çatışmazlıqlar qalmaqdadır.

Tədris prosesində istifadə edilən dərsliklər şagirdlərə dövlət hesabına pulsuz verilsə də, tədris üçün zəruri olan köməkçi vəsaitlər valideynlərin şəxsi hesabına əldə edilir ki, bu da valideynlərin, xüsusilə aztəminatlı ailələrin narazılığına səbəb olur.

Odur ki, tədris proqramlarında nəzərdə tutulmuş dərsliklərin digər çalışma və köməkçi vəsaitlərlə komplekt şəkildə şagirdlərə dövlət hesabına verilməsi zəruridir.

Yeri gəlmişkən, tədris proqramının ağır olması, bu səbəbdən də dərslər vəsaitlərinin və onun komplektlərinin çoxluğu xüsusən ibtidai siniflərdə təhsil alan şagirdlərin çantalarının artıq yüklənməsinə səbəb olur ki, bu da onların sağlamlıq vəziyyətinə (dayaq-hərəkət sistemində və s.) və fiziki inkişafına neqativ təsir edir. İbtidai siniflərin məktəblərin yuxarı mərtəbələrində yerləşdirilməsi isə bu problemi daha da ağırlaşdırır. Digər tərəfdən, ibtidai siniflərin yuxarı mərtəbələrdə yerləşdirilməsi zamanı həmin mərtəbələrdəki pəncərələrin təhlükəsizlik səbəbilə qapadılması, sinif otaqlarında və dəhlizlərdə havalandırma sisteminin və nəfəsliklərin olmaması xüsusilə isti aylarda şagirdlərin səhhətinə ciddi təhlükə yaradır.

Qeyd olunanlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 13 yanvar tarixli, 5 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş "Ümumtəhsil məktəbinin Nümunəvi Nizamnaməsi" ilə bir sinifdə şagirdlərin sayının 30 nəfərdən ibarət olması müəyyən edilsə də, bir sıra məktəblərdə siniflər 30 nəfərdən çox tərkibdə komplektləşdirilir və bu zaman sinif otaqlarının ölçüləri nəzərə alınmır. Bu, mövcud normalara zidd olmaqla yanaşı, hazırkı pandemiya şəraitində təhsil alanların səhhətinə ciddi təhlükə yaradır.

Ötən dövrdə Bakı şəhərində və respublikanın müxtəlif yerlərində çoxsaylı məktəb binaları tikilərək və ya əsaslı təmir olunaraq maddi-texniki avadanlıqla və müasir tədris vəsaitləri ilə təmin edilərək istifadəyə verilmişdir. Bununla belə, müraciətlərdən görünür ki, istər şəhərlərdə, istərsə də rayon mərkəzi və kəndlərdə olan bir sıra məktəb binaları hələ də tədris prosesi üçün yarırsız, bəziləri isə hətta qəzalı vəziyyətdədir.

Ərizəçi S. (4013-21) Ombudsmana müraciət edərək, Sabirabad rayonunun Cavad kəndindəki orta məktəb binasının qəzalı vəziyyətdə olduğunu və hər an uça biləcəyini bildirmiş, təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda ümumi şagird tutumu 624 yerlik olan, 1987-ci ildə tikilmiş, uzun müddət əsaslı təmir olunmadan istismar edildiyi üçün fiziki köhnəlməyə məruz qalmış həmin məktəbin yeni binasının tikintisi məqsədəuyğun hesab edilmiş və dövlət büdcəsindən bu məqsədlə nazirliyə vəsait ayrılacağı təqdirdə məsələnin öz həllini tapacağı bildirilmişdir.

Ərizəçi H. (16392-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, Yevlax rayonunun Xaldan kənd orta məktəbinin 1971-ci ildən fəaliyyət göstərdiyini, əsaslı təmir edilmədiyini, istilik sisteminin olmadığını bildirmiş, müvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra verilmiş cavabda Dövlət İnvestisiya Proqramı çərçivəsində qeyd edilən məktəb binasının əsaslı təmirinin layihə-smeta sənədlərinin hazırlanması işlərinin yekunlaşdığı, 2021-ci ilin Dövlət İnvestisiya Proqramının obyektlər üzrə yekun bölgüsünün Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə razılaşdırıldığı, bununla belə növbəti illərin Dövlət İnvestisiya proqramları çərçivəsində baxılacağı bildirilmişdir.

Məktəblərin qəzalılıq vəziyyətində olması ilə bağlı göstərilən hallar şagirdlərin təhlükəsizliyinə, habelə tədris prosesinə ciddi təsir etməklə yanaşı, təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsini tələb edir.

Respublikanın bir sıra yaşayış məntəqələrində əhalinin, o cümlədən orta məktəb şagirdlərinin sayı azlıq təşkil etdiyi üçün onlar hər gün piyada müəyyən məsafə qət etməklə qonşu kəndlərdəki orta məktəblərə getməli olurlar. Bu vəziyyət həmin uşaqların təhsil hüququndan yetərincə və səmərəli istifadə etmələrinə maneə yaratmaqla yanaşı, onların sağlamlıq durumuna və təhlükəsizliyinin təmin olunmasına mənfi təsir edir. Qeyd edilən problem uşaqların, xüsusilə də qız uşaqlarının təhsildən kənar qalmasına da səbəb olur.

Ərizəçi İ. (12737-21) Ombudsmana müraciət edərək, Ağdaş rayonunun Türyançay qəsəbəsində yerləşən məktəb binasının təhsil üçün yararsız və qəzalılıq vəziyyətində olduğunu, uşaqların ətraf kəndlərdə yerləşən məktəblərə gediş-gəlişinin müəyyən xərclər tələb etdiyini bildirmiş, qəsəbədə modul tipli məktəbin tikilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə ünvanladığı müraciətdən sonra verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 29 yanvar tarixli, 500 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nın Tədbirlər Planında həmin qəsəbədə modul tipli ibtidai məktəbin tikintisi nəzərdə tutulmuşdur.

Kənd rayonlarında əhalinin sayı az olan yaşayış məntəqələrində yeni məktəblərin, o cümlədən modul tipli məktəblərin tikilib istifadəyə verilməsi və ya mümkün olmadıqda həmin məntəqələrdə yaşayan məktəbli uşaqların yaxınlıqdakı qəsəbə və kənd məktəblərinə dövlət hesabına daşınmasının təşkili vacibdir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına münasibətdə dövlət ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ödənişli təhsilə görə müəyyən edilmiş məbləğin mümkün qədər aşağı salınması, dövlət sifarişli yerlərin sayının ödənişli ixtisas yerlərinə nisbətə artırılması təhsilin inkişafına əhəmiyyətli təsir edə bilər.

Bəzi kateqoriyalardan olan şəxslərin təhsil haqqının ödənilməsindən azad edilməsində yaranmış problemlər Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müdaxiləsindən sonra öz həllini tapmışdır.

Ərizəçi Ş. (X/O № 2/8457-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetində ödənişli əsaslarla təhsil aldığı, təhsil haqqının güzəştli şərtlərlə ödənilməsi ilə bağlı sənədi aidiyyəti üzrə təqdim etməsinə baxmayaraq, müraciətindən imtina edildiyini bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın həmin universitetə müraciətindən sonra ərizəçi təhsil haqqı ödənişindən azad olunmuş və qəbul zamanı ödədiyi vəsait geri qaytarılmışdır.

Ərizəçi Ə. (3504-21) Ombudsmana müraciət edərək, özünün ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs, himayəsində olan qızının isə valideynini itirmiş şəxs olmaqla təhsil haqqı ödənişindən azad olunan şəxslər kateqoriyasına aid olmasına baxmayaraq, təhsil aldığı Lənkəran Dövlət Universitetinin nəzdində Sosial və Aqrar-Texnoloji Kollecinə təhsil haqqı ödənişindən azad olunmadığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin qızı "Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə əsasən təhsil haqqı xərclərinin ödənilməsindən azad edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, dövlət sifarişi əsasında ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olunan və orada təhsil alan, lakin müvafiq yataqxanalarda yerlə təmin edilməyən, mənzil kirayəsi haqqının ödənilməsində maddi köməyə kəskin ehtiyacı olan tələbələrə ünvanlılıq prinsipi əsasında aylıq müavinətin müəyyən edilməsinə, həmçinin tələbə yataqxanaları şəbəkəsinin genişləndirilməsinə böyük ehtiyac vardır.

Dövlət hər bir vətəndaşın təhsil alması üçün müvafiq şəraitin yaradılmasına təminat verir və təhsilin hər hansı pilləsindən, səviyyəsindən və formasından məhrum edilməsinə yol vermir. Bununla yanaşı, dövlət cinsindən, irqindən, dilindən, dinindən, siyasi əqidəsindən, etnik mənsubiyyətindən, sosial vəziyyətindən, mənşəyindən, sağlamlıq imkanlarından asılı olmayaraq, hər bir vətəndaşa təhsil almaq imkanı yaradılmasına və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə təminat verir.

"Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.8-ci maddəsinə əsasən, doktorantura ali təhsilin ən yüksək səviyyəsi olmaqla, elmi və elmi-pedaqoji kadrların hazırlanmasını, ixtisas və elmi dərəcələrin yüksəldilməsini təmin edir. Həmin Qanunun 22.9-cu maddəsində isə göstərilmişdir ki, doktorantura təhsili ali təhsil müəssisələrində, elmi müəssisə və təşkilatlarda yaradılan doktoranturalarda (hərbi təhsil müəssisələrində adyunkturalarda) həyata keçirilir və müvafiq elmi dərəcənin verilməsi ilə başa çatır. Elmi dərəcələr ali təhsil müəssisələrində, elmi müəssisə və təşkilatlarda fəaliyyət göstərən dissertasiya şuralarının vəsatəti əsasında "Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq verilir.

Ərizəçi Ə. (2891-21) Ombudsmana müraciət edərək, dissertasiya işini müdafiə etməsinə və Ekspert Şurasının iclasında "Sahə iqtisadiyyatı" ixtisası üzrə dissertasiya işinə müsbət rəy verilməsinə baxmayaraq, çalışdığı struktur əsas gətirilərək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən diplomun verilməsindən imtina olunduğunu bildirmiş, elmi

dərəcəsinin təsdiq edilməsində və təhsil hüququnun müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması ilə bağlı Ali Attestasiya Komissiyasına (AAK-a) ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Komissiyanın Rəyasət Heyətinin qərarına əsasən, dövlət qulluğu və dövlət qulluğunun xüsusi növlərində çalışan şəxslərin fəlsəfə doktoru və elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi sənədlərə baxılması məqsədəuyğun hesab edilmir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 12.2.2-ci maddəsinə əsasən, Ombudsman AAK-ın Rəyasət Heyətinin “dövlət qulluğu və dövlət qulluğunun xüsusi növlərində çalışan şəxslərin fəlsəfə doktoru və elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi sənədlərə baxılmasının məqsədəuyğun hesab edilməməsi” barədə qərarının hüquqi əsaslandırılması ilə bağlı məlumat verilməsi barədə təkrarən həmin quruma müraciət etmişdir.

AAK tərəfindən verilmiş yekun cavabda dövlət qulluğundakı gərgin iş rejimi şəraitində elmi fəaliyyətlə məşğul olmağın mümkünsüzlüyü nəzərə alınaraq, dövlət qulluğu və dövlət qulluğunun xüsusi növlərində çalışan şəxslərin dissertasiya müdafiəsinə buraxılmalarının və onlara elmi dərəcələr verilməsinin məqsədəuyğun sayılmadığı bildirilmişdir.

Göründüyü kimi, ərizəçinin dissertasiya işini müdafiə etməsinə və bununla bağlı müsbət rəy verilməsinə baxmayaraq, AAK tərəfindən ona elmi dərəcənin verilməsindən imtina edilmişdir.

Beləliklə, vətəndaşa münasibətdə AAK tərəfindən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25 (bərabərlik hüququ) və 42-ci (təhsil hüququ) maddələrinin, habelə “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinin (təhsil hüququna dövlət təminatı) tələbləri pozulmuşdur.

Təhsil proqramlarına və dövlət ali tibb təhsili standartlarına uyğun olaraq, ali tibb təhsilinin rezidentura səviyyəsini bitirən məzunlara həkim-mütəxəssis ali peşə-ixtisas dərəcələri verilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 21 noyabr tarixli, 330 nömrəli Qərarı ilə yeni redaksiyada təsdiq edilmiş “Rezidentura təhsilinin məzmunu və təşkili Qaydaları”nın 2.4-cü bəndinə əsasən, dövlət sifarişi əsasında rezidentura təhsili almış şəxslər rezidenturayı bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətlərini 3 il müddətində Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin göndərişinə əsasən dövlət səhiyyə müəssisələrində davam etdirməlidirlər.

Ərizəçi İ. (24925-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris-Terapevtik Klinikasında “Pediatriya” ixtisası üzrə rezidenturada təhsil aldığı və ona həmin ixtisas üzrə həkim-mütəxəssis ali peşə ixtisas dərəcəsinin verildiyini, ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərində daimi qeydiyyatda olmaqla yaşamasına və himayəsində iki azyaşlı övladının olmasına baxmayaraq, “Rezidenturayı bitirən həkim-mütəxəssislərin təyinatı üzrə Komissiya” tərəfindən təyinatının Cəlilabad Rayon Mərkəzi Xəstəxanasına verildiyini, lakin ailə vəziyyəti ilə əlaqədar təyinat yerinə getmək imkanının olmadığını bildirmiş, təyinatının Bakı şəhərinə dəyişdirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinə ünvanladığı müraciətə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, rezidenturayı bitirdikdən sonra həmin nazirliyin Kadr məsələləri üzrə komissiyasının qərarı əsasında ərizəçiyə Cəlilabad Rayon Mərkəzi Xəstəxanasına həkim-pediatr

vəzifəsinə təyinat verilmiş, lakin nazirliklə bağladığı mülki-hüquq müqaviləsinin müddəalarını pozaraq təyinatı verilən müəssisəyə müraciət etməmişdir.

Cavabda, eyni zamanda bildirilmişdir ki, “Rezidenturanı bitirən həkim-mütəxəssislərin iş yerlərinə göndərilməsi Qaydaları”nın 2.17-ci bəndinə əsasən, həkim-mütəxəssis göndəriş verildiyi tarixdən 6 ay müddətində iş yerinə gəlib çıxmırsa və ya bununla bağlı Nazirliyə müraciət etmirsə, həmçinin təyinat yerində işləməkdən imtina etdikdə, bu hal onunla bağlanmış mülki-hüquq müqaviləsi üzrə öhdəliyin pozulması kimi qiymətləndirilir.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2014-cü il 13 oktyabr tarixli, 39 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş və Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrində qeydiyyatda alınmış “Rezidenturanı bitirən həkim-mütəxəssislərin iş yerlərinə göndərilməsi Qaydaları”nın 2.8-ci bəndinə əsasən, komissiya həkim-mütəxəssislərin təyinatı haqqında qərarı onların ailə vəziyyəti, daimi yaşayış yeri və onların işə yönəldilməsi barədə klinik bazanın tövsiyəsini nəzərə almaqla qəbul edir.

Göründüyü kimi, qeyd edilənlərə, xüsusilə ərizəçi xanımın himayəsində iki azyaşlı övladı və həyat yoldaşı ilə Bakı şəhərində daimi qeydiyyatda olmaqla yaşamasına baxmayaraq, təyinatının Bakıda yerləşən tibb müəssisələrindən birinə dəyişdirilməsi ilə bağlı heç bir tədbir görülməmişdir. Beləliklə, qadının və onun himayəsində olan iki azyaşlının taleyi, həmçinin ailənin bütövlüyü, habelə təyinat verilən məntəqədə mənzil-məişət imkanları diqqətə alınmamışdır.

Ombudsman göstərilən halları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2014-cü il 13 oktyabr tarixli, 39 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş və Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrində qeydiyyatda alınmış “Rezidenturanı bitirən həkim-mütəxəssislərin iş yerlərinə göndərilməsi Qaydaları”nın 2.8-ci bəndinin birinci cümləsinin “14 yaşınadək uşağı olan ailəli, habelə himayəsində birinci və ya ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs (18 yaşınadək sağlamlıq imkanları məhdud uşaq), yaxud da özü birinci və ya ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs olan həkim-mütəxəssislərin onlara təklif edilmiş təyinatı qəbul etmək və ya azad təyinat almaq hüququ vardır. Əri (arvadı) hərbi qulluqçu (zabit, gizir, miçman və ya müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusu) olan həkim-mütəxəssislərə təyinat ərin (arvadın) xidmət yeri (şəhər, rayon) nəzərə alınmaqla təyinat verilir” məzmununda yeni redaksiyada verilməsi də məqsədemüvafiqdir.

Mənzil hüququ. Bu hüquq mənzilə ehtiyacı olan vətəndaşların, xüsusilə aztəminatlı ailələrin və əhəlinin həssas qruplarından olan şəxslərin mənzillə təminatı istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi, evsizlik probleminin tədricən aradan qaldırılması və mənzillərin qiymətinin əlçatanlığı ilə şərtlənir.

Mənzil hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə əsasən, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinin raket atəşinə tutulması nəticəsində qəzalılı vəziyyətə düşmüş fərdi yaşayış evlərinin təmiri, bərpası və ya yenidən tikilməsi, həmçinin təbii fəlakətin vurduğu ziyanın aradan qaldırılması, yaşayış sahəsinin təmiri üçün maddi köməklik göstərilməsi, mənzil növbəsinə götürülmə və ya mənzil növbəsinin bərpası, qəzalılı vəziyyətdə olan mənzilin əvəzinə yeni mənzil verilməsi, fərdi ev tikintisi üçün torpaq sahəsinin verilməsi, evin təmirinə yardım olunması və bu kimi bəzi digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

Mənzil hüququ ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış və təmini istiqamətində müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Məlum olduğu kimi, 2020-ci il sentyabrın 27-dən Ermənistan silahlı qüvvələrinin ölkəmizə qarşı törətdiyi növbəti hərbi təcavüz zamanı müxtəlif növ silahlarla, o cümlədən ağır artilleriya qurğularından və ballistik raketlərdən istifadə etməklə münaqişə

zonasından və cəbhə xəttindən uzaqda yerləşən şəhər və rayonlarımızdakı mülki əhali ilə yanaşı, infrastruktur obyektləri də hədəfə alınmış, insanların əmlakına, infrastruktur obyektlərinə irimiqyaslı zərər yetirilmişdir.

“2020-ci il sentyabrın 27-dən başlayaraq Ermənistan Respublikası Silahlı qüvvələrinin Azərbaycan Respublikasının ərazisinə təcavüzü nəticəsində mülki əhaliyə dəymiş ziyanla bağlı maddi yardımın ödənilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 14 dekabr tarixli Sərəncamına uyğun olaraq, dağılmış və ya qəzalılı vəziyyətə düşmüş yaşayış evləri üzrə məişət əşyalarına dəymiş ziyanla bağlı hər bir ailəyə 6000, şəxsi əşyalara dəymiş ziyanla bağlı hər bir ailə üzvünə 1500, digər ziyan dəymiş yaşayış evləri üzrə hər bir ailəyə 1000 manat məbləğində vəsaitin ödənilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Ölkə Prezidentinin tapşırığına müvafiq olaraq, dağıdılmış binaların və evlərin yerində qısa müddət ərzində yeniləri inşa edilmiş, ziyan dəyən evlər təmir olunmuş, infrastruktur obyektləri bərpa edilmişdir.

Ermənistanın təcavüzü nəticəsində əmlakına ziyan dəymiş vətəndaşlar tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış hər bir müraciətə xüsusi həssaslıqla yanaşılmış, həmin məsələlərin həlli üzrə tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi H. (5338-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsi zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən rayonun ağır artilleriya atəşinə tutulması nəticəsində fərdi yaşayış evinin və məişət əşyalarının yararsız hala düşdüyünü, müvafiq komissiya tərəfindən təkrar baxış zamanı evin təmirə yararsız olduğunu təsdiqləndiyini bildirmiş, müvafiq köməkliyin göstərilməsi xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Ağdam Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçiyə min manat vəsait ödənilmiş, evdə təmir-bərpa işləri aparılmışdır.

Ərizəçi N. (955-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsi zamanı Ermənistan silahlı qüvvələrinin raket zərbəsi nəticəsində ona məxsus yaşayış evinin yararsız hala düşdüyünü bildirmiş, məsələnin həllində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçinin evinə dəymiş ziyan aktlaşdırılmış və evin təmir edilməsinə ehtiyac olduğu müəyyən edilmiş, ev əşyalarına dəymiş ziyana görə ona maddi yardım ödənilmiş, eyni zamanda evdə təmir-tikinti işləri həyata keçirilmişdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, respublikanın bəzi regionlarında müxtəlif vaxtlarda baş vermiş təbii fəlakətlər nəticəsində dəymiş ziyanın aradan qaldırılması istiqamətində zəruri tədbirlər davam etdirilmişdir. Təbii fəlakətlərdən, o cümlədən zəlzələ, sürüşmə, sel və daşqınlardan ziyan çəkmiş sakinlərin normal həyat şəraitinə qayıtması məqsədi ilə ötən dövrdə bir sıra tədbirlər görülmüş, təmir-bərpa, yenidənqurma və möhkəmləndirmə işləri aparılmışdır. Bununla belə, qeyd edilən istiqamətdə hələ də bir sıra problemlər qalmaqdadır.

Təbii fəlakətdən zərər çəkmiş vətəndaşlar Ombudsmana ünvanlanmış müraciətlərində müvafiq komissiyalar tərəfindən qəzalılı vəziyyətə düşmüş evlərinə vaxtında baxış keçirilmədiyini, tikintinin və ya təmirin qənaətbəxş səviyyədə aparılmadığını bildirmiş, çətinliklərin aradan qaldırılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişlər.

Ombudsman göstərilən halların yoxlanılması, həmçinin bu problemlərin həlli məqsədilə səlahiyyətli dövlət qurumlarına və müvafiq yerli icra hakimiyyətlərinə müraciətlər etmişdir.

Ərizəçi C. (X/O № 1/8516-21) Ombudsmana müraciət edərək, 2019-cu ildə baş vermiş zəlzələ nəticəsində qəzalı vəziyyətə düşmüş evinin bərpası ilə əlaqədar Ağsu Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, evinin bərpa edilməsində və təhlükəsiz yaşamaq üçün yararlı vəziyyətə gətirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması və nəticəsindən asılı olaraq müvafiq tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinə və Ağsu Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciət edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən verilmiş cavabda göstərilmişdir ki, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının təqdim etdiyi siyahılarda ərizəçinin adı olmadığından nazirliyin mütəxəssislərindən ibarət komissiyalar tərəfindən onun evinə baxış keçirilməmiş, eyni zamanda 6 ay ərzində zəlzələ bölgəsində fəaliyyət göstərən komissiyalar öz işini yekunlaşdırmışdır.

Ağsu Rayon İcra Hakimiyyətindən verilmiş eyniməzmunlu cavablarda isə zəlzələ nəticəsində ziyan dəymiş evlərin qeydiyyatının dayandırıldığı, göstərilən tarixdən sonra müraciət etdiyi üçün ərizəçinin fərdi yaşayış evinə Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin mütəxəssisləri tərəfindən texniki baxış keçirilmədiyini bildirilmişdir.

Göstərilənlərlə yanaşı, təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılmasını təmin etmək, habelə bu sahədə işlərin davam etdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasının Şamaxı, İsmayilli və Ağsu rayonlarında baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması tədbirləri haqqında" 2019-cu il 7 fevral tarixli, 932 nömrəli, "Azərbaycan Respublikasının Şamaxı, İsmayilli və Ağsu rayonlarında baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması işlərinin davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 7 mart tarixli, 1021 nömrəli, "Ağsu rayonunda baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması işlərinin davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 13 sentyabr tarixli, 1416 nömrəli, "Ağsu rayonunda baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması işlərinin davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 15 noyabr tarixli, 1567 nömrəli, "Azərbaycan Respublikasının Ağsu və Şamaxı rayonlarında baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması işlərinin davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2020-ci il 20 avqust tarixli, 2229 nömrəli sərəncamlarına əsasən, müxtəlif vaxtlarda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan vəsait ayrılmışdır.

Göründüyü kimi, Ağsu rayonunda baş vermiş təbii fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması və bu sahədə işlərin davam etdirilməsi məqsədi ilə ölkə Prezidentinin müvafiq sərəncamlarına uyğun olaraq, mərhələli şəkildə zəruri maliyyə vəsaitinin ayrılmasına baxmayaraq, ərizəçinin Ağsu Rayon İcra Hakimiyyətinə müxtəlif vaxtlarda ünvanladığı müraciətlər qeydiyyat müddətinin bitməsi səbəbi ilə nəzərə alınmamış, adı müvafiq siyahıya daxil edilməmiş və bu səbəbdən də zəruri tədbirlər həyata keçirilməmişdir.

Ümumiyyətlə, 2019-cu ildə Şamaxı, İsmayilli və Ağsu rayonlarında baş vermiş zəlzələ nəticəsində evləri qəzalı vəziyyətə düşmüş bir sıra vətəndaşlardan Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə müvafiq komissiyalar tərəfindən evlərinə baxış

keçirilməməsi, müraciətlərinin təmin edilməməsi, ziyanın aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin görülməməsi kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Həmin şikayətlərlə bağlı Ombudsman tərəfindən müvafiq yerli icra hakimiyyəti orqanlarına ünvanlanmış sorğulara verilən bir çox cavablarda zəlzələ ilə əlaqədar müvafiq rayona ezam olunmuş Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin komissiyası tərəfindən zəlzələ nəticəsində yaşayış evlərinə, sosial və infrastruktur obyektlərinə dəymiş ziyanın müəyyən olunması üzrə aparılan işlər yekunlaşdığına və müvafiq vətəndaşlar həmin müddət ərzində aidiyyəti üzrə müraciət etmədiklərinə görə onlara köməklik göstərilməsinin imkan xaricində olduğu bildirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən verilmiş cavablarda isə göstərilmişdir ki, yerli icra hakimiyyəti orqanının təqdim etdiyi siyahılar əsasında nazirliyin mütəxəssislərindən ibarət komissiyalar tərəfindən altı ay ərzində zəlzələ bölgəsində ziyan dəymiş evlərə baxışlar keçirilmiş və müvafiq aktlar tərtib edilmiş, lakin həmin komissiyaların fəaliyyəti yekunlaşdığına görə bununla bağlı müraciət edən vətəndaşlara köməklik göstərilməsi mümkün deyildir.

Aydındır ki, zəlzələ nəticəsində evləri qəzalılı vəziyyətə düşmüş vətəndaşlar müvafiq komissiyaların yalnız 6 ay müddətində fəaliyyət göstərəcəyindən məlumatsız olmuşlar.

Digər tərəfdən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 6 iyun tarixli, 648 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə”nin 3.11.2-ci bəndinə əsasən, təbii və texnogen xarakterli fövqəladə halların təsirinə məruz qalmış ərazilərdə və yaşayış məntəqələrində əhalinin həyat və fəaliyyət şəraitinin monitorinqinin aparılması yerli icra hakimiyyətlərinin vəzifəsi kimi müəyyən edilmişdir.

2019-cu ildə Şamaxı, İsmayıllı və Ağsu rayonlarında baş vermiş zəlzələ nəticəsində dəymiş ziyanın müəyyən edilməsi üzrə komissiyaların fəaliyyətinin yekunlaşdırılması və müvafiq müddət ərzində aidiyyəti üzrə müraciət edilməməsi səbəbindən qeydiyyata alınmayan, mövcud problemdən əziyyət çəkən vətəndaşların qəzalılı vəziyyətdə olan evinin bərpa edilməsi, yaxud da yenidən tikilməsi üzrə tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə Ombudsman Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müraciət etmişdir.

Ərizəçi N. (7856-21) Ombudsmana müraciət edərək, təbii fəlakət nəticəsində fərdi yaşayış evinin qəzalılı vəziyyətə düşməsi barədə müraciətinə baxılmadığını bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Şamaxı Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin yaşadığı ev Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin müvafiq komissiyası tərəfindən baxış keçirildiyi, təmirə ehtiyacı olduğu müəyyən edilmiş, evdə normal yaşayış şəraitinin yaradılması üçün yerinə yetirilməsi tələb olunan təmir işlərinin həcmi və dəyərinin müəyyən olunaraq layihə-smeta sənədlərinin hazırlandığı, eyni zamanda təmirə ehtiyacı olan evlərdə işlərin mərhələli şəkildə həyata keçiriləcəyi bildirilmişdir.

Ombudsmanın şikayətlərə əsasən aidiyyəti üzrə müraciətlərindən sonra ötən müddətdə təbii fəlakət nəticəsində ziyan çəkmiş bir sıra evlərə Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin sahə komissiyaları tərəfindən baxışlar keçirilmiş və bərpa-gücləndirməyə ehtiyacı olan evlər siyahıya daxil edilmiş, həmçinin müvafiq komissiyalar tərəfindən keçirilmiş yoxlamalar zamanı bəzi evlərin qəzalılı vəziyyətdə olduğu müəyyən edilmiş və bərpaə ehtiyacı olması barədə qərar qəbul edilmişdir. Bununla yanaşı, yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həmin nazirliyə təqdim edilmiş siyahılarda bəzi sakinlərin adı olmadığına görə həmin evlərə baxış keçirilməmişdir.

Ərizəçi Ə. (15081-21) Ombudsmana müraciət edərək, 2017-ci ilin dekabr ayında baş vermiş təbii fəlakət nəticəsində fərdi yaşayış evinin qəzalı vəziyyətə düşdüyünü, komissiya tərəfindən fərdi yaşayış evinə baxış keçirilərək qəzalı vəziyyətdə olmasına dair akt tərtib olunmasına baxmayaraq, heç bir tədbirin görülmədiyini bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını və müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın şikayətdə əks etdirilmiş halların yoxlanılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinə və Göyçay Rayon İcra Hakimiyyətinə ünvanladığı müraciətlərə verilmiş cavablarda nazirliyin Tikintidə Təhlükəsizliyə Nəzarət Dövlət Agentliyinin "Azkommunlayihə" Kommunal Layihələndirmə İnstitutunun mütəxəssisləri tərəfindən yerli icra hakimiyyəti orqanının nümayəndələrinin iştirakı ilə fərdi yaşayış evinə vizual texniki baxış keçirildiyi, 2018-ci il 10 yanvar tarixində müvafiq akt tərtib edildiyi, həmin akt əsasında ərizəçiyə yeni fərdi yaşayış evinin tikintisinin nəzərdə tutulduğu, həmçinin bununla əlaqədar müvafiq tədbirlərin görülməyi bildirilmişdir.

Ötən dövrlərdə baş vermiş təbii fəlakətlər nəticəsində fərdi yaşayış evlərinə dəymiş ziyanın aradan qaldırılması məqsədilə zəruri maliyyə vəsaitinin ayrılmasına ehtiyac vardır.

Ombudsman hesab edir ki, bu və ya digər səbəblərdən müvafiq komissiyaların fəaliyyətinin yekunlaşması təbii fəlakət nəticəsində qəzalı vəziyyətə düşmüş evlərin diqqətdən kənar qalmasına əsas vermir. Bu baxımdan, müvafiq rayonların bir sıra sakinlərinin üzləşdikləri mövcud problemin həlli məqsədi ilə komissiyaların işinin bərpa edilməsi, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının və onların müvafiq inzibati ərazi vahidləri üzrə nümayəndələrinin iştirakı ilə qəzalı vəziyyətdə olan evlərin aşkar edilərək qeydiyyatı alınması, habelə bərpası üzrə tədbirlərin görülməsi son dərəcə zəruridir.

Göstərilənlərlə yanaşı, mülkiyyətin istər təbii fəlakətlərdən, istərsə də bədbəxt hadisələrdən, o cümlədən yanğın hallarından sığortalanması məqsədi ilə respublikanın müxtəlif regionlarında yerli icra hakimiyyəti başçılarının inzibati ərazi vahidləri üzrə nümayəndəlikləri və bələdiyyələr tərəfindən əhalinin maarifləndirilməsi üzrə iş aparılmasına da diqqət yetirilməlidir.

"Azərbaycan Əfqanıstan Veteranları" İctimai Birliyi Ombudsmana müraciət edərək, "Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid ailələrinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 25 yanvar tarixli, 2449 nömrəli Sərəncamının Əfqanıstanda sovet qoşunlarının tərkibində beynəlmiləl borcunu yerinə yetirərkən əlil olmuş şəxslərə də şamil edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsman qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Çernobil AES-də qəzanın ləğvi (o cümlədən hərbi xidmət vəzifələrinin (xidməti vəzifələrin) yerinə yetirilməsi) ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərlə yanaşı, Əfqanıstanda sovet qoşunlarının tərkibində beynəlmiləl borcunu yerinə yetirərkən əlil olmuş şəxslərin də həmin Sərəncamla əhatə olunan imtiyazlı şəxslər kateqoriyasına aid edilməsini məqsədmüvafiq hesab edir.

Bakı şəhərinin müxtəlif ərazilərində aparılan tikinti-abadlıq və yenidənqurma işləri ilə əlaqədar vətəndaşlara məxsus mənzillərin müvafiq məhkəmə qərarı olmadan özbaşına qaydada sökülməsindən, dəyərinin ödənilməməsindən, həmçinin verilən kompensasiyanın məbləğindən narazı insanların müraciətləri xüsusi narahatlıq yaratmış, həmin müraciətlər üzrə araşdırmalar aparılmışdır.

Ərizəçi C. (6870-21) Ombudsmana müraciət edərək, Xətai rayonunda yerləşən onlara məxsus mənzillərin razılıqları olmadan və heç bir hüquqi sənəd təqdim edilmədən Xətai Rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən sökülməsi ilə bağlı göstəriş verildiyini, təklif edilən kompensasiya məbləğinin müvafiq ərazi üzrə real bazar qiymətindən az olduğunu bildirmiş, hüquqlarının qorunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra söküntüyə məruz qalan ərizəçiyə məxsus fərdi yaşayış sahəsi söküntü ərazisinə düşdüyündən Xətai Rayon İcra Hakimiyyətində yaradılmış komissiya tərəfindən qiymətləndirilmiş və ona kompensasiya ödənilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi A. (21845-21) Ombudsmana müraciət edərək, "Ağ şəhər" layihəsi çərçivəsində aparılan yenidənqurma işləri zamanı ona məxsus olan, Bakı şəhəri, Xətai rayonunda yerləşən ona məxsus mənzilin xəbərdarlıq edilmədən söküldüyünü, dəymiş ziyanın ödənilməsi üçün kompensasiya verilmədiyini, söküntü zamanı mənzilə dair sənədlərin məhv edildiyini bildirmiş, hüquqlarının müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Xətai Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra bildirilmişdir ki, ərizəçinin müvafiq ünvanda qeydiyyatda olmasına baxmayaraq, yazdığı izahata əsasən, həmin mənzilin dam örtüyünün və bir hissəsinin uçması səbəbindən yararsız hala düşdüyü üçün uzun illər həmin ünvanda yaşamadığı məlum olmuş, bununla yanaşı, qiymətləndirmə işləri aparılarkən mənzil yararsız halda olduğundan qiymətləndirilməsi mümkün olmamış və kompensasiya hesablanmamışdır.

Göründüyü kimi, ərizəçiyə məxsus mənzillə bağlı kompensasiya ödənilməmiş, bununla da onun mülkiyyət hüquqları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Daxil olan müraciətlərin təhlilinə əsasən, Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətlərindən sonra vətəndaşların bələdiyyələrə fərdi ev tikintisi üçün torpaq sahəsinin ayrılması ilə bağlı müraciətləri təmin edilmişdir.

Ərizəçi Q. (5187-21) Ombudsmana müraciət edərək, şəxsi istifadəsində torpaq sahəsinin olmadığını, himayəsində iki azyaşlı övladının olduğunu, torpaq sahəsi ilə təmin olunması barədə aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətindən sonra Samux bələdiyyəsi tərəfindən ərizəçiyə torpaq sahəsinin ayrılması məqsədi ilə sənədləşmə işləri aparılmışdır.

Ərizəçi H. (6164-21) Ombudsmana müraciət edərək, torpaq sahəsinin ayrılması ilə bağlı Goranboy bələdiyyəsinə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın müraciətindən sonra Goranboy bələdiyyəsi tərəfindən ərizəçiyə fərdi yaşayış evinin tikintisi məqsədi ilə torpaq sahəsinin satılması üçün sənədləşmə işləri aparılmışdır.

Ötən əsrin ortalarından etibarən Bakı şəhərində, habelə onun ətrafındakı qəsəbə və kəndlərdə, o cümlədən birgə təsərrüfatlara (sovxozlara) məxsus ərazilərdə müxtəlif şəxslər tərəfindən zəbt edilmiş torpaq sahələrində özbaşına qaydada, qanunsuz olaraq tikilmiş evlərin, habelə bələdiyyələr tərəfindən fərdi ev tikintisi üçün verilmiş torpaq

sahələrində tikilmiş evlərin inventarlaşdırılması və dövlət qeydiyyatına alınması ilə bağlı məsələ hələ də öz həllini tapmamışdır.

Ombudsman əvvəlki illik məruzələrində olduğu kimi, bir daha qeyd edir ki, istər mövcud problemin həlli, istərsə də əhalinin məskunlaşdığı ərazilərdə və yeni yaşayış massivlərində daşınmaz əmlak və nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərinə ünvanların verilməsi vətəndaşların hüquqlarının səmərəli təmin edilməsinə zəmin yaradacaqdır.

İstehlakçılarının hüquqlarının müdafiəsi. Hər bir şəxs istehlakçı qismində öz yaşayışını təmin etmək məqsədi ilə müxtəlif mallar alır və ya xidmətlərdən istifadə edir. Bu zaman istehlakçıların hüquqlarının təmin olunması və müdafiəsi məsələləri xüsusi diqqət tələb edir.

Ombudsman istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi və bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi istiqamətində davamlı olaraq fəaliyyət göstərmiş, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi və digər aidiyyəti qurumlarla, eləcə də vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığa xüsusi önəm vermişdir.

İstehlakçı hüquqlarının pozulması ilə bağlı səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlərin nəticəsiz qalması barədə Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş şikayətlər üzrə aidiyyəti qurumlara sorğular göndərilmiş, bir sıra hallarda müsbət nəticələr əldə edilmişdir. Müraciətlər Ombudsmanın səlahiyyətlərinə aid olmadığı hallarda müvafiq hüquqi izahatlar verilməklə, o cümlədən aidiyyəti qurumlar və çağrı mərkəzləri barədə məlumatlar qeyd olunmaqla cavablandırılmışdır.

“İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinə əsasən, icra hakimiyyəti orqanlarının istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi üzrə müvafiq orqanları istehlakçıların şikayətlərinə baxır, onların həyatına, sağlamlığına, yaxud əmlakına dəyən ziyan haqqında məlumat toplayır və aidiyyəti üzrə səlahiyyətli orqanlara göndərir, istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə öz təşəbbüsü və ya istehlakçının (istehlakçılar ittifaqının) müraciəti əsasında məhkəmə qarşısında iddia qaldırır və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər funksiyaları yerinə yetirir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinin Əsasnaməsinə müvafiq olaraq, qurum istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında qanunvericiliyə, o cümlədən ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət normalarına və qaydalarına riayət olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirməklə yanaşı, istehlakçıların hüquqlarının və ya ticarət qaydalarının pozulmasının aradan qaldırılması haqqında yazılı tələbnamə (göstəriş) verir, bu sahədə qanun pozuntularının qarşısının alınması və pozuntuya yol vermiş şəxslərin qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi ilə bağlı tədbirlər görür.

Göstərilənlərə baxmayaraq, istehlakçı hüquqlarının pozulması barədə Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş şikayətlərlə bağlı (6214-21, 11623-21, 16491-21) müvafiq Xidmətə ünvanlanmış sorğulara sahibkarların təqdim etdiyi məlumatlara istinad edilməklə cavablar verilmiş, bir qayda olaraq ərizəçilərə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 3 aprel tarixli 94 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət Qaydaları”nın 5.58-ci bəndinin, “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Qanunun 26-cı və “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Qanunun 14.0.8-ci maddələrinin tələbləri izah edilmişdir.

Ombudsman tərəfindən bəzi şikayətlər üzrə göndərilmiş sorğular əsasında Xidmət tərəfindən görülmüş tədbirlər nəticəsində pozuntu hallarının aradan qaldırılması təmin edilmişdir.

Ərizəçi Ş. (6214-21) Ombudsmana müraciət edərək, Sumqayıt şəhərində yerləşən mağazadan aldığı qapının yararsız olması səbəbindən məhsulun qaytarılması və ya dəyişdirilməsi barədə müraciətlərinin təmin edilmədiyini, bununla əlaqədar aidiyyəti üzrə şikayətlərinə baxılmadığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinə müraciətindən sonra ərizəçinin tələbi təmin edilmişdir.

Kommunal xidmətlər sektorunda istehlakçıların hüquqlarının pozulması ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş şikayətlər üzrə “Azərişiq” ASC, “Azəriqaz” İB, “Azərsu” ASC və digər aidiyyəti qurumlara müraciətlər edilmiş, bir sıra hallarda aşkar edilmiş pozuntu hallarının aradan qaldırılması təmin edilmişdir.

Ərizəçi F. (3894-21) Ombudsmana müraciət edərək, “Azərişiq” ASC-nin Şabran Elektrik Şəbəkəsinin əməkdaşları tərəfindən xəbərdarlıq edilmədən yaşadıkları evin elektrik xəttindən ayrıldığını və elektrik enerjisi sərfinə görə onlara əsassız olaraq 522 manat məbləğində borcun hesablandığını bildirmişdir.

Şikayətlə bağlı Ombudsmanın “Azərişiq” ASC-yə müraciətindən sonra abunə haqqında bildiriş vərəqinin təhlili və yeni quraşdırılmış sayğacın orta aylıq enerji sərfiyyatı nəzərə alınaraq, Müştəri xidmətləri idarəsində razılaşma protokolu tərtib olunmuş, ərizəçinin hesabındakı 1581 kVts (173,91 manat) elektrik enerjisinin dəyərində düzəliş edilmişdir.

Ərizəçi R. (8320-21) Ombudsmana müraciət edərək, Binəqədi rayonu, Xocasən qəsəbəsi ərazisində içməli su xəttində təzyiqin aşağı olması səbəbindən su verilişində kəsintilərin yarandığını, “Azərsu” ASC-nin qaynar xəttinə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Şikayətlə bağlı Ombudsmanın “Azərsu” ASC-yə müraciətindən sonra görülmüş tədbirlər nəticəsində içməli suyun verilişində olan fasilələr aradan qaldırılmış, sakinlərin su təchizatı bərpa olunmuşdur.

Kommunal xidmətlər sahəsində diqqəti cəlb edən məqamlardan biri də ölkəmizdə informasiya texnologiyalarının sürətlə inkişaf və inteqrasiya etdiyi bir dövrdə qaz sərfiyyatı üzrə hesablamaların daha operativ və şəffaf qaydada həyata keçirilməsini təmin edən “smart” tipli sayğacların mexaniki sayğaclarla əvəz edilməsi olmuşdur.

Qeyd edilməlidir ki, müasir tələblərdən irəli gələrək elektron su sayğaclarının tətbiqinin genişləndirilməsi əvəzinə bundan əvvəl istifadədə olunan səkkiz rəqəmli (kubmetr və litr göstəricili) mexaniki sayğacların sərfiyyatın dəqiq oxunması imkanlarını məhdudlaşdıran beş rəqəmli (yalnız kubmetr göstəricili) yeni mexaniki su sayğacları ilə əvəzlənməsi sərfiyyat üzrə hesablamaların təhrif olunmasına səbəb ola bilər.

Ombudsman tərəfindən digər sahələrdə olduğu kimi, istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində də qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq iş aparılır. Belə ki, Ombudsman yanında Biznes və insan hüquqları üzrə İşçi Qrupun fəaliyyəti çərçivəsində xarici ölkələrin qanunvericiliyi təhlil edilməklə “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əlavə və dəyişikliklər barədə təkliflər hazırlanaraq, aidiyyəti üzrə təqdim edilmişdir.

Həmin təkliflər sırasında müvafiq Qanunun əsas anlayışlar maddəsinə əlavələrin (yararlılıq müddəti, istismar müddəti, saxlama müddəti, POS-terminal və s.) edilməsi, “İstehlakçıların hüquqları” maddəsinə “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində maariflənmək” hüququnun daxil edilməsi və bununla bağlı Qanuna “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində maariflənmək hüququnun təmin edilməsi” maddəsinin, eləcə də “İstismar, yararlılıq və saxlama müddətləri” adlı ayrıca maddənin əlavə olunması, qüsurlu mal satışı ilə bağlı istehlakçıların hüquqlarının genişləndirilməsi, xüsusən, qüsurlu malın satılması zamanı onun qablaşdırmasının (tarasının) pozulduğu hallarda istehlakçıların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına yol verilməməsi barədə müddəanın nəzərdə tutulması, məsafədən (distansion qaydada) malların satılması və ya xidmətlərin göstərilməsi, eləcə də internet və mobil tətbiqlər üzərindən sifarişlər zamanı ödənişlərin aparılması, məhsulların çatdırılması ilə bağlı münasibətləri tənzimləyən normaların Qanuna əlavə olunması, istehlakçıların hüquqları barədə əsas biliklərin təhsil müəssisələrinin tədris proqramlarına daxil edilməsi, istehlakçıların ictimai təşkilatlarının fəaliyyətinin stimullaşdırılması və qiymətləndirilməsi mexanizmlərinin qanunvericiliklə müəyyən edilməsi və s. öz əksini tapmışdır.

Ümumiyyətlə, 1995-ci ildə qəbul olunmuş və hazırda da qüvvədə olan “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun strukturu, maddələrin quruluşu, eləcə də qanunun tənzimləmə sahəsi günün tələblərinə tam olaraq cavab vermədiyindən xarici ölkələrin bu sahədə təcrübəsi və mövcud tələblər nəzərə alınmaqla yeni qanunun qəbul edilməsi məqsədmüvafiqdir.

İnformasiya texnologiyalarının insan həyatının bütün sahələrinə təmas etməsi ilə əlaqədar olaraq, xüsusən də koronavirus pandemiyası ilə bağlı ölkə ərazisində tətbiq edilən məhdudiyətlər səbəbindən mobil tətbiqlər və onlayn sistemlər üzərindən mal sifarişlərinin və göstərilən xidmətlərin sayı xeyli artmışdır. Hesab edirik ki, belə bir şəraitdə istehlakçıların hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin monitorinqi aparılmalı və nəticəsindən asılı olaraq effektiv mexanizmlər tətbiq edilməlidir.

İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi məsələləri kompleks yanaşma tələb edir. Belə ki, bu hüquqların müdafiəsi ilə paralel olaraq sahibkarların hüquq və qanuni mənafələrinin qorunması, biznes qurumlarına münasibətdə vergi və digər güzəştlərin tətbiqi, korporativ məsuliyyətin təşviqi və digər məsələlərə də diqqətin artırılması vacibdir. İstehlakçıların hüquqlarının təmini bu və ya digər formada qeyd olunan faktorlarla da bağlıdır.

Göstərilənləri və BMT-nin müasir çağırışlarını nəzərə alaraq, Ombudsman sahibkarlıq fəaliyyəti və insan hüquqları ilə bağlı mühüm məsələləri, o cümlədən istehlakçıların hüquqlarının təmin olunması barədə müddəaları özündə ehtiva edən “Biznes və insan hüquqları” üzrə vahid dövlət proqramının qəbul edilməsini bir daha təklif edir.

1.3. Əhali qruplarının hüquqlarının müdafiəsi

Qaçqınların, məcburi köçkünlərin və miqrantların hüquqlarının müdafiəsi. Qaçqınların və məcburi köçkünlərin hüquqlarının müdafiəsinə, onların rifahının yaxşılaşdırılmasına, yaşayış, sağlamlıq, təhsil, məşğulluq və digər sosial problemlərinin həllinə dövlətimiz tərəfindən xüsusi diqqət yetirilir.

30 il doğma yurd həsrətində olan məcburi köçkün soydaşlarımızın öz torpaqlarına təhlükəsiz şəraitdə qayıdışının təmin edilməsi məqsədilə işğaldan azad edilmiş ərazilərin minalardan və partlayıcı qurğulardan təmizlənməsi, bərpa-quruculuq işlərinin

sürətləndirilməsi, istiqamətində kompleks tədbirlər davam etdirilməkdədir. Dövlət başçısının bilavasitə rəhbərliyi ilə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə iqtisadiyyatın bərpası, postmüharibə dövründə məcburi köçkünlərin həmin ərazilərə reintegrasiyası və dayanıqlı məskunlaşmasının təmin edilməsi üzrə ölkəmizdə müasir, ağıllı kənd və şəhər modelləri formalaşmaqdadır.

Ermənistanın etnik təmizləmə və işğalçılıq siyasəti nəticəsində zərərçəkmiş soydaşlarımızın hüquqlarının müdafiəsinin təşkili məqsədilə Ombudsman tərəfindən davamlı olaraq məqsədyönlü fəaliyyət həyata keçirilmiş, onların hüquq və azadlıqlarının bərpası məsələsi müntəzəm olaraq beynəlxalq və regional tədbirlərdə qaldırılmışdır. Vətən müharibəsi dövründə və daha sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilmiş faktaraşdırıcı missiyalar çərçivəsində toplanmış materiallar əsasında qaçqın və məcburi köçkünlərin pozulmuş hüquqlarının təsbit olunduğu hesabatlar hazırlanmış və insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlara təqdim edilmişdir.

Ermənistanın ölkəmizə qarşı törətdiyi müharibə cinayətləri, işğal dövründə dini, tarixi və mədəni abidələrimizin kütləvi məhvi və talan edilməsi, itkin düşmüş soydaşlarımızın taleyi ilə bağlı Ombudsman tərəfindən xarici kütləvi informasiya agentliklərinə müsahibələr verilmiş, beynəlxalq ictimaiyyətə videomüraciətlər ünvanlanmışdır.

Qaçqın və məcburi köçkünlər üçün müəyyən edilmiş güzəşt və imtiyazlardan (təhsil haqqı, vergi və dövlət rüsumları) hərtərəfli istifadə, məcburi köçkün ailələrinin, o cümlədən uşaq və qadınların hüquqlarının təmini daim Ombudsmanın diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bu kateqoriyada olan şəxslərin Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətləri araşdırılmış, aşkar edilmiş problemlərin həlli üzrə tədbirlər görülmüş, aidiyyəti dövlət qurumlarına təkliflər verilmişdir.

Məcburi köçkün Ə. (16698-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, məskunlaşdığı yataqxananın "Nərimanov Estate" MMC tərəfindən söküldüyünü, bunun müqabilində ona mənzil təklif edilmədiyini, başqa yaşayış yerinin olmadığını bildirmiş, məcburi köçkün ailəsi kimi doğma yurdlarına qayıdana kimi müvəqqəti yaşayış sahəsi ilə təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti qurumlara müraciətindən sonra ərizəçinin ailəsi üç otaqdan ibarət müvəqqəti yaşayış sahəsi ilə təmin olunmuşdur.

Məcburi köçkün H. (18642-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, həyat yoldaşının müvafiq müəssisədə çalışdığı dövrün onun əmək stajına daxil edilməsinə dair tərəf olduğu iş üzrə Laçın Rayon Məhkəməsinin qərarının Nazirliyin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Bərdə rayon şöbəsi tərəfindən icra edilmədiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra məhkəmə qərarı icra edilməklə ötən dövr üzrə yaranmış fərq məbləği aylara bölünməklə hər ay ərizəçinin həyat yoldaşının əmək pensiyasının üzərinə əlavə olunmaqla ödənilməsi təmin edilmişdir.

Məcburi köçkün C. (22243-21) Ombudsmana müraciət edərək, işlə təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi "Məşğulluq" altsistemindəki

vakansiya bankından təklif edilən işi qəbul etmiş və müvafiq elektron göndəriş formalaşdırılmışdır.

Məcburi köçkünlər tərəfindən Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərdə sosial müdafiənin təmin edilməsi ilə yanaşı, digər yaşayış sahəsi verilmədən məskunlaşdığı başqa şəxsin mülkiyyətində olan mənzillərdən çıxarılma, bununla bağlı məhkəmə qərarlarının icra edilməsindən narazılıq, məcburi köçkün statusuna malik olmayan şəxsdən boşandıqdan sonra qadına və himayəsindəki azyaşlı uşaqlara məcburi köçkün statusunun müəyyən edilməməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsində çətinliklər, vahid aylıq müavinətin təyin edilməməsi, özünüməşğulluq proqramına cəlb edilməmə kimi hallar, habelə bir sıra mənzil-məişət problemləri öz əksini tapmışdır.

Məcburi köçkün Ə. (1299-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşı ilə aralarında olan nikahın pozulması nəticəsində atasının himayəsində olduğunu, bununla bağlı ona vahid aylıq müavinətin müvafiq qaydada ödənilməsi ilə bağlı aidiyyəti müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinə müraciətindən sonra ərizəçinin adına yeni bank kartı açılmış və vəsaitin həmin hesaba köçürülməsi təmin edilmişdir.

Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında olmuş torpaqlarımızın azad edilməsi nəticəsində ölkəmizdə və regionda yeni reallıqlar yaranmış, bu proseslər miqrasiya dinamikasına da öz təsirini göstərməkdədir. Belə bir şəraitdə ölkəmizdə miqrasiya sahəsində çevik və səmərəli tədbirlərin təşkili ilə bağlı zəruri işlər davam etdirilir.

Ombudsman tərəfindən miqrantların hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi, vətəndaşlıq hüququnun təmin edilməsi sahəsində geniş fəaliyyət həyata keçirilmiş, əcnəbilərin, vətəndaşlığı olmayan, sığınacaq axtaran, həmçinin BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının “Qaçqının himayə vərəqəsi” əsasında ölkəmizdə yaşayan şəxslərin və digər miqrasiya prosesi iştirakçılarının hüquqlarının təmini istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir.

Qeyri-qanuni miqrasiyanın qarşısının alınması, deportasiya, ekstradisiya və readmissiya məsələləri, habelə miqrasiya qanunvericiliyinin tələblərini pozan, uzun müddət olma və ya yaşama hüququ verən sənədlər olmadan ölkə ərazisində yaşayan əcnəbilərin yaşamalarının leqallaşdırılması, həmçinin ölkəmizdə tətbiq olunan xüsusi karantin rejiminin tələbləri nəzərə alınaraq, barələrində ölkə hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxarma tənbehinin tətbiqinin məhdudlaşdırılması ilə bağlı müraciətlər araşdırılaraq, müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Ölkəmizdə qeyri-leqal vəziyyətdə yaşayan əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan, habelə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına mənsubiyyəti müəyyən edilməyən şəxslər bəzən tibbi və digər sosial xidmətlərdən istifadədə, mülki-hüquqi hərəkətlərin icrasında, habelə pensiya təyin edilməsində, məşğulluğun təmin olunmasında və bu kimi digər hallarda çətinliklərlə üzləşirlər. Həmin problemlərin həlli ilə bağlı müxtəlif vaxtlarda Ombudsman tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinə və digər səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər edilmişdir.

Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə, eyni zamanda Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına qəbul, xitam və bərpa məsələləri, əcnəbilərin olduğu yer üzrə qeydiyyatın alınması, müvəqqəti və daimi yaşayış icazəsinin verilməsi, həmçinin koronavirus pandemiyası ilə bağlı sərhədlərin bağlanması, tətbiq olunan hərəkət məhdudlaşdırıcıları və sosial məsafə qaydaları nəzərə alınmaqla icazə müddətlərinin

uzadılması, haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün icazələrin verilməsində köməklik göstərilməsi kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi B. (25122-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, ABŞ vətəndaşı olan həyat yoldaşının əcnəbi şəxs kimi Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşamaq üçün icazə müddətinin uzadılması ilə bağlı müraciətlərinin təmin edilmədiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşının Azərbaycan Respublikası ərazisində daimi yaşamaq üçün icazə müddətinin uzadılması ilə bağlı müraciətinə baxılmış və ona daimi yaşamaq üçün icazə verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasına giriş və çıxışla bağlı yaranan çətinliklərlə əlaqədar Ombudsman tərəfindən xarici ölkə ombudsmanları və diplomatik nümayəndəliklərlə əməkdaşlıq genişləndirilmişdir. Bu fəaliyyət nəticəsində xarici ölkə ərazisində qanunsuz yaşadığı aşkar olunmuş soydaşlarımızın vətənə geri dönməsi məqsədilə ölkəmizin xarici ölkələrdəki müvafiq diplomatik nümayəndəlikləri tərəfindən həmin şəxslərə qayıdış şəhadətnamələrinin verilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi İ. (29444-21) Ombudsmana müraciət edərək, Rusiya Federasiyasının Barnaul şəhərinin Əcnəbi şəxslərin saxlanması mərkəzində saxlanılan və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına mənsubiyyəti tanınan atasının Vətənə qayıtması ilə bağlı köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasındakı Səfirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin atasına Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsi verilmişdir.

Pandemiya ilə bağlı karantin rejimi şəraitində bir sıra insanların üzləşdikləri durum, o cümlədən ailə vəziyyəti nəzərə alınaraq, Rusiya Federasiyasının ölkəmizdəki səfirliyi, habelə Rusiyanın İnsan hüquqları üzrə Müvəkkili ilə birgə həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində müxtəlif vaxtlarda ayrı-ayrı şəxslərin müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasına və ya Rusiya Federasiyasına girişi təmin edilmişdir.

Xarici ölkələrin ombudsmanları ilə səmərəli əməkdaşlıq çərçivəsində onların müraciətlərinə əsasən Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələbləri və prosedur qaydaları barədə məlumatlar verilmişdir.

Qazaxıstan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (5254-21) Azərbaycan Ombudsmanına müraciət edərək, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına mənsubiyyətin araşdırılması ilə bağlı mövcud qaydaların, sənədlərin siyahısının və müvafiq anket formasının verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın tapşırığından sonra müraciət əsasında lazımi məlumatlar aidiyyəti üzrə təqdim olunmuşdur.

Əvvəllər ölkəmizdə, hazırda isə xaricdə yaşayan şəxslərin əmək stajını təsdiq edən arayışların alınması, müvafiq sənədlərin dublikatlarının verilməsi ilə bağlı müraciətlər araşdırılmış, həmin sənədlərin verilməsi və ya bu məqsədlə edilmiş müraciətlərə baxılmasının sürətləndirilməsi təmin edilmişdir.

Rusiya Federasiyası Nijeqorod vilayətinin İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (18365-21) Ombudsmana müraciət edərək, qanuni əsaslarla həmin vilayətdə yaşayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı D.-yə yaşa görə sığorta

pensiyasının təyin edilməsi üçün iş stajı və əmək haqqı barədə arxiv arayışlarının göndərilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın dövlət arxivinə müraciətindən sonra tələb olunan sənədlər aidiyyəti üzrə göndərilmişdir.

Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin ölkədə olma və yaşama qaydalarının pozulması ilə bağlı törətdikləri inzibati xəyata görə tətbiq edilmiş inzibati tənbehin daha yüngül inzibati tənbehlə əvəz edilməsi, inzibati cərimə tətbiq edilmədən ölkə ərazisində qeyri-leqal vəziyyətdə yaşayan şəxslərin sənədləşmə və digər problemlərinin həlli ilə bağlı müxtəlif vaxtlarda səlahiyyətli qurumlar qarşısında məsələlər qaldırılmışdır.

Ukrayna vətəndaşı A. (17858-21) Ombudsmana müraciət edərək, 2006-cı ildən ölkə ərazisində qeyri-müəyyən vəziyyətdə yaşadığını bildirmiş, müddəti bitmiş pasportunun yenisi ilə əvəz edilməsində, habelə ölkə ərazisində yaşamasının leqallaşdırılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın müvafiq ölkənin Azərbaycanadakı səfirliyinə və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinə müraciətindən sonra həmin şəxs yeni pasportla təmin edilmiş və ölkəmizdə yaşaması qanuniləşdirilmişdir.

Müraciətlər əsasında valideyn himayəsindən kənarda qalmış yetkinlik yaşına çatmayanlar da daxil olmaqla, miqrasiya prosesləri iştirakçısı olan uşaqların sənədləşdirilməsi, onların təhsil, tibbi yardımla təmini, habelə sosial və psixoloji vəziyyətləri Ombudsman tərəfindən nəzarətdə saxlanılmış, onların həyat və yaşayış şəraiti yerində araşdırılmış, uşaqlarla psixoloqların iştirakı ilə görüşlər keçirilmiş, onların təhsil aldıkları məktəblərin rəhbərliyi ilə izahedici söhbətlər aparılmış, tövsiyələr verilmişdir.

Rusiya Federasiyasının ölkəmizdəki səfirliyi (24988-21) Ombudsmana müraciət edərək, həmin xarici ölkənin vətəndaşı Y.-nin tərəf olduğu mülki iş üzrə Moskva şəhəri Xoroşevsk Rayon qərarı ilə azyaşlı övladının onun himayəsinə verilməsi barədə qərarının icra olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş edilmişdir.

Ombudsmanın Cəlilabad Regional Mərkəzinin əməkdaşları aidiyyəti dövlət qurumlarının nümayəndələri, o cümlədən uşaq psixoloqu və məktəb rəhbərliyinin iştirakı ilə azyaşlının nənəsi ilə birgə yaşadığı evdə olmuş, uşaq və onun nənəsi ilə söhbətlər aparılmış, ana və uşaq arasında mövcud olan gərginlik aradan qaldırılmış, qarşılıqlı anlayış və rəğbətə yaranmasına nail olunmuş, bununla yanaşı, icra sənədi üzrə zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsmanın Milli Preventiv Qrupunun üzvləri tərəfindən Bakı və Yevlax şəhərlərində yerləşən Qanunsuz Miqrantların Saxlanması Mərkəzlərinə başçəkmələr keçirilmiş, orada saxlanma şəraiti və rəftar məsələləri, miqrantlardan və onların vəkillərindən daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış, sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmişdir.

Başçəkmələr zamanı könüllü əsaslarla saxlanılan miqrantlar konfidensial qaydada qəbul olunmuş və müraciətləri araşdırılmış, saxlanma şəraiti, tibbi yardım, pandemiya qaydalarına əməl olunma vəziyyəti və digər məsələlərlə bağlı əvvəlki başçəkmələr zamanı verilmiş tövsiyələrin icra vəziyyəti yerində yoxlanılmışdır.

Cəzaçəkmə müəssisəsində olan əcnəbi məhkumların vəziyyəti müvafiq müraciətlər əsasında araşdırılmış və nəzarətdə saxlanılmışdır.

Rusiya Federasiyasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (6593-21) Ombudsmana müraciət edərək, cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən Rusiya vətəndaşı A.-nin saxlanılma şəraitinin və onunla rəftar hallarının yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Ombudsmanın tapşırığına əsasən Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin Müalicə Müəssisəsinə MPQ üzvləri tərəfindən başçəkmə həyata keçirilmiş və müraciətdə qeyd olunmuş məsələlərin həlli istiqamətində lazımi tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ombudsman beynəlxalq hüquq normalarının milli qanunvericiliyə implementasiyası və bu sahədə işin təkmilləşdirilməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılmasında, habelə beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinin icra olunması istiqamətində təşəbbüslər irəli sürmüş, həmin prosesdə iştirak etmişdir.

Milli İnsan Hüquqları İnstitutlarının Avropa Şəbəkəsinin 2018-2021-ci illər üçün Strateji Planı üzrə fəaliyyət göstərən “Sığınacaq və miqrasiya məsələləri” üzrə İşçi Qrupunda fəaliyyət də davam etdirilmişdir.

Ombudsman Miqrasiya üzrə Qlobal Kompaktın implementasiyası və 2021-2025-ci illər üzrə İnkişaf Planının icrası məqsədilə yaradılmış BMT-nin Miqrasiya üzrə Şəbəkəsinin üzvü kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Təsisatın əməkdaşları 2021-ci ildə ölkəmizdə fəaliyyətə başlamış Miqrasiya üzrə Regional Təlim Mərkəzinin işinin koordinasiyasında, habelə həmin Mərkəzin yaradılması ilə bağlı “Yol xəritəsi”nin hazırlanmasında fəal iştirak etmiş və təkliflər vermişlər.

Ombudsman BMT və onun ixtisaslaşmış qurumları, o cümlədən Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (BMT QAK), Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMqT), habelə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Miqrasiya, Qaçqınlar və Əhali üzrə Komitəsi, Miqrasiya Siyasətinin İnkişafı üzrə Beynəlxalq Mərkəz və digər beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələrini davam etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti yanında “Vətəndaşsızlıq məsələləri ilə əlaqədar işçi qrupu”nun üzvü olan Ombudsman təsisatı bu sahədə fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Həmin Xidmətin əməkdaşlarının insan hüquqları sahəsində bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə onlayn tədbirlər təşkil edilmiş, “Miqrasiya Məktəbi-3” layihəsində Ombudsmanın nümayəndələri təlimçi kimi iştirak etmişdir.

BMqT və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti ilə əməkdaşlıqda 18 dekabr - Beynəlxalq Miqrant Gününə həsr edilmiş tədbir keçirilmişdir.

Ombudsmanın təklifləri də nəzərə alınmaqla 2021-2024-cü illəri əhatə edən “Azərbaycanda yerdəyişmə üzrə tərəfdaşlığın həyata keçirilməsinə dəstək (MOBİLAZE-2)” layihəsində Ombudsman təsisatı tərəfdaş qurum kimi iştirak etmişdir.

Ölkəmizin miqrasiya sahəsində tərəf olduğu beynəlxalq konvensiyalardan irəli gələrək insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının beynəlxalq standartlara uyğun təmini, həmçinin BMT-nin insan hüquqları mexanizmləri üzrə qurumları ilə əməkdaşlığın inkişafı baxımından vacib beynəlxalq əhəmiyyətli tədbir kimi BMT-nin Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması üzrə Komitəsinin 33-cü sessiyası çərçivəsində “Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması haqqında” Beynəlxalq Konvensiya üzrə Azərbaycan Respublikasının üçüncü dövrü məruzəsinə onlayn formatda baxış keçirilmişdir.

Qeyd edilən təbirdə aidiyyəti dövlət orqanlarının, o cümlədən Ombudsman Aparatının əməkdaşları da iştirak etmişdir. Tədbir zamanı əvvəlki dövrü məruzələrdə öz əksini tapmış, eləcə də ölkəmizdə yaşayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması üzrə “Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin

hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Konvensiyada nəzərdə tutulmuş məsələlərin icrası ilə əlaqədar atılan addımlar, həmçinin Ombudsmanın bu sahədə çoxşaxəli fəaliyyəti barədə Komitə üzvləri məlumatlandırılmış, Konvensiyanın müvafiq maddələri və tövsiyələri üzrə konstruktiv və interaktiv dialoq aparılmışdır.

Ombudsman qaçqın və məcburi köçkünlərin, əcnəbilərin, vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və miqrantların hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi məqsədilə bir sıra təkliflər irəli sürmüş, o cümlədən əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə zəruri hallarda hüquqi, psixoloji və digər yardımın göstərilməsi üzrə birgə tədbirlərin görülməsini, bu şəxslərin statusunun qanuniləşdirilməsi üçün əlavə şərait yaradılması, “Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Konvensiyadan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi vəziyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə birgə monitorinqlərin təşkil olunmasını, Miqrasiya üzrə Qlobal Kompaktın milli səviyyədə effektiv implementasiyası məqsədilə tədbirlər planının hazırlanmasını təklif etmişdir.

Xaricdə qanunsuz yaşayan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının ölkəyə qayıtması (readmissiya) prosesinin beynəlxalq hüquq çərçivəsində səmərəli tənzimlənməsi, bu şəxslərin inteqrasiyası istiqamətində strateji sənədin hazırlanması, onların təhsil, məşğulluq, yaşayış yeri, sosial yardım və digər məsələlərlə bağlı problemlərinin əlaqəli qaydada həll edilməsi, daxili və xarici miqrasiyaya məruz qalmış uşaqların ikili həssas olması səbəbindən xüsusi müdafiəyə ehtiyaclarının olması baxımından onların maraqlarının həyata keçirilməsi, dövlət xidmətlərinə əlçatanlığın təmin edilməsi, bu uşaqların normal inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılması, mənşə ölkələrinə və öz doğma yurdlarına qayıtdıqdan sonra reinteqrasiya prosesinin dəstəklənməsi, bu istiqamətdə dövlət orqanlarının və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, hüquq-müdafiə prosedurlarının yaxşılaşdırılması, sosial işçilərin bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədmüvafiqdir.

Şəhid ailələrinin və müharibə veteranlarının hüquqlarının müdafiəsi.

Azərbaycan Respublikasında postmüharibə dövründə şəhid ailələri və müharibə veteranlarının sosial təminat və sağlamlıq hüquqlarının təmin edilməsi, mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması və digər məsələlərin həlli dövlət siyasətinin əsas prioritetlərini təşkil etmişdir.

Ölkəmizin ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid ailələrinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, bir sıra normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmiş, bu kateqoriyadan ibarət olan şəxslərin rifah halının yüksəldilməsi istiqamətində əsaslı addımlar atılmışdır.

Ombudsman şəhid ailələrinin, müharibə əlillərinin və veteranların hüquqlarının təmin edilməsi vəziyyətini xüsusi diqqətdə saxlamış, bu kateqoriyadan olan şəxslərlə müntəzəm görüşlər keçirir, onların problemləri ilə yerində tanış olaraq zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsində yaxından iştirak edir.

Ombudsman, həmçinin onun tapşırığına əsasən, aparatın və regional mərkəzlərin əməkdaşları Vətən müharibəsində şəhid olmuş hərbi qulluqçuların və mülki şəxslərin ailələri, müharibə iştirakçıları ilə görüşlər zamanı onların müraciətlərini dinləmiş, həlli istiqamətində müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Hərbi əməliyyatlarda iştirak edən şəxslərin müharibədən sonrakı durumu, şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin sosial-psixoloji vəziyyəti xüsusi diqqət tələb edən məsələlərdəndir.

Vətən müharibəsinin ilk günlərindən Ombudsmanın təşəbbüsü ilə şəhid ailələrinə, müharibə iştirakçılarına və əlillərinə, Ermənistanın törətdiyi terrordan zərər çəkənlərə, eyni

zamanda həmin şəxslərin yaxınlarına ünvanlanan sosial-psixoloji dəstək layihəsi çərçivəsində yardımlar göstərilmiş, onların sosial müdafiəsinin təmini, məşğulluq məsələlərinin həlli məqsədilə təxirəsalınmaz tədbirlər görülmüşdür.

Şəhid ailəsinin üzvü, Birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı V. (12137-21) Ombudsmana müraciət edərək, işlə təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçi "DOST İş Mərkəzi" MMC-də işlə təmin olunmuşdur.

Vətən müharibəsi iştirakçısı Q. (21621-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşının 2021/2022-ci tədris ili üzrə müəllimlərin iş qəbulu imtahanında müvəffəqiyyət qazandığını, lakin işlə təmin olunmadığını bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşı müəllimlərin iş qəbulu üzrə müsabiqənin əlavə yerləşdirmə mərhələsində Kəlbəcər rayonunun tam orta məktəblərindən birində ixtisası üzrə müəllim təyin edilmişdir.

Ərizəçi İ. (12941-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində iştirak etdiyini, döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirərkən şəxsi mərdlik və igidlik göstərdiyinə görə medallarla təltif edildiyini, döyüşlər zamanı yaralandığını, lakin səhhəti ilə əlaqədar işləyə bilmədiyini, himayəsində üç azyaşlı övladının və maddi vəziyyətinin ağır olduğunu bildirmiş, ailəsinin özünüməşğulluq proqramına cəlb olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşı özünüməşğulluğa cəlb olunmuş və müvafiq əmlaklarla təmin edilmişdir.

Ərizəçi A. (11368-21) Ombudsmana müraciət edərək, Daşkəsən rayonunda yerləşən tam orta məktəblərdən birində "Kimya" fənnini tədris etdiyini, himayəsində iki azyaşlı övladının olduğunu, Ermənistan silahlı qüvvələrinin Gəncə şəhərini raket atəşinə tutması nəticəsində hər iki valideynini itirmiş bacısının azyaşlı uşaqlarının onun himayəsində yaşadığını, Gəncə şəhərindən işlədiyi məktəbə uzun yol qət edərək gedib-gəlməsinin əlavə çətinliklər yaratdığını bildirmiş, iş yerinin Gəncə şəhərində yerləşən məktəblərdən birinə dəyişdirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin iş yeri Gəncə şəhərindəki tam orta məktəblərdən birinə dəyişdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiyaya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlil olmuş şəxslərin və şəhid ailələrinin mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması daim diqqət mərkəzində olan məsələlərdəndir. Bu şəxslər üçün dövlət tərəfindən davamlı olaraq müasir tələblərə cavab verən fərdi və çoxmənzilli yaşayış binalarının tikilib istifadəyə verilməsi bunun əyani təsdiqidir.

Müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid ailələrinin mənzil problemi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış, hüquqlarının təmini istiqamətində zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Şəhidin həyat yoldaşı K. (5141-21) Ombudsmana müraciət edərək, şəhid həyat yoldaşının və övladlarının Gəncə şəhərində, özünün isə Samux rayonunda qeydiyyatda olmalarına baxmayaraq, ailə qurduğu vaxtdan etibarən Gəncə şəhərində yaşadıklarını bildirmiş, qeydiyyatda olduğu Samux rayonunda deyil, Gəncə şəhərində şəhid ailəsi kimi mənzillə təmin olunmalarında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Problemin həssaslığına xüsusi diqqətlə yanaşan Ombudsmanın aidiyyəti dövlət qurumlarına müraciətindən sonra şəhid ailəsi dövlət tərəfindən Gəncə şəhərində ikiotaqlı mənzillə təmin edilmişdir.

Ərizəçi R. (2509-21) Ombudsmana müraciət edərək, ailəsi ilə birlikdə ağır şəraitdə kirayədə yaşadığını, Vətən müharibəsi əlili kimi mənzillə təmin olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən və həyata keçirilmiş tədbirlərdən sonra ərizəçi Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən ikinci dərəcə müharibə əlili kimi iki otaqlı mənzillə təmin edilmişdir.

Şəhid ailələrinin və hərbi əməliyyatlar nəticəsində əlilliyi müəyyən olunmuş şəxslərin sosial müdafiəsi sahəsində dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərə əlavə dəstək verilməsi məqsədilə təsis edilmiş "YAŞAT" Fondu tərəfindən həmin kateqoriyadan olan şəxslərin zəruri sosial və tibbi yardımla təmin edilməsi, sosial reabilitasiyası və cəmiyyətə reintegrasiya olunmaları, normal həyat tərzinə qaytarılmaları istiqamətində məqsədyönlü işlər aparılmışdır.

Müharibə əlillərinin və şəhid ailələrinin üzvləri tərəfindən respublikadan kənar da müayinə və müalicənin təşkili, maddi dəstəyin verilməsi məqsədilə Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər "YAŞAT" Fondu ilə birlikdə araşdırılmış, müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi S. (11771-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində iştirak etmiş övladının döyüşlər zamanı ağır yaralandığını bildirmiş, onun dövlət hesabına müayinə və müalicəsinin təşkilində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı "YAŞAT" Fondunun dəstəyi ilə müalicə məqsədilə Türkiyə Respublikasına göndərilmişdir.

Ərizəçi Z. (23899-21) tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış eyniməzmunlu müraciət də öz həllini tapmış, "YAŞAT" Fondunun dəstəyi ilə ərizəçinin övladının Türkiyə Respublikasına göndərilməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi T. (15827-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində yaralandığını bildirmiş, ona maddi dəstəyin verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın "YAŞAT" Fonduna müraciətindən sonra ərizəçinin sənədlərinə baxılmış və onun hesabına müvafiq məbləğdə vəsaitin köçürülməsi təmin edilmişdir.

Müharibədə yaralanan şəxslərin əlillik təyinatının aparılması, reabilitasiya mərkəzlərinə yerləşdirilməsi, onlara sosial-psixoloji dəstək və reabilitasiya xidmətlərinin göstərilməsi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər üzrə araşdırmalar

aparılmış, bir sıra məsələlər öz müsbət həllini tapsa da, əlillik təyinatı ilə bağlı boşluqlar hələ də qalmaqdadır.

Müraciətlərin təhlilindən görünür ki, əlillik təyinatı üçün zəruri olan tibbi sənədlər müvafiq səhiyyə müəssisəsi tərəfindən rəsmiləşdirilərkən bir sıra nöqsanlara yol verilmiş, məlumatlar tam, dəqiq qeyd edilmədiyi üçün əlilliyin qiymətləndirilməsində problemlər yaranmışdır.

Müharibə iştirakçıları tərəfindən Ombudsmanın ünvanına medal və ordenlərlə təltif olunma barədə daxil olmuş müraciətlərə aidiyyəti dövlət orqanları ilə birlikdə baxılmış, həmin şəxslərin müharibədə xidmətlərinin yenidən araşdırılması üzrə müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi Ə. (15919-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində Füzuli və Xocavənd istiqamətlərində gedən döyüşlərdə iştirak etdiyini, lakin təltif olunmadığını bildirmiş, məsələnin araşdırılmasını xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin xidmət etdiyi hərbi hissə tərəfindən daxil olmuş təltif sənədlərinə əsasən, o, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamları ilə "Xocavəndin azad olunmasına görə" və "Füzulinin azad olunmasına görə" Azərbaycan Respublikasının medalları ilə təltif olunmuş, eyni zamanda "Vətən müharibəsi iştirakçısı" Azərbaycan Respublikasının medalı ilə təltif olunması barədə yuxarı komandanlıq qarşısında vəsatət qaldırılmışdır.

Müharibə iştirakçıları tərəfindən müvafiq sənədlərin əldə olunmasına köməklik göstərilməsi barədə Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər də araşdırılmış və həmin sənədlərin ərizəçilərə təqdim olunması təmin edilmişdir. Bu müraciətlər əsasən, itirilmiş "Müharibə veterani" vəsiqəsinin bərpası və tibbi sənədlərin verilməsi ilə əlaqədar olmuşdur.

Ərizəçi R. (3039-21) Ombudsmana müraciət edərək, Birinci Qarabağ müharibəsində iştirak etdiyini, müharibə veterani vəsiqəsini itirdiyini, həmin sənədin bərpası ilə bağlı aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi yenidən "Müharibə veterani" vəsiqəsi ilə təmin olunmuşdur.

Ərizəçi N. (5140-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində iştirak etdiyini, döyüşlər zamanı yaralandığını bildirmiş, müalicə aldığı tibb müəssisələrindən barəsində olan tibbi sənədlərin alınmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətlərindən sonra qeyd edilən tibbi sənədlər ərizəçiyə təqdim olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il 15 yanvar tarixli, 10 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlərin tətbiqi Qaydaları"na əsasən, şəhid adının əbədiləşdirilməsi məqsədi ilə prospekt, küçə, meydan və müvafiq ərazi vahidlərinin tərkib hissələrinə şəhidlərin adı verilmiş, onların adı və şəkli əks olunmuş xatirə lövhələrinin quraşdırılması istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

Qeyd edilən məsələlərlə bağlı şəhid ailələrinin üzvlərindən Ombudsmanın ünvanına daxil olan müraciətlər üzrə tədbirlər görülmüşdür.

Şəhid atası H. (384-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş oğlunun adının yaşadığı ərazidə müvafiq küçəyə və ya təhsil müəssisəsinə verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Beyləqan Rayon İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra icra hakimiyyəti başçısının müvafiq sərəncamı ilə Beyləqan şəhərindəki küçələrdən birinə ərizəçinin oğlunun adı verilməklə əbədiləşdirilmişdir.

Beləliklə, şəhid ailələri və müharibə veteranlarının sosial müdafiəsinin səmərəli təmin edilməsi, mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, müharibə ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslərin cəmiyyətə inteqrasiyası məsələləri, həmçinin mövcud problemlərinin həlli diqqətdə saxlanılmışdır.

Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin və məhkumların hüquqlarının müdafiəsi.
Həyata keçirilmiş tədbirlər və tətbiq edilmiş yeniliklər nəticəsində qanun pozuntularının və onlara şərait yaradan səbəblərin aradan qaldırılması, intizamın gücləndirilməsi üzrə ardıcıl işlər görülmüş, həbsdə saxlama yerlərinin və penitensiar müəssisələrin işinə nəzarət gücləndirilmişdir.

Ombudsman həbs yerlərində saxlanılan şəxslər və məhkumlar tərəfindən daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması, habelə həyata keçirilmiş başçəkmələr zamanı həmin şəxslərin qanunvericiliklə təsbit edilmiş hüquqlarının təmin olunması ilə bağlı fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Müvəqqəti saxlanma yerlərinə, istintaq təcridxanalarına və cəzaçəkmə müəssisələrinə keçirilmiş başçəkmələr zamanı müraciətlər yerində araşdırılmış, qəbul edilmiş şəxslərə tutulma, istintaq prosesində malik olduqları hüquq və azadlıqları, habelə məhkəmə işləri ilə bağlı qaldırdıqları məsələlərə dair hüquqi məsləhətlər verilmişdir. Bununla yanaşı, həmin şəxslərin Ombudsmana ünvanlanmış ərizə və şikayətləri, o cümlədən görüş, telefon danışığı, tibbi yardımla bağlı müraciətləri araşdırılmış, bəziləri yerində təmin edilmişdir.

Tutulmuş, həbs edilmiş və ya məhkum olunmuş şəxslərin şərəf və ləyaqətinin müdafiəsi, sağlamlığının qorunması, əmək, müraciət etmək, hüquqi yardım almaq imkanlarının gerçəkləşdirilməsi və qanunla müəyyən edilmiş digər hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi ilə bağlı Ombudsman səlahiyyətli qurumlara təkliflərlə müraciət etmiş və müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Məhkumların bir qismi eyni rejimli digər müəssisəyə keçirilməsi ilə bağlı Ombudsmana müraciət etmiş, ərizələri üzrə aidiyyəti qurumlara sorğular verilmiş və təmin edilmişdir.

Ərizəçi S. (7769-21) Ombudsmana müraciət edərək, Penitensiar Xidmətin 1 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsində cəza çəkən övladının eyni rejimli digər cəzaçəkmə müəssisəsinə keçirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı müəssisə rəhbərliyinin qərarı əsasında cəzasının qalan hissəsini çəkmək üçün 11 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinə köçürülmüşdür.

Məhkum N. (11092-21) Ombudsmana müraciət edərək, cəza çəkdiyi Penitensiar Xidmətin 6 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsindən eyni rejimli digər cəzaçəkmə müəssisəsinə keçirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinə müraciətindən sonra o, cəzasının qalan hissəsini çəkmək üçün 9 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinə köçürülmüşdür.

Cəzaçəkmə müəssisələrində məhkumların əməyə cəlb edilməsi onların islah olunmasına, peşə hazırlığına, müəssisələrdə idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsinə, mülki iddialardan irəli gələn borclarının, o cümlədən alimentin ödənilməsinə, ailəsinə maddi dəstək verməsinə, beləliklə məhkumun sosial reabilitasiyasına və gələcəkdə cəmiyyətə adaptasiyasına xidmət edir.

Ombudsman əvvəlki illik məruzələrində cəzaçəkmə müəssisələrində məhkumların əməyə cəlb olunması məqsədi ilə yeni istehsalat sahələrinin yaradılması, sahibkarların bu prosesə daha fəal cəlb edilməsi, onlara müəyyən güzəştlərin tətbiq edilməsi ilə bağlı təkliflərini aidiyyəti qurumlara bildirmişdir. Bu məsələ hələ də aktual olaraq qalır.

Cəzaçəkmə müəssisələrinin istehsalat sahələrində məhkumlar tərəfindən istehsal olunmuş məhsulların daxili və xarici bazarlara çıxarılması üzrə fəaliyyətdə sahibkarların marağının və iştirakının stimullaşdırılması məqsədi ilə belə hallarda onlara münasibətdə vergi və digər güzəştlərin tətbiq edilməsi də məqsədmüvafiqdir.

Ombudsmanın təklifləri də nəzərə alınaraq, son dövrlərdə 19 şirkət, 25-dən çox sahibkar və iş adamının iştirakı ilə cəzaçəkmə müəssisələrində müxtəlif istehsal sahələri (mebel, un məmulatları, istixana, heykəltaraşlıq, xalçaçılıq və s.) yaradılmışdır. Beləliklə, cəzaçəkmə müəssisələrində ümumilikdə 55 istehsal sahəsi yaradılmış, 680 iş yeri açılmışdır. Nəticədə cəzaçəkmə müəssisələrinin istehsalat və fərdi əmək sahəsində işləyən məhkumların sayında 24% artım müşahidə olunmuşdur.

Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin və məhkumların sağlamlıq hüququnun təmini məsələsi Ombudsmanın diqqət mərkəzində olmuş, ona müraciət etmiş bir sıra saxlanılan şəxslərin tibbi müayinədən keçirilməsi, stasionar və ya ambulator müalicəyə cəlb edilməsi təmin edilmişdir.

Təqsirləndirilən şəxs, ikincidərəcə əlilliyi olan K. (3069-21) Ombudsmana müraciət edərək, ürək çatışmazlığı və aortal stenoz xəstəliyindən əziyyət çəkdiyini, səhhətindəki problemlər səbəbindən müalicəyə ehtiyacı olduğunu bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Ədliyyə Nazirliyinin Tibb Baş İdarəsinə müraciətindən sonra həmin şəxsin Bakı İstintaq Təcridxanasının Tibb-sanitar hissəsindən Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsinə köçürülməsi barədə göstəriş verilmişdir.

Ərizəçi İ. (19184-21) Ombudsmana müraciət edərək, Bakı İstintaq Təcridxanasında saxlanılan qohumunun qida qəbulundan imtina etməsi nəticəsində səhhətinin ağırlaşdığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Ədliyyə Nazirliyinin Tibb Baş İdarəsinə müraciətindən sonra həmin şəxs təkrar müayinə və müalicə olunması üçün Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsinə köçürülmüşdür.

Məhkumların bir qismi cəzalarının qalan hissəsini öz ölkələrində çəkməsi üçün köməklik göstərilməsi ilə bağlı Ombudsmana müraciət etmiş, ərizələr üzrə aidiyyəti qurumlara sorğular verilmiş, müvafiq araşdırmalar aparılmış və müraciətləri təmin edilmişdir.

Məhkum Ş. (7616-21) Ombudsmana müraciət edərək, cəzasını çəkməsi üçün vətəndaşı olduğu Gürcüstana verilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə müraciətindən sonra şəxsin vətəndaşı olduğu Gürcüstana verilməsi məqsədamüvafiq hesab edilmiş, "Məhkum olunmuş şəxslərin verilməsi haqqında" Avropa Konvensiyasına uyğun olaraq, barəsində olan hökmün səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən Gürcüstan qanunvericiliyi ilə tənzimlənməsi üçün həmin ölkənin Ədliyyə Nazirliyinə göndərilmiş, barəsində müvafiq qərar daxil olduqdan sonra nəticəsindən asılı olaraq, müvafiq tədbirlərin görülməyi bildirilmişdir.

Ərizəçi Z. (23429-21) Ombudsmana müraciət edərək, Rusiya Federasiyasının cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən övladının cəzasının qalan hissəsini Azərbaycan Respublikasında çəkməsi üçün köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə müraciətindən sonra Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2017-ci il 16 fevral tarixli, 3-N sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslərin cəzanın qalan hissəsinin çəkilməsi üçün Azərbaycan Respublikasına qəbul edilməsi ilə bağlı icraat Qaydaları"nın tələblərinə uyğun olaraq, ərizəçinin övladının ölkəyə gətirilməsi məsələsi ilə əlaqədar müvafiq işlər aparılmışdır.

Ombudsmanın təşəbbüsü ilə cəzaçəkmə müəssisələrində görüşlər və maarifləndirmə tədbirləri də keçirilmişdir.

Ombudsman insan hüquqlarının təmin olunması üçün ilk növbədə bu hüquqların tədrisinin, hüquq mədəniyyətinin və düşüncəsinin formalaşmasının əhəmiyyətli rol oynadığını nəzərə alaraq, öz fəaliyyətində daim geniş hüquqi-maarifləndirmə işinin təşkilinə xüsusi diqqət göstərmişdir.

Ombudsman tərəfindən cəzaçəkmə müəssisələrində və tərbiyə müəssisəsində silsilə görüş-seminarlar təşkil olunmuşdur. Görüş-seminarlar zamanı Ombudsman və aparatın əməkdaşları məhkumların hüquqlarının daha səmərəli müdafiəsinin təşkilinin təmin olunması və qanunlara hörmət ruhunun aşılınması məqsədi ilə məhkumlar və müəssisə əməkdaşları qarşısında insan hüquqlarının qorunması üzrə milli, regional və beynəlxalq sənədlərin şərhinə yönəlmiş, ümumi insan hüquqlarına, habelə məhbuzlarla rəftara dair Avropa minimal standartları üzrə silsilə çıxışlar etmiş, məhkumların müxtəlif məsələlərlə əlaqədar suallarını cavablandırmışlar. Bu tədbirlərdə, həmçinin konfidensial görüşlərdə məhkumların dil biliklərinin öyrənilməsi tövsiyə edilmiş və bunun gələcəkdə cəmiyyətə adaptasiya olunmalarına xidmət edəcəyi vurğulanmışdır.

Ombudsman 31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il ərəfəsində Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin Tərbiyə müəssisəsində yetkinlik yaşına çatmayan məhkumları qəbul etmiş, onlarla maarifləndirici söhbətlər aparmış, konfidensial görüşlər keçirmiş, müraciətlərini qəbul etmiş, onlara hədiyyə və sovqatlar təqdim olunmuşdur.

“Tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin yemək və maddi-məişət normalarının təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 18 fevral tarixli, 22 nömrəli qərarı ilə istintaq təcridxanasında saxlanılan qadınlar üçün gigiyenik vasitələrlə bağlı nəzərdə tutulmuş normalar “Məhkumların yemək və maddi-məişət normalarının təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 25 sentyabr tarixli 154 nömrəli qərarında nəzərdə tutulmamışdır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Ombudsman qadın məhkumların müəyyən gigiyenik vasitələr, habelə uşaqların bez və qida ilə təmin olunması məsələsi ilə bağlı Nazirlər Kabinetinin həmin Qərar layihəsinə təkliflərini təqdim etmişdir.

Əvvəlki başçəkmələr çərçivəsində verilmiş tövsiyələrin icrası vəziyyəti də yerində yoxlanılmışdır. Başçəkmələrin nəticələri təhlil edilmiş, zəruri hallarda müvafiq müəssisələrdə saxlanma şəraiti, rəftar məsələləri və sənədləşmə ilə bağlı işlərin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərlə aidiyyəti dövlət qurumlarına müraciətlər ünvanlanmışdır.

Ombudsman məhkumların və onların ailə üzvlərinin əfv haqqında müraciətlərini araşdıraraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Əfv Məsələləri Komissiyasına vəsatətlərlə müraciətlər etmişdir. Ombudsman, eyni zamanda, qeyd edilən komissiyasının işində iştirak etmişdir.

Yeri gəlmişkən, “Məhkum edilmiş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 18 mart tarixli Sərəncamı ilə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş 625 şəxs əfv edilmişdir. Bu şəxslərdən 475 nəfər azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməmiş hissəsindən azad edilmiş, 98 nəfərin cəzasının çəkilməmiş hissəsi yarıyadək azaldılmış, ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş 3 şəxsin cəzası 25 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilmiş, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti olaraq məhkum edilmiş 2 şəxs cəzadan azad edilmiş, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və cəzasının çəkilməsi təxirə salınmış 3 şəxs cəzadan azad edilmiş, azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş 9 şəxs cəzanın çəkilməmiş hissəsindən azad edilmiş, islah işləri cəzasına məhkum edilmiş 12 şəxs cəzanın çəkilməmiş hissəsindən azad edilmiş və cərimə cəzasına məhkum edilmiş 23 şəxs cəzadan azad edilmişdir.

Fəaliyyəti dövründə Ombudsmanın vəsatəti ilə ümumilikdə 774, 2021-ci ildə isə 72 məhkum əfv edilmişdir.

Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi qələbənin birinci ildönümü ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi tərəfindən “8 Noyabr – Zəfər Günü münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında” Qərar qəbul olunmuşdur.

Ölkəmizdə ümumilikdə 12 amnistiya aktı qəbul olunmuş, 67 əfv fərman və sərəncamı imzalanmış, bu da on minlərlə məhkumu əhatə etmişdir.

Ombudsman Milli Preventiv Mexanizm fəaliyyəti çərçivəsində Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin Tərbiyə Müəssisəsinə həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı orada saxlanılan R.-i də qəbul etmiş, sonuncu törətdiyi əməldən səmimi peşman olduğunu bildirmiş və əfv olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir. Bununla bağlı Ombudsman tərəfindən sonuncunun təqdim etdiyi ərizənin “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 1.7-ci maddəsinə əsaslanmaqla müvafiq qaydada baxılması və Əfv Məsələləri Komissiyasının müzakirəsinə çıxarılması təklif edilmişdir. “Məhkum edilmiş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 18 mart tarixli Sərəncamı ilə onun cəzasının çəkilməmiş hissəsi yarıya endirilmişdir. Daha sonra o, Xətai Rayon Məhkəməsinin 2021-ci il 08 may tarixli qərarı ilə cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunmuşdur. Ombudsman azadlığının ilk günündə R.-i və anasını qəbul etmiş, ona öz tövsiyələrini vermiş, təbriklərini çatdırmışdır.

“Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridetmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” Azərbaycan

Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 10 fevral 2668 nömrəli Sərəncamının 10.4-cü bəndində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməmiş hissəsini daha yüngül cəza ilə əvəz etmə, cəzanın çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə və şərti məhkum etmə institutlarının daha geniş tətbiq edilməsi ilə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır.

Cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması və ya onun ləğv edilməsi, məhkumların xəstəliyə görə cəzanı çəkməkdən azad edilməsi, ittiham hökmünün icrası müddəti ilə əlaqədar cəza çəkməkdən azad edilməsi, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi, cəzanın çəkilməmiş hissəsinin daha yüngül cəza növü ilə əvəz edilməsi, cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına müraciətlər daxil olmuşdur.

Ombudsmanın təklifləri də nəzərə alınaraq, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunma, cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlər davam etdirilmiş, Xüsusi Komissiya tərəfindən məhkəməyə göndərilməsi tövsiyə edilmiş bir sıra müraciətlər təmin edilmişdir.

Hərbi qulluqçuların hüquqlarının müdafiəsi. 44 günlük Vətən müharibəsində Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə qazanılmış zəfər Silahlı Qüvvələrdə, o cümlədən Azərbaycan Ordusunda və başqa silahlı birləşmələrdə idarəetmənin daha da təkmilləşdirilməsi, şəxsi heyətin nizam-intizamının gücləndirilməsi, hərbi hissələrin maddi-texniki təminatının, həmçinin hərbi qulluqçuların və onların ailə üzvlərinin sosial və mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər hərbi qulluqçuların hüquqlarının daha effektiv müdafiəsində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Ombudsmanın təşəbbüsü ilə Silahlı Qüvvələrin şəxsi heyəti arasında hüquqi maarifləndirmə işinin aparılması, hərbi qulluqçuların hüquqlarının təmini vəziyyəti və onların sosial-məişət şəraitinin yerində öyrənilməsi məqsədi ilə hərbi hissələrdə pandemiya qaydalarına əməl olunmaqla görüşlərin keçirilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunları və Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Mülki Müdafiə Qoşunları ilə birgə tədbirlər keçirilmişdir.

Ombudsman Vətən müharibəsi zamanı olduğu kimi, müharibədən sonrakı dövrdə də dəfələrlə ayrı-ayrı hərbi hospitallarda yaralı zabit, gizir və əsgərlərə, həmçinin əsirlikdən azad edilmiş hərbi qulluqçulara baş çəkmiş, onların səhhəti ilə maraqlanmış, problemlərinin həlli üzrə səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər etmişdir.

Hərbi qulluqçular və onların ailə üzvləri tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış müraciətlərin təhlilinə əsasən qeyd edilməlidir ki, onların əksər hissəsi sosial məsələlərlə bağlı olmuşdur. Bu müraciətlərdə həqiqi hərbi xidmətdə, ehtiyatda və istifadə olan, xüsusilə Silahlı Qüvvələrin tərkibindəki başqa silahlı birləşmələrdən ehtiyata və ya istifadəyə buraxılmış hərbi qulluqçuların mənzillə təmin edilməsinin gecikdirilməsi, Silahlı Qüvvələrdən ehtiyata buraxılmada nöqsanlara yol verilməsi, istifadə edilməmiş məzuniyyətə və əşya əmlakına görə hərbi qulluqçulara pul kompensasiyasının vaxtında verilməməsi, çağırışçıların sağlamlıq vəziyyətinin müəyyən edilməsi sahəsində mövcud tələblərə əməl edilməməsi, hərbi qulluqçuların sosial təminat məsələlərinə dair qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının icrasında süründürməçiliyə yol verilməsi, bəzi icra qurumlarından müvafiq sənədlərin vaxtında verilməməsi kimi hallar öz əksini tapmışdır.

Müraciətlərin təhlili göstərir ki, Silahlı Qüvvələrdən müxtəlif səbəblərlə, o cümlədən xidmət müddətinin bitməsi, ailə vəziyyəti, səhhəti və digər məsələlərlə bağlı ehtiyata buraxılmaq istəyən bəzi hərbi qulluqçuların aidiyyəti üzrə müraciətləri nəticəsiz qalmışdır.

Ərizəçi İ. (9521-21) Ombudsmana müraciət edərək, 24 il 8 aydan artıq zabit qismində həqiqi hərbi xidmətdə olduğunu, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında əsasnamə”nin 156-cı maddəsinin “j” bəndinə (öz arzusu ilə) əsasən hərbi xidmətdən tərxis edilməsi üçün aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, Əlahiddə Ümumqoşun Orduda peşəkar zabitlərə olan tələbat nəzərə alınaraq, komandanlıq tərəfindən ərizəçinin ehtiyata buraxılması məqsədəuyğun hesab edilməmişdir.

Ərizəçi U. (17645-21) Ombudsmana müraciət edərək, səhhətində yaranmış problemlə əlaqədar hərbi xidmətdən tərxis edilməsi üçün aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidmətinə müraciətindən sonra Mərkəzi Hərbi-Həkim Komissiyasının müvafiq qərarı ilə ərizəçi barəsində “Sıradankənar hərbi xidmətə yararlıdır” qərarı verilmiş, qeyd olunanlar və tərxis olunmaq barədə raportu nəzərə alınaraq, ərizəçi “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 41.0.6-cı maddəsinə (xidməti uyğunsuzluğa görə) əsasən həqiqi hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılmışdır.

Ərizəçi İ. (28343-21) müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusu, ərizəçi T. (29429-21) isə qadın zabit kimi tərxis edilmələrinə dair əmrlərdə tərxis edilmələrinin əsasının xidməti uyğunsuzluq göstərildiyi üçün digər yerlərdə işə qəbul edilmədiklərini bildirmişdir ki, bu da diqqəti çəkən problemlərdəndir.

Ombudsmana müraciət edən bəzi hərbi qulluqçuların ərizələri (1521-21, 14748-21, 21497-21) üzrə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidmətinə, bir sıra digər hərbi qulluqçular barədə isə (1231-21, 8377-21, 20006-21, 24877-21) Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə müraciətlərdən sonra həmin hərbi qulluqçular Silahlı Qüvvələrdən ehtiyata buraxılmışlar.

Həqiqi hərbi xidmətdə olduqları zaman istifadə etmədikləri növbəti məzuniyyət günlərinə və əşya əmlakına görə pul kompensasiyasının ehtiyatda və istifadə olan bəzi hərbi qulluqçulara verilməsində problemlərin qalması bu qəbildən olan insanların narazılıqlarına səbəb olmuşdur. Belə ki, qeyd edilən problemlə bağlı müraciətlər (365-21, 1239-21, 7206-21, 24052-21) Ombudsman tərəfindən həyata keçirilmiş araşdırmalardan sonra öz həllini tapmışdır.

Bir sıra müraciətlərdə ərizəçilər müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışa möhlət verilməsi üçün qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əsasların (təhsili davam etdirməyə, sağlamlıq və ailə vəziyyətinə görə) olduğu halda çağırışçıların Azərbaycan Respublikasının Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin (SHXÇDX) yerli qurumları tərəfindən əsassız olaraq hərbi xidmətə cəlb edildiklərini bildirmişlər. Həmin problemlə bağlı müraciətlər Ombudsmanın müraciəti əsasında aidiyyəti qurumlar tərəfindən araşdırılmış, bəzi belə hallar öz təsdiqini tapmış və pozulmuş hüquqlar bərpa edilmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətlərindən sonra ərizəçi M. (15925-21) və U. (16833-21) təhsillərini davam etdirmək, ərizəçilər N. (17133-21) və S. (136-

21) ailə vəziyyəti, Q. (3245-21) və H. (23842-21) sağlamlıq vəziyyətinə görə müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ təmin edilmişdir.

Ombudsman hesab edir ki, çağırışçıların hüquqlarının səmərəli qorunması baxımından, həmçinin Silahlı Qüvvələrin şəxsi heyətinin sağlamlığını daha səmərəli təmin etmək üçün SHXÇDX-nin yerli qurumlarında fəaliyyət göstərən Çağırış və Hərbi həkim komissiyalarına daha peşəkar mütəxəssislər cəlb edilməli, habelə onların fəaliyyətinə nəzarət gücləndirilməlidir.

Bəzi şəxslər müxtəlif səbəblərdən onlara və ya övladlarına hərbi biletin, həmçinin digər sənədlərin verilməsində süründürməçiliyə yol verildiyini, bu barədə SHXÇDX-yə və onun yerli qurumlarına müraciətlərinin cavabsız qaldığını, nəticədə digər hüquqlarının həyata keçirilməsində problemlər yarandığını bildirmişlər.

Ombudsmana müraciət etmiş ərizəçi Ş. (1214-21) Vətən müharibəsində iştirak zamanı hərbi biletini itirmiş oğlunun, S. (6025-21) və Q. (26204-21) dinc dövrdə hərbi xidmətə yararsız, müharibə dövründə məhdud yararlı hesab edildiklərinə görə hərbi biletə təmin olunmaları üçün aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişlər.

Ombudsmanın həmin şikayətlərlə bağlı aidiyyəti üzrə müraciətindən sonra vətəndaşlar hərbi biletə təmin edilmişlər.

Müraciətlərin araşdırılmasından sonra məlum olmuşdur ki, bəzən SHXÇDX-nin yerli qurumları tərəfindən çağırışçıların sağlamlıq vəziyyətləri düzgün qiymətləndirilməmiş, bu da hərbiyə yararsız olan şəxslərin həqiqi hərbi xidmətə cəlb edilmələri, bəzi hallarda xidmət zamanı onların mövcud xəstəliklərinin ağırlaşması ilə nəticələnmişdir. Nəticə etibarilə, həmin şəxslər xidmətə başladıkları ilk günlərdən hərbi hospitallarda uzunmüddətli müalicələrdə olmuş, bəzi hallarda isə hərbi xidmətə yararsız kimi xidmətdən tərxis edilmişlər.

Ərizəçilər M. (22200-21) və N. (22188-21) Ombudsmana müraciət edərək, sağlamlıqlarında ciddi problemlər olan övladlarının hərbi xidmətə sağlam kimi göndərilmələrindən narazı qaldıqlarını bildirmişlər.

Hər iki şikayət üzrə Ombudsmanın aidiyyəti qurumlara etdiyi müraciətlərə verilmiş cavablardan aydın olmuşdur ki, ərizəçilərin övladları xidmət müddəti başa çatmamış, anadangəlmə xəstəliklər səbəbindən dinc dövrdə hərbi xidmətə yararsız, müharibə dövründə məhdud yararlı hesab edilərək müxtəlif vaxtlarda xidmətdən tərxis edilmişlər.

Ərizəçi M. (21640-21) Ombudsmana müraciət edərək, Vətən müharibəsində müxtəlif bədən xəsarətləri almış qardaşı oğlunun səhhətində ciddi problemlərin olduğunu, onun hərbi xidmətə yararlılığının müəyyən edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə müraciətinə verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçinin qardaşı oğlu müayinəyə cəlb edilmiş, Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyasının qərarı ilə "Sülh dövründə hərbi xidmətə yararsız, müharibə dövründə məhdud yararlı" hesab edilmiş, xidmətdən ehtiyata buraxılmışdır.

Təhlillər göstərir ki, hərbi xidmət zamanı sağlamlığında problem yaranmış hərbi qulluqçulara "Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında" Azərbaycan

Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş birdəfəlik sığorta ödənişlərinin verilməsində bəzi problemlər hələ də qalmaqdadır.

Ərizəçi B. (17833-21) ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs kimi ona sığorta ödənişi verilməsi üçün qanuni qüvvəsini almış məhkəmə qərarı olduğunu, lakin sığorta ödənişinin verilmədiyini, bununla əlaqədar Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinə müraciətinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ərizəçi E. və digər 24 nəfər müharibə əlili (1516-21) hərbi xidmət zamanı səhhətlərində yaranmış müxtəlif problemlərlə əlaqədar onlara sığorta ödənişi verilməsi üçün Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişlər.

Hər iki şikayətlə bağlı Ombudsmanın Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinə müraciətlərinə verilmiş cavabda Birinci Qarabağ müharibəsi dövründə əlillik dərəcəsi almış hərbi qulluqçulara birdəfəlik sığorta ödənişlərinin operativ qaydada təmin edilməsi, bu istiqamətdə işlərin effektiv və səmərəli təşkili məqsədilə yaradılmış işçi qrupu tərəfindən əlillik dərəcəsi almış hərbi qulluqçulara sığorta ödənişlərinin ödənilməsi məqsədilə əlaqədar dövlət qurumları ilə birgə mütəşəkkil qaydada iş aparıldığı, odur ki, birdəfəlik sığorta ödənişinin verilməsinə dair müvafiq qərar qəbul edildikdən sonra müharibə əlillərinin tələblərinin təmin olunacağı bildirilmişdir.

Bəzi hallarda eyniməzmunlu şikayətlər üzrə müraciətlərə Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətindən verilmiş cavablardan aydın olur ki, həmin qurumda bu problemə yanaşmalar subyektiv və fərqli olmaqla yanaşı, eyni qanuna müxtəlif istinadlar edilmişdir.

Ərizəçi E. (15078-21) Ombudsmana müraciət edərək, müddətli həqiqi hərbi xidmətdə olduğu zaman səhhətində yaranan problemlə bağlı xidmətdən azad edildiyini, ona xəstəliyi ilə əlaqədar ikinci dərəcə əlilliyin təyin edildiyini, lakin sığorta ödənişinin verilmədiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın müraciətinə Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkəti tərəfindən verilmiş cavabda "Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinin "ç" bəndinə əsasən, xidməti vəzifəsini yerinə yetirməsi ilə əlaqədar olaraq sığorta olunana xidmətdən (toplanışdan) buraxıldığı gündən 3 il müddətində əlillik təyin olunduqda, onun sığorta məbləğini almaq hüququna malik olduğu, ərizəçinin 2003-cü ilin iyul ayında həqiqi hərbi xidmətdən tərxis olunduğu və bundan 3 ildən artıq müddət keçdikdən sonra, yəni 2006-cı ilin noyabr ayında tibbi-sosial ekspert komissiyası tərəfindən ona ikinci dərəcə əlilliyin təyin olunduğu, odur ki, ərizəçiyə Qanunda nəzərdə tutulmuş sığorta ödənişinin verilməsinin qeyri-mümkün olduğu bildirilmişdir.

Ombudsmanın digər eyniməzmunlu şikayətlə (17611-21) bağlı müraciətinə isə Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətindən verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, ərizəçi T. 2005-ci ildə xəsarət almış, bununla əlaqədar ona 2016-cı ildə ikinci dərəcə əlillik təyin edilmişdir. Qanunla hərbi qulluqçu xəsarət aldığı gündən 3 il ərzində əlillik dərəcəsi aldıqda ona sığorta ödənişi verilir. Ərizəçi 11 il keçdikdən sonra əlillik dərəcəsi almışdır. Cavabda, eyni zamanda qeyd edilmişdir ki, istisna olaraq, 2005-ci ildə müəyyən edilmiş 1100 manat sığorta məbləğinin 60 faizi

miqdarında, yəni 660 manat sığorta ödənişi hesablanıb ərizəçinin hesabına köçürülmüşdür.

Həmin cavablardan görünür ki, ərizəçi E.-yə əlillik dərəcəsi xidmətdən tərxis edildiyi vaxtdan 3 il 3 ay keçdikdən sonra müəyyən edildiyinə, yəni müddəti 3 ay ötürdüyünə görə ona sığorta ödənişi verilməsindən imtina edilmiş, ərizəçi T.-yə isə əlillik dərəcəsi xidmətdən tərxis edildiyi vaxtdan 11 il keçdikdən sonra, yəni müddəti 8 il ötürdükdən sonra müəyyən edilməsinə baxmayaraq, ona sığorta ödənişi aparılmışdır.

Müraciətlərin təhlili göstərir ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi ehtiyatda və istifadə olan hərbi qulluqçular tərəfindən Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Arxivinə ünvanlanmış müraciətlərin cavablarının gecikdirilməsi, həmin şəxslərin bəzi digər hüquqlarının gerçəkləşməsinə və ya onlardan yetərinə istifadə edilməsinə imkan verməmişdir. Bu problemlə bağlı şikayətlər üzrə Ombudsmanın müraciətindən sonra pozulmuş hüquqların bərpasına bütün hallarda nail olunmaqla ərizəçilər öz xidmətlərinə dair arxiv arayışları ilə təmin olunmuşlar.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, hərbi qulluqçular və onların yaxınları tərəfindən müxtəlif problemlərlə bağlı aidiyyəti üzrə nəticəsiz qalmış müraciətlərlə bağlı aparılmış araşdırmalardan sonra əksər hallarda məsələlər öz həllini tapmışdır.

Ərizəçilər S. (16585-21) və F. (20088-21) Ombudsmana müraciət edərək, hərbi xidmətdə olan övladlarının qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş məzuniyyətə buraxılmadıqlarını və bununla əlaqədar aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişlər.

Ombudsmanın hər iki şikayət üzrə aidiyyəti qurumlara müraciətlərindən sonra ərizəçilərin övladları qısa müddətli məzuniyyətə buraxılmışlar.

Ərizəçi, müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusu, əsgər Ş. (17835-21) Ombudsmana müraciət edərək, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əmək məzuniyyətinə buraxılması üçün aidiyyəti üzrə müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətindən sonra ərizəçinin məzuniyyət hüququ təmin edilmişdir.

Hərbi qulluqçularla görüşlərdən, habelə müraciətlərin araşdırılmasından məlum olur ki, hərbi qulluqçuların, habelə ehtiyata və ya istifadəyə buraxılmış hərbi qulluqçuların mənzil təminatı, mənzil kirayəsi üçün pul kompensasiyasının ödənilməsi ciddi problem kimi diqqəti cəlb etmişdir. Bu müraciətlərdə Silahlı Qüvvələrin tərkibinə daxil olan başqa silahlı birləşmələrdə xidmət edən və ya xidmət etmiş hərbi qulluqçular əksəriyyət təşkil etmişdir. Problemin həlli məqsədi ilə Ombudsman tərəfindən səlahiyyətli dövlət qurumuna müraciət edilmişdir.

Ombudsmanın hərbi qulluqçuların hüquqlarının qorunması sahəsində fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri də hərbi qulluqçuların hüquqi maarifləndirilməsidir.

Ombudsman və Aparatın əməkdaşları birgə təsdiq olunmuş tədbirlər planı əsasında müvafiq qurumların səlahiyyətli nümayəndələri ilə birlikdə tabelikdə olan hərbi hissələrdə, təhsil və tibb müəssisələrində olmuş, şəxsi heyətlə hüquqi maarifləndirmə işinin gücləndirilməsi məqsədi ilə müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Tədbirlər zamanı pandemiya qaydalarına əməl edilməklə şəxsi heyətlə görüşlər keçirilmiş, hərbi qulluqçuların məişət şəraiti ilə tanış olunmuşdur.

Tədbirlər zamanı müraciətlər yerində araşdırılmış, hərbi qulluqçuların sualları cavablandırılmış, bəzi hərbi hissələrin komandirlərinə və müəssisə rəislərinə mövcud problemlərin həlli üzrə zəruri tövsiyələr verilmişdir.

Ümumilikdə, monitorinqlər zamanı şəxsi heyətin yaşayış şəraiti, ərzaq və əşya təminatının vəziyyəti, qidanın keyfiyyəti, müalicə işinin təşkili, asudə vaxtın səmərəli keçirilməsi və hərbi qulluqçuların sanitar-gigiyena qaydalarına əməl etmələri üçün yaradılan şərait, şəxsi heyətlə təlim-tərbiyə sahəsində aparılan iş müsbət qiymətləndirilmiş, müəyyən olunmuş çatışmazlıqların və bunları doğuran səbəblərin aradan qaldırılması ilə bağlı hərbi hissə komandanlığına və müəssisə rəhbərliyinə tövsiyələr verilmişdir.

Yeri gəlmişkən, növbəti ildə Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunları və Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Mülki Müdafiə Qoşunları ilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan birgə tədbirlərin iş planı Ombudsman və aidiyyəti qurumların rəhbərləri tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Təcrübə göstərir ki, belə tədbirlər hərbi qulluqçuların hüquqlarının müdafiəsi, Silahlı Qüvvələrdə hüquqi maarifləndirmə və təlim-tərbiyə işinin daha da gücləndirilməsi baxımından əhəmiyyətli olmuşdur.

Qadın hüquqlarının müdafiəsi və gender bərabərliyinin təmin edilməsi. Qadın hüquqlarının müdafiəsi, qadınların idarəetmədə və ictimai həyatdakı mövqeyinin genişləndirilməsi, onların pozulmuş hüquqlarının bərpası gender bərabərliyinin təmin edilməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Ombudsman tərəfindən qadınların pozulmuş hüquqlarının bərpası, gender bərabərliyinin təmini və təbliği sahəsində geniş fəaliyyət həyata keçirilmişdir ki, bu da ölkəmizdə həyata keçirilən gender siyasətinə dəstək vermişdir. Ombudsman tərəfindən əhalinin müxtəlif qruplarından olan qadınların hüquqlarının müdafiəsinə fərdi yanaşılmış, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, dövlət proqramlarının və milli fəaliyyət planlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi prosesində yaxından iştirak edilmiş, bu sahədə hüquqi maarifləndirmə işinə geniş yer verilmişdir.

Pandemiya dövründə Ombudsman tərəfindən qadınların problemlərinə diqqətlə yanaşılaraq, təsisata müraciət etmək üçün əlçatanlıq tam təmin edilmiş, qadın hüquqları ilə bağlı Ombudsmana ünvanlanmış çoxsaylı müraciətlər araşdırılmış, tədbirlər görülmüş, səlahiyyətli orqanlara sorğular göndərilmiş, müraciət edən bir çox qadınların hüquqları təmin edilmişdir.

Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə əmək, məşğulluq, sosial təminat, sağlamlığın qorunması, məişət zorakılığı və bu kimi digər məsələlər öz əksini tapmışdır. Həmin müraciətlər araşdırılmış, zəruri tədbirlərin görülməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi Ə. (22481-21) Ombudsmana müraciət edərək, direktorların işə qəbul imtahanının hər iki mərhələsində iştirak edərək uğur qazandığını, lakin müvafiq orta məktəbə direktor vəzifəsinə təyin edilmədiyini bildirmiş, köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi İmişli rayonu kənd tam orta məktəblərindən birinə direktor vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Ərizəçi M. (22868-21) Ombudsmana müraciət edərək, Sabirabad rayonunun kəndlərindən birində tam orta məktəbdə işlədiyini, əmək fəaliyyətini davam etdirməsində müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinə müraciətindən sonra həmin şəxs müvafiq kənd orta məktəbinə müddətli müqavilə əsasında müəllim təyin edilmişdir.

Ərizəçi İ. (12742-21) Ombudsmana müraciət edərək, həyat yoldaşı tərəfindən mütəmadi olaraq zorakılığa məruz qaldığını bildirmiş, şikayəti üzrə qanunamüvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçinin həyat yoldaşının hərəkətlərinin qarşısının alınması məqsədilə qısamüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə qərar qəbul edilmiş və icra edilməsi üçün aidiyyəti qurumlara göndərilmişdir.

Yeri gəlmişkən, “Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onlarla mübarizə haqqında” Konvensiyanın (İstanbul Konvensiyasının) ratifikasiyası, zorakılıq qurbanları üçün xüsusi sığınacaqların və krizis mərkəzlərinin yaradılması, zəruri tibbi və psixoloji yardımın təmin olunması sahəsində tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması məqsədmüvafiqdir.

Ombudsman və onun Milli Preventiv Qrupu tərəfindən sığınacaqlara, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin 4 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinə və istintaq təcridxanalarına, Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin Qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinə, Ahıl şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsinə başçəkmələr keçirilmiş, saxlanma şəraiti, rəftar, hüquqların təmin edilməsi vəziyyəti, həmçinin pandemiya qarşı görülən profilaktik işlərin monitorinqi aparılmış, problemlər araşdırılmış, məhkum qadınlar fərdi qaydada qəbul edilərək müraciətləri dinlənilmiş, bəzi müraciətlər yerində təmin edilmiş, müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmiş və sovqatlar paylanmışdır.

Suriyadakı düşərgələrdə girov kimi saxlanılan Azərbaycan vətəndaşlarının, o cümlədən qadınların ölkəmizə qaytarılması istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə Ombudsman tərəfindən müxtəlif vaxtlarda səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər edilmişdir.

Yeri gəlmişkən, dövlətimiz tərəfindən həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində Suriya Ərəb Respublikasındakı müxtəlif düşərgələrdə saxlanılan və vətənə repatriasiyası həyata keçirilən Azərbaycan Respublikası vətəndaşları arasında qadınlar da olmuşdur.

Qadınların regionlarda fəallığının artırılması, qadın sahibkarlığının inkişaf etdirilməsini diqqətə alan Ombudsman tərəfindən sahibkar qadınlarla görüşlər keçirilmiş, onların problemləri ilə bağlı müzakirələr aparılmış, zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Qadınların cəmiyyətin sosial-iqtisadi və siyasi həyatında fəal iştirakının təmin edilməsi istiqamətində müvafiq dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, habelə beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq davam etdirilmişdir.

Ombudsman tərəfindən BMT, Avropa Şurası, Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti, Avropa İttifaqı və digər beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri ilə görüşlərdə, eyni zamanda, qadın hüquqlarının səmərəli müdafiəsi, insan alverinə və məişət zorakılığına qarşı mübarizə məsələləri ətrafında təcrübə mübadiləsi və müzakirələr aparılmışdır.

Ombudsman beynəlxalq və regional təşkilatlara ünvanlanmış müraciətlərində Ermənistanın hərbi münaqişələr zamanı mülki əhalinin, o cümlədən qadınların insan hüquqlarının qorunmasına dair beynəlxalq sənədləri ciddi şəkildə pozmasını qınamağa və müvafiq cəza tədbirlərinin görülməsinə çağırılmışdır.

Ombudsman Aparatının əməkdaşları “Azərbaycanda məişət zorakılığı qurbanlarının təhlükəsizliyini və onlara dəstəyi təmin etmək üçün dövlət orqanlarının və yerli səviyyəli istiqamətləndirmə mexanizmlərinin potensialının gücləndirilməsi” Tvinning layihəsi və “Yaxşı İdarəçilik üçün Tərəfdaşlıq-2” birgə proqramı çərçivəsində həyata keçirilən “Azərbaycanda İstanbul Konvensiyası və digər gender bərabərliyi

standartlarına dair məlumatlılığın artırılması” layihəsi üzrə maarifləndirici təlimlərdə iştirak etmişlər.

Ombudsman təsisatı tərəfindən qadın hüquqlarının müdafiəsi, gender bərabərliyinin təmin edilməsi, məişət zorakılığı, insan alveri və erkən evliliklə mübarizə mövzusunda maarifləndirici tədbirlər keçirilmişdir. Bununla yanaşı, Ombudsman tərəfindən Bakı Dövlət Universitetində “Genderə giriş” fənninin tədrisi davam etdirilmiş, qadın hüquqları, gender bərabərliyi, zorakılıqla mübarizə və bu kimi digər mövzularda mühazirələr aparılmışdır.

Gender bərabərliyi haqqında məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması, ölkə ictimaiyyətinin diqqətini gender əsaslı zorakılıqla və məişət zorakılığı ilə mübarizəyə cəlb etmək məqsədi ilə Ombudsman Aparatı və regional mərkəzlər tərəfindən mütəmadi olaraq, o cümlədən 25 noyabr - Qadınlara qarşı Zorakılıqla Beynəlxalq Mübarizə Günündə başlanılan və 10 dekabr – Beynəlxalq İnsan Hüquqları Gününədək davam etdirilən “Gender əsaslı zorakılığa qarşı 16 günlük fəallıq” kampaniyası, habelə “İnsan Hüquqları Aylığı” və “Uşaq Hüquqları Aylığı” çərçivəsində paytaxtda və regionlarda maarifləndirici videokonfranslar, onlayn təlim və seminarlar keçirilmişdir.

Uşaq hüquqlarının müdafiəsi. Uşaq hüquqlarının müdafiəsi, təbliği və təşviqi Ombudsmanın fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindəndir.

Uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış, uşaq hüquqlarının təmini vəziyyəti, dövlət müəssisələrində saxlanma şəraiti öyrənilmiş, uşaq hüquqlarına dair milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində təkliflər hazırlanmış, maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilmiş, bu sahədə fəaliyyət göstərən dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar və vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri davam etdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının dövlət uşaq siyasətinin başlıca prinsipləri, həmçinin BMT-nin Uşaq Hüquqları Komitəsinin və digər müvafiq beynəlxalq təşkilatların tövsiyələri nəzərə alınaraq təsisatda yaradılmış Uşaq hüquqlarının müdafiəsi sektorunun fəaliyyəti bu sahədə mövcud olan problemlərin sistemləşdirilməsinə, uşaq hüquqlarının səmərəli müdafiəsinin təşkilinə, uşaqlarla bağlı məsələlərdə onların iştirakının, habelə əlçatanlığın təmin edilməsinə, pozulmuş hüquq və azadlıqların bərpası ilə bağlı müraciətlərin araşdırılmasına, bu sahədə ixtisaslaşmış dövlət qurumları və vətəndaş cəmiyyəti institutları, habelə müvafiq beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın gücləndirilməsinə xidmət etmişdir.

Ombudsmanın ünvanına uşaq hüquqları ilə bağlı daxil olmuş müraciətlərdə alimentin ödənilməsinin və ünsiyyət hüququnun təmin edilməsi barədə məhkəmə qərarlarının icra olunmaması, sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən olunmaması, təhsil hüququnun pozulması, sosial müavinətlərin verilməməsi və bu kimi digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi O. (8833-21) Ombudsmana müraciət edərək, nəvələrinin Şəki rayonundakı məktəblərdən birində təhsil aldıklarını, lakin ana nəvələri tərəfindən təsərrüfat işlərinə məcbur edildiyi üçün təhsil hüququndan məhrum olunduqlarını bildirmiş, müvafiq köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətindən sonra məktəb direktoru tərəfindən uşağın ana nəvəsindən iltizam alınmış, uşaqların dərslərdə müntəzəm iştirakı təmin edilmişdir.

Ərizəçi G. (18142-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun qiymətləndirilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladının sağlamlıq vəziyyəti qiymətləndirilmiş və sağlamlıq imkanları məhdud uşaq hesab edilməsi barədə qərar qəbul edilmişdir.

Ərizəçi G. (5457-21) Ombudsmana müraciət edərək övladına sosial müavinətin təyin olunmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı sağlamlıq imkanları məhdud uşaq hesab edilərək, ona sosial müavinət təyin olunmuşdur.

Ərizəçi N.(4523-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının xəstəliyi ilə əlaqədar onun müayinə və müalicə olunmasına köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın TƏBİB-ə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı “Uşaq Bərpa Mərkəzi”ndə qeydiyyata alınmış, reabilitasiya müalicəsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi E. (6913-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının sağlamlıq vəziyyəti nəzərə alınmaqla eşitmə aparatı ilə təmin edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı Protez-Ortopedik İstehsalat və Reabilitasiya Mərkəzi tərəfindən eşitmə aparatı ilə təmin olunmuşdur.

Uşaq hüquqlarının pozulması ilə bağlı kütləvi informasiya vasitələrindən və sosial şəbəkələrdən əldə edilmiş məlumatlar operativ qaydada araşdırılaraq nəzarətdə saxlanılmışdır.

Bakı şəhərinin Suraxanı rayonunda valideyn baxımsızlığı nəticəsində sosial təhlükəli vəziyyətdə qalan 2019-cu il təvəllüdlü uşaqla bağlı kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələrdə yayılan məlumatla bağlı Ombudsman tərəfindən araşdırma aparılmış, uşağın vəziyyətinin öyrənilməsi məqsədilə saxlanıldığı müvafiq sığınacaqda ona baş çəkilmiş, azyaşlının səhhəti, qəyyumluq məsələsi və hüquqlarının təmini vəziyyəti diqqətdə saxlanmışdır.

İmişli rayonunda 11 yaşlı qızın hamilə qalması ilə bağlı kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələrdə yayılan məlumata əsasən, Ombudsman şəxsən həm uşaqla, həm də onun ailə üzvləri ilə görüşmüş, uşağın saxlanma şəraiti, səhhəti, psixoloji durumu, həmçinin təhsil və digər hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı vəziyyəti öyrənmiş, hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsi istiqamətində tövsiyələrini vermişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, “Ümid Yeri” Uşaq Sığınacağında və Azərbaycan Uşaqları İctimai Birliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Uşaq Sığınacağı – Reintegrasiya Mərkəzində saxlanılan uşaqların vəziyyəti də diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Pandemiya səbəbindən uşaqların səhhətində yaranmış problemlərlə yanaşı, təhsil və digər müəssisələrin, uşaq yaradıcılıq mərkəzlərinin fəaliyyətinin dayandırılması, distant təhsilə keçid, müəssisələrdə valideynlərlə görüşlərin məhdudlaşdırılması, ailələrdə psixoloji gərginlik səbəbindən məişət zorakılığı hallarının artması və digər bu kimi məqamlar uşaqların inkişafına mənfi təsir göstərmişdir.

Son iki ilə yaxın müddət ərzində ölkəmizdə uşaqlar pandemiya ilə bağlı yaranmış çətinliklərlə yanaşı, Ermənistanın təcavüzünün nəticələri ilə də üzləşmişlər.

Vətən müharibəsi zamanı Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinə hərbi hücumları nəticəsində baş vermiş uşaq itkiləri ilə bağlı Ombudsmanın aralıq hesabatı nəşr olunaraq yerli və beynəlxalq səviyyədə yayılmış, bu terror və ədalətsizliyə hüquqi müstəvidə düzgün qiymət verilməsi ilə bağlı çağırışlar edilmişdir.

Ombudsman uşaq hüquqlarının müdafiəsi sahəsində fəaliyyət çərçivəsində Suriyada davam edən münaqişəyə cəlb edilmiş uşaqların vəziyyətini də diqqətdə saxlamışdır.

Ombudsmana müraciət edən bir sıra şəxslər Suriya Ərəb Respublikasında döyüşən silahlı dəstələrin girovluğundakı yaxın qohumları olan uşaqların ölkəmizə qaytarılmasında köməklik göstərilməsini xahiş etmişlər.

Rusiya Federasiyasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili, Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Uşaq Hüquqları üzrə Müvəkkil, Qazaxıstan Respublikasının Təhsil və Elm Nazirliyi yanında Uşaq hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Komitəsi, Rusiyanın Azərbaycan Respublikasındakı Səfirliyi və digər qurumlar tərəfindən Suriya və İraq Respublikalarındakı münaqişə zonalarında olan azərbaycanlı uşaqların ölkəyə qaytarılması ilə bağlı Ombudsmana müraciətlər edilmişdir.

Ombudsman bu istiqamətdə zəruri tədbirlərin görülməsi məqsədilə müxtəlif vaxtlarda Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə, həmçinin digər səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər etmişdir.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan hökuməti tərəfindən görülmüş tədbirlər nəticəsində 14-ü uşaq olmaqla, Suriyanın Cerabus şəhərindəki Amerna düşərgəsində saxlanılan 20 nəfər Azərbaycan vətəndaşının vətənə repatriasiyası həyata keçirilmişdir. Daha sonra Türkiyə Respublikasının Hatay vilayətinin İskəndərün uşaq evində saxlanılan 4 uşaq, İraq Respublikasının cəzaçəkmə müəssisələri və uşaq evlərində saxlanılan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan 38 uşaq, habelə Suriyanın Cerabus şəhərindəki Amerna düşərgəsində saxlanılan daha 12 nəfərin, onlardan 8-i uşaq olmaqla ölkəyə qaytarılması təmin edilmişdir.

Ombudsman uşaq hüquqlarının etibarlı müdafiəsi və təbliği sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsinə, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa böyük önəm vermişdir. Belə ki, Ombudsmanın nümayəndələri təsisatın üzv olduğu Avropa Uşaq Ombudsmanları Şbəkəsinin (ENOC) 25-ci İllik Konfransında və Baş Assambleyasında onlayn formatda iştirak etmişlər. “COVID-19 və uşaq hüquqları” mövzusunda həsr olunmuş həmin tədbirdə ötən dövr ərzində pandemiya, İkinci Qarabağ müharibəsi və postmüharibə dövründə uşaq hüquqlarının təmini sahəsində Ombudsman tərəfindən görülən işlər barədə məlumat verilmişdir.

Ombudsman Aparatı ilə BMT-nin Uşaq Fondunun (UNICEF) Azərbaycandakı Nümayəndəliyi arasında imzalanmış 2021-2022-ci il üzrə İş Planına əsasən, Milli Preventiv Qrup tərəfindən uşaq hüquqlarının təmini vəziyyətinin monitorinqinə və Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinin təkmilləşdirilməsinə texniki dəstək üzrə əməkdaşlıq edilmişdir. İş Planı çərçivəsində hüquq pozuntusu törətmiş uşaqların vəziyyətinin öyrənilməsinə dair araşdırma aparılmış, təklif və tövsiyələri əks etdirən hesabat hazırlanmışdır.

Ombudsman 1 İyun – Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü münasibətilə dünya ictimaiyyətinə videomüraciət ünvanlayaraq, ayrı-seçkiliyə yol vermədən uşaqların hüquqlarının qorunması ilə bağlı çağırış etmişdir.

Ombudsman müraciətində İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistan təcavüzünün qurbanına çevrilmiş uşaqların pozulmuş hüquqlarına toxunmuş, 4 İyun -

Aqressiya Qurbanı olan Uşaqların Beynəlxalq Günü ərəfəsində dünya ictimaiyyətini uşaqları hər cür zorakılıqdan, təcavüzdən müdafiə etməyə çağırmışdır.

“İnsan Hüquqları Aylığı” çərçivəsində Ombudsmanın regional mərkəzləri tərəfindən Gəncə və Şəki şəhər İnteqrasiya Təlimli İnternat Tipli gimnaziyalarda, Şəki şəhər Qarışıq Tipli Uşaq Evində, Quba şəhər Valideyn Himayəsindən Məhrum Olmuş Uşaqlar üçün Tam Orta İnternat Məktəbi və Xüsusi Peşə Məktəbində, Cəlilabad şəhər 8 sayılı Texniki və Humanitar fənlər təmayüllü məktəb-liseyində, Lənkəran şəhər O.Mirzəyev adına Qarışıq tipli Uşaq Evi və İnteqrasiya Təlimli İnternat Tipli Gimnaziyada uşaq hüquqlarına dair maarifləndirici tədbirlər təşkil edilmişdir.

Ombudsmanın Milli Preventiv Qrupu tərəfindən paytaxtda və regionlarda başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Belə ki, 11 nömrəli İnteqrasiya təlimli internat məktəbinə, 8 nömrəli Sanatoriya tipli internat məktəbinə, Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün 3 və 5 nömrəli respublika xüsusi internat məktəblərinə, eləcə də 2 və 3 sayılı uşaq evlərinə xəbərdarlıq etmədən keçirilən başçəkmələrdə müxtəlif yaş qruplarından olan uşaqların hüquqlarının təmini vəziyyəti, saxlanma şəraiti, habelə müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftarı məsələləri öyrənilmişdir.

Bununla yanaşı, Gəncə körpələr evi və uşaq evində, Qubada yerləşən Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar üçün tam orta internat məktəbində, Quba Xüsusi Peşə məktəbində, O.Mirzəyev adına Lənkəran şəhər qarışıq tipli uşaq evində, Goranboy, Tovuz, Gəncə, Şəki, Salyan, Neftçala, Siyəzən şəhər və rayon inteqrasiya təlimli internat tipli gimnaziyalarda başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

Həmin müəssisələrlə yanaşı, il ərzində MPQ üzvləri tərəfindən uşaqların saxlandığı 1 nömrəli Körpələr evi, Şəki qarışıq tipli uşaq evi, Psixonevroloji uşaq evi, 1 nömrəli Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün Sosial Xidmət Müəssisəsi, Həssas əhali qruplarından olan şəxslər üçün Sığınacaq və Sosial Reabilitasiya Müəssisəsi, Sağlamlıq imkanları məhdud valideyn himayəsindən məhrum uşaqlar üçün 4 nömrəli Respublika xüsusi internat məktəbi, E.Quliyev adına sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün 9 nömrəli xüsusi internat məktəbi, 10 nömrəli sanatoriya tipli internat məktəbi, R.Kəlbəyev adına Xınalıq kənd internat tam orta məktəbi, Respublika Psixiatriya Xəstəxanası, Zaqatala və Sumqayıt şəhər İnteqrasiya təlimli internat tipli gimnaziya və Ədliyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin Yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün tərbiyə müəssisəsinə və 4 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinə başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

Başçəkmələr zamanı adı çəkilən müəssisələrin sinif, yataq və istirahət otaqlarına, mətbəxinə, yeməxanasına, ərzaq anbarına baxış keçirilmiş, loqopedik və psixoloji işin təşkili ilə bağlı mövcud vəziyyət və sənədləşmə araşdırılmışdır. Başçəkmələrin yekununda müəyyən olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması məqsədilə müvafiq tədbirlər görülmüş, müəssisələrin rəhbərliyinə tövsiyələr verilmiş, o cümlədən Ombudsmanın Çağrı Mərkəzi barədə məlumatı özündə əks etdirən plakatlar təqdim edilmişdir.

BMT-nin Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyasının qəbul olunmasının ildönümü ərəfəsində uşaqlara diqqətin daha da artırılması, uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsinin və onların daha effektiv müdafiəsinin təmin olunması məqsədilə Ombudsman tərəfindən 20 oktyabr - 20 noyabr tarixlərində ölkədə “Uşaq Hüquqları Aylığı” elan edilmişdir. Bununla bağlı, uşaq hüquqlarının təmini, təbliği və müdafiəsi ilə məşğul olan hər bir qurum bu təşəbbüsə qoşulmağa dəvət edilmiş, xüsusi karantin rejimi qaydalarına əməl edilməklə uşaqlarla bağlı təşkil olunacaq bütün tədbirlərdə onların birbaşa iştirakının təmin edilməsi ilə bağlı çağırış olunmuşdur.

Aylıq çərçivəsində uşaq hüquqları üzrə maarifləndirmə işinin gücləndirilməsi və bu sahədə biliklərin daha da təkmilləşdirilməsi məqsədilə Ombudsman Aparatı tərəfindən

Bakı şəhərinin 12 rayonu üzrə bir sıra təhsil müəssisələrini əhatə edən şagird və müəllim heyəti üçün onlayn formatda təlimlər təşkil edilmiş, həmçinin məktəblilər üçün 18 Noyabr – Uşaqların Cinsi İstismar və Cinsi Zorakılıqdan Müdafiəsinə dair Avropa Gününə həsr edilmiş onlayn maarifləndirici tədbir keçirilmişdir.

Ombudsmanın Gəncə, Şəki, Quba və Cəlilabad regional mərkəzləri tərəfindən ətraf şəhər və rayonları əhatə etməklə ümumilikdə 180-dən artıq ümumtəhsil müəssisəsində təlimlər keçirilmişdir. Şagirdlər, müəllimlər, yerli icra hakimiyyəti nümayəndələri, polis əməkdaşları, psixoloqlar, uşaq müəssisələrinin rəhbərləri və uşaqlarla işləyən digər şəxslər maarifləndirici tədbirlərdə iştirak etmişlər.

Təlimlər zamanı iştirakçılara uşaq hüquqlarına dair mövcud normativ hüquqi aktlar və hüquqi müdafiə vasitələri haqqında məlumat verilmiş, ayrı-seçkiliyin formaları və onunla mübarizə üsulları, uşaqların istismar, sui-istifadə, laqeyd rəftar və zorakılıqdan müdafiəsi, erkən nikah, uşaq əməyi, zərərli təsirlərdən mühafizə məsələlərinə toxunulmuşdur.

“Uşaq Hüquqları Aylığı” təşəbbüsünə dövlət qurumları, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları da qoşulmuş və aylıq çərçivəsində uşaq hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirmişlər. Görülən işlər KİV və sosial media resurslarında işıqlandırılmışdır.

Şəhid ailələrinin övladları diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Ombudsman Vətən Müharibəsi Qəhrəmanları Şahin Allahyarov və kapitan Surxay Noçuyevin, Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik-leytenant Qərib Baxşəliyevin ailələrini, həmçinin şəhidlərin ölümündən sonra doğulan övladlarını ziyarət etmiş, onların qayğıları ilə maraqlanmışdır.

Ombudsman Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən A.S.Makarenko adına Humanitar fənlər təmayüllü respublika internat tipli gimnaziya şəhid övladları üçün təşkil olunmuş “Qaliblər düşərgəsi”ni ziyarət etmiş, uşaqlarla səmimi görüş keçirmiş, onların qidalanmasının, sağlamlıqlarının təmini və asudə vaxtlarının təşkili ilə maraqlanmışdır.

Ombudsman Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin təşkil etdiyi, şəhid və qazi övladlarının da iştirak etdiyi “Mən lider olmaq istəyirəm” yay məktəbində, həmçinin Azərbaycan Uşaqlarının V Ümumrespublika Forumunda çıxış etmiş, uşaqların fikirlərini dinləyərək onları hüquqları barədə məlumatlandırmışdır.

Ombudsman Qarabağ Dirçəliş Fondu tərəfindən “Karabakh Memorial” internet resursunun və “Erməni terrorunun azyaşlı qurbanları” adlı layihəsinin təqdimatında iştirak edərək çıxış etmişdir. Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın mülki yaşayış məntəqələrinin atəşə tutması nəticəsində baş vermiş uşaq itkiləri barədə Ombudsmanın aralıq hesabatı “Karabakh Memorial” internet resursunun saytında yerləşdirilmişdir.

Uşaqların yaradıcılıq imkanlarının artırılması və onların hüquqları barədə maariflənməsi məqsədilə Ombudsman təsisatı tərəfindən 10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günü münasibətilə “Postmüharibə dövründə insan hüquqları” mövzusunda uşaq rəsm müsabiqəsi elan edilmişdir. Müsabiqədə Bakı şəhəri və regionlardan 236 uşaq iştirak etmiş, qaliblər diplom və hədiyyələrlə mükafatlandırılmış, digər iştirakçılara isə təşəkkürnamələr təqdim edilmişdir.

Ombudsmanın ideya müəllifi olduğu sosial yönümlü layihə çərçivəsində BMT-nin “Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyası onun elmi redaktorluğu ilə sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar və onlarla işləyən şəxslər üçün jest dilinə tərcümə edilmiş, elektron kitab hazırlanmış, layihənin tərəfdaş qurumları olan Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, Milli-İrsi Mədəni Tarixi

Araşdırmalar Fondu və “Səssiz Ünsiyyət” Jest Dilinin İnkişafına Dəstək Təşkilatı ilə birlikdə həmin kitabın təqdimat mərasimi keçirilmiş, sosial media vasitəsilə yayılmışdır.

Qeyd edilən maarifləndirmə tədbirləri “Uşaqlara dair Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2020-2025-ci illər üçün Fəaliyyət Planı”, “Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”, “Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə” Dövlət Proqramı və “Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020-2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı” və “Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”nda Ombudsmana tövsiyə edilmiş tədbirlərin icrasına töhfə vermişdir.

Ahılların hüquqlarının müdafiəsi. Əhalinin həssas qruplarına aid edilən ahılların hüquqlarının müdafiəsi, onları narahat edən problemlərin həlli daim Ombudsman tərəfindən diqqətdə saxlanılmışdır.

Ahıl şəxslər tərəfindən Ombudsmanın ünvanına daxil olmuş müraciətlərdə pensiyaların yenidən hesablanması, sanatoriya-kurort yollayışları ilə təmin olunma, sosial xidmət müəssisəsinə yerləşdirilmə, maddi köməklik, habelə ərzaq yardımının göstərilməsi və bu kimi digər hallar öz əksini tapmışdır.

Ərizəçi H. (5200-21) Ombudsmana müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyinin 1 saylı psixonevroloji sosial xidmət müəssisəsindən Ahıl şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsinə köçürülməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın aidiyyəti üzrə müraciətindən sonra ərizəçinin həmin müəssisəyə köçürülməsi təmin edilmişdir.

Ərizəçi C. (4147-21) Ombudsmana müraciət edərək, ailə başçısını itirməyə görə təyin edilmiş pensiya ödənişinin dayandırıldığını bildirmiş, sosial təminat hüququnun müdafiəsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçiyə ailə başçısını itirməyə görə təyin edilmiş pensiya ödənişi bərpa edilmişdir.

Ərizəçi A. (7150-21) Ombudsmana müraciət edərək, maddi durumunun ağır olduğunu bildirmiş, ona ərzaq yardımı edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçi ərzaq sovqatı ilə təmin edilmişdir.

Ərizəçi Ə. (8433-21) Ombudsmana müraciət edərək, ağır xəstəlikdən əziyyət çəkdiyini bildirmiş, sanatoriya şəraitində müalicəsinin təşkil edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra ərizəçi sanatoriya-kurort yollayışı ilə təmin edilmişdir.

Ərizəçi L. (5381-21) Ombudsmana müraciət edərək, 1994-cü ildə şəhid olmuş həyat yoldaşının pensiyasının 2020-ci ilədək düzgün hesablanmadığını, yaranmış fərqi ödənilməsi ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə müraciətindən sonra yaranmış 7595,28 manat fərq məbləğinin aylıq pensiyanın məbləğinə əlavə edilməklə müvafiq kart hesabına köçürülməsi təmin edilmişdir.

Ahıl şəxslərin sosial müdafiəsi sahəsində mövcud vəziyyətin və normativ hüquqi bazanın təhlili, beynəlxalq təcrübəyə müvafiq olaraq təkmilləşdirilməsi, eyni zamanda ahılların asudə vaxtının təşkili, sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, onlara tibbi xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində müvafiq işlər görülmüş, hüquqi maarifləndirmə tədbirləri keçirilmiş, aidiyyəti dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar və vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıq davam etdirilmişdir.

Ombudsman aparatının əməkdaşı Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi Ofisinin təşkil etdiyi “Ahıl şəxslərin hüquqlarının müdafiəsində Ombudsmanın rolu” mövzusunda regional konfransda iştirak etmiş, ahıl şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi sahəsində görülmüş işlərlə bağlı məlumat vermiş, mövcud müsbət təcrübələrlə bağlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Ombudsman Aparatının və regional mərkəzlərin əməkdaşları tərəfindən pandemiya dövründə paytaxtda və ölkənin müxtəlif bölgələrində yerləşən sosial xidmət müəssisələrində ahıl insanların xüsusi karantin rejimi şəraitində hüquqlarının təmini vəziyyəti öyrənilmiş, onların koronavirus infeksiyasından qorunması istiqamətində görülən işlərin monitorinqi aparılmış, zəruri tapşırıq və tövsiyələr verilmişdir.

Ombudsmanın 916 Çağrı Mərkəzi ahıl şəxslərin müraciətlərinin operativ qəbuluna imkan vermiş, yaşı 65-dən yuxarı olan aztəminatlı və tənha şəxslərin bir sıra problemlərinin səmərəli həllinə şərait yaratmışdır.

Ombudsmanın Milli Preventiv Qrupunun üzvü olan həkim-ekspert, habelə psixoloq və sosial işçinin iştirakı ilə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyinin Ahıl şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsinə əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən planlı başçəkmə həyata keçirilmiş, ahıl şəxslər fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla söhbətlər aparılmış, müraciətləri dinlənilmiş və araşdırılmışdır. Başçəkmələr zamanı sosial xidmət müəssisələrindəki ahılların hüquqlarının təmini vəziyyəti, onlar üçün yaradılmış şəraitin müyəssərliyi, qidalanma, tibbi və sosial xidmətlərə çıxış imkanları, asudə vaxtın səmərəli təşkili məsələləri, ahıl şəxslərin məişət şəraitinin, sosial problemlərinin və sağlamlıq hüquqlarının təmini ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Ombudsman hesab edir ki, ahılların layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək məqsədilə tənha, kimsəsiz, hərəkət qabiliyyəti məhdud ahıllara evdə sosial xidmət işinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, kimsəsiz ahılların gündə azı bir dəfə dövlət hesabına qida ilə təmin olunması üzrə mexanizmin hazırlanması, asudə vaxtın səmərəli təşkili məqsədilə bələdiyyələrin nəzdində resurs mərkəzlərinin yaradılması vacibdir.

Ölkəmizin qoşulduğu Avropa Sosial Xartiyasının bir sıra digər maddələri ilə yanaşı, ahıl şəxslərin sosial müdafiə hüququ ilə bağlı 23-cü maddəsinin ratifikasiya edilməsi məqsədemüvafiqdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, ahıl şəxslərin sosial-hüquqi müdafiəsinin daha da gücləndirilməsini təmin etmək məqsədilə “Ahıl vətəndaşların sosial hüquqlarının müdafiəsi üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi zəruridir.

Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi. Ombudsman BMT-nin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiyasının 33.2-ci maddəsinə uyğun olaraq bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinin təşviqi, müdafiəsi və monitorinqi üzrə müstəqil mexanizmin funksiyalarını yerinə yetirmişdir.

Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi, problemlərinin həlli istiqamətində zəruri addımlar atılmış, müraciətləri üzrə araşdırmalar aparılmış, bu şəxslərin hüquqlarının səmərəli təmini məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumları, habelə vətəndaş cəmiyyəti institutları və beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq davam etdirilmişdir.

Ombudsmana ünvanlanmış müraciətlərdə əlilliyin düzgün qiymətləndirilməsi, müalicə və müayinənin təşkilində köməklik göstərilməsi, güzəştli dərman preparatları ilə təmin olunma, tibb müəssisələrinə və bərpa mərkəzlərinə göndərişlərin verilməsi, reabilitasiya, o cümlədən protez-ortopediya vasitələri ilə təmin edilmə, mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, güzəştli nəqliyyat vasitələrinin verilməsi kimi hallar öz əksini tapmış, qeyd edilən məsələlərin həlli məqsədilə zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Ərizəçi M. (14953-21) Ombudsmana müraciət edərək, ağır xəstəliyi ilə əlaqədar stasionar müalicə keçməsinə və yenidən xəstəxanadan çıxmasına baxmayaraq, müvafiq tibbi-sosial ekspert komissiyası tərəfindən əlillik dərəcəsinin müəyyən olunmasından imtina edildiyini bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin əlillik vəziyyəti dövlət tibb müəssisəsinin müvafiq göndərişi əsasında "Qarışıq astma, bronxial astma, qarışıq forma, hissəvi nəzarət olunmayan xroniki respirator çatışmazlıq, qarışıq tipli əhəmiyyətli ventilyasiya pozğunluğu, emfizema, ağ ciyərlərin emfizeması" diaqnozu üzrə qiymətləndirilmiş və ona ümumi səbəbdən beş il müddətinə ikinci dərəcə əlillik təyin edilmişdir.

Ərizəçi H. (234-21) Ombudsmana müraciət edərək, övladının sağlamlıq imkanları məhdudluğunu nəzərə alaraq, protezlə təmin edilməsi barədə aidiyyəti üzrə müraciətlərinə baxılmadığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə müraciətindən sonra tibbi-sosial ekspert komissiyasının müvafiq qərarı əsasında ərizəçinin övladı Protez-Ortopedik İstehsalat və Reabilitasiya Mərkəzində müayinə olunmuş və ona yuxarı ətraf protezi sifariş edilməklə müraciəti təmin edilmişdir.

Ərizəçi S. (3692-21) Ombudsmana müraciət edərək, ağır xəstəlikdən əziyyət çəkən oğlunun əlillik dərəcəsinin müəyyən edilməsi məqsədilə Astara Rayon Mərkəzi Xəstəxanası tərəfindən müvafiq göndərişin rəsmiləşdirilməsi ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin yanında İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin oğlunun tibbi sənədləri hazırlanaraq, "Kvadroplegik spastik serebral iflic, uşaq serebral iflici, spastik tetraplegiya" diaqnozu ilə Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Alt Sistemə yerləşdirilməklə rəsmiləşdirilmiş və ona birinci dərəcəli müddətsiz əlillik təyin olunmuşdur.

Göstərilənlər nəzərə alınaraq, habelə beynəlxalq təcrübəyə əsaslanmaqla tibbi-sosial ekspert komissiyalarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi məqsədmüvafiqdir. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, həyata keçirilən bütün müsbət dəyişikliklərə baxmayaraq, hələ də bu istiqamətdə bir sıra problemlərə rast gəlmək mümkündür.

Ombudsman pandemiya dövründə əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi məsələsinə xüsusi həssaslıqla yanaşmış və daxil olmuş müraciətlər, o cümlədən Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə edilən zənglər üzrə operativ addımlar atılmışdır.

Ərizəçi M. (27385-21) Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinə müraciət edərək, Əlillərin Bərpa Mərkəzində qeydiyyatda olan övladının eşitmə cihazını bundan əvvəl şəxsi vəsaiti hesabına aldığı, həmin cihazın dövlət hesabına təmin edilməsi ilə bağlı müraciətlərinin nəticəsiz qaldığını bildirmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Tibbi-Sosial Müdafiə Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə müraciətindən sonra ərizəçinin övladı eşitmə cihazı ilə təmin olunmuşdur.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, əlilliyi olan şəxslərin tibbi-sosial və psixoloji xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı müraciətləri də təmin edilmişdir.

Ombudsman və onun tapşırığı əsasında aparatın və regional mərkəzlərin əməkdaşları, o cümlədən Milli Preventiv Qrupunun üzvləri tərəfindən təhsil, səhiyyə və sosial xidmət müəssisələrində monitorinqlər davam etdirilmiş, əlilliyi olan şəxslərin, xüsusilə sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların vəziyyəti və ehtiyacları araşdırılmış, sosial-məişət problemlərinin həll edilməsi, sağlamlıq, təhsil və digər hüquqlarının təmini ilə bağlı müvafiq müəssisələrin rəhbərliyinə tövsiyələr verilmişdir. Monitorinqlərin nəticələrinə əsaslanmaqla maarifləndirici tədbirlər təşkil olunmuş, müəyyən olunmuş nöqsanların aradan qaldırılması istiqamətində zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Autizmlə şəxslərin hüquqlarının müdafiəsinə diqqətin artırılması, o cümlədən uşaqların məktəbəqədər, ibtidai və orta təhsil almaları üçün müvafiq təhsil müəssisələri və ixtisaslaşdırılmış reabilitasiya-inkışaf mərkəzləri şəbəkəsinin genişləndirilməsinə, ixtisaslı və peşəkar kadr hazırlığının gücləndirilməsi zəruridir. Belə ki, bu şəxslərin davranış qaydalarının təbliği, onların reabilitasiyasında dünya təcrübəsinin öyrənilməsi və tətbiqi onların tibbi, sosial və psixoloji problemlərinin həllində olduqca əhəmiyyətlidir.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyeva hər zaman olduğu kimi bu qəbildən olan uşaqlara öz qayğısını əsirgəməmiş, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Bakının Nizami rayonunda yeni inşa edilən Autizm Mərkəzinin istifadəyə verilməsində iştirak etmiş, gündəlik qayğılarının həllini daim diqqətdə saxlamışdır.

Heydər Əliyev Fondunun bu sahədəki fəaliyyəti xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsində, onların həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasında, təhsil problemlərinin həllində böyük əhəmiyyət daşımaqdadır.

Ombudsman xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanlar üçün təşkil olunan "Fərqli fərdlər" mövzusunda 3-cü Beynəlxalq Konqresdə autizm spektr pozuntusu olan şəxslərə dövlət qayğısı haqqında xüsusi normativ hüquqi aktın və məqsədli dövlət proqramının qəbul edilməsinin zəruriliyini diqqətə çatdırmışdır.

Əlilliyi olan şəxslərin inklüziv təhsilinin təşkili üçün maliyyə və insan resurslarının ayrılmasını, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların erkən yaşlarından inklüziv təhsilə hazırlanmasını zəruri hesab edən Ombudsman onların valideynlərinin maarifləndirilməsini, uşaqlarla məşğul olan mütəxəssislərin peşəkarlığının artırılmasını, cəmiyyətdə mövcud olan digər bu kimi sosial-psixoloji problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsini hər zaman diqqətdə saxlayır.

Ombudsman müxtəlif vaxtlarda həm illik məruzələrində, həm də səlahiyyətli dövlət qurumlarına ünvanladığı müraciətlərdə əlilliyi olan şəxslər üçün ictimai həyatın

bütün sahələrində müyəssərliyin təmin olunması üzrə təkliflərinin təmin edildiyini nəzərə alaraq, bu sahədə işin daha da genişləndirilməsini zəruri hesab edir.

Ombudsmanın təşəbbüsü əsasında “Briut” Tibb Mərkəzinin psixoloq və psixiatrlarının iştirakı ilə müharibə və postmüharibə dövründə şəhid ailələrinin üzvlərinə və müharibə veteranlarına posttravmatik stres mərhələsindəki psixoloji vəziyyətlərinin yaxşılaşmasına yardım etmək və onların normal həyata adaptasiyasını təmin etmək məqsədilə psixoloji yardım göstərilmişdir.

Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının səmərəli müdafiəsi və təşviqi məqsədilə Ombudsmanın təşəbbüsü və iştirakı ilə dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti institutları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıqda tədbirlər keçirilmişdir.

5 May - Avropa Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqlarının Müdafiəsi Gününə həsr olunmuş “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsində Ombudsman Aparatı ilə vətəndaş cəmiyyəti institutları arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi” mövzusunda təşkil olunmuş tədbirdə sosial cəhətdən həssas qrupdan olan şəxslər üçün müxtəlif sahələrdə xidmətlərin əlçatanlığının təmin olunması istiqamətində həyata keçirilmiş işlər və qarşıda duran vəzifələr barədə müzakirələr aparılmışdır.

Milli İnsan Hüquqları İnstitutlarının Avropa Şəbəkəsinin Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi üzrə İşçi Qrupunun davamlı görüşləri keçirilmiş, görülən işləri əks etdirən birgə bülletenlərdə Azərbaycan Ombudsmanının bu sahədəki fəaliyyəti geniş işıqlandırılmışdır.

Avropa İttifaqı və Avropa Şurası tərəfindən “Şərq Tərəfdaşlığında əlillik modelləri: ən yaxşı təcrübələr və öyrənilən nəticələr” mövzusunda keçirilmiş, Ombudsman Aparatının əməkdaşının da iştirak etdiyi tədbirdə daha əhatəli modellərin qəbul edilməsinə dair ən yaxşı təcrübələr, eləcə də Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində öyrənilən çətinliklər və nəticələrə dair müzakirələr aparılmışdır.

Avropa İttifaqı - Azərbaycan Əməkdaşlıq Komitəsi çərçivəsində Ədliyyə, Azadlıq və Təhlükəsizlik, İnsan hüquqları və Demokratiya üzrə alt-komitənin 9-cu iclasında təsisatın əməkdaşları tərəfindən əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Ombudsmanın fəaliyyətinə dair ətraflı məlumat təqdim edilmişdir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən “Azərbaycanda köməkçi texnologiyalar sektorunun gücləndirilməsi” mövzusunda keçirilmiş seminarda Ombudsmanın əlilliyi olan şəxslərin hüquqları, o cümlədən sosial təminat və sağlamlıq hüquqlarının müdafiəsi sahəsində fəaliyyəti ilə bağlı geniş məlumat verilmişdir.

Ombudsmanın regional mərkəzləri tərəfindən “İnsan Hüquqları Aylığı” və “Uşaq Hüquqları Aylığı” çərçivəsində əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi və təşviqində Ombudsmanın roluna dair keçirilmiş görüşlərdə, habelə 3 Dekabr - Beynəlxalq Əlilliyi olan Şəxslər Günü münasibətilə təşkil olunmuş “Hamı üçün layiqli iş – heç kim kənardə qalmasın” mövzusunda konfransda və “Əlilliyi olan şəxslərə qayğı və imkanların genişləndirilməsi”nə dair Forumda əlilliyi olan şəxslərin, habelə uşaq və gənclərin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi sahəsində Ombudsmanın fəaliyyəti diqqətə çatdırılmışdır.

II fəsil.

BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

İnsan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiəsi sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi, ölkəmizdə insan hüquqlarının inkişafı sahəsində əldə olunan uğurların və qazanılmış müsbət təcrübənin təbliği və mübadiləsi məqsədilə Azərbaycan Ombudsmanı xarici ölkələrin ombudsmanları və milli insan hüquqları institutları, habelə bu qurumlar tərəfindən yaradılan beynəlxalq birlik və şəbəkələrlə, həmçinin BMT, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı və digər nüfuzlu beynəlxalq qurumlarla əlaqələrini daha da genişləndirmişdir.

Müharibə və postmüharibə dövründə Ermənistan tərəfindən insan hüquqlarının, beynəlxalq humanitar hüququn norma və prinsiplərinin pozulması faktlarının müəyyən edilməsi ilə bağlı həyata keçirilmiş fəaliyyət. Ombudsman işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə səfərlər edərək, oradakı vəziyyətlə yaxından tanış olmuş, işğal dövründə ətraf mühitə, mülki obyektlərə, tarixi, dini və mədəni abidələrə vurulmuş zərərlə bağlı yerində araşdırmalar aparmış, toplanmış faktlar əsasında xüsusi bəyanatlar verilmiş, eyni zamanda hesabatlar hazırlanaraq, aidiyyəti beynəlxalq təşkilatlara və milli insan hüquqları institutlarına göndərilmişdir.

Ombudsmanın dəvəti əsasında işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə, eyni zamanda müharibə dövründə Ermənistan silahlı qüvvələrinin hücumlarına məruz qalmış yaşayış məntəqələrində insan hüquqlarının, beynəlxalq humanitar hüququn norma və prinsiplərinin pozulması faktlarının araşdırılması məqsədilə müxtəlif vaxtlarda aşağıda xarici nümayəndə heyətləri Azərbaycana səfər etmişlər:

- Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun rəhbərliyi və onun nəzdində yaradılmış Qarabağ Müşahidə Qrupunun müstəqil ekspertlərindən ibarət heyət;
- İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının Prezidenti və Baş Katibliyinin nümayəndələri;
- İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasının sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti;
- Bolqarıstan Respublikasının Ayrı-seçkilik Əleyhinə Müdafiə Komissiyasının sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti.

2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə insan hüquqları və humanitar hüququn norma və prinsiplərinin pozulması ilə bağlı faktların araşdırılması, bununla əlaqədar xüsusi hesabatın hazırlanması məqsədilə Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumu nəzdində yaradılmış Qarabağ Müşahidə Qrupunun üzvləri ilk günlərdən Ombudsman ilə mütəmadi qaydada videokonfrans vasitəsilə görüşlər keçirmiş, vəziyyətlə bağlı ətraflı məlumat almışlar. Qrupda Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun rəhbərinin və idarə heyəti üzvləri ilə yanaşı, eyni zamanda müharibə cinayətlərinin araşdırılması sahəsində ixtisaslaşmış müstəqil ekspertlər də təmsil olunmuşdur.

Qrup üzvləri Ombudsmanın dəvəti ilə müharibə cinayətlərinə dair faktları yerində araşdırmaq məqsədilə Azərbaycana səfər etmiş, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisində, Azərbaycan Respublikası Minatəmizləmə Agentliyində və digər dövlət qurumlarında görüşlər keçirmiş, ölkəmizin işğaldan azad edilmiş ərazilərində tarixi, dini və mədəni abidələrə qarşı törədilmiş vandalizm halları, ərazilərin minalarla çirkləndirilməsi faktları ilə bağlı məlumat toplamış, müzakirələr aparmışlar.

Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun Qarabağ Müşahidə Qrupunun üzvləri Ombudsman ilə birlikdə Ağdamda Ermənistan tərəfindən işğal dövründə dağıdılmış yaşayış binalarına, mülki infrastruktura, tarixi, dini və mədəni abidələrə baxışlar keçirmişlər. Qarabağ xanı Pənahəli xanın məqbərəsi, “Cümə” və “Qiyaslı” məscidləri, eyni zamanda şəhərdə dağıntılara məruz qalmış digər mədəni və sosial obyektlərlə bağlı yerində araşdırma aparılmış, minalanmış əraziyə baxış keçirilmiş, mina qurbanları ilə bağlı geniş məlumat verilmişdir.

Qrup üzvləri ilə birlikdə Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən ağır artilleriya və iriçaplı silahlardan atəşə məruz qalmış, döyüş bölgəsindən kənarında yerləşən Tərtər rayonunda ciddi ziyan dəymiş yaşayış evləri, təhsil müəssisələri, inzibati binalar və digər mülki obyektlərdə monitorinq aparılmışdır.

Faktaraşdırıcı missiyalar zamanı toplanmış müvafiq materiallar əsasında Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun dəstəyi ilə Qarabağ Müşahidə Qrupunun üzvləri tərəfindən xüsusi hesabat hazırlanmış və Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində Azərbaycan Ombudsmanının iştirakı ilə keçirilmiş mətbuat konfransında geniş ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur. Mətbuat konfransında Qarabağ Müşahidə Qrupunun üzvləri tərəfindən kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinə monitorinqlə bağlı geniş məlumat verilmişdir.

Ombudsman həmin tədbirdə Türkiyə mətbuatına İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə Ermənistan tərəfindən beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinin pozulması, həmçinin işğal dövründə ərazilərin minalanması, Birinci Qarabağ müharibəsindən keçən müddətdə 3890 soydaşımızın itkin düşməsi ilə bağlı geniş məlumatları diqqətə çatdırmışdır.

Müvafiq hesabatda həm Birinci, həm də İkinci Qarabağ müharibələri dövründə Ermənistan tərəfindən beynəlxalq humanitar hüququn tələblərini, eləcə də Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının tələblərini pozaraq müharibə cinayətləri törədilməsi, dinc əhali və mülki obyektlərin qadağan olunmuş silahlardan, həmçinin fosforlu bombalardan istifadə edilməklə qəsdən hədəfə alınması barədə faktlar əks olunmuş, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə basdırılan minaların xəritələrinin Azərbaycan tərəfinə verilməməsi mövcud vəziyyətdə ağır cinayət kimi qiymətləndirilmişdir. Hesabat aidiyyəti beynəlxalq və regional təşkilatlara, milli insan hüquqları institutlarına da təqdim olunmuşdur.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə müstəqil faktaraşdırıcı missiya həyata keçirmək məqsədilə Ombudsmanın dəvəti əsasında ölkəmizə rəsmi səfər edən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının prezidenti və Baş Katibliyinin nümayəndələri bir sıra dövlət rəsmiləri ilə görüşlər keçirmiş, Ermənistanın işğalından azad edilmiş Şuşa və Ağdamda, habelə Tərtər rayonunda hüquq pozuntuları ilə bağlı yerində araşdırmalar aparmışlar.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiyasının prezidenti təşkilatın idarə heyətinin növbəti iclasında heyət üzvlərinə həyata keçirilən monitorinqlə bağlı məlumat vermiş və işğal dövründəki vandalizm aktları ilə bağlı təəssüratlarını bölüşmüşdür.

Qeyd olunmalıdır ki, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiyası tərəfindən həyata keçirilən müstəqil faktaraşdırıcı missiya çərçivəsində əldə olunan faktlar əsasında xüsusi hesabat da hazırlanmaqdadır.

Azad olunmuş ərazilərdə faktaraşdırıcı missiya həyata keçirmək məqsədilə Ombudsmanın dəvəti əsasında Azərbaycana səfər etmiş növbəti xarici heyət olan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasının üzvləri işğaldan azad olunmuş ərazilərdə və 44 günlük müharibə dövründə Ermənistan silahlı qüvvələrinin hücumlarına məruz qalmış Tərtər və Gəncədə hüquq pozuntuları ilə bağlı

müstəqil araşdırmalar aparmışlar. Toplanmış faktlar əsasında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyası tərəfindən hesabat hazırlanmışdır.

Hesabatda Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş və hücumla məruz qalmış digər ərazilərində törədilən müharibə cinayətləri, insan hüquq və azadlıqlarının kobud şəkildə pozulması, milli-mədəni, memarlıq, tarixi və dini abidələrin, o cümlədən məscidlərin məhv edilməsi, talan və təhqir olunması ilə bağlı çoxsaylı faktlar beynəlxalq insan hüquqları və beynəlxalq humanitar hüquq normalarının pozuntusu kimi qiymətləndirilmişdir.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasının hazırladığı hesabatın yekununda Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin törətmiş olduğu insan hüquq pozuntularının araşdırılması və müvafiq hüquqi qiymətin verilməsi məqsədilə BMT, ATƏT və digər regional təşkilatlar tərəfindən beynəlxalq insan hüquqları monitorinq mərkəzinin yaradılması, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin egidası altında Birinci Qarabağ müharibəsi dövründən bu günə kimi itkin düşmüş hesab olunan azərbaycanlıların tapılması, onların ailə üzvlərinə psixoloji yardımın göstərilməsi məqsədilə çoxtərəfli koordinasiya mexanizminin yaradılması, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Dünya Bankı və İslam İnkişaf Bankı tərəfindən azərbaycanlı məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıdışını dəstəkləyən layihələrin maliyyələşdirilməsi kimi tövsiyələr də verilib.

Həmin hesabat Komissiyasının Səudiyyə Ərəbistanının Ciddə şəhərində keçirilən 18-ci sessiyası çərçivəsində müzakirə olunaraq, Komissiya üzvləri tərəfindən yekdilliklə qəbul edilmiş, 2022-ci ilin mart ayında İslamabadda keçiriləcək İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Xarici İşlər Nazirləri Şurasının Zirvə Görüşünün proqramına daxil edilmişdir.

Xarici ölkələrin milli insan hüquqları institutları ilə insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi sahəsində əməkdaşlıq əlaqələri genişləndirilməklə yanaşı, Ermənistan tərəfindən 30 ilə yaxın müddətdə Azərbaycan torpaqlarının işğal altında saxlanması və bunun nəticəsində yaranan humanitar böhran, eyni zamanda işğala son qoyulduqdan sonra ortaya çıxan mina problemi mütəmadi şəkildə beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətində çatdırılmışdır.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasətinin nəticələrini yerində araşdırmaq məqsədilə Ombudsmanın Azərbaycana dəvət etdiyi Bolqarıstanın Ayrışçılıq əleyhinə Müdafiə Komissiyası sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti işğaldan azad olunmuş Ağdama səfər edərək, Ermənistan tərəfindən törədilmiş dağıntılarla yerində tanış olmuş, Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan ordusunun hərbi hücumlarına məruz qalmış Tərtər rayonunun yaşayış məntəqələrinə baxış keçirmişdir. Nümayəndə heyəti Ağdam və Tərtərdə müşahidə etdikləri vandalizm aktları ilə bağlı təəssüratlarını mətbuat vasitəsilə geniş ictimaiyyətə çatdırmışdır.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsman təsisatı tərəfindən Ermənistanın beynəlxalq ictimaiyyəti yanıltmaq məqsədi güdən təbliğat fəaliyyətinə qarşı da geniş mübarizə tədbirləri həyata keçirilmiş, Ombudsmanın sosial media hesablarında yayımlanmaqla dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılmışdır.

Ermənistanın azərbaycanlı əsir və girovlarla rəftarı ilə bağlı toplanmış faktlar əsasında hazırlanmış hesabat, Ermənistanın hakim dairələrinin azərbaycanlılara qarşı nifrət və etnik təmizləmə siyasətini ifşa edən iki hissəli hesabat, Azərbaycan ərazisində saxlanılan Ermənistandan olan silahlı qrupun üzvlərinə saxlandıqları yerdə Ombudsman tərəfindən başçəkmlər ilə bağlı iki xüsusi (Ad Hoc) hesabat, İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistan ordusu tərəfindən azərbaycanlı hərbi qulluqçulara qarşı işgəncə və pis rəftar hallarına dair hesabat, işğaldan azad edilmiş ərazilərdəki mina problemi ilə bağlı

xüsusi (Ad Hoc) hesabat hazırlanaraq, aidiyyəti beynəlxalq təşkilatlara və insan hüquqları institutlarına göndərilmişdir.

Ombudsmanın yuxarıda qeyd edilən hesabatları Ermənistan tərəfindən törədilən müharibə cinayətlərinə dair faktları, dəlil və sübutları dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmaqla yanaşı, Ermənistanın hakim dairələri tərəfindən beynəlxalq ictimaiyyəti yanıltmağa istiqamətlənmiş hərəkətlərin qarşısını almaq məqsədi daşmışdır.

Təəssüf hissi ilə qeyd olunmalıdır ki, Ermənistan hakimiyyəti təbliğat fəaliyyəti çərçivəsində Azərbaycana qarşı beynəlxalq ictimaiyyəti qərəzli şəkildə yanıltan hesabatları mütəmadi qaydada müxtəlif beynəlxalq təşkilatlara göndərərək, bu təşkilatlar tərəfindən həqiqətə uyğun olmayan məlumatların yayımına səbəb olmuş, bu kimi hallara cavab olaraq, Ombudsman tərəfinən dərhal reaksiya verilməklə həmin məlumatların yanlışlığını sübut edən faktoloji materiallar dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılmışdır.

“Human Rights Watch” təşkilatının 2021-ci il 19 mart tarixli hesabatında Ermənistan əsirlərinə qarşı pis rəftara dair iddiaları ilə bağlı Azərbaycan Ombudsmanının mətbuatda yayımlanmış xüsusi şərhində qeyd edilmişdir ki, münaqişələr, onların nəticələri, müharibə əsirləri, iddia edilən beynəlxalq humanitar hüququn pozulması və s. kimi həssas mövzulara dair hər hansı bir hesabatda obyektivlik prinsipinə riayət olunmalı və birtərəfli mövqedən yayınmaq üçün yalnız yoxlanılmış faktlardan və əsaslandırılmış arqumentlərdən çıxış edilməlidir. Ombudsman, eyni zamanda, nüfuzlu insan hüquqları təşkilatlarının müstəqil beynəlxalq və yerli insan hüquqları qurumları kimi etibarlı mənbələr tərəfindən təqdim olunan materiallara və faktlara istinad etməli olduğunu, bu təşkilatın hesabatında həmin prinsiplərə riayət etmədiyini, əksinə, ikili standartlara yol verdiyini qeyd etmiş, Ermənistan əsirliyindən xilas olmuş azərbaycanlı hərbiçilərlə şəxsən apardığı söhbətlər zamanı əsirlikdə onlara qarşı işgəncə və pis rəftar hallarına dair faktoloji məlumatları diqqətə çatdırmışdır.

Təəssüf hissi ilə qeyd olunmalıdır ki, Ermənistan hakimiyyəti müstəqil və qərəzsiz şəkildə fəaliyyət göstərməli olan Ermənistan Ombudsman təsisatından da propaqanda aləti kimi istifadə edir. Belə ki, 2021-ci ildə Ermənistan Ombudsmanının Milli İnsan Hüquqları İnstitutu qismində BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasınının 47-ci sessiyasında Azərbaycana qarşı səsləndirdiyi siyasi və qərəzli bəyanata Ombudsman tərəfindən etiraz olaraq BMT-nin Milli İnsan Hüquqları İnstitutları ilə iş üzrə xüsusi bölməsinə ünvanlanan məktubda BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasında müstəqil milli insan hüquqları institutları üçün ayrılan kürsüdən qərəzli məqsədlər üçün istifadə edilməsinə yol verilməməsinin vacibliyi vurğulanmışdır.

Yeri gəlmişkən, bir çox beynəlxalq və regional təşkilatların hazırladığı hesabatlarda Azərbaycan Ombudsmanının hesabat və bəyanatlarına istinadlar edilməklə istifadə olunmuşdur.

Qeyd olunmalıdır ki, Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı insan hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı Avropa Şurasına üzv ölkələrdə fəaliyyət göstərən Ombudsman İnstitutları ilə mütəmadi şəkildə əlaqə saxlayır, vəziyyətlə bağlı onlarla məsləhətləşmələr aparır. Ombudsman istər müharibə, istərsə də müharibədən sonrakı dövrdə Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı ilə videokonfrans vasitəsilə görüşlər keçirmiş, Ermənistan hakimiyyətinin beynəlxalq humanitar hüququn norma və prinsiplərini pozması ilə əlaqədar faktları onun diqqətinə çatdırmışdır.

Məlum olduğu kimi, müharibənin başa çatmasından sonra hərbi qulluqçular və mülki şəxslərin minaya düşərək həlak olduğu və ya yaralandığı onlarla hal baş vermişdir. Müxtəlif növ minalar və digər partlayıcı qurğuların mövcudluğu səbəbindən insanların həyatı təhlükə altında qalmaqla davam edir.

Ombudsman işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdəki mövcud mina problemi ilə bağlı BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarını, Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarını və digər aidiyyəti beynəlxalq insan hüquqları qurumlarını mütəmadi şəkildə məlumatlandırmış, onlara bu mövzu ilə bağlı açıq məktublar ünvanlamışdır.

Məktublarda həmin ərazilərdə pərakəndə şəkildə yüz minlərlə mina basdırıldığı və cavabdeh ölkə olan Ermənistanın minalanmış ərazilərin xəritələrini verməkdən imtina etməsinin regionda vəziyyəti gərginləşdirdiyi, sülhə və birgəyaşayışa təhlükə yaratdığı nəzərə çatdırılmışdır.

Ombudsman BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarını və Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarını Azərbaycanın minalanmış ərazilərinin xəritələrini təqdim etməsi və insan hüquqlarının pozulması hallarının dayandırılması üçün Ermənistanla təsir göstərməyə çağırılmışdır.

Hazırda Azərbaycanın qarşısında duran əsas məsələ azad edilmiş ərazilərin minalardan təmizlənməsi, dağıdılmış infrastrukturun, tarixi abidələrin bərpası və öz yurduvundan didərgin salınmış məcburi köçkünlərin təhlükəsiz şəkildə geri qayıdışını təmin etməkdir.

Ombudsman beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini Ermənistan tərəfindən törədilən müharibə cinayətləri və beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə bağlı faktlara yönəltmək üçün işğaldan azad edilmiş ərazilərdə mina problemi ilə bağlı xüsusi (Ad Hoc) hesabat hazırlamışdır. Həmin hesabatda Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində Ermənistan tərəfindən basdırılmış tank və piyada əleyhinə minaların səbəb olduğu insan tələfatı, habelə mina xəritələrinin verilməməsinə görə mina terrorunun davam etməsi, insan həyatına və sağlamlığına, ümumilikdə insan hüquqlarına və regionun inkişafına zərərli təsiri barədə məlumatlar təqdim edilmişdir.

Ombudsman beynəlxalq ictimaiyyəti Cənubi Qafqazda tam sülhü bərqərar etmək, təhlükəsiz mühit yaratmaq, məcburi köçkünlərin işğaldan azad olunmuş ərazilərə tez bir zamanda qayıtmasını təmin etmək üçün bütün səyləri birləşdirməyə və dünyada mina qurbanlarının sayının artmasının qarşısını almağa yönəlik addımlar atmağa çağırılmışdır.

Ombudsman respublikamızda fəaliyyət göstərən beynəlxalq qurumların nümayəndələri, xarici ölkələrin səfirləri, həmçinin ölkəmizə səfər edən beynəlxalq qurumların rəhbər və nümayəndələri ilə görüşlərində də onlara Ermənistan tərəfindən törədilən insan hüquqları pozuntuları ilə bağlı geniş məlumat vermişdir.

Ombudsman Azərbaycana səfər edən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Miqrasiya, qaçqınlar və məcburi köçkünlər komitəsinin nümayəndə heyətinin üzvlərini - "Ermənistan və Azərbaycan arasında münaqişənin humanitar nəticələri mövzusu" üzrə məruzəçini və komitə katibliyinin rəhbərini qəbul etmiş, onlara İkinci Qarabağ müharibəsinin gedişində və müharibədən sonrakı dövrdə beynəlxalq humanitar hüquq və insan hüquqları pozuntularının araşdırılması ilə bağlı həyata keçirilmiş fəaliyyət barədə geniş təqdimat edilmişdir. Təqdimatda müharibə dövründə həlak olan və yaralanan mülki şəxslər, o cümlədən müharibənin qurbanına çevrilmiş uşaqlar, tamamilə və ya qismən dağıdılmış tarixi, dini və mədəni abidələr barədə məlumatlar, habelə Ermənistan tərəfindən azərbaycanlı hərbi əsir və girovlara qarşı işgəncə və pis rəftar hallarına dair faktlara yer verilmişdir.

Ombudsman İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının (İƏT OA) Direktorlar Şurasının videokonfrans formatında keçirilən 5-ci iclasında çıxış etmişdir.

Türkiyənin Baş Ombudsmanı, İƏT OA-nın Prezidentinin və Pakistanın Vergilər üzrə Federal Ombudsmanı, İƏT OA-nın Baş Katibinin iştirakı ilə keçirilmiş görüşdə Ombudsman İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı və postmünaqişə dövründə Ermənistan

silahlı qüvvələri tərəfindən pozulmuş insan hüquqları barədə geniş məlumat vermişdir. O, Vətən müharibəsi dövründə mülki şəxslərin və yaşayış məntəqələrinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən qəsdən hədəfə alındığını, insan hüquq və azadlıqlarının kobud surətdə pozulduğunu, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə hələ də mina probleminin mövcud olduğunu, nəticədə həm azərbaycanlı mülki şəxslərin, həm də o ərazilərdə xidmət edən hərbi qulluqçuların minaya düşərək həlak olduqlarını və ya sağlamlıqlarını itirdiklərini diqqətə çatdırmışdır.

Ermənistan tərəfindən törədilən insan hüquqları pozuntularının dünya ictimaiyyətinə çatdırılması məqsədilə İtaliyaya səfəri çərçivəsində Ombudsman İtaliya Respublikası Senatının prezidenti, İtaliya Respublikası Parlamentinin Deputatlar Palatasının Xarici əlaqələr və icma komissiyasının sədri, İtaliya Senatında İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi və Təşviqi Komissiyasının üzvləri, o cümlədən insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən digər aidiyyəti təşkilatların nümayəndələri ilə görüşlər keçirərək, Ermənistanın ölkəmizə qarşı törətdiyi müharibə cinayətləri, işğalın nəticələri barədə geniş məlumat vermişdir.

Görüşlər zamanı iştirakçılar Ermənistan tərəfindən həyata keçirilən ekoloji terror siyasəti, postmüharibə dövründə mina təhlükəsinin səbəb olduğu insan itkiləri, habelə bu insan hüquq pozuntularının araşdırılması ilə bağlı Azərbaycan Ombudsmanı və beynəlxalq nümayəndə heyətlərinin həyata keçirdiyi faktaraşdırıcı missiyalar barədə də məlumatlandırılmışlar.

Səfər çərçivəsində keçirilən görüşlər və Ombudsmanın səsləndirdiyi məlumatlar İtaliya və Türkiyə mətbuatında da geniş şəkildə işıqlandırılmışdır.

Ümumilikdə, Ermənistanın Azərbaycana qarşı törətdiyi müharibə cinayətləri, insan hüquqları pozuntuları ilə bağlı Ombudsman tərəfindən müharibə dövründən başlayaraq, Azərbaycan və ingilis dillərində 14 hesabat, 21 bəyanat, 7-si videomüraciət olmaqla, 23 müraciət, 150-yə yaxın mətbuat açıqlaması, habelə 2 videoçarx hazırlanaraq, beynəlxalq ictimaiyyətə və aidiyyəti ünvanlara göndərilmiş, təsisatın sosial media səhifələrində (“Facebook”, “Twitter”, “Instagram” və “Youtube”) yayımlanmışdır.

Qeyd olunan hesabat, bəyanat və müraciətlərdə Ermənistanın aktiv döyüş əməliyyatları zonasından uzaq məsafədə yerləşən yaşayış məntəqələrini və hərbi əməliyyatların iştirakçısı olmayan mülki əhalini hədəf seçməklə aralarında uşaq və qadınlar da olmaqla, çoxsaylı dinc sakinləri qətlə yetirməsi, dini, tarixi və mədəni abidələri, o cümlədən məscid və digər ibadət yerlərini, eləcə də qəbiristanlıqları əməliyyat-taktiki ballistik raket komplekslərindən və ağır artilleriya qurğularından istifadə etməklə atəşə tutması nəticəsində törətdiyi ağır cinayətlər obyektiv və real faktlarla təqdim edilmiş, bu məlumatlar yerli və beynəlxalq mətbuatda dərc olunmuşdur.

“Metsamor” Atom Elektrik Stansiyasının (AES) bütün bölgə üçün potensial təhlükəsi ilə bağlı yayımlanan bəyanatda Ombudsman Ermənistanın 30 ilədək müddətdə işğal altında saxladığı Azərbaycan ərazilərinin radioaktiv çirkləndirilməsindən narahatlığını ifadə etmiş, Metsamor AES-in yarada biləcəyi təhlükələri nəzərə alaraq, “Çernobil” və “Fukuşima”ya bənzər fəlakətlərin qarşısını almaq üçün bütün müvafiq beynəlxalq təşkilatları stansiyanın işinin təhlükəsiz şəkildə dayandırılması, təcili olaraq bağlanması, radioaktiv tullantıların isə Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyinin “İstifadə olunan yanacaq idarəetməsinin təhlükəsizliyi və radioaktiv tullantıların idarə edilməsi təhlükəsizliyi haqqında” Birgə Konvensiyasının, habelə AŞPA-nın 1588 sayılı qətnaməsinin (2007) müəyyən etdiyi tələblərə uyğun olaraq ciddi beynəlxalq nəzarət altına alınması ilə bağlı təcili tədbirlər görülməsi üçün çağırış etmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində işarə olunmamış minalarla bağlı bəyanatında qeyd edilmişdir ki, minaların mövcudluğu tək-cə azad

olunmuş ərazilərdə deyil, bütün regionda uzunmüddətli sabitliyə təhdid olmaqla bərabər, məcburi köçkünlərin həmin ərazilərə qayıdışına maneə törədir, ümumilikdə bərpa və inkişaf prosesini əhəmiyyətli dərəcədə ləngidir.

Ombudsman BMT-nin “Nasizmin qəhrəmanlıq kimi qələmə verilməsinə, neonasizmə və irqçiliyin müasir formalarının yayılmasına, irqi ayrı-seçkiliyə, ksenofobiyaya və bununla bağlı dözümsüzlüyə qarşı mübarizə” adlı qətnaməsinin icrasına dəstəklə bağlı bəyanat yayımlamışdır. Bəyanatda Ermənistan rəhbərliyinin üçüncü reyxlə əməkdaşlıq etmiş Qaregin Njde kimi birmənalı qəbul olunmayan millətçi siyasətçinin xatirəsini əbədləşdirmək üçün atdığı addımlar pislənilmişdir. Ombudsman Ermənistan siyasi rəhbərliyi tərəfindən erməni cəmiyyətində nasizmin yüksək səviyyədə təbliğindən narahatlığını bir daha ifadə edərək, bütün beynəlxalq insan hüquqları təşkilatlarını insanlığa qarşı yönəlmiş fəaliyyətin dayandırılması üçün zəruri addımlar atmağa çağırmışdır.

Ombudsman 2021-ci il mayın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin iki qrupdan ibarət kəşfiyyat-diversiya dəstəsinin Ermənistan-Azərbaycan dövlət sərhədində Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunun Yuxarı Ayrım kəndi ərazisinə daxil olaraq, kəşfiyyat-diversiya əməliyyatları və yolların minalanmasına yönəlmiş terror-təxribat fəaliyyəti ilə bağlı bəyanat vermiş, beynəlxalq təşkilatları, dünya ictimaiyyətini Ermənistanın növbəti hərbi təxribatlara yol verməməsi, sülhü təhdid edən cəhdlərdən çəkinməsi, minalanmış ərazilərin xəritəsini mümkün olan qısa müddət ərzində verməsi, Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya liderləri arasında imzalanmış üçtərəfli bəyanatın bütün şərtlərinə dönmədən əməl etməsi üçün təsirli tədbirlərin görülməsini təmin etməyə çağırmışdır.

Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunda Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaya düşərək ikisi jurnalist olmaqla, üç mülki şəxsin həlak olması ilə bağlı verdiyi bəyanatda Ombudsman regionda insan həyatı və sağlamlığı üçün ciddi təhdid olan mina problemi ilə əlaqədar narahatlığını bir daha ifadə etmiş, aidiyyəti beynəlxalq insan hüquqları qurumlarının baş verən bu insan hüquqları pozuntularına etinasız yanaşmamalarını və mandatları çərçivəsində müvafiq addımları atmalı olduqlarını bildirmişdir.

Ombudsmanın 6 Noyabr - Mühəribə və Silahlı Münaqişələr Zamanı Ətraf Mühitin İstismarının Qarşısının Alınması Beynəlxalq Günü ilə bağlı yayımladığı bəyanatda Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın təbiətinə, bioloji müxtəlifliyinə, flora və faunasına, su mənbələrinə, ümumilikdə işğal altında olmuş ərazilərin ekologiyasına, regionun ekosisteminə ciddi ziyan vurulmaqla beynəlxalq ekoloji cinayətlər (ekosid) törədildiyi diqqətə çatdırılmışdır.

Ombudsman Ermənistan tərəfinin 2021-ci ilin 16 noyabr tarixində Azərbaycanın dövlət sərhədində törətdiyi genişmiqyaslı hərbi təxribatı nəticəsində Azərbaycan Ordusunun 7 hərbi qulluqçusunun şəhid olması, 10 nəfərin isə yaralanması ilə bağlı beynəlxalq təşkilatlara və dünya ictimaiyyətinə ünvanladığı bəyanatında Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərini bir daha işğal etməyə çalışan, regionda ədalətli və dayanıqlı sülhün bərqərar olması üçün ciddi maneə yaradan, məcburi köçkünlərin öz doğma torpaqlarına geri qayıtmalarının qarşısını alan, fundamental insan hüquq və azadlıqlarını kobud şəkildə pozan Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin beynəlxalq hüquqi məsuliyyətə cəlb edilməsini tələb etmişdir.

Ombudsman Beynəlxalq İtkin Düşmüş Şəxslər Günü ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə ünvanladığı videomüraciətində Birinci Qarabağ müharibəsində və ondan sonrakı dövrdə itkin düşmüş, girov götürülmüş mülki şəxslərin taleyi ilə bağlı narahatlığını bildirmiş, bununla bağlı faktları diqqətə çatdırmış, Ermənistanın Cenevrə Konvensiyalarının tələblərini pozaraq bu şəxslərlə bağlı hələ də məlumat vermədiyini

qeyd edərək beynəlxalq təşkilatları bu sahədə qətiyyətli mövqe nümayiş etdirməyə çağırılmışdır.

Videomüraciət üç dildə hazırlanaraq, aidiyyəti beynəlxalq təşkilatlara, Ombudsman və milli insan hüquqları təsisatlarına, diaspora təşkilatlarına göndərilmiş və KİV-də geniş yayımlanmışdır.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası “İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” Konvensiyanın Ermənistan tərəfindən pozulmasına görə Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinə Ermənistanda azərbaycanlılara qarşı irqi nifrəti təşviq edən halların qadağan edilməsi vəsatəti ilə müraciət etmişdir. Azərbaycan Respublikası tərəfindən təqdim edilmiş sənədlərdə Ombudsman tərəfindən hazırlanmış və müvafiq beynəlxalq təşkilatlara göndərilmiş hesabatlarla da istinad olunmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, həmin məhkəmənin 2021-ci il oktyabrın 14-dən 19-dək keçirilmiş dinləmələrindən sonra qəbul etdiyi qərarında Ermənistan tərəfinə azərbaycanlıların insan hüquqlarının pozulmasının qarşısını almaq üçün təcili tədbirlər görmək tapşırığı öz əksini tapmışdır.

Ombudsman tərəfindən Füzuli şəhərində və rayonun Qaraxanbəyli, Dədəli, Kürdlər kəndlərində, Zəngilan rayonunun Məmmədbəyli və Ağalı kəndlərində, Ağdam rayonunun Qarağacı və Uzundərə kəndlərində işğal dövründə Ermənistan tərəfindən dağıdılmış qəbiristanlıqlarla bağlı yerində araşdırmalar həyata keçirilmişdir. Həmin qəbiristanlıqlarda məzarların dağıdılması və təhqir olunması ilə yanaşı, yaxınlıqda mina basdırılması faktları da aşkar olunmuşdur. Hazırda Ombudsman tərəfindən həmin monitorinqin nəticələri əsasında beynəlxalq təşkilatlara göndəriləcək hesabat hazırlanmaqdadır.

Ombudsmanın işgüzar xarici səfərləri. Ötən dövrdə Ombudsman beynəlxalq əməkdaşlıq fəaliyyəti çərçivəsində xarici ölkə ombudsmanları və milli insan hüquqları institutları ilə yeni əməkdaşlıq əlaqələri qurmaq və mövcud əməkdaşlıq əlaqələrini gücləndirmək, eyni zamanda təcrübə mübadiləsi aparmaq məqsədilə bir sıra xarici ölkələrə səfərlər etmişdir.

Türkiyə Respublikası Baş Ombudsmanının dəvəti əsasında Azərbaycan Ombudsmanı iki qurum arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi və təcrübə mübadiləsi aparmaq məqsədilə həmin ölkəyə rəsmi səfər etmiş, Türkiyə Ombudsman institutunda şikayətlərin icraatı prosesi, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində görülən işlərlə yaxından tanış olmuşdur.

Ombudsman səfər çərçivəsində Türkiyə Böyük Millət Məclisinin (TBMM-in) sədri, TBMM-in İnsan Hüquqları üzrə Araşdırma Komissiyası və Müraciətlər üzrə Komissiyasının rəhbərləri, Türkiyə Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri, Ədliyyə naziri və bir sıra millət vəkilləri ilə görüşlər keçirmişdir.

Səfər zamanı keçirilən görüşlərdə İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə Ermənistan tərəfindən mülki əhaliyə qarşı törədilmiş insanlıq əleyhinə cinayətlər və müharibə cinayətləri haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması sahəsində görülən işlər barədə geniş məlumat verilmiş, həmçinin qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsman Özbəkistanın Daşkənd şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin korrupsiyaya qarşı mübarizə orqanlarının rəhbərləri və ombudsmanlarının 4-cü iclasında iştirak etmişdir. Tədbirdə Özbəkistanla yanaşı, Türkiyə, Pakistan, İran, Əfqanıstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan və Tacikistandan olan nümayəndələr də iştirak etmişlər. Səfər çərçivəsində Ombudsman Özbəkistan Respublikasının Ali Məclisinin İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili ilə görüş

keçirmiş, qurumlar arasında gələcək əməkdaşlıq imkanları müzakirə edilmiş və ikitərəfli memorandumunun imzalanması ilə bağlı razılıq əldə olunmuşdur.

Ombudsmanın Türkiyəyə növbəti səfəri Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumu və Ankara Yıldırım Beyazıt Universitetinin rəsmi dəvəti əsasında olmuşdur. Səfərin əsas məqsədi Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumu tərəfindən müharibə cinayətləri sahəsində peşəkar hüquqşünas alimlərdən ibarət Qarabağ Müşahidə Qrupunun monitorinq səfəri nəticəsində 44 günlük müharibə dövründə beynəlxalq hüququn, o cümlədən insan hüquqlarının pozulması faktlarına dair hazırladığı hesabatın təqdimatında iştirak etmək olmuşdur. Səfər müddətində Ombudsman Ankara Yıldırım Beyazıt Universitetində “Qarabağda həyatın normallaşması prosesi: hüquqi və siyasi qiymətləndirmə” mövzusunda təşkil olunmuş tədbirdə məruzə ilə çıxış etmişdir. Həmin tədbirdə Ombudsmanın İkinci Qarabağ müharibəsi dövründəki fəaliyyətinə dair geniş təqdimat edilmişdir.

Əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi məqsədilə Ombudsmanın Bolqarıstanın Ayrı-seçkiliyə qarşı Müdafiə Komissiyasının dəvəti əsasında həmin ölkəyə rəsmi səfəri çərçivəsində iki qurum arasında ombudsmanlar arasında iki ölkə vətəndaşlarının hüquqlarının təmini məqsədilə qarşılıqlı məlumat mübadiləsinin gücləndirilməsi, insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində elmi konfranslar, seminarlar və təlimlərin təşkili ilə bağlı məsələlərin əks olunduğu Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.

Bolqarıstanın Ayrı-seçkiliyə qarşı Müdafiə Komissiyasının nümayəndə heyəti ilə görüşlər zamanı Ombudsmanın ayrı-seçkiliklə mübarizə sahəsindəki fəaliyyəti ilə yanaşı, Ermənistanın Azərbaycana qarşı yürütdüyü etnik təmizləmə siyasəti və onun nəticələri barədə də geniş təqdimat edilmişdir.

Səfər çərçivəsində Ombudsman Bolqarıstan Respublikasının vitse-prezidenti, Ali İnzibati Məhkəməsinin sədri, əmək və sosial siyasət naziri, Bolqarıstan Kitabxanaçılıq Tədqiqatları və İnformasiya Texnologiyaları Universitetində olmuş, professor-müəllim heyəti, həmçinin Müsəlman İcmasının baş müftisi ilə görüşlər keçirmiş, Ermənistan tərəfindən törədilmiş beynəlxalq humanitar hüquq pozuntuları ilə bağlı Azərbaycan Ombudsmanının dünya ictimaiyyətinə ünvanladığı hesabatlar və müraciətlər barədə məlumat verilmişdir.

Ombudsmanın İtaliyaya işgüzar səfəri çərçivəsində İtaliya Respublikası Senatının prezidenti, İtaliya Respublikası Parlamentinin Deputatlar Palatasının Xarici əlaqələr və icma komissiyasının sədri, İtaliya Senatında İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi və Təşviqi Komissiyasının üzvləri, habelə insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən digər aidiyyəti təşkilatların nümayəndələri ilə görüşləri də əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da inkişaf etdirilməsi və Azərbaycan həqiqətlərinin dünyada təbliği baxımından əhəmiyyətli olmuşdur.

Beynəlxalq layihələr çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər. Beynəlxalq və regional insan hüquqları təşkilatları insan hüquqlarının müdafiəsi, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və ölkə daxilində təşviqi baxımından Ombudsman təsisatı ilə əməkdaşlığa böyük önəm verir. Beynəlxalq arenada pozulmuş hüquqların bərpasında məhkəmədənəknar ən səmərəli mexanizm olaraq tanınan ombudsman və milli insan hüquqları institutları insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi sahəsində yeni yanaşmaların tətbiqində ən mühüm vasitələr olaraq qəbul edilir.

Yuxarıda qeyd olunanların fonunda Azərbaycan Ombudsman təsisatının insan hüquqları sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və bu təcrübənin ölkə daxilində uğurlu şəkildə tətbiqi ilə bağlı həyata keçirdiyi fəaliyyət beynəlxalq və regional təşkilatların diqqət mərkəzində olmuşdur.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasına üzv olduğu gündən etibarən Ombudsman təsisatı bu təşkilat tərəfindən həyata keçirilən maarifləndirmə layihələrində fəal iştirak etmişdir.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyası tərəfindən həyata keçirilən maarifləndirmə layihəsi çərçivəsində Türkiyə, Pakistan, İran, Mərakeş Krallığının ombudsman və insan hüquqları institutları ilə yanaşı, Azərbaycan Ombudsman təsisatı da İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrin Ombudsman təsisatları üçün ingilis dilində onlayn maarifləndirmə təlimi təşkil etmişdir. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ölkələrindən 80-ə yaxın nümayəndənin iştirak etdiyi həmin təlimdə iştirakçılara Azərbaycan Ombudsmanının mandatı, şikayət və müraciətlərə baxılma mexanizmləri, milli preventiv mexanizm, informasiya əldə etmək hüququnun müdafiəsi və Ombudsmanın müharibə dövründəki fəaliyyəti barədə məlumat verilmişdir.

Məlum olduğu kimi, 2021-ci ilin noyabr ayında Türk Şurasının 8-ci Zirvə Görüşündə Türkdilli Dövlətləri Əməkdaşlıq Şurasının adının dəyişdirilərək Türk Dövlətləri Təşkilatı olması ilə bağlı bəyanat qəbul edilmişdir ki, bu da Türkdilli dövlətlər arasında iqtisadi, sosial, mədəni və insan hüquqları sahəsində əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da gücləndirilməsinə təkan vermişdir. Bu kontekstdə Azərbaycan və Türkiyə Ombudsman institutları arasında aparılan müzakirələr əsasında Türkdilli Dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasının yaradılması ilə bağlı Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan və Özbəkistan Ombudsmanlarının sayca ikinci onlayn iclası keçirilmiş, Azərbaycan Ombudsmanı tərəfindən həmin assosiasiyanın yaradılması və əsasnaməsi ilə bağlı təkliflər səsləndirilmişdir.

Ötən dövrdə Ombudsman təsisatı ilə Avropa Şurası və Avropa İttifaqı arasında əməkdaşlıq əlaqələri daha da genişləndirilmiş, Şərq Tərəfdaşlığı proqramı çərçivəsində fəaliyyət davam etmişdir.

Avropa İttifaqının dəstəyi ilə Avropa Şurası tərəfindən həyata keçirilən və Azərbaycan Ombudsman təsisatının da 2019-cu ildən qoşulduğu “Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində ayrı-seçkilik, nifrət zəminində cinayət qurbanlarının hüquqlarının müdafiəsi üçün məhkəmədənənar mexanizmlər vasitəsilə ədliyyəyə çıxış imkanlarının gücləndirilməsi” adlı layihənin icrası 2021-ci ildə də uğurla davam etdirilmişdir. Həmin layihə çərçivəsində ayrı-seçkiliklə mübarizədə Ombudsman təsisatının imkanlarının gücləndirilməsi məqsədilə təsisatın əməkdaşları üçün silsilə təlimlər keçirilmiş, Ombudsman Aparatının əməkdaşları Avropa Şurasının “HELP” (Hüquqsünaslar üçün İnsan Hüquqları Təhsili üzrə Avropa Proqramı) onlayn kursunu uğurla bitirərək, ayrı-seçkilik sahəsində təlimçi qismində çıxış etmək hüququ verən sertifikat əldə etmişlər.

Ayrı-seçkiliklə səmərəli mübarizə baxımından milli qanunvericiliyin ölkəmizin qoşulduğu beynəlxalq konvensiyalara uyğunlaşdırılması və eyni zamanda Avropa Şurasının İrçiliyə və Dözümsüzlüyə qarşı Avropa Komissiyasının (ECRI) Azərbaycan üzrə 2016-cı il tarixli dövrü hesabatında yer alan tövsiyələr də nəzərə alınaraq Ombudsmanın mandatının genişləndirilməsi istiqamətində Avropa Şurası və Avropa İttifaqı ilə Ombudsman təsisatı arasında əməkdaşlıq əlaqələri davam etdirilmişdir. Ombudsmanın bərabərlik və ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi məsələləri üzrə mandatının gücləndirilməsi ilə bağlı araşdırma sənədi hazırlanmışdır.

Qeyd edilən layihə çərçivəsində Ombudsman təsisatı vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri ilə də bir sıra görüşlər keçirmiş, əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da gücləndirilməsi istiqamətində fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Avropa İttifaqının və Avropa Şurasının “Azərbaycanda İstanbul Konvensiyası və digər gender bərabərliyi standartlarına dair məlumatlılığın artırılması” birgə layihəsi çərçivəsində “Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona

qarşı mübarizə haqqında” Konvensiyanın spesifik maddələrinə dair silsilə vebinarlarda təsisatın əməkdaşları da iştirak etmişlər.

Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ) ilə əməkdaşlıqda Ombudsman təsisatı tərəfindən “Cənubi Qafqazda Yerli İnkişaf üçün Yaxşı İdarəetmə” regional proqramı üzrə Quba, Şəki, Lənkəran və Gəncədə “Dövlət qurumlarında yaxşı idarəçiliyin təbliğində Ombudsmanın rolu və bu istiqamətdə vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi”nə dair silsilə maarifləndirmə təlimləri keçirilmişdir. Ombudsman Aparatının aidiyyəti sahədə təcrübəli əməkdaşlarının təlimçi-ekspert qismində çıxış etdiyi təlimlərdə müxtəlif dövlət qurumları və vətəndaş cəmiyyəti institutlarından ümumilikdə 80-ə yaxın nümayəndə iştirak etmişdir.

Təlimlərdə yaxşı idarəçiliyin xüsusiyyətləri və əhəmiyyəti, bununla bağlı beynəlxalq norma və prinsiplər, mübahisələrin alternativ həlli yolları, mediasiyanın tətbiqi, Ombudsmanın mandatu və yaxşı idarəçiliyə təsiri aspektləri, şikayət və müraciətlərə baxılması qaydası, biznes və insan hüquqları və informasiya əldə etmək hüququnun təmini mövzularında təsisatın əməkdaşları tərəfindən təqdimatlar edilmişdir.

Təlimlərdə Ombudsmanın əlavə, aralıq və xüsusi (Ad Hoc) hesabatlarının hazırlanması prosesi, BMT-nin müqavilə qurumlarına əlavə hesabatların təqdim olunması, bu sahədə Ombudsman institutu tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyət barədə iştirakçılara nəzəri və təcrübə məlumatları verilmiş, yekunda iştirakçılara sertifikatlar təqdim olunmuşdur.

10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları Gününə həsr olunmuş və hibrid formatda keçirilən “Yaxşı idarəçiliyin təbliğində Ombudsmanın və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının rolu” mövzusunda dəyirmi masada layihəyə yekun vurulmuş, nəticələr təhlil olunmuşdur. Tədbirdə dövlət qurumlarının rəhbər şəxsləri, məhkəmə orqanları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, beynəlxalq qurumlar, səfirliklər və xarici ölkələrin ombudsman təsisatlarının nümayəndələri ilə yanaşı, Türkiyə Ombudsmanı, Mərakeş Krallığı Ombudsmanı, Avropa Şurası Anti-diskriminasiya Departamentinin bölmə rəhbəri tədbirə videokonfrans formatında qoşularaq çıxış etmiş və təcrübələrini bölüşmüşlər.

Ombudsman təsisatı ilə UNICEF arasında əməkdaşlıq əlaqələri 2021-ci ildə də davam etmişdir. Ombudsman təsisatı ilə UNICEF-in ölkə nümayəndəliyi arasında 2020-ci ildə imzalanmış birgə fəaliyyət planında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin uğurla həyata keçirilməsi mövcud əməkdaşlığın 2021-ci ildə də davam etdirilməsi üçün əsas olmuşdur. Həmin fəaliyyət planı çərçivəsində ötən ildən monitorinqlərə sosial işçi və hüquqşünas mütəxəssisin cəlb edilməsi bir yenilik kimi bu fəaliyyətin səmərəliliyinə töhfə vermişdir.

Ombudsmanın BMT-nin Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi ilə görüşü zamanı əldə olunan razılışmaya əsasən BMT və Ombudsmanın Birgə İşçi Qrupunun yaradılmasına qərar verilmiş, bu məqsədlə işçi qrupun fəaliyyət istiqamətlərini və formatını müəyyən edən Texniki Şərtlərə dair sənədin ilkin versiyası hazırlanmışdır.

Beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri və xarici ölkələrin səfirləri ilə görüşlər.

Ombudsman ötən dövrdə bir sıra beynəlxalq qurumların ölkəmizdəki nümayəndəliklərinin rəhbərlərini və xarici ölkələrin səfirlərini qəbul etmişdir. Görüşlər zamanı Ombudsman fəaliyyəti ilə yanaşı, eyni zamanda İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə və müharibədən sonrakı dövrdə Ermənistan tərəfindən törədilən insan hüquqları pozuntuları, işğaldan azad olunmuş və hərbi hücumlara məruz qalmış mülki ərazilərdə həyata keçirilmiş faktaraşdırıcı missiyalar barədə geniş məlumat vermişdir.

Ombudsman BMT-nin Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Cənubi Qafqazdakı ofisinin insan hüquqları üzrə baş

müşaviri, BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının Azərbaycandakı nümayəndəsi, UNICEF-in Azərbaycan nümayəndəliyinin rəhbəri, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) Azərbaycan Nümayəndəliyinin rəhbəri, Avropa Şurası Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin üzvləri, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA-nın) Miqrasiya, qaçqınlar və məcburi köçkünlər komitəsinin nümayəndə heyətinin üzvləri, Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin (GIZ) Azərbaycan üzrə direktoru, BQXK-nın Azərbaycan nümayəndəliyinin rəhbəri, Avropa İttifaqının (Aİ) Azərbaycandakı Nümayəndəliyinin yeni təyin olunmuş rəhbəri, ABŞ-nin, Almaniyanın, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfirləri, həmçinin videokonfrans vasitəsilə Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı, İranın Baş Təftiş Təşkilatının rəhbəri ilə görüşlər keçirmişdir.

Ombudsman 2021-ci ildə bir sıra beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrini qəbul etmişdir.

BMT-nin Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi ilə görüşdə Ombudsman İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə Ermənistan tərəfindən törədilmiş müharibə cinayətləri, işarələnməmiş mina problemləri barədə məlumat vermiş, torpaqların minalardan təmizlənməsi prosesinə və 30 ilə yaxın məcburi köçkün həyatı yaşamış vətəndaşlarımızın həmin torpaqlara qayıdışı istiqamətində həyata keçirilən kompleks tədbirlərə beynəlxalq təşkilatların dəstəyinin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini diqqətə çatdırmışdır.

Ombudsman UNICEF-in Azərbaycanda yeni təyin edilmiş nümayəndəsini qəbul etmişdir. Görüş zamanı Ombudsman Aparatı və UNICEF-in Ölkə Nümayəndəliyi arasında qarşılıqlı əməkdaşlıqla bağlı bir sıra məsələlər, o cümlədən uşaq hüquqlarının müdafiəsi, ölkədə yuvenal ədliyyənin inkişaf etdirilməsi üzrə birgə fəaliyyət istiqamətləri müzakirə edilmişdir.

Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin (GIZ) ölkə üzrə direktoru ilə görüşdə iki qurum arasında əlilliyi olan şəxslərin, uşaqların və miqrantların hüquqlarının səmərəli müdafiəsi, sözügedən sahələrdə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ilə bağlı əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilmiş, Ombudsmanla əməkdaşlıqda regionlarda yaxşı idarəetmə ilə bağlı təlimlərin keçirilməsi razılışdırılmışdır.

Avropa Şurasının Proqramlar üzrə Baş Direktorluğunun rəhbəri ilə keçirilmiş görüşdə gender bərabərliyi, qadın hüquqlarının müdafiəsi, məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində birgə əməkdaşlıq istiqamətləri müzakirə olunmuşdur.

Ombudsman Avropa İttifaqının Azərbaycandakı Nümayəndəliyinin yeni təyin olunmuş rəhbəri ilə görüş keçirmişdir. Görüşdə Ombudsman İkinci Qarabağ müharibəsində Ermənistan tərəfindən insan hüquqlarının kobudcasına pozulması, mülki əhalinin və mülki obyektlərin hərbi hücumlara məruz qalması faktları, eləcə də işğaldan azad edilmiş ərazilərdə mövcud mina problemləri ilə bağlı beynəlxalq təşkilatlara ünvanlandığı bəyanat və hesabatlar barədə məlumat vermiş, müvafiq sənədlər qonağa təqdim edilmişdir.

Avropa İttifaqı ilə Ombudsmanın əsas fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq birgə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Ombudsman Aparatında BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının (UNECE) eksperti ilə görüş keçirilmişdir. BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının ölkə üzrə 3-cü "Ətraf mühitə dair fəaliyyətin icmalı hesabatı"nın hazırlanması ilə əlaqədar məlumatların toplanması məqsədi daşıyan görüşdə beynəlxalq ekspertin Ombudsmanın geniş fəaliyyəti ilə bağlı sualları ətraflı cavablandırılmışdır. Ombudsman tərəfindən Vətən müharibəsi və postmüharibə dövründə Ermənistanın törətdiyi ekoloji cinayətlərin

ifşası və qarşısının alınması məqsədilə beynəlxalq ictimaiyyətə ünvanlanmış bəyanat və müraciətlərin nüsxələri beynəlxalq ekspertə təqdim olunmuşdur.

Ombudsman Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz və Gürcüstanda böhran üzrə xüsusi nümayəndəsinin başçılıq etdiyi heyəti qəbul etmişdir. Görüşdə Ermənistanla Azərbaycan arasında 44 gün davam etmiş və 30 ilə yaxın işğal altında qalan torpaqlarımızın azad edilməsi ilə nəticələnmiş İkinci Qarabağ müharibəsi, habelə postmüharibə dövründə insan hüquqları ilə bağlı vəziyyət əsas müzakirə mövzusu olmuşdur. Nümayəndə heyəti üzvlərinin Ombudsmanın müharibə və müharibədən sonrakı dövrdə insan hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində fəaliyyəti barədə çoxsaylı sualları cavablandırılmışdır.

BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Cənubi Qafqaz Ofisinin insan hüquqları üzrə baş müşaviri ilə keçirilən görüş zamanı Ombudsman Ermənistanın Azərbaycana qarşı törətdiyi cinayətlər nəticəsində beynəlxalq hüququn kobudcasına pozulması faktlarından söz açaraq, bu mövzuda hazırlanmış hesabat, bəyanat və müraciətlər barədə məlumat vermişdir.

Ombudsman Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) Azərbaycan Nümayəndəliyinin rəhbəri ilə görüşündə əhalinin sağlamlığının qorunması istiqamətində birgə əməkdaşlıq perspektivləri ilə bağlı geniş müzakirələr aparmışdır. ÜST rəhbəri Ombudsmanla əməkdaşlığın gücləndirilməsində və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının da bu proseslərdə iştirakının təmin edilməsində maraqlı olduğunu bildirmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsman bir sıra xarici ölkə səfirlərini də qəbul etmişdir.

ABŞ-ın ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri ilə görüşdə Ombudsman Ermənistanın 30 ilə yaxın işğal altında saxladığı Azərbaycan ərazilərinin azad edilməsi ilə məcburi köçkünlərin pozulmuş hüquqlarının bərpasına zəmin yarandığını bildirmiş, Ermənistan tərəfindən işğal müddətində Azərbaycan ərazilərində kütləvi şəkildə minalar yerləşdirilməsi faktını diqqətə çatdırmış, minalanmış ərazilərin xəritəsinin Azərbaycan tərəfinə verilməməsi ilə bağlı ciddi narahatlığını ifadə etmişdir. Görüş zamanı tərəflər insan hüquqlarının müdafiəsi, həmçinin hüquqi maarifləndirmə sahəsində birgə əməkdaşlıq perspektivlərini müzakirə etmişlər.

Ombudsman Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri ilə görüşündə Vətən müharibəsi zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən mülki yaşayış məntəqələrinə hücumlar zamanı baş verən dağıntılar və insan tələfatı ilə bağlı həyata keçirdiyi faktaraşdırıcı missiyalar, bununla əlaqədar hazırlanmış xüsusi hesabatlar barədə məlumat vermiş, münafişənin bitməsinə baxmayaraq işğaldan azad olunmuş ərazilərə əvvəllər Ermənistan tərəfindən basdırılmış yüz minlərlə piyada və tank əleyhinə minaların və onların xəritələrinin verilməsindən hələ də imtina edilməsinin məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtmasına ciddi çətinliklər törətdiyini bildirmişdir.

Səfir insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi, qanunun aliliyinin təbliği sahəsində Ombudsman təsisatı ilə əməkdaşlıq etməkdə maraqlı olduğunu bildirmişdir.

Ombudsman Almanyanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri ilə görüşündə müharibə dövründə Ermənistanın əsir və girovluğunda işgəncə və pis rəftara məruz qalmış hərbi qulluqçuları, habelə Şahbaz Quliyevi və Dilqəm Əsgərovu, habelə hərbi qulluqçuları fərdi qaydada qəbul etdiyini, topladığı faktlar əsasında hesabat hazırlayaraq aidiyyəti beynəlxalq təşkilatlara göndərdiyini bildirmişdir.

İnsan hüquqları sahəsində təsisatla əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu bildirən səfir Ombudsmanın vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığına da toxunmuş, bu sahədə fəaliyyətinə dəstəyini ifadə etmişdir.

III fəsil.

HÜQUQİ MAARİFLƏNDİRMƏ, ELMİ-ANALİTİK FƏALİYYƏT VƏ VƏTƏNDAŞ CƏMIYYƏTİ İNSTİTUTLARI İLƏ ƏMƏKDAŞLIQ

İnsan hüquqları sahəsində maarifləndirmə. Cəmiyyətdə hüquq düşüncəsinin və hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının təbliği məqsədilə Ombudsman tərəfindən insan hüquqları sahəsində hüquqi maarifləndirmə tədbirləri təşkil olunmuşdur.

Ombudsman tərəfindən bir sıra strategiyalara, milli fəaliyyət plan və proqramlarına uyğun olaraq, paytaxt və regionlarda müxtəlif silsilə tədbirlər keçirilmişdir.

Ombudsman tərəfindən ənənəvi olaraq hər il olduğu kimi insan hüquqlarının müdafiəsi və təbliği sahəsində həyata keçirilən fəaliyyətin genişləndirilməsi, qazanılmış nailiyyətlər barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması, qarşıda duran vəzifələrin müəyyən edilməsi, habelə əhalinin hüquq düşüncəsi və mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə 18 İyun - Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları Günü münasibətilə mayın 18-dən iyunun 18-dək “İnsan Hüquqları Aylığı” elan edilmişdir. Həmin aylıq çərçivəsində Ombudsman Aparatı və regional mərkəzlər tərəfindən insan hüquqlarının təbliği sahəsində çoxsaylı hüquqi maarifləndirmə tədbirləri keçirilmişdir.

Dövlət qurumları, yerli icra hakimiyyəti orqanları, elm-təhsil müəssisələri, vətəndaş cəmiyyəti institutları, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları və kütləvi informasiya vasitələri də Ombudsmanın bu təşəbbüsünə qoşularaq, maarifləndirmə tədbirlərində fəal iştirak etmişlər.

21 Sentyabr - Beynəlxalq Sülh Günü ilə bağlı Bakıda və regionlarda tədbirlər keçirilmiş, Ombudsmanın bu əlamətdar günlə əlaqədar beynəlxalq ictimaiyyətə ünvanlandığı müraciət iştirakçıların diqqətinə çatdırılmışdır.

BMT-nin “Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyasının qəbul edilməsinin ildönümü ərəfəsində uşaqlara diqqət və qayğının daha da artırılması, uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsinin və onların daha effektiv müdafiəsinin təmin olunması məqsədilə Ombudsman tərəfindən 20 oktyabr – 20 noyabr tarixlərində respublikamızda “Uşaq Hüquqları Aylığı” elan edilmiş və dövlət qurumları, bələdiyyələr, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının iştirakı ilə tədbirlər keçirilmişdir.

20 Yanvar faciəsinin, Xocalı soyqırımının, 31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü'nün ildönümləri, 27 Sentyabr - Anım Günü ilə əlaqədar Ombudsman Aparatı və regional mərkəzlər tərəfindən silsilə tədbirlər təşkil edilmişdir.

Qadınlara münasibətdə törədilən zorakılığın qarşısının alınması istiqamətində yerli, regional və beynəlxalq səviyyədə maarifləndirmə işinin aparılması məqsədilə 25 Noyabr – Qadın Zorakılığına qarşı Beynəlxalq Mübarizə Günü və 10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günü tarixləri aralığında bütün dünyada keçirilən “Gender əsaslı zorakılığa qarşı 16 günlük fəallıq” kampaniyası çərçivəsində Ombudsman tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”na uyğun olaraq geniş maarifləndirmə tədbirləri keçirilmişdir.

Regional mərkəzlər tərəfindən müxtəlif qurumların iştirakı ilə 2 Fevral - Gənclər Günü, 7 Aprel - Ümumdünya Sağlamlıq Günü, 12 Noyabr - Azərbaycan Respublikasının

Konstitusiyaya Günü, 25 Noyabr - Qadın Zorakılığına qarşı Beynəlxalq Mübarizə Günü, 1 Dekabr - Ümumdünya QİÇS-lə Mübarizə Günü, 3 Dekabr - Beynəlxalq Əliliyi olan Şəxslər Günü, 10 Dekabr - Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günü, eləcə də digər yerli və beynəlxalq əhəmiyyətli günlərə həsr edilmiş maarifləndirmə tədbirləri keçirilmişdir.

Ombudsman Aparatı və regional mərkəzlər, habelə Milli Preventiv Qrupun üzvləri tərəfindən sosial xidmət, təhsil, psixiatriya, cəzaçəkmə, o cümlədən tərbiyə müəssisələrində, müvəqqəti saxlama yerlərində, istintaq təcridxanalarında, qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərində saxlanılan şəxslər, habelə işçi heyəti ilə keçirilmiş görüşlər zamanı əhalinin müxtəlif qruplarına (uşaqlara, qadınlara, gənclərə, ahıllara, əliliyi olan şəxslərə, qaçqın, məcburi köçkün və miqrantlara, həbsdə saxlanılanlara, məhkumlar və s.) ünvanlanmış hüquqi maarifləndirici söhbətlər aparılmış, təlimlər keçirilmişdir.

İnsan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində peşəkar, bilikli və təcrübəli mütəxəssislərin hazırlanmasına dəstək vermək üçün ali təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq davam etdirilmiş, Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinin tələbələri istehsalat təcrübəsi, “İnsan hüquqları” və “Tibbi hüquq” ixtisaslaşmaları üzrə magistrantları Ombudsman Aparatında elmi-tədqiqat təcrübəsi keçmişlər. Təsisatda ümumilikdə 464, 2021-ci ildə isə 18 tələbə və magistrant istehsalat və elmi-tədqiqat təcrübələrində olmuşdur.

İnsan hüquqları sahəsində maarifləndirmə fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasında maarifləndirici nəşrlər mühüm rola malikdir. Ombudsmanın təşəbbüsü ilə 2021-ci ildə 10 adda maarifləndirici vəsait, o cümlədən “İnformasiya əldə etmək hüququnu təmin edək!”, “İnformasiya əldə etmək hüququmuzu bilək!” adlı bukletlər, Ombudsmanın faktaraşdırıcı missiyalarına dair Azərbaycan və ingilis dillərində hazırlanmış hesabatlar çap olunmuşdur. Bununla yanaşı, Ombudsmanın illik məruzəsi də Azərbaycan, rus, ingilis dillərində nəşr edilmişdir.

Ümumilikdə, Ombudsman təsisatı tərəfindən hazırkı vaxta kimi 216 adda vəsait nəşr edilmiş, insan hüquqlarına və layiqli idarəetməyə dair 23-dən artıq xarici ədəbiyyat dilimizə tərcümə olunmuş, Azərbaycan dilində olan 59 adda vəsait ingilis dilinə, 45 adda vəsait isə rus dilinə tərcümə edilərək nəşr olunmuş, geniş oxucu auditoriyasına təqdim olunmuşdur.

Hüquqi-maarifləndirmə işi istiqamətində 2021-ci ildə kitabxana tərəfindən Təsisatın insan hüquqlarının müxtəlif sahələri üzrə nəşrləri (kitab, buklet, liflet, plakat, bülleten və s.), o cümlədən Ombudsmanın ölkəmizin işğaldan azad olunmuş ərazilərində beynəlxalq təşkilatların rəhbər şəxsləri və nümayəndə heyətləri ilə birgə həyata keçirdiyi faktaraşdırıcı missiyaların nəticələri əsasında hazırlanmış hesabatları dövlət qurumlarına, qəbul edilmiş qonaqlara, habelə Ombudsmanın xarici səfərləri zamanı rəsmi şəxslərə təqdim edilmiş, ölkənin müxtəlif kitabxanalarına, cəzaçəkmə və tərbiyə müəssisələrinə paylanmışdır.

Ombudsman Aparatının İnsan Hüquqları Kitabxanasında əlamətdar və tarixi günlərə uyğun olaraq, “20 Yanvar”, “Xocalı faciəsi”, “Soyqırım və deportasiya”, “Ombudsman Aparatının nəşrləri”, “Yeni nəşrlər”, “Qarabağ - Azərbaycandır!”, “44 Gün - Zəfər salnaməsi”, “Koronavirus! Sağlamlığımızı qoruyaq!” və “12 Dekabr – Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevi ehtiramla anırıq” başlıqlı sərgilər təşkil edilmişdir.

Ombudsman Aparatının İnsan hüquqları kitabxanası F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası tərəfindən 14 fevral - Beynəlxalq Kitab Bağışlama Günü ilə əlaqədar keçirilən “Oxunan hər kitab nurlu sabahdır” adlı kitab aksiyasına qoşulmuş və həmin aksiya çərçivəsində 6 adda 450 nüsxə çap məhsulu (kitab, liflet, plakat) Respublika Uşaq Kitabxanasına hədiyyə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Bakı Ekspo Mərkəzində keçirilən VII Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkasında iştirak etmiş Ombudsman Aparatı tərəfindən həmin sərgidə 152-si kitab, 55-i liflet-buklet, 9-u plakat olmaqla, hüquq ədəbiyyatının müxtəlif sahələrindən bəhs edən 216 adda nəşr nümayiş etdirilmişdir.

Ombudsman təsisatının hüquqi maarifləndirmə materialları rəsmi internet saytında və sosial şəbəkə hesablarında da yerləşdirilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Ombudsman Aparatı beynəlxalq ictimaiyyətin Azərbaycan həqiqətləri ilə bağlı məlumatlandırılması məqsədilə Almaniya Federativ Respublikasının Frankfurt-Mayn şəhərində “Yenidən əlaqə qur” devizi altında keçirilən 73-cü Beynəlxalq Kitab Sərgisində də iştirak etmişdir. Ombudsmanın Vətən müharibəsi dövründə həyata keçirdiyi faktaraşdırıcı missiyalarla, həmçinin Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin törətdiyi insan hüquqları pozuntuları, soydaşlarımıza qarşı nifrət nitqi ilə bağlı ingilis dilində hazırlanmış və çap olunmuş hesabatları həmin sərgidə nümayiş etdirilmişdir. Bu nəşrlərin beynəlxalq sərgilərdə nümayiş etdirilməsi Ermənistanın ölkəmizə qarşı törətdiyi sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlərin və digər vandalizm aktlarının ifşa edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Jest dilinin, Brayl əlifbasının, ünsiyyətin bütün digər üsullarının rəsmi münasibətlərdə qəbul olunması və istifadəsinin təmin edilməsinə töhfə vermək məqsədilə Ombudsmanın elmi redaktorluğu ilə “Uşaq Hüquqları Konvensiyası”nın yenidən işlənmiş 3-cü nəşri əsasında jest dilinə tərcümə edilmiş elektron kitab hazırlanmışdır. Həmin sosial layihə çərçivəsində 10 Dekabr – Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günündə əlilliyi olan uşaqların iştirakı ilə kitabın təqdimatı keçirilmiş, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası ilə birlikdə “Hüquqlarımız ilə güclü və xoşbəxtik” adlı tədbir təşkil olunmuşdur.

Elmi-analitik fəaliyyət. Ombudsmanın elmi-analitik sahədə həyata keçirdiyi fəaliyyət çərçivəsində insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi məqsədilə normativ hüquqi aktların təkmilləşməsinə yönəlmiş tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ombudsmanın elmi-analitik sahədə həyata keçirdiyi fəaliyyət insan hüquq və azadlıqları ilə bağlı mövcud strategiyaların, konsepsiyaların, milli fəaliyyət planı və proqramlarının hazırlanması, həyata keçirilməsi və monitorinqi, qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsi, normativ hüquqi aktların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğuların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə göndərilməsi kimi istiqamətləri əhatə edir.

Ombudsman Yaşlanma üzrə Madrid Beynəlxalq Fəaliyyət Planının prinsiplərinə əsaslanaraq, ahıllara diqqəti daha da artırmaq, onların sosial-hüquqi müdafiəsinin daha da gücləndirilməsini təmin etmək məqsədilə növbəti illər üçün “Ahıl vətəndaşların sosial hüquqlarının müdafiəsi üzrə Dövlət Proqramı”nın hazırlanaraq təsdiq edilməsini bir daha təklif edir.

BMT-nin “Biznes və insan hüquqları üzrə rəhbər prinsiplər”ini və “Biznes və insan hüquqları üzrə Milli Fəaliyyət Proqramlarına dair Təlimat”ını, eləcə də bu sahədə xarici ölkələrin təcrübəsini nəzərə alaraq, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı insan hüquq və azadlıqlarına hörmət və riayət edilməsini, hüquq-müdafiə vasitələrinin daha əlçatan olmasını təmin etmək, korporativ sosial məsuliyyətin təbliği və tətbiqi ilə sahibkarların ölkənin sosial iqtisadi həyatında daha fəal iştirakına şərait yaratmaq, bu sahədə aidiyyəti qurumların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsinə nail olmaq

məqsədi ilə “Biznes və insan hüquqları üzrə Dövlət Proqramı”nın hazırlanması təklif olunur.

Ombudsman əhalinin peşəkar hüquqi yardımla təmin edilməsi və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyası ilə əməkdaşlığı davam etdirmiş, Kollegiya tərəfindən Ombudsmana ünvanlanmış “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əlavə və dəyişikliklərlə bağlı layihə sənədinə dair təkliflər hazırlanaraq, aidiyyəti üzrə təqdim edilmişdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi məqsədilə Ombudsman ölkəmizin bu sahədə bir sıra beynəlxalq müqavilələri ratifikasiya etməsini zəruri hesab edir:

- “Bütün şəxslərin zorakı itkin düşmələrdən müdafiəsi üzrə” Beynəlxalq Konvensiya;

- Dəyişdirilmiş Avropa Sosial Xartiyasının 2 (ədalətli əmək şəraiti hüququ), 3 (təhlükəsiz və sağlam əmək şəraiti hüququ), 10 (peşə hazırlığı hüququ), 13 (sosial və tibbi yardım hüququ), 15 (əlif şəxslərin müstəqillik, sosial inteqrasiya və cəmiyyətin həyatında iştirak etmək hüququ), 17-ci (uşaqların və gənclərin sosial, hüquqi və iqtisadi müdafiə hüququ), 19-cu (əmək miqrantlarının və onların ailələrinin müdafiə və yardım hüququ), 23 (ahıl yaşlı şəxslərin sosial müdafiə hüququ), 30 (yoxsulluq və sosial təcrid olunmadan müdafiə hüququ) və 31-ci (yaşamaq yeri hüququ) maddələri (ölkənin iqtisadi durumu və maliyyə imkanları nəzərə alınmaqla);

- “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın Fakültativ Protokolu;

- Beynəlxalq Əmək Təşkilatının «Sosial təminatın minimum normaları haqqında» 102 sayılı Konvensiyası;

- “Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında” Avropa Şurası Konvensiyası.

“Ombudsman haqqında” Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq, Ombudsman insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə qanunların qəbul edilməsinə, ləğv olunmasına və ya müvafiq dəyişikliklər edilməsinə dair təkliflər vermişdir.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət, Cinayət Prosesual, Mülki, Mülki Prosesual, İnzibati Prosesual, İnzibati Xətalər, Əmək, Ailə, Mənzil və Vergi məcəllələrinin, habelə əlillik, pensiya və sosial müavinət, sosial xidmət və s. sahələrlə bağlı qanunvericilik aktlarının monitorinqi həyata keçirilmişdir.

Ombudsman Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisindən, müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarından daxil olmuş normativ hüquqi aktların layihələrinə dair rəy və təkliflər hazırlamış, aidiyyəti üzrə təqdim etmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın icrasının təmin edilməsi məqsədilə Ombudsman müvafiq normativ hüquqi aktların hazırlanması prosesində yaxından iştirak etmiş, təklif və tövsiyələrini vermişdir.

Yeri gəlmişkən, Ombudsmanın qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə əlaqədar həyata keçirdiyi prosesə qeyri-hökumət təşkilatları da fəal şəkildə cəlb olunmuşdur.

Ombudsman Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsinə və “Ombudsman haqqında” Konstitusiya Qanununun 13.2.8-ci maddəsinə, habelə “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 32-ci maddəsinə istinadən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə sorğularla müraciət etmiş və həmin qurum tərəfindən müvafiq aktlar qəbul edilmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 85.3. və 85.4-cü maddələrinin Konstitusiyanın 12-ci maddəsinin I hissəsinə, 17-ci maddəsinin IV və V hissələrinə, 26-cı maddəsinin II hissəsinə, 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi Plenumu tərəfindən 23 aprel 2021-ci il tarixli qərar qəbul edilmişdir.

Həmin qərarla göstərilmişdir ki, məhkəmələr ilk dəfə böyük ictimai təhlükə törətməyən və ya az ağır cinayət törətmiş 15 yaşınadək şəxslərə ictimai işlər cəzasının təyin edilməsi məsələsini həll edərkən, ilk növbədə, onların Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 88.1-ci maddəsinə uyğun olaraq cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinə üstünlük verməlidir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193-cü maddəsinin Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I, III, IV və V hissələrinə, 26-cı maddəsinin II hissəsinə, 29-cu maddəsinin I və VII hissələrinə, 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən 2021-ci il 19 fevral tarixli qərar qəbul edilmişdir.

Həmin qərarla göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1159-cu və Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 134.1-ci maddələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin mirasda məcburi pay anlayışını nəzərdə tutan 1193-cü maddəsində “vəsiyyət edənin uşaqlarının, valideynlərinin” müddəası övladlığa götürülənləri və övladlığa götürənləri də ehtiva edir.

“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9.6-cı maddəsinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 13-cü maddəsinin (Mülkiyyət) 1-ci hissəsinə, 25-ci maddəsinə (Bərabərlik hüququ), 29-cu maddəsinin (Mülkiyyət hüququ) I-IV hissələrinə, 38-ci maddəsinin (Sosial təminat hüququ) I, III hissələrinə, 149-cu maddəsinin (Normativ hüquqi aktlar) I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu ünvanlanmışdır.

Həmin sorğu ilə bağlı Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun qərarında əmək pensiyası təyin olunduqdan sonra hərbi xidmətini davam etdirən əmək pensiyaçıların pensiyasının yenidən hesablanması müraciət edildiyi gündən “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 9.6-cı maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yalnız fərdi hesablarında qeydə alınmış sığorta pensiya kapitalına görə həyata keçirildiyi qeyd olunmuş, həmçinin güzəştli şərtlərlə pensiyaya çıxmış, lakin digər sahədə əmək fəaliyyətini davam etdirən hərbi qulluqçuların pensiyasının yenidən hesablanması məsələlərinə aydınlıq gətirilmişdir.

Ombudsmanın Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə ünvanladığı sorğular əsasında qəbul edilmiş həmin qərar və qərardadlar istər nəzəri, istərsə də təcrübi əhəmiyyət kəsb edərək, Konstitusiyada və digər normativ hüquqi aktlarda təsbit olunmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının düzgün anlaşılmasına, onların təcrübədə düzgün tətbiqinə və təmininə mühüm töhfələrini verməkdədir.

Vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıq. Ombudsman ötən dövrdə vətəndaş cəmiyyəti institutları, o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatları, kütləvi informasiya vasitələri, icmalar, habelə geniş ictimaiyyətlə sıx əməkdaşlıqda fəaliyyətini davam etdirmişdir. Bu fəaliyyət çərçivəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının iştirakı ilə insan hüquqlarının ayrı-ayrı sahələrinə dair müzakirələr keçirilmiş, yerlərdə icmalarla görüşlər zamanı bir sıra məsələlər müzakirə olunmaqla qaldırılan məsələlər üzrə aidiyyəti təkliflər

hazırlanmış, mətbuat açıqlamalarının, məqalə və müsahibələrin yerli və xarici mətbuatda yayımlanması təmin edilmişdir.

İctimaiyyətlə əlaqələr və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq. Ombudsmanın təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə qeyri-hökumət təşkilatlarının, icmaların, ictimaiyyət nümayəndələrinin, müxtəlif sahələr üzrə ekspertlərin və kütləvi informasiya vasitələrinin iştirakı ilə insan hüquqlarının prioritet istiqamətlərinə həsr olunmuş bir sıra tədbirlər keçirilmişdir.

Ombudsmanın vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi və ictimai iştirakçılığın gücləndirilməsinə dəstək vermək məqsədilə aparatın strukturunda təkmilləşdirilmə aparılmaqla “Beynəlxalq təşkilatlar və vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıq” adlı yeni şöbə yaradılmışdır.

İctimaiyyət nümayəndələrinin iştirakı ilə Ombudsman Aparatı və regional mərkəzlər tərəfindən 20 Yanvar faciəsinin və Xocalı soyqırımının ildönümlərinə, 31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Gününə, 2 Fevral - Azərbaycan Gəncləri Gününə, 7 Aprel - Ümumdünya Sağlamlıq Gününə, 28 May – Respublika Gününə, 1 iyun - Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Gününə, 18 Oktyabr - Müstəqilliyin Bərpası Gününə və 8 Noyabr - Zəfər Gününə həsr edilmiş müxtəlif tədbirlər təşkil olunmuşdur.

Ombudsman 44 günlük Vətən müharibəsi şəhidlərinin ailələrini və qaziləri daim diqqət mərkəzində saxlamış, onların qayğılarını öyrənmiş, şəhid ailələri və qazilərin ailələrinə baş çəkmiş və problemlərinin həlli məqsədilə müvafiq qurumların qarşısında məsələ qaldırmışdır. Şəhid ailələrinin problemlərinin həlli ilə əlaqədar “Zəfər” Şəhid Ailələrinə Dəstək İctimai Birliyi ilə əməkdaşlıq edilmişdir.

Ombudsmanın təşəbbüsü əsasında şəhid ailələrinin üzvləri, müharibə nəticəsində müxtəlif travmalar almış qazilər, doğmaları həlak olmuş şəxslər üçün müxtəlif vaxtlarda regionlarda təşkil edilmiş tibbi və psixoloji yardım aksiyalarında “Briut” Tibb Mərkəzinin və “EGIS Pharmaceuticals PLC” şirkətinin mütəxəssisləri iştirak etmişlər.

Qeyd olunmalıdır ki, Ombudsman ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı istiqamətində fəal iştirak etmiş bir sıra QHT nümayəndələrini, o cümlədən hüquq müdafiəçilərini fəxri fərmanla təltif etmişdir.

Ombudsman “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsində Ombudsman Aparatı ilə vətəndaş cəmiyyəti institutları arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi” mövzusunda onlayn tədbir təşkil etmişdir. Ombudsmanın təşəbbüsü və Azərbaycan Əfqanıstan Veteranları İttifaqı, Qarabağ Əlillər və Veteranlar Cəmiyyəti, “Müstəqil Həyat Tərzi” Əlillərə Dəstək İctimai Birliyi, Əlil Qadınlar Cəmiyyəti, Azərbaycana Birgə Yardım (UAFA) Təşkilatının Gəncə şöbəsi, Quba Regional QHT-lərin Resurs və Təlim Mərkəzi, Əlil Qadınlar Cəmiyyətinin Gəncə şəhər şöbəsinin nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilmiş həmin tədbirdə əlilliyi olan şəxslərin çətinlikləri və mövcud problemlərin həlli ilə bağlı geniş müzakirə aparılmış, təkliflər də irəli sürülmüşdür.

28 May – Respublika Gününə həsr olunmuş “İnsan hüquqlarının müdafiəsində Ombudsman təsisatı ilə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının əməkdaşlığının gücləndirilməsinin rolu” mövzusunda tədbirdə “Beynəlxalq İnsan Hüquqları Cəmiyyətinin Azərbaycan Milli bölməsi”nin, Əlil Təşkilatları İttifaqının, D.Əliyeva adına Azərbaycan Qadınlarının Hüququnu Müdafiə Cəmiyyətinin, Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqasının, “Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun, Milli QHT Forumunun iştirakı ilə ölkədə vətəndaş cəmiyyətinin mövcud problemləri, onların həlli və bu sahədə hüquqi mühitin yaxşılaşdırılması istiqamətində, habelə gələcək əməkdaşlığa dair müzakirələr aparılmışdır.

Ombudsman Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyasının üzvləri ilə görüş keçirmiş, sahibkar qadınların problemləri ilə maraqlanmış, onların sosial layihələrdə iştirakı, üzləşdikləri çətinliklər və həlli yolları ilə bağlı söhbət aparmışdır.

Ombudsman “For Azerbaijan” Xeyriyyə Təşkilatının təşəbbüsü, Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin təşkilatçılığı və bir sıra yerli qurumların birgə dəstəyi şəhid övladları üçün Şüvəlanda təşkil olunmuş “Qaliblər düşərgəsi”ndə olmuş, uşaqların qidalanmasının, sağlamlılıqlarının təmini və asudə vaxtlarının təşkili ilə maraqlanmış, onlarla söhbətlər aparmışdır.

Ombudsman “Zəfər” Şəhid Ailələrinə Dəstək İctimai Birliyinin təşkilatçığı və Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fondunun dəstəyi ilə Bakı Ali Neft Məktəbində vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin iştirak etdiyi “Zəfər yolu” layihəsi çərçivəsində filmin nümayişi və “Vətənim Azərbaycandır!” adlı inşa yazı müsabiqəsinin qaliblərinin mükafatlandırılmasında da iştirak etmişdir.

Ombudsman təsisatının Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GİZ) ilə birgə regionlarda həyata keçirdiyi layihə çərçivəsində “Dövlət qurumlarında yaxşı idarəçiliyin təbliğində Ombudsmanın rolu və bu istiqamətdə vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi”nə dair təlimlərdə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının nümayəndələrinin iştirakı da təmin olunmuşdur.

Kütləvi informasiya vasitələri ilə əməkdaşlıq. Ombudsman ictimaiyyətlə əlaqələrin daha sıx və səmərəli təşkil edilməsi baxımından kütləvi informasiya vasitələri (KİV) ilə əməkdaşlığa böyük əhəmiyyət vermişdir.

İnsan hüquqlarının etibarlı müdafiəsi istiqamətində Ombudsmanın gördüyü işlər mütəmadi şəkildə rəsmi internet səhifəsi, habelə təsisatın sosial şəbəkə hesabları (“Facebook”, “Twitter”, “Instagram”, “Youtube”), habelə yerli və xarici KİV-də geniş şəkildə işıqlandırılmışdır. Azərbaycan həqiqətlərinin dünya miqyasında təbliği məqsədilə Ombudsman tərəfindən bir sıra yerli və xarici televiziya və radio kanallarına, informasiya agentliklərinə müsahibələr verilmişdir.

Ombudsmanın həyata keçirdiyi çoxşaxəli fəaliyyətlə bağlı hazırlanmış mətbuat açıqlamaları Azərbaycan, ingilis və rus dillərində geniş yayılmışdır.

Ombudsmanın 20 Yanvar, Xocalı soyqırımını və 31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımını Gününün ildönümü ilə əlaqədar yayımlanmış bəyanatları beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir. Bununla yanaşı, il ərzində Ombudsmanın Metsamor AES-in bütün bölgə üçün potensial təhlükəsi, Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində işarə olunmamış minalı ərazilər, BMT-nin “Nasizmin qəhrəmanlıq kimi qələmə verilməsinə, neonasizmə və irqçiliyin müasir formalarının yayılmasına, irqi ayrışdırılma, ksenofobiyaya və bununla bağlı dözümsüzlüyə qarşı mübarizə” adlı qətnaməsinin icrasına dəstək, Ermənistan tərəfinin Azərbaycan dövlət sərhədinin Kəlbəcər rayonu istiqamətində tərribata əl atmasına etiraz, Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunda Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaya düşərək həlak olan mülki şəxslər, Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaların xəritələrinin verilməsi, habelə 44 günlük Vətən müharibəsinin birinci ildönümü ilə əlaqədar Gəncənin raket hücumlarına məruz qalmasının, Tərtər şəhər qəbiristanlığının atəşə tutulmasının ildönümləri, Müharibə və Silahlı Münaqişələr Zamanı Ətraf Mühitin İstismarının Qarşısının Alınması Beynəlxalq Günü və Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi tərribatı nəticəsində hərbi qulluqçularımızın şəhid olması və yaralanması ilə bağlı etiraz bəyanatları yayılmışdır.

Ombudsmanın bu bəyanatları BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa

İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Ombudsman vətəndaş cəmiyyətinin müxtəlif qruplarından olan həm yerli, həm də beynəlxalq jurnalistlərlə görüşmüş, Azərbaycan realıqlarını, 44 günlük Vətən müharibəsinin, eləcə də ölkəmizə qarşı təcavüz və mülki əhaliyə qarşı törədilən etnik təmizləmə siyasətinin ağır nəticələrini bütün təhdid və hədə-qorxulara baxmayaraq dünya ictimaiyyətinə dolğun, obyektiv və qərəzsiz şəkildə çatdırdıqlarına görə onların fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş, bir neçə jurnalistə fəxri fərmanlar təqdim etmişdir.

Ombudsman təsisatının müxtəlif mövzularda təşkil etdiyi çoxsaylı tədbirlər, ənənəvi olaraq elan edilən “İnsan Hüquqları Aylığı”, “Uşaq Hüquqları Aylığı” çərçivəsində, habelə Ombudsmanın regional mərkəzləri tərəfindən mütəmadi olaraq təşkil edilən silsilə maarifləndirmə tədbirləri təsisatın onlayn resurslarında, habelə televiziya kanallarında və mətbuatda işıqlandırılmışdır.

Ombudsmanın Azərbaycanda İnsan Hüquqları Gününə həsr olunmuş “İnsan hüquqlarının müdafiəsi milli və ümumbəşəri dəyər kimi”, Konstitusiyaya Gününə həsr olunmuş “Ombudsman təsisatı konstitusion hüquqların təmininə xidmət edir” və Ümumdünya Uşaqlar Gününə həsr olunmuş “Uşaqların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi Ombudsmanın prioritet vəzifələrindəndir” adlı məqalələri qəzetlərdə dərc edilmiş, rəsmi səhifədə yerləşdirilmişdir.

VII Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgisində Ombudsman Aparatının nəşrlərinin təqdimat mərasimi təsisatın “Facebook” səhifəsi vasitəsilə canlı yayımlanmış, bununla bağlı məlumatlar televiziya kanalları vasitəsilə geniş ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur.

Ombudsmanın dəvəti əsasında ölkəmizə səfər etmiş beynəlxalq təşkilatların, milli insan hüquqları təsisatlarının nümayəndə heyətlərinin faktaraşdırıcı missiyaları ilə bağlı məlumatlar da televiziya kanallarında birbaşa bağlantı və geniş süjetlər vasitəsilə işıqlandırılmışdır.

Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumu nümayəndə heyətinin, o cümlədən Qarabağ Müşahidə Qrupunun ölkəmizə səfərinin məqsədləri ilə bağlı Ombudsman Aparatında mətbuat konfransı təşkil edilmiş, müsahibələr verilmişdir.

Ombudsmanın İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının nümayəndə heyəti ilə birgə Şuşada, Ağdamda həyata keçirdiyi faktaraşdırıcı missiyalar canlı bağlantı vasitəsilə televiziya işıqlandırılmışdır.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasının faktaraşdırıcı missiyasının yekunları ilə bağlı Gəncə şəhərində brifinq təşkil edilmiş, KİV nümayəndələri səfərin məqsədi və yekunları barədə məlumatlandırılmış, sualları cavablandırılmışdır. Ombudsman, habelə Aparatın və regional mərkəzlərin əməkdaşları Azərbaycan Dövlət Televiziyası, “Azad Azərbaycan”, Xəzər TV, Real TV, CBC TV və digər teleradio kanallarında yayımlanan bir sıra verilişlərdə, o cümlədən “Obyektiv”, “Əsas məsələ”, “Səhər çağı”, “ATV Səhər” verilişlərində iştirak edərək, insan hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı müxtəlif mövzular üzrə çıxışlar etmişlər.

Ombudsman təsisatının fəaliyyəti ilə bağlı müəllif verilişləri hazırlanmışdır. “Obyektiv” verilişinin bir neçə buraxılışında Ombudsmanın, təsisatın nümayəndələrinin,

faktaraşdırıcı missiya həyata keçirmək üçün ölkəmizdə səfərdə olan nümayəndələr və xarici ekspertlərin yerində müsahibələri təşkil edilmişdir.

Ombudsmanın qeyd edilən sahədə fəaliyyətinin əhəmiyyətli hissəsini Ermənistanın mütəmadi olaraq təxribatlara yol verməsi, sosial media hesabları vasitəsilə anti-Azərbaycan təbliğatı aparması, ümumilikdə uzun illər ərzində törədilmiş, hazırda da davam etdirilən insan hüquq pozuntuları barədə dünya ictimaiyyətinin məlumatlandırılması işi təşkil etmişdir.

Ombudsmanın sosial şəbəkə hesabları vasitəsilə sərhəd bölgəsində və işğaldan azad edilmiş ərazilər ətrafında törədilmiş təxribatlara, KİV-də barəsində məlumat yayılmış insan hüquq pozuntularına dərhal reaksiya verilmiş, faktlara əsaslanan bu məlumatların Azərbaycan, ingilis və rus dillərində yayımlanması təmin edilmişdir.

Ombudsmanın Mina Xəbərdarlığı və Mina Aksiyasına Yardım Günü, Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü və Beynəlxalq İtkin Düşmüş Şəxslər Günü ilə bağlı dünya ictimaiyyətinə ünvanlanan videomüraciətləri də Azərbaycan, ingilis və rus dillərində rəsmi səhifə və sosial şəbəkə hesablarında yerləşdirilmiş, mətbuatda yayımlanmışdır.

Təsisat tərəfindən, həmçinin “Azərbaycanlılara qarşı nifrət siyasəti”, “Müharibə və müharibədən sonrakı dövrdə Ombudsmanın fəaliyyəti” başlıqlı videoçarxlar hazırlanmış, bu barədə məlumatların rəsmi internet səhifəsi və sosial şəbəkə hesablarında, habelə KİV-də yayımlanması təmin edilmişdir.

Ombudsman Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş Kəlbəcər rayonunda mina partlaması nəticəsində peşə fəaliyyətini həyata keçirən iki jurnalistin və bir dövlət qurumu nümayəndəsinin həlak olması, bir neçə mülki şəxsin yaralanması ilə nəticələnən faciəvi hadisəyə də reaksiya verərək, bununla bağlı bəyanatda beynəlxalq təşkilatlara növbəti dəfə çağırış etmişdir.

İkinci Qarabağ müharibəsi dövründən başlayaraq Ombudsmanın beynəlxalq hüquq, o cümlədən insan hüquq pozuntularının araşdırılması ilə bağlı həyata keçirdiyi fəaliyyətin daha aydın formada yerli və beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması məqsədilə rəsmi internet səhifəsində ayrıca bölmə yaradılmış və mütəmadi olaraq təkmilləşdirilmişdir. Bu bölmə vasitəsilə Ombudsmanın həmin mövzuda hazırlanmış çoxsaylı hesabatları, bəyanatları, müraciətləri və mətbuat açıqlamalarının geniş auditoriyaya çatdırılması təmin edilmişdir.

Rəsmi internet səhifəsində Ombudsmanın Çağrı Mərkəzinin fəaliyyəti ilə bağlı şəffaflığın və hesabatlılığın təmini məqsədilə yaradılmış müvafiq bölmədə aylıq statistika verilmiş, sosial şəbəkə hesabında yayımlanmışdır.

Ombudsmanın təşəbbüsü ilə 10 Dekabr – Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günü ilə bağlı keçirilən “Postmüharibə dövründə insan hüquqları” mövzusunda həsr edilmiş jurnalist yazı müsabiqəsinin qaliblərinə diplom və mükafatlar təqdim edilmişdir.

İl ərzində Azərbaycan və ingilis dillərində 275 mətbuat açıqlaması yayımlanmış, təsisat barədə yerli və xarici mətbuatda verilmiş 5314 məlumat qeydiyyatına alınmışdır.

TƏKLİF VƏ TÖVSIYƏLƏR

Ombudsman insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsi və səmərəli təmin olunması, o cümlədən aztəminatlı ailələrin və əhalinin həssas qruplarının bir sıra problemlərinin həlli məqsədilə aşağıdakıları *təklif edir*:

- *Müasir çağırışlara, yeni dövrün tələblərinə və mövcud prioritetlərə uyğun olaraq, həmçinin beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrini nəzərə alaraq, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyinin artırılması, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının müdafiəsi, cəmiyyətdə hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, normativ-hüquqi bazanın, hüquq müdafiə sisteminin və idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin davamlılığının təmin edilməsi, bu beynəlxalq əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə növbəti illər üçün insan hüquqları sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının hazırlanıb qəbul olunması;*

- *Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 554-cü maddəsində Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) qanuni fəaliyyətinə müdaxilə etməyə görə nəzərdə tutulmuş ümumi sanksiyanın fiziki, hüquqi və vəzifəli şəxslərə münasibətdə müəyyən edilməsi və bununla bağlı həmin məcəllənin müvafiq maddəsinə əlavə və dəyişikliklərin edilməsi*

- *Əqli mülkiyyət hüquqlarının iqtisadiyyatda və informasiya cəmiyyətində artan rolunu, bu sahənin spesifikliyini və əhəmiyyətini nəzərə alaraq, eləcə də xarici ölkələrin təcrübəsini öyrənməklə əqli mülkiyyət sahəsindəki mübahisələrin məhkəmələrdə daha effektiv baxılmasının təmin edilməsi məqsədi ilə bu sahədə ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması;*

- *Dövlət qulluqçularının hüquqi statusunu, dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsində rolunu nəzərə alaraq, vəkillik peşəsinə qəbul zamanı dövlət qulluğunda hüquqşünas ixtisası üzrə ən azı 10 il nümunəvi və fasiləsiz fəaliyyət göstərmiş şəxslərin yazılı testi vermədən və icbari təlimə cəlb olunmadan, yalnız şifahi müsahibədən keçməklə vəkil olmasına imkan yaradılması üçün qanunvericiliyə əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;*

- *Məhkəmə qərarlarının icrasının çevikliyinin və effektivliyinin artırılması məqsədi ilə icra qurumları ilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında koordinasiyanın təşkilinə, eləcə də məhkəmə qərarlarının icrasına inzibati və məhkəmə nəzarətinə diqqətin artırılması;*

- *Dövlət orqanlarına münasibətdə məhkəmə qərarlarının icrası mexanizmlərinin işlənilməsi və bununla bağlı büdcə ayırmalarında qeyd olunan məqsədlər üçün vəsaitin nəzərdə tutulması;*

- *Əmlak və gəlirləri aşkar edilməyən, maddi çətinlik səbəbindən aliment ödənişlərini vaxtında ödəyə bilməyən (aliment borcunun ödənilməsindən qəsdən yayınma halları istisna olmaqla) borclu barəsində ümumi qaydada İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 528-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cərimə növündə inzibati tənbeh tədbirinin tətbiq edilməsinin aliment borcunun ödənilməsinin təmin olunması baxımından səmərəli olmadığını nəzərə alaraq, aliment tələbinə dair*

məhkəmə qərarlarının icrası zamanı icra məmurunun qanuni tələblərinin yerinə yetirilməməsinə görə inzibati məsuliyyətin ayrıca maddədə göstərilməsi, həmin pozuntuya görə cərimə cəzasının işin halları və pozuntunu törədən şəxsin maddi durumu nəzərə alınmaqla tətbiqi, bununla bağlı qanunvericiliyə zəruri əlavə və dəyişikliklərin olunması;

- Aliment tələbi üzrə məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun qanuni tələblərinin qəsdən yerinə yetirilməməsinə görə ayrıca məsuliyyətin müəyyən edilməsi;

- Aliment öhdəliklərinin icrasından yayınan (boyun qaçıran) şəxslərin əmək fəaliyyətinə cəlb olunması mexanizminin işlənilib hazırlanması, müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinə, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xəttəlar Məcəlləsinə, "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa və "Məşğulluq haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi, bununla əlaqədar icra qurumları ilə məşğulluq orqanlarının əlaqəli fəaliyyətinin təşkili;

- Uşağın saxlanması üçün məhkəmə tərəfindən təyin edilən alimentin dövlət tərəfindən ödənilməsi və sonradan borcludan məcburi qaydada alınması üzrə mexanizmin (Aliment Fondunun) yaradılması;

- Məhkəmə hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi, yeni məhkəmələrin yaradılması, müvafiq olaraq icra qurumlarının iş yükünün artması, həmçinin elektron sistemə keçid nəzərə alınaraq, məhkəmələrdə və icra qurumlarında kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi, eləcə də həmin qurumların fəaliyyətinin effektivliyinin təmin olunması üçün kadr sayının artırılması;

- Cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi, o cümlədən cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması barədə qərarların əsassız və qanunsuz olması səbəbindən prokuror, yuxarı prokuror və ya məhkəmə (şikayət əsasında) tərəfindən üç dəfədən artıq ləğv edilməsi hallarında istintaq edilən həmin cinayət işinin təhqiqatçının və ya müstətiqin icraatından götürülərək digər təhqiqatçının və ya müstətiqin icraatına verilməsinə dair imperativ normanın qeyd edilən Məcəllədə təsbit edilməsi, həmçinin bu hallarla bağlı təhqiqatçı və müstətiqlərin intizam məsuliyyəti məsələsinə diqqətin artırılması;

- Dindirilən şəxsin prosessual hüquqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dindirmə üçün müddətlərin müəyyən edilməsi ilə bağlı müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;

- "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.2-ci maddəsinin (İnformasiya sahibinin vəzifələri) tələblərindən irəli gələrək, informasiya sahibi olan dövlət orqanları və bələdiyyələr tərəfindən informasiya məsələləri üzrə vəzifəli şəxsin təyin edilməsi yaxud struktur bölmənin yaradılması üzrə zəruri tədbirlərin görülməsi;

- "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 30-cu maddəsinin tələblərinin təmin edilməsi məqsədilə bələdiyyələr tərəfindən onların fəaliyyətinə dair ictimai informasiyaların internet informasiya ehtiyatlarında açıqlanması üzrə tədbirlərin görülməsi;

- “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Qanununun, “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü, “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.5-ci maddələrinin tələbləri nəzərə alınaraq, “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü (“Qanunun tənzimləmə sahəsi”) maddəsinə “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Qanunu ilə tənzimlənən şikayətlərə” məzmununda yarım bəndin əlavə edilməsi;

- Diaqnostik qiymətləndirmənin hər tədris ilində iki dəfədən az olmayaraq keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin 2019-cu il 4 oktyabr tarixli, F-595 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Ümumi təhsil müəssisələrində müəllimlərin, psixoloqların və ümumi təhsil fənlərini tədris edən digər pedaqoji heyətin bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsinin aparılması Qaydaları”nın 4.1-ci bəndinə müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;

- 3 yaşınadək uşağa qulluğa görə müavinətin əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmayan şəxslərə də şamil edilməsi;

- Ünvanlı dövlət sosial yardımını təyin edilərkən ailə üzvü olan birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslərin ailənin tərkibində nəzərə alınmaması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 5 fevral tarixli 37 nömrəli Qərarı ilə təsdiq olunmuş “Ünvanlı dövlət sosial yardımının alınması üçün müraciət edilməsi, onun təyin olunması, verilməsi və verilməsindən imtina edilməsi Qaydaları”na “birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslər” məzmununda 3.6.7-ci bəndin əlavə edilməsi;

- Ölkəmizin Beynəlxalq Əmək Təşkilatının «Sosial təminatın minimum normaları haqqında» 102 sayılı Konvensiyasına qoşulmasının sürətləndirilməsi;

- “Minaaxtaran” vəzifəsində çalışan əməkdaşların işinin həssaslığını, təhlükəliyini, çətinliyini və məsuliyyətliyini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyində “minaaxtaran” vəzifəsində çalışan əməkdaşların əməkhaqlarının artırılması;

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2007-ci il 23 yanvar tarixli, 12 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Güzəştli şərtlərlə yaşa görə əmək pensiyası hüququ verən istehsalatların, peşələrin, vəzifələrin və göstəricilərin Siyahısı”na “Minaaxtaran” vəzifəsinin əlavə edilməsi;

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 5 iyul tarixli, 92 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əmək şəraitinə və əmək funksiyasının xarakterinə görə əlavə məzuniyyət hüququ verən, zərərli və ağır istehsalatların, peşə və vəzifələrin Siyahısı”na “Minaaxtaran” vəzifəsinin əlavə edilməsi;

- Əlilliyin təyin olunması zamanı tələb olunan stasionar müalicənin bütün vətəndaşlar üçün əlçatanlığının (məsafə və maddi durum nəzərə alınmaqla) təmin edilməsi və ixtisaslaşmış tibb müəssisələrində yüklülüyün (çarpayı sayı nəzərə alınmaqla) azaldılması məqsədilə Bakı şəhəri ilə yanaşı, regionlarda da baza tibb müəssisələrinin (ixtisaslaşmış tibb müəssisələrinin) müəyyən edilməsi;

- Əlilliyin müəyyən olunması ilə bağlı həkim məsləhət komissiyalarının göndərişləri ilə tibbi sosial ekspert komissiyalarının rəyləri arasında

ziddiyyətlərin aradan qaldırılması məqsədi ilə “Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına göndərişlərin reyestri”nə daxil edilməli olan məlumatlara dair tələblərin (ayrı-ayrı xəstəliklərlə bağlı tələb olunan stasionar müalicə müddəti (çarpayı günlərinin sayı), əsas xəstəliyi və onun ağırlaşmalarını təsdiq edən ixtisaslaşmış müalicə, habelə funksiya pozuntularına səbəb olan patoloji dəyişikliklər, diaqnozu təsdiq edən laborator və instrumental müayinələr və s.) dəqiq müəyyən edilməsi;

- İmtiyazlı qruplardan olan, müxtəlif xəstəliklərdən, o cümlədən təhlükəli yoluxucu xəstəliklər siyahısına daxil edilmiş Hepatit C və B virusundan əziyyət çəkərək dövlət hesabına dərman preparatları ilə təmin edilən şəxslərin hüquqlarının səmərəli təmini məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 7 mart tarixli, 38 sayılı Qərarının 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş və Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş “Pulsuz dərman reseptləri əsasında verilən dərman preparatlarının siyahısı”nda müvafiq xəstəliklər üzrə müəyyən edilmiş dərman preparatlarının spektrinin genişləndirilməsi;

- İnsan sağlamlığının qorunması üçün vacib (qaçılmaz) hesab edilən bütün tibbi xidmətlərin (xəstəliklərin) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 10 yanvar tarixli, 5 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “İcbari tibbi sığorta üzrə Xidmətlər Zərfi”nə daxil olan tibbi xidmətlərin siyahısına əlavə edilməsi;

- İnsan həyatı və ya sağlamlığı üçün xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alaraq, məktəbəqədər, orta və ali təhsil müəssisələrində qidanın təhlükəsizliyinə və rasionuna diqqətin artırılması, bununla bağlı Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti və Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi tərəfindən müntəzəm planlı və plandankənar monitorinqlərin keçirilməsi;

- Psixiatriya xəstəxanalarında saxlanılan, müalicə müddəti bitmiş, lakin yaşayış yeri olmayan pasiyentlərin sosial xidmət müəssisələrinə köçürülməsi üzrə mexanizmin hazırlanması, eyni zamanda sosial xidmət müəssisələrində limitin (yaşayış yerlərinin) artırılması;

- Respublikanın müxtəlif regionlarında, müvafiq ərazilərdə və yaşayış məntəqələrində uşaq sayı və tələbat nəzərə alınmaqla, dövlət məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayının artırılması;

- Kənd rayonlarında əhalinin sayı az olan yaşayış məntəqələrində yeni məktəblərin, o cümlədən modul tipli məktəblərin tikilib istifadəyə verilməsi və ya mümkün olmadıqda həmin məntəqələrdə yaşayan məktəbli uşaqların yaxınlıqdakı qəsəbə və kənd məktəblərinə dövlət hesabına daşınmasının təşkili;

- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına münasibətdə dövlət ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ödənişli təhsilə görə müəyyən edilmiş məbləğin mümkün qədər aşağı salınması, dövlət sifarişli yerlərin sayının ödənişli ixtisas yerlərinə nisbətdə artırılması;

- Tədris prosesində istifadə edilən və proqramda nəzərdə tutulan dərsliklərlə yanaşı, tədris prosesinin tərkib hissəsi kimi tələb olunan çalışma və köməkçi dərs vəsaitlərinin şagirdlərə dövlət büdcəsi hesabına verilməsi;

- Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2014-cü il 13 oktyabr tarixli, 39 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş və Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrində qeydiyyatına alınmış "Rezidenturanı bitirən həkim-mütəxəssislərin iş yerlərinə göndərilməsi Qaydaları"nın 2.8-ci bəndinin birinci cümləsinin "14 yaşınadək uşağı olan ailəli, habelə himayəsində birinci və ya ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs (18 yaşınadək sağlamlıq imkanları məhdud uşaq), yaxud da özü birinci və ya ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxs olan həkim-mütəxəssislərin onlara təklif edilmiş təyinatı qəbul etmək və ya azad təyinat almaq hüququ vardır. Əri (arvadı) hərbi qulluqçu (zabit, gizir, miçman və ya müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusu) olan həkim-mütəxəssislərə təyinat ərin (arvadın) xidmət yeri (şəhər, rayon) nəzərə alınmaqla verilir" məzmununda yeni redaksiyada verilməsi;

- Respublikanın ayrı-ayrı bölgələrində müxtəlif vaxtlarda baş vermiş təbii fəlakətlər (zəlzələ, sel, leysan yağışları, tufan, sürüşmə və s.) nəticəsində qəzalılıq vəziyyətə düşmüş və hələ də bərpa edilməmiş evlərin müvafiq komissiyaların fəaliyyəti çərçivəsində aşkar edilərək qeydiyyatına alınması, habelə bərpası üzrə tədbirlərin görülməsi;

- Ötən əsrin ortalarından etibarən Bakı şəhərində, onun ətrafındakı qəsəbə və kəndlərdə, o cümlədən birgə təsərrüfatlara (sovxozlara) məxsus ərazilərdə müxtəlif şəxslər tərəfindən zəbt edilmiş torpaq sahələrində qanunsuz tikilmiş evlərin, habelə bələdiyyələr tərəfindən fərdi ev tikintisi üçün verilmiş torpaq sahələrində tikilmiş evlərin inventarlaşdırılması və dövlət qeydiyyatına alınması, eyni zamanda həmin ərazilərdə və yeni yaşayış massivlərində daşınmaz əmlak və nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərinə ünvanların verilməsi;

- BMT-nin "Biznes və insan hüquqları üzrə rəhbər prinsiplər"ini və "Biznes və insan hüquqları üzrə Milli Fəaliyyət Proqramlarına dair Təlimat"ını, eləcə də bu sahədə xarici ölkələrin təcrübəsini nəzərə alaraq, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı insan hüquq və azadlıqlarına hörmət və riayət edilməsini, hüquq-müdafiə vasitələrinin daha əlçatan olmasını təmin etmək, korporativ sosial məsuliyyətin təbliği və tətbiqi ilə sahibkarların ölkənin sosial iqtisadi həyatında daha fəal iştirakına şərait yaratmaq, bu sahədə aidiyyəti qurumların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsinə nail olmaq məqsədi ilə "Biznes və insan hüquqları üzrə Dövlət Proqramı"nın hazırlanması və qəbul edilməsi;

- BMT-nin "Biznes və insan hüquqları sahəsində rəhbər prinsiplər"ini və BMT-nin bu sahədə tövsiyələrini nəzərə alaraq, sahibkarlardan fəaliyyətləri zamanı insan hüquqlarına riayət olunması barədə müvafiq məlumatların və dövri hesabatların tələb edilməsi mexanizminin (iri və orta sahibkarlıq subyektlərinə münasibətdə) işlənilməsi, bu barədə müvafiq normativ aktlara, o cümlədən "Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;

- Əlilliyi olan şəxslərin, habelə qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə daha aktiv cəlb olunmasını təmin etmək məqsədi ilə güzəştli kreditlərin verilməsi, vergi

güzəştlərinin tətbiq edilməsi və bu kimi digər stimullaşdırıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi mexanizminin işlənilməsi hazırlanması;

- İstehlakçılarının hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə “İstehlakçılarının hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa internet saytları, mobil tətbiqlər üzərindən, eləcə də digər vasitələrlə məsafədən (distansiyadan) malların satılması (çatdırılması) və ya xidmətlərin göstərilməsi üzrə münasibətlərin tənzimlənməsi ilə bağlı müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;

- Əhəlinin bütün qruplarının istehlak prosesinin iştirakçısı olduğunu nəzərə alaraq, istehlakçılarının hüquqları barədə əsas biliklərin təhsil müəssisələrinin tədris proqramlarına daxil edilməsi;

- Xarici ölkələrin təcrübəsini nəzərə alaraq, istehlakçılarının ictimai təşkilatlarının fəaliyyətinin stimullaşdırılması və qiymətləndirilməsi məqsədi ilə müasir mexanizmlərin müəyyən olunması;

- İnformasiya texnologiyalarının insan həyatının bütün sahələrinə inteqrasiyası ilə əlaqədar olaraq, xüsusilə COVID-19 pandemiyası ilə bağlı ölkə ərazisində tətbiq edilən məhdudiyatlar səbəbindən mobil tətbiqlər və onlayn sistemlər üzərindən mal sifarişlərinin və göstərilən xidmətlərin sayının artmasını nəzərə alaraq, istehlakçılarının hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin monitorinqinin aparılması, nəticələrinin təhlil edilməsi və istehlakçılarının hüquqlarının daha effektiv təmini məqsədilə müasir mexanizmlərin hazırlanması və tətbiq olunması;

- Ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədi ilə xarici ölkələrin təcrübəsi və əhəlinin alıcılıq qabiliyyəti nəzərə alınaraq, ölkəyə idxal edilən hibrid və tam elektrik mühərrikli avtomobillərin alışıının stimullaşdırılması məqsədi ilə subsidiyaların və ya güzəştli kreditlərin tətbiq edilməsi;

- Avtomobil yollarının, parklama yerlərinin və səkilərin yenidən qurulması, o cümlədən müxtəlif təmir-bərpa işlərinin aparılması, habelə tədbirlərin keçirilməsi zamanı nəqliyyat vasitələrinin və piyadaların hərəkətinin təşkilinə diqqətin artırılması, bu barədə yol hərəkəti iştirakçılarının qabaqcadan kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsilə, habelə həmin ərazilərdə müvafiq xəbərdar edici nişanlar və məlumat lövhələri quraşdırılmaqla məlumatlandırılmasına diqqətin artırılması;

- Ödənişli parklama yerləri üçün (özəl parklama yerləri istisna olmaqla) 8, 12 və 24 saatlıq abunə paketləri müəyyən edilməklə “Vahid parklama kartı” (vahid ödəniş aparmaqla abunə dövrü ərzində bütün ödənişli parklama yerlərindən istifadəyə imkan verən) sisteminin tətbiqi;

- İnformasiya texnologiyalarının sürətlə inkişaf və inteqrasiya etdiyi bir dövrdə təbii qaz və içməli su sərfiyyatı üzrə hesablamaların daha operativ və şəffaf qaydada həyata keçirilməsi məqsədilə son zamanlarda tətbiq edilən mexaniki sayğacların əvvəlki qaydada “smart” tipli sayğaclarla əvəz edilməsi;

- Körpələr evlərində və uşaq bağçalarında “uşaq psixoloqu” və “erkən inkişaf üzrə mütəxəssis” ştat vahidlərinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1996-cı il 29 may tarixli, 61

nömrəli “Büdcədən maliyyələşdirilən məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin nümunəvi ştatı haqqında” Qərarında müvafiq dəyişikliklərin edilməsi;

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 13 iyul tarixli, 172 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Uşaq evlərinin rəhbər işçilərinin, pedaqoji, inzibati-təsərrüfat, tədris-köməkçi və xidmətedici heyətinin nümunəvi Ştatları” cədvəlinə “sosial işçi” ştat vahidinin əlavə edilməsi;

- Sağlamlıq imkanları məhdud, xüsusilə nitq inkişafında geriliyi olan uşaqlar üçün dövlət hesabına reabilitasiya xidmətlərinin genişləndirilməsi və bu sahədə mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının artırılması;

- Sosial təhlükəli vəziyyətdə olan (o cümlədən çətin tərbiyə olunan), zorakılığa məruz qalmış uşaqlar üçün regionlarda günərzi qayğı və icma əsaslı sosial reabilitasiya mərkəzlərinin, sığınacaqların sayının artırılması, mövcud mərkəzlərin işinin təkmilləşdirilməsi;

- Uşaqların təhsilə çıxışında bərabərliyin təmin olunması məqsədilə inklüziv təhsilə dair mövcud normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi;

- Ahıl şəxslərin sosial-hüquqi müdafiəsinin daha da gücləndirilməsini təmin etmək məqsədilə “Ahıl vətəndaşların sosial hüquqlarının müdafiəsi üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi;

- Koronavirus (COVID-19) pandemiyası dövründə tənha ahılların sosial-məişət problemlərinin həll edilməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən ahıl insanlarla daimi təmasların qurulması;

- Əfqanıstanda sovet qoşunlarının tərkibində beynəlmiləl borcunu yerinə yetirərək əlil olmuş şəxslərin “Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid ailələrinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 25 yanvar tarixli, 2449 nömrəli Sərəncamının 1.1-ci bəndi ilə əhatə olunan imtiyazlı şəxslər kateqoriyasına aid edilməsi;

- Şəxsi vəsait hesabına koxlear implantasiya əməliyyatı olunmuş şəxslərin müvafiq cihazın hissələri və üst cihazla, habelə təmir xidməti ilə dövlət hesabına təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 18 dekabr tarixli, 500 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əlilliyi olan şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına verilən reabilitasiya vasitələrinin növlərinin Siyahısı”na və 2020-ci il 18 dekabr tarixli, 501 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əlilliyi olan şəxslərin reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilməsi Şərtləri və Qaydası”na müvafiq dəyişikliklərin edilməsi;

- Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində tibb hissələrinin peşəkar hərbi həkim kadrları ilə tam komplektləşməsini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Tibb Universitetinin Hərbi tibb fakültəsinə qəbul sayının artırılması;

- “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 41.0.9-cu maddəsinə və Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 3 oktyabr tarixli, 377-IQ sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin 156-cı maddəsinin “j” bəndinə əsasən, yalnız zabit

heyəti vəzifələrində təqvim hesabı ilə azı 10 il xidmət etmiş kadr zabitlərinin öz arzusu ilə həqiqi hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılması hüququna malik olduğunu nəzərə alaraq, 10 il xidmət etməmiş kadr zabitlərinin də dövlət tərəfindən onlara çəkilən xərclərin müvafiq müddət üzrə hesablanaraq dövlət büdcəsinə geri ödənilməsi şərtilə öz arzusuna uyğun ehtiyata buraxılması hüququnun təmin edilməsi məqsədi ilə müvafiq qanunlara əlavə və dəyişikliklərin edilməsi;

- Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları və kadr zabitləri istisna olmaqla, digər hərbi qulluqçularla xidmətə qəbulla bağlı müqavilə bağlanarkən 3 və ya 6 aylıq sınaq müddətinin müəyyən edilməsi;

- Sığorta edilənlərin sığorta ödənişlərindən müddət məhdudiyyəti tətbiq edilmədən yararlanmaları üçün "Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında" Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 20 may tarixli, 296-IQ sayılı Qanununun 5-ci maddəsinin "b" və "ç" bəndlərində nəzərdə tutulmuş müddətin həmin Qanundan çıxarılması;

- Qadınların təhsil və bərabərlik hüququnun təmin edilməsi məqsədi ilə onların xüsusiləşdirilmiş ali hərbi təhsil müəssisələrində təhsil almaq üçün müiraciət etmək imkanlarının təmin olunması;

- Çağırışçılarının hüquqlarının səmərəli qorunması baxımından, həmçinin Silahlı Qüvvələrin şəxsi heyətinin sağlamlığını daha səmərəli təmin etmək üçün Azərbaycan Respublikasının Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin yerli qurumlarında fəaliyyət göstərən Çağırış və Hərbi həkim komissiyalarına peşəkar mütəxəssislərin cəlb edilməsinə diqqətin artırılması və bu komissiyaların fəaliyyətinə nəzarətin gücləndirilməsi;

- Ehtiyatda və ya istifadə olan hərbi qulluqçunun hər hansı bir səbəbdən vəfat etməsi nəticəsində pensiya yaşına çatmasını gözləmədən həmin şəxsin arvadına pensiyanın təyin edilməsi;

- Hərbi idarəetmə qurumlarında qanunçuluğun və hüquq qaydalarının daha da möhkəmləndirilməsi, hərbi vəzifəli şəxslərin məsuliyyət hissəsinin artırılması məqsədilə tərkibi əsasən keçmiş hərbi qulluqçulardan, həkimlərdən, hüquqşünaslardan, müstəqil ekspertlərdən ibarət olmaqla Silahlı Qüvvələrə ictimai nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə zəruri hüquqi mexanizmlərin hazırlanması və tətbiq edilməsi;

- "Hərbi qulluqçuların statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.6-cı maddəsində müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularının sərnişin nəqliyyatının bütün növlərindən (taksi xidmətindən başqa) pulsuz istifadə etməsi hüququnun bütün hərbi qulluqçulara, o cümlədən ali hərbi məktəblərin və hərbi liseylərin kursantlarına da şamil edilməsi;

- İpoteka qaydasında mənzil əldə edən və ya dövlət tərəfindən mənzillə təmin olunan hərbi qulluqçular xidmət yerini dəyişdikdə onlara müvəqqəti mənzil kirayəsi üçün kirayə haqqının verilməsi;

- Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Mülki Müdafiə Qoşunlarının hərbi qulluqçularına (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları istisna olmaqla) ödənilən aylıq vəzifə maaşının məbləğinin digər

qoşun növlərində eyni vəzifələrdə xidmət edən hərbi qulluqçuların vəzifə maaşına uyğunlaşdırılması;

- Ruhi xəstəliklərdən əziyyət çəkən və ya cəza çəkdiyi dövrdə psixi sağlamlıq vəziyyətində ciddi dəyişikliklər baş verən şəxslərin psixiatriya müəssisələrinə yerləşdirilməsi ilə bağlı mexanizmin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2011-ci il 29 noyabr tarixli, 4-N nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Cəzanın çəkilməsinə mane olan ağır xəstəliklərə düçar olmuş məhkumların tibbi şəhadətləndirilməsi Qaydaları”nın yenidən işlənərək qəbul edilməsi;

- Cəzaçəkmə müəssisələrində məhkumların günün istənilən vaxtında tibbi təminatla əlçatanlığının təmin edilməsi;

- Təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 26 fevral tarixli, 63 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “İstintaq təcridxanalarının daxili intizam Qaydaları”nın 5.11.3-cü bəndindəki “ilk dəfə cinayət törətmiş şəxslər” sözlərinin “ilk dəfə cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxslər”, “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”nın 2.31.3-cü bəndindəki “ilk dəfə cinayət törətmiş şəxslər” sözlərinin isə “ilk dəfə cinayət törətməkdə şübhəli bilinən şəxslər” sözləri ilə əvəz edilməsi;

- Cəzaçəkmə müəssisəsindən buraxılmış, lakin daimi yaşayış yeri olmayan məhkumlar üçün sığınacaqların sayının artırılması;

- Cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosiallaşması məqsədilə regionlar da əhatə olunmaqla sosial adaptasiya mərkəzlərinin sayının artırılması;

- Həbs edilmiş, habelə müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslərin sağlamlığının qorunması hüququnun effektiv müdafiəsi məqsədilə belə şəxslərin müayinə və müalicəsinin Penitensiar Xidmətin Müalicə Müəssisəsində aparılması mümkün olmadıqda, zəruri tibbi xidmətlərin digər tibb müəssisələrində dövlət hesabına həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq qanunvericiliyə zəruri əlavə və dəyişikliklərin edilməsi.

Mündəricat

GİRİŞ SÖZÜ	3
I fəsil. İNSAN VƏ VƏTƏNDAŞ HÜQUQ VƏ AZADLIQLARININ MÜDAFİƏSİ	
1.1. Mülki və siyasi hüquqların müdafiəsi	7
• Azadlıq hüququ	7
• <i>Müvəqqəti saxlama yeri və istintaq təcridxanalarına başçəkmələr</i>	13
• Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi hüququ	14
• <i>MPM funksiyalarının həyata keçirilməsi</i>	16
• İnformasiya əldə etmək hüququ	21
• Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı	24
• <i>Əhalinin peşəkar hüquqi yardımla təmin edilməsi</i>	29
• <i>Məhkəmə qərarlarının icrası</i>	31
• Cinayət mühakimə icraatında hüquq və azadlıqların müdafiəsi	36
1.2. İqtisadi, sosial və mədəni hüquqların müdafiəsi	42
• Əmək hüququ	42
• Sosial təminat hüququ	48
• Sağlamlığın qorunması hüququ	53
• Təhsil hüququ	58
• Mənzil hüququ	64
• İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi	70
1.3. Əhali qruplarının hüquqlarının müdafiəsi	72
• Qaçqınların, məcburi köçkünlərin və miqrantların hüquqlarının müdafiəsi	72
• Şəhid ailələrinin və müharibə veteranlarının hüquqlarının müdafiəsi	78
• Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin və məhkumların hüquqlarının müdafiəsi	82
• Hərbi qulluqçuların hüquqlarının müdafiəsi	86
• Qadın hüquqlarının müdafiəsi və gender bərabərliyinin təmin edilməsi	91
• Uşaq hüquqlarının müdafiəsi	93
• Ahılların hüquqlarının müdafiəsi	98
• Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi	99
II fəsil. BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ	
• Müharibə və postmüharibə dövründə Ermənistan tərəfindən insan hüquqlarının, beynəlxalq humanitar hüququn norma və prinsiplərinin pozulması faktlarının müəyyən edilməsi ilə bağlı həyata keçirilmiş fəaliyyət	103
• Ombudsmanın işgüzar xarici səfərləri	110
• Beynəlxalq layihələr çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər	111
• Beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri və xarici ölkələrin səfirləri ilə görüşlər	113
III fəsil. HÜQUQİ MAARİFLƏNDİRMƏ, ELMİ ANALİTİK FƏALİYYƏT VƏ VƏTƏNDAŞ CƏMİYYƏTİ İNSTİTUTLARI İLƏ ƏMƏKDAŞLIQ	
• İnsan hüquqları sahəsində maarifləndirmə	116
• Elmi-analitik fəaliyyət	118
• Vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıq	120
• <i>İctimaiyyətlə və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq</i>	121
• <i>Kütləvi informasiya vasitələri ilə əməkdaşlıq</i>	122
TƏKLİF VƏ TÖVSIYƏLƏR	125
Mündəricat	134